MILE BOGOVIĆ

CRKVA U VELEBITSKOM PODGORJU U PROŠLOSTI I SADAŠNJOSTI

Mile Bogović
Gospićko-senjska biskupija
Senjskih žrtava 36
HR 53000 Gospić
mile.bogovic@inet.hr

UDK: 262.2(497.5Podgorje)(091)
272-774/9(497.5Podgorje)
Izvorni znanstveni članak
Ur.: 2018-07-18

Autor u prvome dijelu daje pregled vjerskih i crkvenih zbivanja tijekom povijesti u onom dijelu Podgorja koje danas pripada Gospićko-senjskoj biskupiji, tj. od Sv. Jurja do uključivo Lukovog Šugarja. Tijekom povijesti područje je pripadalo raznim biskupijama. Danas je navedeni prostor u Gospićko-senjskoj biskupiji. Osim Baških Oštarija, sve druge župe pripadaju danas Senjskom dekanatu. Područje je nekoliko puta raseljavano i nakon dulje vremena naseljavano. Sada je nastalo vrijeme nagle depopulacije kraja.

U drugome dijelu govori o svakoj pojedinoj župi na tom prostoru. To su: Sv. Juraj, Lukovo Otočko, Starigrad, Jablanac, Prizna, Cesarica, Baške Oštarije, Karlobag i Lukovo Šugarje. Te župe i danas postoje, a u srednjem vijeku podatke o postojanju župa imamo za Starigrad, Jablanac, Cesaricu i Karlobag. U svakoj župi prikazane su sve crkve, župni stan, groblje i kronološki popis upravitelja župe. Bilo je u srednjem vijeku i nekoliko samostana ili redovničkih zajednica. U Sv. Jurju su bili benediktinci, u Stinici vjerojatno franjevci konventualci, u Karlobagu vjerojatno jedna ženska redovnička zajednica i franjevci trećoredci. Od razdoblja novoga vijeka na ovomu prostoru djeluju samo kapucini, i to u Karlobagu.

Takav povijesni razvoj utjecao je i na život Crkve u Podgorju.

Ključne riječi: Podgorje, Velebit, župe, samostani, redovnici, Bunjevci

1. Pojam Podgorja

O Podgorju[1] postoji veoma bogata literatura. Samo o Velebitu postoji cijela biblioteka. Geografski je pojam velebitskoga Podgorja jasan. To je područje koje se nalazi s primorske strane Velebita. Ime je više vezano uz goru (*podgorje*)

[1] Ovaj rad bio sam nakanio objaviti u prošlom *Zborniku* u kojemu je glavna tema bila Podgorje. Nisam na vrijeme uspio prirediti tekst pa ga objavljujem u ovom *zborniku*, posvećenom akademiku Milanu Mogušu. Drago mi je da se tako poklopilo jer i sam osjećam dug prema tom velikom Senjaninu koji je ljetne mjesece uglavnom provodio u podgorskom mjestu i župi Sv. Juraj,

nego uz more (nije: *primorje*).[2] Ono je po strani od velikih putova, uski prostor između vrhova Velebita i morske obale. Svojim obalnim pojasom u prošlosti je bio vezan više za susjedne otoke nego za kopneno zaleđe. Ujedno se može reći da svaki otok ima na obali svoju "koloniju", a neki i dvije.[3] Kada uzmemo samo Podgorje, Rab ima Jablanac (i Stinicu), Pag ima Priznu i Karlobag. Teškoća je bila u tome što je između otoka i obale stoljećima išla državna granica, što je otežavalo veće zbližavanje otoka i kopna. Zato veliki planovi kralja Bele IV. i hrvatskog bana Stjepana za Jablanac 1251. nisu imali naročiti uspjeh, niti su se ostvarila očekivanja Rabljana da imaju jak priključak na Hrvatsko-ugarsko kraljevstvo. Prekidi veza s otocima, primorska naselja i gradove prisililo je da učvrste veze s kopnenim zaleđem.

Na obali je jači kontinuitet građevina jer je prostor pristupačniji, a u Velebitu jači kontinuitet života jer je prostor zaštićeniji. Mjesta na obali bila su povezana samo morskim putem, a s pozadinom su ona vezana putovima koji vode preko Velebita: od Jablanca u Bužane (Pazarišta) i iz Karlobaga u Liku i Krbavu. Ti putovi preko Velebita bili su sušta obostrana potreba jer je svaka kontinentalna župa(nija) trebala imati izlaz na more. Primorskim mjestima ona je jednako bila potrebna, a napose kad je bila otežana komunikacija s otocima. Sv. Juraj imao je put preko današnjeg Krasna i dakako, preko Vratnika. Primorska mjesta nisu sve do 20. stoljeća imala svoju kopnenu vezu.

Povijesni pojam u biti se slaže s geografskim. Svakako su na život i njegovu kvalitetu utjecale geografske osobine područja i povijesna događanja. Jedno i drugo utjecalo je i na vjerski život naroda.

Prvi povijesni podatak o crkvenoj pripadnosti područja potječe iz 1071., a ponavlja se 1111.[4] Ti dokumenti govore o području Rapske biskupije. Tu je određena jedna prostorna cjelina "pod gorom" (sub alpibus) Rapske biskupije koja se proteže na sjeveru od današnje Stinice do Ravanjske na jugu. U to vrijeme područje sjeverno od Stinice nalazilo se u Krčkoj biskupiji. I ono se nalazilo "sub alpibus" (pod gorjem), ali se nalazilo u drugoj biskupiji. Danas se obično granica Podgorja povlači još sjevernije, da obuhvati i mjesto Sv. Juraj.

---

kojemu sam u ovom radu posvetio dosta truda i pozornosti. Rad bi bio mnogo siromašniji da mi nije Milena Rogić, ravnateljica Sakralne baštine u Senju, pronašla u Biskupskom arhivu u Senju brojne dokumnte, dosad neiskorištene u znanstvenim radovima. Za Karlobag i župe kojima se iz njega upravlja mnogo sam koristio usmene savjete i pisanu riječ kapucina fra Josipa Grivića.

[2] M. KLEMENČIĆ, 2017, 5–16.

[3] Usp. N. KLAIĆ, 1973, 205–213.

[4] CD I, 123-124; II, 22-23. Prema tim dokumentima unutar granica Rapske biskupije nalazi se i prostor kaštela koji se latinski naziva Murula, a hrvatski Stenica (Stinice) pa na jug do rijeke Zrmanje i crkve sv. Jurja u Ravnoj (Ravanjskoj).

U ovomu radu pod pojmom Podgorje uključujemo svakako i Sv. Juraj. Na južnom dijelu nećemo ići do Ravanjske, nego samo do Barić Drage. Zbog biskupijskih granica povelje iz 1071. i 1111. skraćuju na sjeveru podgorski prostor, a mi ga jednako zbog biskupijskih granica skraćujemo u ovomu radu na jugu. To je granica dokle je dopirala Senjska biskupija nakon izgona Turaka. Područje južno od Sv. Mandaline pripada drugoj biskupiji. U Sv. Mandalini određena je 1699. granica između Austrijske Monarhije i Mletačke Republike. Tada je tu također određena biskupijska granica koja je i danas mjerodavna. Po nekim svjedočanstvima granica je išla tjemenom krova crkve sv. Marije Magdalene (Mandaline). Razlog, dakle, što u radu nisam išao južnije nije u tome što ne smatram da se pojam Podgorja proteže i dalje na jug, nego zato što se želim držati granica Gospićko-senjske biskupije od 2000. godine koje se poklapaju s granicama Senjske biskupije prije toga.

2. Naseljenost

Na tomu području od Sv. Jurja do Sv. Mandaline najpoznatije je mjesto Karlobag koji vuče korijene od rimskog Vegija (Vegium), srednjovjekovne Scrisse i Baga, a prvi put se spominje 1580. pod imenom Karlobaga, u počast štajerskom nadvojvodi Karlu koji je u to vrijeme obnovio ruševine staroga Baga. Duboke povijesne korijene imaju također Jablanac i Starigrad te Sv. Juraj koji je nastao oko istoimene benediktinske opatije. Ipak glavnina stanovništva nalazila se i kretala podalje od mora, po velebitskim šumama, padinama, dolinama, podovima i ponikvama.

Taj je prostor u nekim povijesnim okolnostima bio pogodan za život stanovništva, a u nekima mu nije bio sklon. Na obali su i u rimsko vrijeme poznata naselja Lopsica (kod Sv. Jurja) i Vegium (kraj Karlobaga), a dobre indicije postoje i za naseljenost na području Starigrada kraj Senja i Jablanca. U vrijeme seobe naroda i stvaranja novih država na području nekadašnjeg Rimskog Carstva trebalo je dugo čekati da se nove ustanove stabiliziraju. Sve se to osjetilo i u Podgorju. U razvijenom srednjem vijeku imamo dosta podataka o gradovima na obali. I pored oskudnih podataka u izvorima, jasno je da je i izvan obalnoga prostora u Podgorju bilo relativno brojno stanovništvo. Cijeli taj prostor je u 16. stoljeću bio gotovo ispražnjen, podjednako na svim svojim dijelovima. Krajem 17. stoljeća počelo je posvuda ubrzano naseljavanje, da bi u drugoj polovici 20. stoljeća nastalo ubrzano raseljavanje, i to gotovo na cijelomu prostoru podjednako. Zorno se to vidi po činjenici da su prve župe nakon naseljavanja osnovane u Sv. Jurju i Karlobagu. Od

njih su se s vremenom odcijepile druge župe i dobile svoje mjesne kapelane i župnike, da bi danas svećenici iz tih dvaju središta ponovno upravljali cijelim prostorom kao što je to bilo u prvoj polovici 18. stoljeća. Sada, naime, župnik iz Sv. Jurja upravlja također Lukovom, Starigradom i Jablancem, a kapucini iz Karlobaga Priznom, Cesaricom i Lukovim Šugarjem. Sva ta spomenuta mjesta i danas nose naslove župa, ali samo kao povijesno nasljeđe, a ne kao suvremenu potrebu.

Podgorje koje ovdje obrađujemo pripadalo je u 18. i 19. stoljeću Vojnoj krajini. Nakon reorganizacije Krajine 1746., područje župa Sv. Juraj, Lukovo Otočko, Starigrad, Jablanac i Prizna pripadalo je Otočkoj pukovniji (satnije Svetojuračka i Jablanačka), a Karlobag i župe koje su se od njega odvojile (Ledenik/Oštarije, Cesarica i Lukovo Šugarje) pripadale su Ličkoj pukovniji i Smiljanskoj satniji.

Iako je kršćanstvo bilo na ovim prostorima razvijeno još u srednjem vijeku, a posebno u njegovu novijem dijelu, nijedna srednjovjekovna crkva nije ostala u funkciji do naših dana. Kao neki izuzetak možemo spomenuti crkvu sv. Ivana Krstitelja u Prizni, ali ona je toliko prepravljana da se više i ne zna njezina početna forma. Nije ondje građena potpuno nova crkva jer Prizna nikada nije imala velik broj vjernika da ne bi stali u manju crkvu. U naše vrijeme na dan sv. Vida služi se sveta misa i u Vidovcu kraj Karlobaga gdje su sačuvani zidovi srednjovjekovne crkve toga sveca, ali crkva nije u redovnoj upotrebi niti se popravlja. Sve su župne crkve napravljene troškom Austrijske Monarhije. Malo je u tome sudjelovala biskupija. Manje crkve i kapele uglavnom je gradio narod. Negdje je Monarhija pokazala veliku širokogrudnost, što vrijedi napose za Karlobag gdje je na svoj trošak izgradila velebnu župnu crkvu, a još prije kapucinski samostan s crkvom sv. Josipa.

Naseljenost je na ovim prostorima imala svoje velike praznine. To se odrazilo u prekidu predaja o vjeri i kulturi, u nazivu brda i rijeka, pa čak i u nazivu naselja i gradova. Naselje na području današnjega Karlobaga više je puta mijenjalo ime: Vegium, Scrissa, Bag, pa Karlobag. Na Idrizijevoj karti iz 11. stoljeća ime mu je Maskala. Tada se Starigrad naziva Kastilaska.[5] Na mjestu današnjeg Sv. Jurja bila je u rimsko vrijeme Lopsica. Nije isti narod mijenjao imena, nego onaj koji je došao poslije, a nije mu tko imao reći kako se taj kraj zvao prije.

[5] M. KOZLIČIĆ – J. FARIČIĆ – S. UGLEŠIĆ, 2012, 49.

3. Crkvene prilike

O kršćanstvu u staromu vijeku na tom prostoru možemo zaključivati više na temelju općih prilika nego na temelju poznatih povijesnih vrela. U tomu smislu možemo reći da je Podgorje već u 4. stoljeću bilo *kristijanizirano***.** To se može u prvome redu reći za stanovnike na obali koji su bili svakodnevno povezani s onima na otocima. Na obalnim mjestima kršćanstvo je došlo kada i na susjedne otoke: Rab, Pag i Krk. Bilo je podložno jurisdikciji biskupa koji su upravljali otocima. Iako nema sumnje da je na tom obalnom području bilo kršćana u rimsko doba, ne možemo to potvrditi i povijesnim vrelima.

Stočari u Velebitu bez sumnje su dulje sačuvali svoje pretkršćanske vjerske običaje. Poznavatelji toga prostora skloni su uvjerenju da je tu – a ne na obali – sačuvan kontinuitet naseljenosti od prapovijesti do novoga vijeka. U tom smislu možemo govoriti i o kontinuitetu kršćanstva iako se to teško može potvrditi pozitivnim podacima jer stočari iza sebe ne ostavljaju pisane i građevinske dokaze u onoj mjeri u kojoj ostavljaju gradske sredine.

U ranome srednjem vijeku bilo je vrijeme pokrštavanja doseljenih naroda. Taj proces je na ovome našem prostoru zacijelo bio dovršen u 9. stoljeću. U vrijeme velikih seoba naroda svakako je naseljenost Podgorja oslabila, ali se ne bi smjelo olako zaključiti da je ona nestala. Selioci su u vrijeme seoba najotporniji. Ako kažemo da je u planinskim i brdovitim krajevima Balkanskog poluotoka preživjelo mnogo starosjedilaca iz vremena Rimskog Carstva, koji su se zbog posebnih uvjeta bavili stočarstvom, zašto bismo isključivali mogućnost da se to – vjerojatno u manjoj mjeri – dogodilo i u našem Velebitu? Naime, u 15. stoljeću s druge strane Velebita nalazimo vlaško katoličko stanovništvo.[6] Ono nije došlo iz krajeva preko Drine, nego potječe od naroda koji je i prije seoba živio na ovim prostorima. To opravdava pretpostavku da se takvo stanovništvo kretalo po obje strane Velebita, tj. i s ove prema moru. Ipak valja reći da nam povijesni izvori ne potvrđuju kontinuitet naseljenosti od rimskih vremena do početka drugog tisućljeća, kada i pisani izvori potvrđuju naseljenost i podgorskog kraja.

Za razvijeni srednji vijek može se slobodno reći da je na ovim prostorima bilo kršćana gdje god su živjeli ljudi. To znači da o organiziranim kršćanskim zajednicama možemo govoriti u Sv. Jurju, odnosno oko istoimene opatije koja je ondje postojala, u Starigradu, Stinici, Jablancu, Cesarici i Karlobagu. Sva ta mjesta možemo slobodno ubrojiti među srednjovjekovna župska središta ili župe. Imamo naznaka da su u razvijenome srednjem vijeku franjevci bili u Stinici, a dominikanke u Karlobagu. O tome će biti više govora kad bude riječ o tim župama.

[6] Đ. ŠURMIN, 1899, 132–133.

4. Biskupijska pripadnost

S dosta vjerojatnosti možemo tvrditi da je u Senju u starom vijeku postojalo *biskupsko sjedište*. Svakako nisu poznate granice te biskupije, a po svoj prilici ona nije izdržala prve veće nalete barbara. Preostali kršćani u crkvenom smislu bili su pod jurisdikcijom Zadra i otočnih biskupija (Krk i Rab). Područje Podgorja kako sam ga gore omeđio, potpadalo je pod rapskog biskupa. U vrijeme kada je hrvatska kneževina dobila svoga biskupa u Ninu (oko 864.), taj biskup vršio je jurisdikciju na prostoru cijele kneževine, tako i u Podgorju. Ukidanjem Ninske biskupije 928. vraća se stanje na ono prije 864., tj. vraća se jurisdikcija rapskog biskupa na Podgorje. To stanje ostat će i nakon što je sredinom 11. stoljeća uspostavljena jurisdikcija tzv. biskupa kraljevskog dvora, o čemu svjedoče i gore navedene povelje iz 1071. i 1111. godina.

Do promjene je došlo 1154. godine kada je Rab ušao u sastav novoosnovane Zadarske metropolije koja je potpala pod Mletačku Republiku. Taj događaj izazvat će stvaranje novih biskupskih središta i granica na širem prostoru. Tako ubrzo nastaje Senjska biskupija, a 1185., na Splitskoj sinodi, osniva se i Krbavska biskupija. Podgorje do Stinice pripalo je Senjskoj biskupiji, od Stinice na jug do Cesarice pripalo je Krbavskoj biskupiji, a područje Karlobaga s okolinom, i s Cesaricom, i ostalo prema jugu potpalo je pod ninskog biskupa. Ban Stjepan šalje 1251. u Jablanac krbavskog biskupa Saracena. Po tome bi Jablanac bio u župi Bužane jer je ta župa pripadala Krbavskoj biskupiji.[7]

Nakon Zadarskog mira (1358.), kada je i Rab došao pod hrvatsko-ugarskog kralja, godine 1367. kralj Ludovik daje pravo rapskom biskupu ubirati desetinu po župama Podgorskoj, Ličkoj i Buškoj.[8] To je kralj potvrdio poveljom iz 1371.[9] Rab je to pravo izgubio kada je 1409. potpao pod Veneciju.[10]

Čini se da još u 15. stoljeću na ovim prostorima došlo do jače povezanosti sjevernoga dijela Podgorja sa Senjom. Vjerojatno je i to skopčano s opasnostima koje su već tada prijetile od turskih upada. Naime, 1485. pop Juraj Milanić iz Jablanca priznaje dug kaptolu senjskom[11], a 1488. Šimun Mesarić i pop Luka iz Jablanca podmiruju svoje dugove prema senjskom kaptolu.[12] Iz toga još ne

---

7 Usp. N. KLAIĆ, 1973, 205; CD IV, 472–473.
8 CD XIV, 94–95.
9 CD XIV, 522.
10 Š. BALEN, 1979, 23–24.
11 Đ. ŠURMIN, 1899, 303.
12 Đ. ŠURMIN, 1899, 334.

Sl. 1. Lički dio Ninske biskupije. Tamnom bojom označen je dio današnje Gospićko-senjske biskupije koji je u srednjem vijeku bio u granicama Ninske biskupije (izradio Csaba Pinter)

možemo sa sigurnošću zaključiti da je Jablanac pripao Senjskoj biskupiji. Farlati, naime, misli da je on još početkom 16. stoljeća u Ninskoj biskupiji[13], u kojoj je bez sumnje i dalje bio Karlobag. Ninskog biskupa Blaža nalazimo u Karlobagu i 1609. kada zajedno s karlobaškim kapetanom Gašparom Stjepanovićem pregovara s predstavnicima ličkih pravoslavaca.[14] Svakako se ninski biskup nije tako lako odrekao svojih prava na cijelo Podgorje. Negdje oko 1526. vikar ninskog biskupa Rajmund opisuje biskupiju. Kaže da je 1525. Karlobag već pao pod Turke jer su se branitelji opili. Stradala je i župa Cesarica. Spominje i Jablanac kao područje svoje biskupije.[15] Starigrad i Sv. Juraj potpadali su i otprije pod senjskog biskupa.

13 D. FARLATI, 1751, 226.

14 I. MAŽURAN, 2001, 31.

15 D. FARLATI, 1751, 226. "Lica … omnibus bonis et decimis fertolissima." Prema Rajmundu, Bužani se nalaze pod jurisdikcijom otočkog biskupa.

5. Raseljavanje

Tako je ostalo sve do *raseljavanja* Podgoraca zbog turske opasnosti dvadesetih godina 16. stoljeća i dalje. Osim Sv. Jurja i povremeno Karlobaga, kraj je praktički opustošio. Zacijelo je i s primorske strane Velebita bilo Vlaha stočara, potomaka predslavenskoga (rimskoga) stanovništva na hrvatskom području. Njihov način života mogao se prilagoditi svakakvim uvjetima i nedaćama. Izvori nam ne daju pravo da nešto više kažemo o njima na tim prostorima.

Dvadesetih godina 16. stoljeća Podgorje se naglo raselilo. Veliki strah ušao je u sve stanovništva Podgorja kada su Turci napali Karlobag 1525. uoči mesopusta. Grad je spaljen, a oko 300 ljudi odvedeno je u ropstvo. Godine 1537. napuštaju Jablanac i Starigrad ranije bojne posade.[16]

Teško je reći koliko je prije toga bilo stanovnika u Podgorju. Čini se ipak pretjeranom tvrdnja mletačkoga opunomoćenika da je Murlakija, tj. Podgorje, prije Turaka imalo 12.000 stanovnika.[17]

Turci su 1641. zaposjeli Podgorje i približili se Karlobagu na nekoliko milja. Suvremeni zapisi iz 1644. svjedoče da područje od Senja do Novigrada nije nastanjeno.[18]

6. Ponovno naseljavanje

Bilo je pokušaja *naseljavanja* i u prvoj polovini 17. stoljeća, ali stvarno i sustavno ima svoj početak tek oslobađanjem Like i Krbave 1689. godine. Mir koji je sklopljen 1699., nakon Bečkoga i Morjeskog rata, odredio je i novo crkveno razgraničenje. Ono je išlo granicom između Austrijske Monarhije i Mletačke Republike. Senjsko-modruški biskup protegnuo je svoju jurisdikciju na obali do Sv. Mandaline. Ta granica nije se na tom mjestu mijenjala ni poslije.[19]

Zacijelo je bilo dosta trzavica u vrijeme stvaranja novih crkvenih i krajiških institucija. O tome nemamo nekih podataka. Jedino se sačuvao dokument o razgraničenju između Sv. Jurja i Jablanca koji glasi:

U derzechoj Cesarskoj Pravdi u Segnu na 21. Marcza 1696. Mikula Vukelich Knez Sveto Juraski, ostalim Starescinami

contra

---

[16] Š. BALEN, 1979, 26. Od brojne literature o raseljavanju Podgorja i naseljavanju Bunjevaca najcjelovitiji je prikaz koji je u *Senjskom zborniku* dao Stjepan Pavičić pod naslovom: Raseljenje starosjedilaca i doseljenje Bunjevaca u senjski kraj (S. PAVIČIĆ, 1966, 309–382).

[17] P. ROGIĆ, 1965, 41.

[18] I. MAŽURAN, 2001, 34.

[19] M. BOGOVIĆ, 2011, 399–405.

Martinu Perpichu, gniegovim Seglianom, i Jablancanom, u dogovanju kroz kunfin od Podgorja polag toga

Odluchak

Polak vechih voti ucinisse konfin za sada u Podgorju med tuxechimi obtuxenim kako nasliduje;

Najpervo Sveto Jurcem daije se konfin do velike Ivance kako Velika Draga u Planinu tece.

Drugo Kerpochianom od Ivance do Stenice Krive Drage od mora na Stogir upravo na Plisivicu.

Treto Jablancanom od Stinice Krive Drage do Bacvicze od mora uprao u Goru, a od Bacvicze od Baskoga konfina do Zelenkove Drazize soppet zaostaje svim trim selom na uzivanje, tako da svi skupa pod zavez 50 dt. da nimaju gedan prez drugoga pasti, niti gedan na drugoga konfin pod gistu penu pristuplyevati.

Četerto ca se dostigi Vlah i Kercevin (!), ako bi ka u drugoga konfin ostalo jeje slobodan gospodar uxivati i Vlahon se sluziti.

Peto kuche ke su u Rastarku, gima svaka svome selu pod istu penu pristaviti se tako da prez kvara bude mogal svaki svoj konfin mirovno uxivati /zahranujuchi Seinsku pravizu/ Spize pravdene hocheju svi tri kneza svimi seji platiti.

Na dan i letto kako zgora bi ova sententia in prsentia Gde.ov Assessorov publikana, ku knez krmpotski pohvali, a knez Sveto Jurski recze, da ni toga nechiedu, a Jablancani rekose da će prosit od Njih Eccellencie 6 officirov ki bi isli na lice zemlje, i sve med njimi trimi podilili kako bi pravo bilo.[20]

Tabl. 1. Kretanje stanovništva u podgorskim župama u 19. i 20. stoljeću

Župa	**1795.**	**1827.**	**1851.**	**1875.**	**1902.**	**1925.**	**1939.**	**1959.**	**1974.**	**1997.**
Cesarica	210	308	418	539	750	1270	671	450	272	92
Jablanac	908	1281	1667	2076	2845	2891	2175	1950	1015	173
Karlobag	971	712	1052	1371	1088	732	593	400	476	476
Lukovo Ot.	362	429	571	783	862	772	530	414	151	60
Lukovo Š.	376	384	490	666	1076	1188	1200	800	319	173
Oštarije B.	574	781	880	1250	1432	1745	1525	1200	406	99
Prizna	216	433	412	572	974	1006	646	700	261	72
Starigrad	627	928	1141	1159	1560	1711	1421	1250	358	82
Sv. Juraj	931	1402	1524	2994	2219	2390	1715	1700	1332	700
Ukupno	**5936**	**7364**	**8155**	**11410**	**11086**	**13705**	**10376**	**8864**	**4590**	**1799**

[20] Na vrhu dokumenta piše: Documentum Nr. 29. Iz protokola je document prepisao Ivan Čudinović, a Senjski kaptol ovjerio 7. rujna 1791. (BAS, Kaptolski arhiv Fasc. I, br. 64). Spis je vrijedan i zbog toga što se za njim posegnulo gotovo stotinu godina nakon što je napisan.

Iz gornje tablice vidi se kako se kretao broj stanovnika u 19. i 20. stoljeću. Sve je to uzeto iz crkvenih shematizama koji katkada neznatno odstupaju od službenih državnih podataka, ali vjerujem da pružaju dosta jasnu sliku o rastu i padu broja stanovnika u Podgorju.

U vrijeme vizitacije biskupa Ježića 1804. godine imamo za svaku župu broj obitelji i broj žitelja, tako da se može vidjeti i brojnost članova pojedinoga domaćinstva. Cesarica je imala u 30 domaćinstava 280 stanovnika, Jablanac u 118 domaćinstava 1275 stanovnika, Karlobag u 160 domaćinstava 1000 članova obitelji, Lukovo Šugarje u 61 domaćinstva 460 članova obitelji, u Ledeniku u 65 domaćinstava 700 stanovnika (od toga otpada 10 obitelji u Oštarijama u kojima je 35 stanovnika), u Prizni je odnos 24 prema 243, u Starigradu 105 prema 668, a u Sv. Jurju 118 prema 1111.[21]

Tabl. 2. Stanje Podgorja prema zadnjim dvjema biskupskim vizitacijama

	2011.			2016.		
Župa	rođeni	vjenčani	umrli	rođeni	vjenčani	umrli
Cesarica	1	0	6	0	0	7
Jablanac	4	0	12	2	0	12
Karlobag	2	3	9	1	1	10
Lukovo Ot.	0	0	3	1	0	2
Lukovo Š.	1	0	1	3	1	10
Oštarije B.	1	0	3	0	0	1
Prizna	0	0	2	0	0	7
Starigrad	0	0	3	1	1	7
Sv. Juraj	3	3	12	12	2	12
Ukupno	12	6	51	20	5	68

7. Glavna mjesta i župe u novom vijeku

U novom vijeku crkvena organizacija se formira tek koncem 17. stoljeća. Obično se u novom vijeku početak crkvene organizacije poklapa s početkom vođenja matičnih knjiga. Njih je svaka samostalna zajednica trebala voditi. Matice krajem 17. stoljeća vode samo Sv. Juraj i Karlobag.

Kao što je biskupijsku granicu odredila državna granica i državna podjela, tako je i sa župama. Prizna je bliže Karlobagu, ali jer je pripadala kompaniji Sv. Juraj i crkveno je uz nju bila vezana. Crkvene zajednice koje

[21] BAS, Ježićeva vizitacija 1804.

su 1807. godine postale župe prije toga bile su vikarijati i mjesne (lokalne) kapelanije. Vikarijati i mjesne kapelanije imaju svoju pravnu osobnost. U pravilu ondje treba boraviti svećenik (vikar ili mjesni kapelan) i on obavlja sve župničke poslove iako se službeno ne zove župnik. Ima svoj posebni ured i vodi matične knjige. Uspostava vikarijata odnosno, mjesne kapelanije redovito se poklapa s početkom vođenja matica. Zabuna može biti u tome što se kao godina uspostave vikarijata uzima ona kada je on pravno ustanovljen, a drugi put kada se vikar nastanio u mjestu – a to se uvijek ne poklapa. Matice su pisane od godine kada se vikar nastanio u svom vikarijatu. Po tome možemo vidjeti jesu li se sve sačuvale ili su se izgubile. Kada odvojeni vikarijat ili lokalna kapelanija počne voditi svoje matice, onda župa prestaje voditi u svojim maticama vjernike s odvojenog područja. Tako se i po maticama može doznati kada se koje područje u crkvenom smislu osamostalilo i gdje treba tražiti matične podatke o vjernicima prije odcjepljenja.

Glavna mjesta u Podgorju nakon naseljavanja u 17. stoljeću bila su Sv. Juraj na sjeveru i Karlobag na jugu. Od Sv. Jurja odvojit će se Vratnik, Senjska Draga, Krasno, Starigrad, Jablanac i Prizna, a od Karlobaga, Cesarica, Ledenik/Oštarije i Lukovo Šugarje.

Prve novovjeke *župe* u Podgorju nastale su u Sv. Jurju i Karlobagu po prilici u isto vrijeme, tj. krajem 17. stoljeća. Iz tih središta vodila se pastoralna skrb do druge polovice 18. stoljeća na cijelom području. Za drugu polovicu tog stoljeća župe Sv. Juraj i Karlobag pokazale su se prostorno i po broju vjernika prevelike pa se stalno susrećemo s planovima kako ih podijeliti. Znakovito je da su se za to cijepanje više zauzimale državne nego crkvene vlasti. Karlobaški župnik Šime Starčević u svojem je izvješću od 6. svibnja 1836. dao dobar opis nastanka karlobaške župe nakon ponovnoga naseljavanja, kao i opis kako su od te župe nastale mjesne kapelanije i na kraju 1807. samostalne župe.[22] Karlobaški župnici nisu bili skloni potpunom osamostaljenju pojedinih filijala. Umjesto da se filijale potpuno odcijepe od župe, njima se čini boljim da se karlobaškom župniku dade par kapelana koji bi odlazili na filijale. Ondje bi mogli imati neku kućicu za susrete i kraći boravak. Toga mišljenja bio je on do kraja života. Još početkom tridesetih godina 19. stoljeća on zagovara da se iz Karlobaga upravlja Lukovim Šugarjem. Slično su razmišljali i župnici u Sv. Jurju iako nemamo zabilježena njihova slična očitovanja.

---

22 BAS, Spisi 1836, br. 1756. "Relatio super fatis et fundatione, caeterisque adjunctis Parochiae Carlobagensis, Anno 1836." Tu među ostalim daje osnovne svoje biografske podatke, što su neki nazvali Starčevićevom autobiografijom.

Sl. 2. Podgorske župe i njihove granice (izradio Nikola Šimunić)

Državne i svjetovne vlasti nezaustavljivo su išle prema cijepanju velikih (prostranih) župa. Kao jedan od razloga navodio se da svećenik treba najkasnije za jedan sat stići do bolesnika, inače će mnogi umirati bez sakramenata umirućih. Svakako da je država željela u svakome mjestu imati službenog predstavnika Crkve jer su se mnogi slučajevi teško rješavali bez djelatne prisutnosti toga autoriteta. U većim i od većih središta udaljenijim naseljima najprije su osnivani vikarijati koji oko 1790. prerastaju u mjesne kapelanije, da bi 1807. postale župe. Osnivanje vikarijata katkad se previše žurilo pa je osnivan i prije nego je na određenom mjesto postojala crkva i stan za boravak svećenika. Najočitije se to vidi na primjeru nastanka vikarijata i mjesne kapelanije Ledenik. Jablanac se izdvaja iz tih procesa jer se razvio prije u središnje naselje i postao župa oko stotinu godina prije.

Što se tiče podjele župe Sv. Jurja, stvari su se odvijale nešto drukčije od uobičajene prakse jer je ta župa nastala od srednjovjekovne benediktinske opatije Sv. Jurja. Ona je u novom vijeku stasala uz stalno vodstvo i podršku Senjskog kaptola. Pokraj Sv. Jurja bili su Starigrad i Jablanac. Jablanac je na povoljnijem i pristupačnijem položaju pa je u formiranju župskog središta brže napredovao. Druga mjesta koja će 1807. postati župna središta (od podgorskih su tu Starigrad i Prizna), najprije će u drugome dijelu istog stoljeća biti vikarijati ili mjesne kapelanije svetojuračke župe da bi zajedno s mnogim drugim kapelanijama postali župna središta.

Oko Karlobaga nije bilo nekih urbanih sredina koji imaju bogatu gradsku prošlost. Cesarica, Ledenik/Oštarije i Lukovo Šugarje ići će zajedno od vikarijata preko mjesnih kapelanija dok sva tri crkvena središta nisu istim dekretom 1807. podignuta na župe.

Danas sve podgorske župe pripadaju Senjskom dekanatu, osim Oštarija koje su u Gospićkom dekanatu. U novom vijeku sve do 1833. godine župe koje su nastale odvajanjem od župe Sv. Jurja pripadale su Senjskom katedralnom dekanatu. Negdje između 1851. i 1856. uspostavljen je Jablanački dekanat. Tada su te župe pripale novom dekanatu. Tom dekanatu pripojene su 1900. župe koje su nastale odvajanjem od župe Karlobag, osim Oštarija koje će i dalje ostati u Gospićkom dekanatu.[23] U vrijeme uspostave Riječko-senjske biskupije učinjena je nova dekanatska podjela. Cijeli Jablanački dekanat tada je uključen u Senjski dekanat. Tako je i danas. Karlobag je nakon uspostave župe pripadao najprije Ličko-krbavskom arhiđakonatu kojemu su pripadale i župe koje su nastale odvajanjem od Karlobaga. Kada se taj arhiđakonat podijelio u tri dekanata, nakon

[23] BAS, Spisi 1900, br. 498. Objavljeno u Okružnicama za tu godinu, str. 16–17.

1833. te su župe pripadale Gospićkom dekanatu. Kako je gore rečeno, one će se 1900. pripojiti Senjskom dekanatu, osim Oštarija koje su i dalje u Gospićkom dekanatu. To znači da Podgorje danas pripada Senjskom dekanatu, izuzev Oštarija, ali kada je riječ o Podgorju svakako u nj, bez obzira na dekanatske granice, treba uključiti i Oštarije.

8. Pastoralne prilike

Problem pastorala vjernika razasutih po Velebitu bio je i u tome što se oni ljeti sele daleko od mora i praktički župno središte ostane bez vjernika. Tako su neki mjesni kapelani iz Cesarice, Ledenika/Oštarija i Lukova Šugarja u to vrijeme boravili u Karlobagu.

O posebnostima bunjevačkog života pisala je već Gajeva *Danica* pod naslovom *Horvatski nomadi.* Podgorci "kroz cielu godinu putuju za vremenom kao nieki rodovi pticah".[24]

Kada se gleda s kakvim su se sve teškoćama trebali boriti najprije mjesni kapelani, a poslije župnici u novoosnovanim župnim središtima, može se s današnje točke gledišta pasti u napast da se zaključi kako je cijeli projekt promašen jer su svećenici u tim središtima živjeli u teškim okolnostima i jednako tako jer su neke župe prije, a neka poslije ostale bez svojih stalnih svećenika. Ipak valja priznati da se tim cijepanjem župa svećenik uvelike približio narodu i ostavio veoma dubok trag na njegov ne samo vjerski, nego i kulturni rast.

Krajiške vlasti zabranjivale su Podgorcima gradnju kuća od drva kako bi se spriječilo uništavanje šuma. Tako nam se i u napuštenim mjestima do danas sačuvala arhitektura kuća i sela, što je izvanredno prikazala Ana Lemić u svojoj knjizi o selima i stanovima na Velebitu. Tu se dobro vidi gdje su ljudi živjeli i stanovali, ali danas ta slika više svjedoči da se ondje više ne živi i ne stanuje.[25]

Župna središta redovito su uz more. Ispočetka je središte župe (Lukovo) Šugarje bilo podosta udaljeno od morske obale, ali je ubrzo preneseno u Lukovo uz more. Jedino je od obale udaljen bio Ledenik, a i poslije će središte te župe biti daleko od mora kad je preneseno u Oštarije. Ta župa će poslije biti priključena Ličkom arhiđakonatu i Gospićkom dekanatu. Danas je u Gospićkom dekanatu.

Kada je netko umro u vrijeme ljeta, glavnina stanovništva boravila je visoko u Velebitu pa je bio dug put do župnoga groblja na morskoj obali. Mrtvaca su nosili na drvenim nosilima i po prilici na pola puta su počinuli i položili ga na zemlju. To počivalište bilo je shvaćano kao sveto mjesto, više nego groblje

[24] Usp. Š. BALEN, 1979, 41.
[25] A. LEMIĆ, 2013.

u koje će pokojnik biti zakopan. Po narodnomu vjerovanju, tu se duša rastaje s tijelom, a u groblje se polaže samo tijelo. Na tim mjestima uzimali su mjeru (miru) pokojniku tako da se stavljao jedan kamen do glave, a drugi do stopala. Uglavnom se smatra da se ta počivališta po mjerenju (miri) nazivaju mirila. Takvi običaju poznati su i kod pravoslavaca, posebno u Bukovici. Pravoslavni svećenik sudjeluje u tom sprovodu, dok ga katolički dočekuje pred grobljem. Takav običaj nije sačuvan ondje gdje su sela u Velebitu dobila svoja groblja.[26]

Podgorac je bio okrenut prirodi, nju slušao, njoj se pokoravao i s njome razgovarao. On je razgovarao sa suncem, mjesecom i zvijezdama, s brdinama, dulibama i krševitim stijenama. Razgovarao je i sa životinjama: katkada im tepao kao ljubimcima, a katkada ih kažnjavao što ga ne slušaju. Sve je to bilo njegovo društvo s kojim je živio i koje je živjelo u njemu. Bilo je vremena za razgovore s ukućanima, sa susjedima i sa širokim krugom ljudi pogotovo o velikim blagdanima i crkvenim slavljima. Preko tih veza nije mu bilo teško osjetiti i povezanost s Bogom, kojemu se divio, molio se, ali i kojeg se bojao. Bio je u kontaktu s Crkvom i svećenicima pa se te veze s prirodom i okolinom nisu rasplinule u vjeru u neke više sile oko njega, nego je tu vjeru usmjeravala Crkva za vrijeme misnih slavlja i molitava u kući. Način života onemogućuje redovnu nedjeljnu misu. Onaj koji je mogao ići na nedjeljnu misu donio je "dil maše onima koji nisu bili" i prenio im što je svećenik propovijedao i poručio. Patroni župe te božićni i uskrsni blagdani bili su posebno vezani uz posjet crkve i uz godišnje ispovijedi i pričesti. Soba u kojoj se živjelo ("dnevni boravak") bila je i mjesto molitve, što se vidjelo i po križu i svetim slikama koje su u njoj bile. U tu kućnu kapelicu ulazilo se s "Hvaljen Isus i Marija", a izlazilo sa "Zbogom!" (s Bogom). Prve riječi nakon *tata* i *mam*a, bile su: dragi Bog, Majka Božja, anđeo čuvar. Učilo se dijete moliti, sklapati ruke, zahvaljivati Bogu. U toj kapelici djeca su naučili sklapati ruke i hvaliti Boga, prekrižiti se, zatim molitve: Anđelu čuvaru, Oče naš, Zdravo Marijo, Slava Ocu, Vjerovanje i druge molitve. Na križanjima putova često se nalazi križ, negdje čak toranj sa zvonom, a katkada i kapelica. Rijetki su bili koji se nisu ispovjedili za Božić i Uskrs. Mnogi su hodočastili u razna svetišta, posebno Majci Božjoj od Krasna. Ipak nije uvijek uspijevao uskladiti govor prirode oko sebe s govorom Crkve pa je svoju vjeru katkada "nadopunjavao" vjerom u čudesna i čudnovata bića: zmajeve, vile i vukodlake, a u svojem siromaštvu sanjario je Podgorac o velikom blagu koje je oko njega skriveno i za koje se nada da bi jednoga dana moglo pripasti njemu. Razgovor s prirodom kretao se od profinjene i iracionalne nježnosti do nekontroliranoga bijesa i kletve.

---

26 A. LEMIĆ, 2013, 120–125.

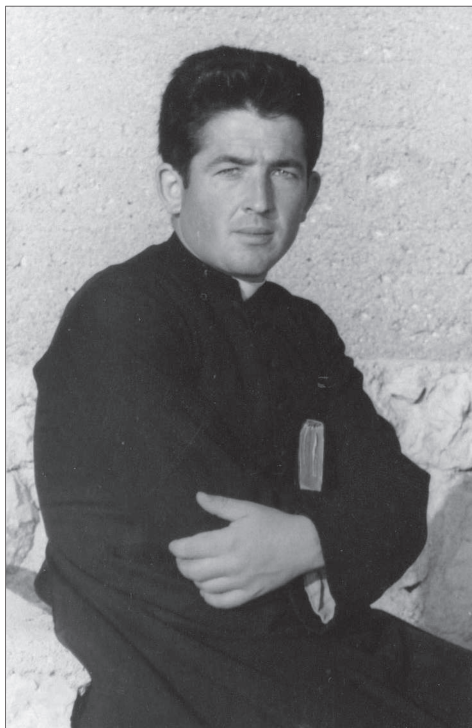
Možemo reći da je život ljudi po velebitskim padinama i dulibama bio prožet vjerom od ustajanja do lijeganja. Posebno su vjerski običaji bili vezani uz pojedine dane i blagdane u godini. Sladović za Podgorce reče da ih ima "koji sva od neelje evangjelja na pamet znadu a pjesamah da ih nebi nigda popisao".[27]

U vrijeme biskupskih vizitacija stavljan je naglasak na obiteljsku molitvu i određivano što sve treba znati. Prema izvješćima koja su župnici slali biskupiji, rijetko se kad nađe neki "teški grješnik", prostitutki, kamatara, lupeža, konkubinaraca i osoba sklonih magiji. Svećenici se više tuže na teške prilike u kojima ljudi žive nego da je svećenicima teško živjeti s njima.

Ana Lemić lijepo je sažela način života Podgoraca: *Čovjekov stoljetni opstanak na Velebitu – bez obzira na surovost i krajolika i klime – bio je moguć jer mu je Velebit, kojeg je izabrao za svoje mjesto pod suncem, bio i hranitelj i branitelj. Život je tekao svojim uhodanim tokom: radilo se, obrađivala zemlja, selilo se s blagom na visoke pašnjake. Spas mu je bio rad, ali pomoć i spas tražio je s neba u crkvicama, kapelicama, crikvinama, čiji ostaci i danas svjedoče o tome. Uglavnom su bile posvećene svecima čiji se spomendan održava slavi ljeti kad su mogli lakše doći pogotovo do onih udaljenih od sela. Neke su sačuvane, od nekih su ostali zidovi, a od nekih samo hrpa kamena i predaja o njima koja se prenosila s očeva na sinove i ostala do danas. Crkvice su bile mjesto molitve, zagovora za sebe i svoje ukućane, za blago. Ali bile su i mjesto gdje se okupljalo, sastajalo, razgovaralo, mirilo, gdje se zaigralo kolo i gdje se pjevalo. Pjevalo se o životu i ljubavi, ali opjevali su i svoju planinu.*[28]

Svećenicima, koji su svi stanovali na obali, mnogo su u pastoralu koristile kapelice po Velebitu. Lijepo je to opisao jablanački župnik Drago Babić u listu Zvona 1968: *Da nema tih crkvica, bilo bi nemoguće uspješno sijati nauk Božji po velebitskim rebrima. Vjernici,* kaže Babić, *pohađaju kapele. Dođu svi kad mogu. Sigurno 90%. To je obično ovako: Dođe župnik u zaselak i tu boravi 8-10 dana. Ispovijeda u kakvoj škrapi do kapelice uz miris kadulje, i kad sve ispovijedi, onda je sv. misa i pričesna gozba. Dnevno drži vjeronauk za djecu. I to je kao neki tečaj. Na koncu pričesti djecu. Kod te dječje sv. pričesti svi se pričeste. I roditelji djece su poslije na zajedničkoj zakusci. Za to vrijeme svećenik obiđe bolesnike, koji uređuju račune s Bogom. Na tom putu ti gorštaci prate svećenika, a kuća u kojoj je bolesnik počasti ih okrjepom. Općenito kad je u kojem planinskom zaseoku misa i pričest (ondje gdje je kapelica), taj dan je tu blagdan, i u tom zaseoku se kuha za sve koji su prisutni*

27 M. SLADOVIĆ, 1856.
28 A. LEMIĆ, 2013, 115.

Sl. 3. Podgorski župnik Drago Babić (izvor: Sakralna baština Senj[30], snimio Mićo Rukavina)

iz udaljenijih zaselaka. Iza službe svi bivaju nahranjeni kao ono u Sv. Pismu, da ne idu gladni kući. Župnik kada dolazi ponese štampu (naročito Glas koncila, Blagovest i Bakarska zvona), donese nadalje darove, razne lijekove, poruke, pozdrave i novosti uopće. Kroz to vrijeme ljudima napiše razne molbe, žalbe i sl. Njegova služba slična je poslu nekog pučkog tribuna. Svaki dan na večer skupe se u kojoj kući, gdje se okupe oko ognjišta, i tu se razgovara, moli, župnik tumači vjeru u dijelogu, a na kraju se i zapjeva od onih planinsko-ličkih do one vesele: Ja sam Varaždinec.[29]

Jablanački župnik Drago Babić zabilježio je u Spomenici: *Velika većina imala je po nekoliko sati naporna pješačenja do crkve, i to se obavljalo vrlo rado. Mi smo svećenici sve do sagradnje asfaltiranih cesta, a godinama i kraj njih pješačili najmanje 50 km tjedno (često i po 200 km tjedno), od župe do župe, od sela do sela, uz brdo i niz brdo (ravnice nije bilo!) noseći teški ruksak na leđima sa svim misnim rekvizitima, sa katekizmima, lijekovima za bolesnike i sa živežnim namirnicama (kava, šećer, baškoti, meso) za gladne, najsiromašnije župljane u bijednim kolibicama od kamena, sa ognjištem na tlu i krovom od "šimle",koji je propuštao mnogo kiše, bure, studeni i štakora (zmija, itd.)*.[31]

Podgorac Stjepan Vukušić s pravom je naglasio da je preko likova Vjenceslava Novaka i preko slike koju je na temelju Novakovih djela formulirao književni kritičar Antun Barac odaslana slika Podgorja kao *svijeta prosjačije i kao zatvorenog etnosa na nekom drugom kontinentu*. Vukušić kaže da Novak i

---

[29] *Zvona*, 1968/3, 5–6.

[30] U daljnjem tekstu SBS.

[31] Spomenica jablanačke župe započeta 1953., 6.

Barac nisu mnogo bitnoga vidjeli, *nisu iznutra spoznali jedan izuzetan etnos, taj dinarski svijet sav u znaku biblijsko-deseteračkog obzorja, ali i životne energije da se održi na surovom tlu*.[32]

9. Raseljavanje

Šezdesetih godina prošloga stoljeća velebitska sela počela su se naglo prazniti. Išlo se na sve strane gdje se moglo lakše živjeti.[33] Svećenicima, razumije se, nije to bilo drago, ali ne samo zato što se u njihovim župama stalno smanjivao broj vjernika, nego i zato što su čuli od svećenika, kamo su se Podgorci naselili, da se hvale kako su u Podgorju išli na vjeronauk, misu, primali redovito sakramente, ali da su u novim sredinama dosta toga propuštali i zaboravljali. To je podgorske svećenike navelo da "Podgorcima kod kuće i u svijetu" upute pastirsku pouku kako je uvijek potrebno čuvati vjeru i vjersku praksu. Posebno naglašavaju opasnost od trčanja za novcem pod svaku cijenu. Pismo su objavilo u *Zvonima*[34], a zacijelo su se koristili i drugim načinima da ono dođe do njihovih (bivših) župljana.

Osamdesetih godina prepoznali su se trojica entuzijasta koji su skovali novi plan za oživljavanje podgorskih župa. To su: nadbiskup Josip Pavlišić, jablanački župnik Drago Babić i Johannes Regner, župnik u Graz-Ragnitzu u Austriji. Njima su se pridružili i neki drugi, tako da je stvorena jedna ekipa koja je planski i organizirano djelovala.[35] Vidjeli su da je na morskoj obali ostalo više župnih stanova koji su već derutni, a župe nemaju sredstava da ih obnove. Nema toliko ni ciljeva kojima bi služili. Budući da je turizam već uzeo maha, smatrali su da bi te stanove mogle obnoviti razne katoličke udruge u Austriji i Njemačkoj, s time da isti stanove mogu koristiti, pogotovo ljeti. Tim putem lakše će se uzdržavati i popravljati crkve i kapele u župi. Tako su obnovljeni stanovi u Lukovom Otočkom, Starigradu, Cesarici, Lukovom Šugarju i Baškim Oštarijama, što je navedeno u okviru prikaza tih župa.

---

32 S. VUKUŠIĆ, 1988, 186.

33 Demografi su konstatirali da "Ukupna depopulacija traje, s iznimkom jednog međupopisja (1981. – 1991.), kontinuirano od 1910. godine kada je zabilježen maksimum naseljenosti (16.782 stanovnika)." Vidi: I. TURK – N. ŠIMUNIĆ – N. POKOS, 2017, 73.

34 *Zvona,* 1972/1, 5.

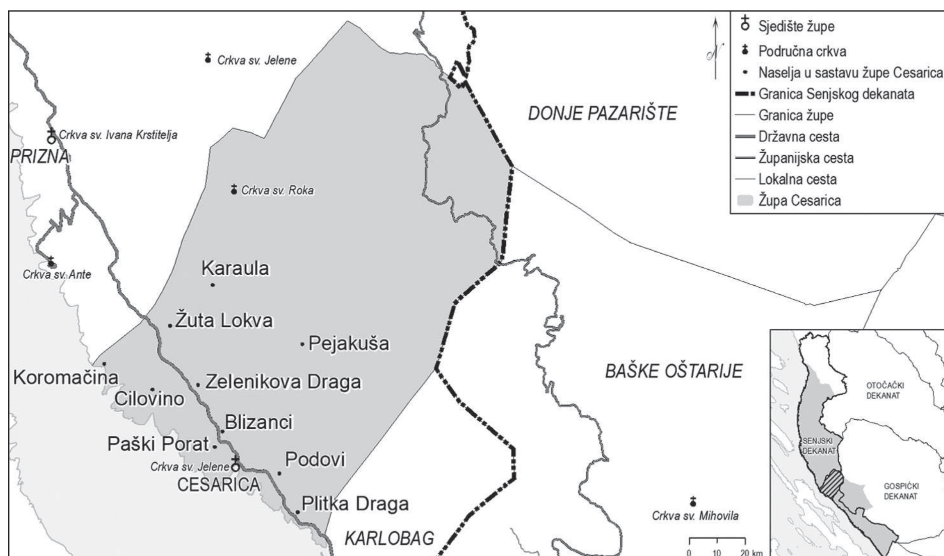
35 Ta ekipa bila je veoma aktivna i u vrijeme Domovinskog rata kada je na različite načine pomagala ne samo Podgorju nego i cijeloj Hrvatskoj.

10. Župe

10.1. Cesarica

Mjesto Cesarica smješteno je u uvali podno Velebita u istoimenom kanalu, 7 km sjeverozapadno od Karlobaga.

Iz priložene tablice vidi se koji prostor zauzima katolička župa. Župom se sada upravlja iz Karlobaga. Ondje se u župnom uredu nalaze dvije spomenice župe: prva od 1897. do 1976., a druga od 1978. i dalje. Spomenicu je započeo pisati 1897. Spiridion Kranjcevic. Nije napisao dotadašnju povijest župe. Ne ulazi u analizu života, nego prati događaje: izvan župe one važnije, a u župi i one nevažnije. Cesarica je bila u prošlosti na sve strane okružena šumom. Nažalost, narod je posjekao šumu za svoju materijalnu korist, ostavivši potomstvu goli kamen kakav danas viđamo.

Sl. 4. Naselja u župi (izradio Nikola Šimunić)

Župa je u Cesarici postojala i u srednjem vijeku, pod jurisdikcijom ninskog biskupa. Crkva je bila zidana. Prema dopisu senjske biskupske kancelarije iz 1500., sagradio ju je knez Martin (Frankopan). Senjani tada pišu: "nigdar ni u jedno vrime Cesarica ni bil kunfin Ninski ni Baguški, nego bilo vazda senjsko duhovnim i telesnim zakonom."[36] Svakako je ninski biskup početkom 16. stoljeća

[36] I. KUKULJEVIĆ, 1863, 181–182.

Sl. 5. Središnji dio župe krajem 18. stoljeća (izvor: Mapire)

izgubio kontrolu nad prostorom iznad (Karlo)Baga iako ninski vikar Raimondi piše još 1531. da je najsjevernije mjesto Ninske biskupije župa Cesarica.[37] Svakako se o nekoj stvarnoj jurisdikciji ninskog biskupa ne može govoriti nakon što je 1525. turska vojska zauzela i opljačkala Karlobag.[38]. Cesarica je stoljeće i pol imala samo privremeno stanovnike. U izvješću (Senjski peljar) iz 1639. zabilježeno je za Cesaricu: "Porat Cesarica, u gnem je criqua pusta, dobar za brode i ribe loviti, u gnem dobra voda, od Prizna dalleko migll 5 talianskih."[39]

Na župnoj crkvi bio je je natpis: *Milinović 1725*.[40] Vjerojatno je te godine crkva popravljena. Tomu u prilog ide i podatak iz izvješća biskupa Benzonija iz 1733. On je crkvu te godine našao u dobromu stanju.[41] Posvetio ju je 26. svibnja

[37] V. KLAIĆ, 1902.

[38] D. FARLATI, 1751, 226.

[39] R. LOPAŠIĆ, 1895, 212. Potom slijede luke: Drenovica, Divinska, Talignia, Karlobag, Kalich, Moscena, Ognillo, Carbicica, Stoikobila (5 milja od Karlobaga), Sedlo, Kihac, Zalle drage, Veliko Luko (5 milja od Stoikobile), Sugari, Tverda Dracica, Slobodna, Piana, Terstenica, u gnem criqua pusta i dobra voda, od Lukova migll pet). Sličan podatak nalazimo kod Martina Stiera 1660.: *U Cesarici je jedna napuštena crkva*. (Krmpotić, 126)

[40] I. KUKULJEVIĆ, 1891, 26.

[41] 1733. "ecclesia filialis carlobagen. distat duarum horarum itinere. In bono statu" (BAS, Fasc. (B), I, 28 (Carlobagensis).

Sl. 6. Crkva sv. Jelene 1976. (snimio 1976. Mićo Rukavina)

Sl. 7. Prijašnji oltar i slika (snimio 1976. Mićo Rukavina). Oltarna slika sada je na lijevom zidu lađe.

1745. godine.[42] Kada je u drugom dijelu 18. stoljeća vladala tendencija da što više mjesta dobije svoga samostalnog kapelana ili čak župnika, karlobaški župnik Josip Suvić 1765. nije bio za to da se Cesarica podigne na župu jer se župnik od prihoda ne bi mogao uzdržavati. U Cesarici je tada 25 kuća, a u brdima je još 67. Po njemu, bolje bi bilo da su u Karlobagu dva kapelana i time bi se moglo zadovoljiti pastoralne potrebe. U tom slučaju bilo bi potrebno uz crkvu u Cesarici sagraditi neku kućicu gdje bi se kapelan povremeno navratio. Za crkvu se te godine kaže da je "od pamtivijeka" i da se obnavlja. Vjernici oko crkve znali su umrijeti bez sakramenata jer nije bilo moguće da stigne svećenik iz Karlobaga.[43] Karlobaški župnik Šime Starčevic zapisao je da je 1767. odlučeno da se u Cesaricu postavi kapelan i da je prvi kapelan bio Karlobažanin Jakov Malinarić. Kapelanska kuća završena je 1770. kada je ondje počeo rezidirati kapelan. Od te godine zvat će se vikar. Kapelan, odnosno vikar, boravio je stalno u Cesarici i služio misu u kapeli

[42] J. BURIĆ, 2002, 212,

[43] BAS, Spisi 1836, br. 786.

pokraj stana. Vjerojatno je ta kapela ona srednjovjekovna crkva. Ona će uskoro biti srušena jer je već 1773. sagrađena nova crkva na čast iste svetice.

Biskup Ježić je 1817. odredio da se glavna svetkovina ne drži na dan 18. kolovoza, nego na dan posvete.

Kako rekosmo, 1773. sagrađena je današnja crkva.

Kada je objavljen glagoljski misal, u mnogim župama Senjske i Modruške biskupije nastala je u narodu pobuna jer se proširila vijest da se time želi katolike prevesti na pravoslavlje. Naime, iz misala su čuli više riječi koje se čuju i u pravoslavnim crkvama. Pogotovo je narodu smetala zamjenica "iže" u Očenašu jer su tako čuli u pravoslavnim crkvama. Sličnih slučajeva bilo je i u mnogim drugim župama Senjske i Modruške biskupije. Cesarica se priključila tim pobunjenim župama, ali je – kao i drugdje – narod 1894. prihvatio "novu misu". Ordinarijat je u tijeku godine uspio narod skloniti da prihvate misal.[44]

Brojčano se župa dobro držala u prvim desetljećima 20. stoljeća. Župnik Ljubo Travica zabilježio je u Spomenici da je 1908. krizmano 150 djece.

Broj vjernika u župi

Tabl. 3. Broj vjernika u župi

	1828.	**1841.**	**1863.**	**1875.**	**1896.**	**1915.**	**1922.**[45]
U mjestu	132	72	85	133	145	176	280
Blizanci		20	28	29	44	43	70
Cilovino	96	49	58	46	43	80	90
Karaula		7	16	14	18	18	50
Koromačina		9	16	18	25	18	30
Paški porat		7	8	15	13	8	10
Pejakuša	57	63	86	103	125	149	250
Plitka draga	23	34	37	51	55	77	30
Podovi		56	32	26	40	52	80
Zelenikova draga		10	15	23	26	41	60
Žuta lokva		57	75	81	104	140	200
Stranci						77	20
Ukupno	308	360	450	539	638	812	1270

Poslije Drugoga svjetskog rata Cesaričani su se dosta udaljili od Crkve. Župnici su se često tužili na njih zbog toga.

44 BAS, Spisi 1893., br. 293/VS, 454/VS; Spisi 1894., br. 293/VS, 454/VS, 471/VS , 454/VS), 588/VS.

45 BAS, Spisi 1922., br. 756. od 15. ožujka 1922.

Sl. 8. Zazidani prozor (snimila 29. srpnja 2018. Blaženka Ljubović)

Sl. 9. Križ na svetištu izvana (snimila 29. srpnja 2018. Blaženka Ljubović)

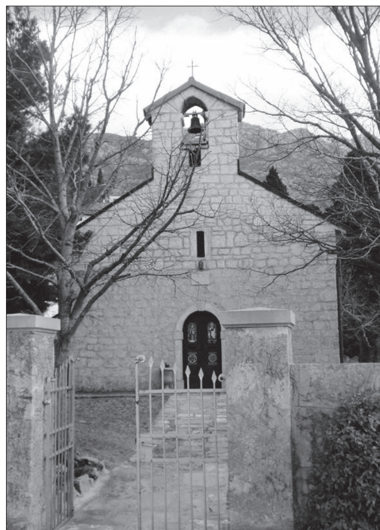
Mali broj obitelji, 32 obitelji i to pretežito staračko stanovništvo, uvjetuje posebnost pastoralnoga rada s vjernicima u župi, a posebno bi trebalo staviti naglasak na pastoral turista u vrijeme turističke sezone. Iz župnikova govora nisam stekao dojam da se na tom području nešto posebno u to vrijeme čini, osim što se služi sv. misa.

Crkva

Kako je već spomenuto, postojala je u Cesarici zidana crkva i u srednjem vijeku koju je sagradio Martin Frankopan. Tzv. Senjski peljar zabilježio je postojanje crkve ondje 1639. Kao i drugdje, nakon naseljavanja Bunjevaca, popravljane su stare crkve. U Cesarici je to bilo 1725. Posvećena je 1745. Zabilježeno da ona 1768. pored glavnog oltara sv. Jelene, ima i dva pokrajnja: jedan na čast sv. Matije, a drugi sv. Križa. Nova crkva sagrađena je 1773. Nije jasno u kojem je ona odnosu prema prijašnjoj crkvi. Biskup Ježić je 1817. odredio da se glavna svetkovina ne drži na dan 18. kolovoza, nego na dan posvete. Danas je glavno slavlje na dan sv. Jelene 18. kolovoza. Godine 1838. nabavljeno je zvono koje je lijevano u Veneciji 1729.

Sl. 10. a) Crkva sv. Jelene danas (snimila 29. srpnja 2018. Blaženka Ljubović)

Sl. 10. b) Crkva sv. Jelene (snimio 13. ožujka 2012. Nikola Turkalj)

Sl. 11. Oltar Majke Božje (snimila 29. srpnja 2018. Blaženka Ljubović)

Sl. 12. Spomen-ploča kraj oltara Majke Božje (snimila 29. srpnja 2018. Blaženka Ljubović)

Crkva 1836. nema krstionicu, propovjedaonicu, sakristiju. Crkva je produžena sa strane svetišta 1866. kada je napravljena i sakristija.[46] Iste godine bio je blagoslovljen križni put.[47] Oltar na čast Blažene Djevice Marije Lurdske napravljen je 1899. "podporom dobročinitelja i doprinosom iz trudnih ruku žuljeva ovdašnjega puka". Uz oltar stavljena je ploča župnika Kranjčevića za kojega je oltar podignut.[48] Drugi pokrajni oltar je na čas sv. Ante. Spomenute godine Cesarica je imala mladomisnika – Vjekoslava Miletića.

Prolom oblaka i velika bujica 1910. oštetili su oltare, župni stan i gospodarsku zgradu. 1924. godine nabavljeno je zvono od Jakova Cukrova iz Splita.

46 BAS, Spisi 1866., br. 855. Iznad ulaznih vrata je ploča koja kazuje da je to učinjeno za vrijeme župnika Rafe Dabovića. Zidovi su od klsesanog kamna, fugirani. Primjećuje se nadogradnja, ali ne i produljenje.

47 BAS, Spisi 1866., br. 207.

48 *Spomenica* I, 5.

Sl. 13. Oltar sv. Ante (snimila 29. srpnja 2018. Blaženka Ljubović)

Poslije rata više godina nije se moglo niti se misilo jer je "narod" bio protiv toga. Zavratnika su dočekali kamenjem. Od 1954. bila je služba Božja bar jedanput mjesečno. Zbog razbijenih prozora vjetar je 1962. poderao sliku sv. Jelene. Kapucin Kamil Požar iz Sv. Križa (Slovenija) naslikao je 1963. novu sliku sv. Jelene (danas na lijevom zidu lađe). Priključak struje crkva je dobila 23. rujna 1980. Nakon obnove župnog stana, 8. ožujka 1986., uz pomoć župe Graz-Ragniz (Austrija) započela je obnova župne crkve. Već iza Nove godine počelo je rušenje krova da bi kompletno novo krovište bilo gotovo do 13. kolovoza 1986. – iznutra sva nova drvena građa, nova žbuka, nova električna instalacija. Plafona više nema, već su stavljena dva reda krovnih dasaka. Slike su u izvedbi fresko tehnike kako bi što dulje trajale. Zidovi su ožbukani gašenim krečom.

Sl. 14. Ulaz iznutra (snimila 29. srpnja 2018. Blaženka Ljubović)

Sl. 15. Spomen-ploča kraj ulaza (snimila 29. srpnja 2018. Blaženka Ljubović)

Sl. 16. Unutrašnjost današnje župne crkve (snimila 29. srpnja 2018. Blaženka Ljubović)

Sl. 17., 18. i 19. Prozorski vitraji (snimila 29. srpnja 2018. Blaženka Ljubović)

Na prozorima su vitraji (slike na staklu). Maleraj je radio gospodin Valentin Schaunigg sa svojom grupom. Slike po zidovima, kao i vitraji djelo su umjetnika Franza Weissa i njegove ekipe. Sljedeće godine na blagdan sv. Jelene nadbiskup Josip Pavlišić blagoslovio je obnovljenu crkvu.[49] Elektrificirana zvona stavljena su od strane Općine. Za sada nema potreba za većim zahvatima. Uglavnom je crkva dobro sačuvana. Nove klupe stavljene su 2002. godine.

Kapele

Sv. Roka u Radlovcu

U Radlovcu u Velebitu sagrađena je 1865. drvena kapelica na čast sv. Roka. Kada je zub vremena prijašnju uništio, 1890. sagrađena je kapelica od tesanogA kamena, vanjski zidovi dugi su 5,5 m, a široki 4m, da svećenik može njima i Priznanjima ondje služiti sv. misu dok se u ljetnim mjesecima ondje nalaze. Dozvolom biskupa župnik Masten ju je blagoslovio.[50] Obnovljena je 1918.

Sl. 20. i 21. Sv. Rok na Radlovcu (izvor: Listić 144/2014)

Sv. Dominika u Plitkoj Dragi (Ribarica)

Duje Bačić je 1901. u Plitkoj Dragi podigao kapelicu sv. Dominika (9x8 m). Ondje je Duje vjenčan i kršteno njegovo dijete. Župnik 1927. kaže da je Duje ostavio 200 kruna za uzdržavanje kapele i moli da se kapela blagoslovi i da se ondje misi na dan sv. Dominika, sv. Fabijana i Sebastijana te na dan sv. Grgura.

---

49 *Spomenica*, 31–35.

50 Spisi 1890., br. 1137, 1238; A. GLAVIČIĆ, 1981/82, 86; A. RUKAVINA, 1989, 58.

Kapelica Majke Božje

Spomenica kaže da je ona bila "od pamtivijeka". U obnovljenu kapelu 1899. donesena je slika u procesiji iz crkve. Kapela je 1961. porušena, a na njezinom mjestu je napravljen spomenik partizanima.

Sv. Jakova u mjestu

Godine 1918. u mjestu je sagrađena kapela sv. Jakova.

Sv. Ante

Kapelica sv. Ante obnovljena je 1917., a 1961. je porušena.

Sv. Nikole

Kapelica sv. Nikole imala je 1961. samo zidove i krov.

Društva

U župi je 1896. uveden Apostolat molitve.
Između Prvog i Drugog svjetskog rata u župi je postojalo Društvo Srca Isusova i Bratovština kršćanskog nauka.

Župni stan

Cesarica je 1767. dobila samostalnog vikara (krata). Kada je 1770. stan dovršen, kapelan je počeo u njemu rezidirati. Kapelanov stan je koncem listopada 1794. srušila noću voda koja ga okružuje, a ukućani su pobjegli kroz prozor. Kapelan je od tada u Karlobagu i uz teškoće dolazi u Cesaricu. Stan je trebalo napraviti na drugom mjestu, kraj crkve. Knjige je voda potpuno uništila. Godine 1836. župnik je zapisao da treba stan napraviti. Kaže da ima neku kućicu s jednom sobom, tako lošu da u vrijeme kiše treba robu premetati iz jednoga kuta u drugi. Bunar je daleko. No, on se spominje kraj crkve već 1848. Zbog dotrajalosti stan je napušten 1841., a župnici su stanovali u Karlobagu. Župljani su morali na svoj trošak dovoziti i odvoziti svećenika.[51] Tuži se 1867. što nema oko kuće zemljišta. Ima neku zemlju u Ličkom Novom (sjenokošu). Kako nije ograđena, ne može biti ni pošteđena. Lički arhiđakon predlaže da tu zemlju koristi novski

51 BAS, Podaci župa, Cesarica.

Sl. 22. Župni stan i župna crkva 1990. (izvor: SBS, snimio Mićo Rukavina)

Sl. 23. Župni stan danas (snimio Nikola Turkalj 2017.)

župnik i da cesaričkom plaća korištenje.[52] Veliko nevrijeme (prolom oblaka) 8. listopada 1910. gotovo je sve zgrade porušilo, bujica je uništila župnički vrt, oštetila temelj župnoga stana, a staju svu porušila.

Župni stan 1925. korišten je za školu jer se ona srušila. Nakon rata bio je napušten i zapušten, povremeno iznajmljen, a 1961. jednu sobu župnoga stana koristio je Narodni front.

Uredništvo mjesečnika *Zvona* 1968. posjetilo je Cesaricu, a novinar je zapisao: *Veremo se oko župnog stana koji oštro nagriza zub vremena. Žlijeba tako rekuć nema, crijepovi su u plesu razbacani, mjestimično pojavile se veće rupe tako da se vide grede i daske krova. Ne dođe li kakva pomoć, krov će brzo pasti. Šteta! Nekad je morao biti lijep.*[53] Vjerojatno je reporter imao neke naznake za pomoć jer je već sljedeće godine katolička udruga iz Nizozemske "Bauorden" popravila stan. Glavna obnova i preuređenje stana stići će 1985. preko župnika iz župe Graz-Ragniz (Austrija) Johannesa Regnera jer je njegova župa sklopila kumstvo sa župom Cesarica u što je uključena obnova župnog stana i ujedno pravo na 10-godišnje korištenje. Pravo na korištenje poslije će se produživati i nakon što je osnovana Gospićko-senjska biskupija.

Sl. 24. Bunar ispred župnog stana (izvor: SBS, snimio 1976. Mićo Rukavina)

[52] BAS, Spisi 1867., br. 1429 (u fasc. Cesarica).

[53] *Zvona,* 1968/3, 6.

Župni stan danas je u dobrom stanju. Prema Ugovoru s Biskupijom dan je u najam Austrijancima do 2020. godine. Župnik je zadovoljan kako se vodi briga o kući i okolišu.

To je prizemna kuća s podrumom, duga 17, a široka 10 m.

U pogledu župne kuće ona je dana u najmu, na korištenju Röm. Kath. Pfarre zum Heiligen Bruder Klaus Graz-Ragnitz do 2020. godine. Za to plaćaju i određenu najamninu koju uplaćuju na kraju godine na žiroračun Biskupije.

Što se tiče održavanja župne crkve i kapelica u župi, župnik o tome savjesno vodi brigu da se sve što je potrebno na vrijeme sanira i popravi.

Župni ured

Matične knjige

U Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu nalaze se matice:

- krštenih: 1797. – 1858.
- vjenčanih: 1795. – 1858.
- umrlih: 1795. – 1839.

U Državnom arhivu Gospić nalaze se matice:

- rođenih: 1859. – 1889., 1890. – 1921., 1921. – 1945.
- vjenčanih: 1860. – 1926., 1928. – 1945. (nedostaje 1927.)
- umrlih: 1859. – 1920., 1921. – 1945. (nedostaje 1839. – 1959.)

U Župnom uredu Karlobag nalaze se matice:

- krštenih od IV. sv. (od 1921. do 1948.) i V. sv. (od 1946. do danas)
- vjenčanih od 1946. (V. sv.)
- umrlih od 1947. (V. sv.)

Parice svih triju matica u Biskupijskom arhivu Senj[54] za godine: 1826. – 1827; 1829., 1838. – 1840.
Status animarum od 1895./6. Spomenica od 1978. Redovito se upisuju događaji popraćeni slikama. Knjižnice nema. Vjernici koriste našu samostansku biblioteku ako tko zatreba.

54 U daljnjem tekstu BAS.

Sl. 25. Groblje (snimila 29. srpnja 2018. Blaženka Ljubović)

Groblje

Oko crkve je groblje, dosta maleno, navodi se u izvješću iz 1836.[55] Svećenici se tuže da je maleno i da treba urediti novo. Na spomen-ploči na ulazu u groblje stoji da je osnovano 1836., prošireno 1913. i 1989. Jasno je da je groblje postojalo kraj crkve i prije 1836. godine.

Zabilježeno je da je 1899. nabavljen novi željezni križ, a da je 1913. groblje prošireno.

Kapelani i župnici u župi sv. Jelene – Cesarica[56]

Jakov Malinarić 1770. – 1783.[57]
Mihael Pavlić 1783. – 1786.

---

55 BAS, Spisi 1836,. br. 1756.

56 Spomenica, 106–107.

57 Jakov Malinarić, rodio se u Karlobagu 24. srpnja 1733. Od 1786. do 1795. bio je župnik u Ribniku. Ove zadnje godine bio je jako bolestan pa ga zamjenjuje Nikola Murgić (BAS, fasc. VII 17).

Sl. 26. Ploča na ulazu u groblje (snimila 29. srpnja 2018. Blaženka Ljubović)

Ivan Kabalin (Caballini) 1786. – 1793.[58]
Mate Radović 1793. – 1810.[59]
Anton Fabianić 1810. – 1826.[60]

---

[58] Rodio se 5. prosinca 1744., Teologiju s "laudabiliter" završio u Beču, svećenik je od 10. siječnja 1768. Godine 1779. bio je mjesni kapelan u Ramljanima. Postao je župnik u Ledenicama 1788., gdje je služio i kao vojni svećenik.

[59] Mate Radović rođen je 14. prosinca 1756. Posuđen je od krčkog biskupa. Godine 1793. bio je lokalni kapelan u Cesarici, poslije kapelan i upravitelj u *Jablancu* od 1809. do 1813. Svećenik toga prezimena spominje se 1778. kao kapelan u Otočcu. Negdje se spominje na ovom mjestu Antun Radović. Godine 1809. kraće vrijeme bio je upravitelj Vinko Basletić.

[60] Anton Fabianić rodio se 1772. Za svećenika Zadarske nadbiskupije zaređen je 1800. U biskupiju je došao 1806. najprije za kapelana u Otočcu, Sincu i Plaškom, a od 1810. do kraja života bio je župnik u Cesarici, gdje je umro 14. travnja 1826. godine.

Juraj Pajalić 1826.[61]
Ivan Basletić 1827. – 1838.[62]
Ivan Štefanić 1838. – 1851.[63]
Gašpar Domines 1851. – 1852.[64]
Antun Krišković 1852. – 1857.[65]
Ivan Ivić 1857. – 1860.[66]
Franjo Miškulin 1860. – 1861.[67]
Ivan Ligatić 1861. – 1863.[68]
Rafo Dabović 1863. – 1869.[69]

---

[61] Juraj Pajalić bio je od 1826. do 1840. starigradski župnik. Umro je 12. prosinca 1840.

[62] Ivan Basletić. Ivan je nećak Andrije Basletića i naslijedio je Andriju kao upravitelj župe Ledenik. Rođen je u Karlobagu 1787. Školu je završio u senjskom sjemeništu. Za svećenik ređen 1809. Bio je kapelan u Karlobagu i Perušiću, a u Brušanima najprije kapelan, a od 1814. je župnik. Nakon nešto više od godine dana, dobio je u Oštarijama jednu zgradu u kojoj je mogao misiti dok se ne izgradi crkva. U njegovo vrijeme Oštarije postaju župno središte. Zbog egzistencijalnih nepogoda premješten je u Priznu gdje je bio župnik od 1822. do 1826., a poslije je premješten u Cesaricu. Umro je kao "parochus emerittus" cesarički 23. svibnja 1854.

[63] Ivan Štefanić je svećenik Krčke biskupije, 1818. u Brinju, 1828. je lokalni kapelan u Triblju, a upravitelj Cesarice je od 1838. do 1851. Umro je u Vrbniku 19. srpnja 1852.

[64] Gašpar Domines rodio se u Karlobagu 1826. Bogosloviju je studirao u Senju i ondje je zaređen za svećenika 1851. Te godine je imenovan upraviteljem župe Cesarica, gdje je umro već iduće godine 23. studenoga 1852.

[65] Anton Krišković rođen je u Novom Vinodolskom 23. kolovoza 1816. Bogosloviju je završio u Senju, a za svećenika je zaređen 31. srpnja 1842. Službovao je kao kapelan u Tounju (1842.), Ogulinu (1845.), Ličkom Lešću (1848.), Otočcu (1850.) i Smiljanu (1850.). Bio je administrator u Maljevcu (1850.), Baškim Oštarijama (1850.), Cesarici (1852.), opet u Baškim Oštarijama (1860.), u Maljevcu, župnik u Gračacu (1877.) i Tounju gdje je umro 2. srpnja 1879. U fasciklu (BAS) "Svećenici" ima njegov opširan životopis iz 1835. godine.

[66] Ivan Ivić rođen je u Senju 13. srpnja 1816., bogosloviju završio u Senju 1843. i te godine 6. kolovoza zaređen je za svećenika. Bio je kapelan u Sincu i Donjem Kosinju, administrator u Podlapači (1851. – 1953,), a od 1853. bio je administrator župe Palanka. Od 1857. je župnik u Cesarici, a od 1860. župnik u Boričevcu. Umro je u Boričevcu 7. siječnja 1873.

[67] Franjo Miškulin rođen je u Senju 8. listopada 1829. Bogosloviju je završio u Senju gdje je i zaređen za svećenika 24. srpnja 1853. Službovao je kao kapelan u Vališselu, Brinju, Slunju. Bio je administrator u Boričevcu 1858. i Cesarici, a od 1861. je župnik, sve do 1869. kada je premješten za župnika u Ribniku. Ondje je umro 24. siječnja 1887.

[68] Ivan Ligatić rođen je 22. svibnja 1817. u Bribiru, bogoslovlje je završio u Senju i zaređen je za svećenika 20. srpnja 1845. Bio je župnik u Plaškom (1851.), upravitelj u Cerovniku (1854.), Bruvnu (1855.), od 1861. do 1863. bio je župnik u Cesarici. Umro je 29. ožujka 1869.

[69] Rafo Dabović rođen je u Senju 21. listopada 1833. Svećenik je od 26. srpnja 1857. Bio je kapelan u Karlobagu (1857.) i Gospiću (1860.), župnik u Cesarici (1863.) i Podlapači (1869.) gdje je umro 7. siječnja 1889.

Mate Butković 1869. – 1871.[70]
Ivan Tomašić 1871. – 1872.[71]
Josip Vukelić 1873. – 1875.[72]
Ivan Masten 1875. – 1891.[73]
Fran Biankini 1891. – 1894.[74]
Mile Štimac 1894. – 1895.[75]
Sporidion Kranjčević 1895. – 1899.[76]

---

70 Mate Butković rođen je u Povilama 12. svibnja 1844., teološki studij završio je u Senju gdje je zaređen za svećenika 14. srpnja 1857. Bio je kapelan u Gospiću (1967.), u Crikvenici krajem iste godine, a 1. prosinca 1869. postaje upravitelj župe *Cesarica*; od kraja 1872. župnik je u Krmpotama, a 1895. dobiva na upravu i Ledenice gdje je umro 11. svibnja 1911.

71 Ivan Tomašić rođen je kod sv. Nikole u Dolnjoj Stajerskoj 12. svibnja 1844. Bogoslovske nauke završio je u Senju, a za svećenika je zaređen 16. srpnja 1859. Bio je prefekt u Konviktu u Senju (1869.), kapelan u Gospiću (1869.), Perušiću (1870.), Otočcu (1871.), administrator u Cesarici (1871.), Plaškom (1872.), Bakru (1873,), kapelan u Bakru (1874.) i Delnicama (1875.), administrator u Kuželju (1875.), administrator i župnik u Turkama (1876.). Umro je 23. studenoga 1885.

72 Josip (Joso) Vukelić rođen je u Jablancu 10. kolovoza 1843. Bogosloviju je završio u Senju i ondje zaređen za svećenika 21. travnja 1868. Prva služba bila mu je kapelan u Otočcu (1868.), potom je bio administrator u Podlapači (1869.), Plaškom (1872.) i Cesarici (1875.). Od 1876. do 1888. je župnik u Drežniku, a potom administrator u Lovincu, Bužimu i Lipi. U Lipi je 1894. postao župnik. Godine 1904. imenovan je začasnim prisjednikom Duhovnog stola, a 1909. odlikovan je zlatnim križem s krunom. Umirovljen je 1. studenoga 1911., a umro je u Drežniku 2. ožujka 1915. Životopis u *Službenom vjesniku Senjske i Modruške ili Krbavske biskupije*, 1928, br. 2, str. 62–66.

73 Ivan Masten rođen je u Ormužu 23. prosinca 1846., u Senju je završio bogoslovski studij i 18. srpnja 1872. zaređen je za svećenika. Službovao je kao kapelan u Brinju (1872.), kao administrator i župnik u *Cesarici* u (1875.), župnik u Klancu (1889.), D. Kosinju (1891.) i Kaluđerovcu. Umro je 3. ožujka 1924. u Kaluđerovcu.

74 Fran (Franjo) Biankini rođen je u Senju 30. siječnja 1864., teološke studije završio je u Senju gdje je zaređen za svećenika 12. lipnja 1887. godine. Bio je kapelan u Mrkoplju i Senju, upravitelj župa Donji Kosinj (1890.) te Cesarici i Prizni od 1891. do smrti koja je bila 7. kolovoza 1894. godine.

75 Mile Štimac rođen je 17. rujna 1866. u Mušaluku. Bogoslovske studije završio je u Senju i zaređen je za svećenika 5. srpnja 1891. Službovao je kao kapelan u Perušiću (1891.), Delnicama (1892.) i Grobniku (1893.). Od 10. kolovoza 1894. župnik u Cesarici, a iduće godine povjerena mu je i Prizna; premješten je za upravitelja župe Rudopolje 31. kolovoza 1895. Bio je župnik u Širokoj Kuli (1896.) i Sv. Roku (1901.) gdje ostaje do 1941. godine. Bio je udbinski dekan i pri kraju je postao i modruški kanonik. Nekoliko tjedana prije smrti dobio je teški živčani slom uslijed straha od partizana u župi Sv. Rok. Umro je u Zagrebu u bolnici 10. rujna 1942.

76 Špiro (Spiridion) Kranjčević rođen je u Senju 3. rujna 1871., bogoslovske studije završio u Senju i ondje je 21. siječnja 1894. zaređen za svećenika. Službovao je kao kapelan u Otočcu (1894.), Gospiću (1895.), kao administrator u *Cesarici* (1895.) i privremeno administrator u *Prizni* (1896.), administrator u Korenici (1899.), administrator (1900.) i župnik (1901.), župnik u Ričicama (1909.) i povjerena mu je uprava župe Rudopolje (do 1912.). Godine 1922. imenovan je administratorom u Križpolju gdje je umro 7. svibnja 1929. Špiro je mlađi brat pjesnika Silvija Strahimira Kranjčevića.

Mihovil Travica 1899. – 1903.[77]
Mihovil Banić 1904.[78]
Ljubo Pacifik Travica, samo 3 mjeseca[79]
Franjo Paškvan 1904. – 1909. iz Prizne
Andrija Loušin 1909. – 1915.[80]
Franjo Paškvan 1915. – 1917. iz Prizne
Blaž Tomljenović 1917. – 1920.[81]
Marko Tomašić 1922. – 1923.[82] iz Prizne
Adolf Hvala 1923. – 1925.[83] ex kap. iz Karlobaga

---

[77] Mihovil Travica rođen je u Udbini 29. srpnja 1866. Bogoslovlje je završio u Senju gdje je zaređen za svećenika 6. srpnja 1890. Službovao je kao kapelan u Senju (1890.), Grižanama (1892.), kao administrator u Korenici (1894.), Čanku (1895.), kapelan u Prezidu i Gerovu (1897.), administrator u Prizni (1898.) i Cesarici (1899.). Dva puta je suspendiran. Umro je 19. listopada 1903.

[78] Mihovil Banić rođen je u Kompolju 29. rujna 1866. Teologiju je završio u Senju. Svećenik je od 5. srpnja 1891. Bio je kapelan u Fužinama (1891.), Ogulinu (1893.), župnik u Cerovniku (1895.), Švici (1899.), administrator (1904.) u Cesarici. Nakon umirovljenja 1912. preuzeo je župu Palanku gdje je umro 25. prosinca 1926. i ondje pokopan.

[79] Ljubo (Pacifik) Travica rođen je u Udbini 12. lipnja 1872. Bogoslovlje je završio u Senju, gdje je zaređen za svećenika 21. lipnja 1896. Službovao je kao kapelan u Ogulinu (1896.), Vališselu (1898.), Slunju (1899.), kao administrator u Rudopolju (1902.) i Boričevcu (1902.), potom je kapelan u Otočcu (1906.), administrator u Lukovu Šugarju (1906.). i Cesarici (1908.), Čanku (1908.) i Rudopolju (1912.). Umro je 9. rujna 1913.

[80] Andrija Loušin rođen je Lokvama 29. lipnja 1879. Bogoslovske studije završio je u Senju i zaređen je za svećenika 29. lipnja 1902. Službovao je kao kapelan u Ogulinu (1902.), kateheta u Otočcu (1903.), administrator u Gračacu i Rudopolju (1906.), a povjerena mu je 1909. i uprava župe, zatim je kapelan u Perušiću (1909.) te administrator (1909.) i župnik u Cesarici (1910.). Mislio je da u zimsko vrijeme može župom upravljati iz Karlobaga. U rujnu 1915. imenovan je župnikom na Grobniku otkuda je 1922. premješten za administratora u Lokvama. Komunisti su ga ubili u župnom stanu u Lokvama 11. travnja 1937. (V. Ante BAKOVIĆ, Hrvatski martirologij, 397).

[81] Blaž Tomljenović rođen je u Smiljanu 4. veljače 1888. Teološku nastavu završio je u Senju, a za svećenika je zaređen 25. svibnja 1913. Službovao je kao kapelan u Gospiću (1913.) i Perušiću (1915.), kao administrator u Kaluđerovcu (1915.), Cesarici (1917.), Krasnu (1920.) s upravom Kutereva (1917.), Ričicama (1924.), Smiljanu (1934.) i Blagaju (1941.). Na putu iz Blagaja (preko Bosne) prema Zagrebu uhvatili ga partizani i nakon mučenja ubili u srpnju 1942. (V. A. BAKOVIĆ, 665: Ana TOMLJENOVIĆ, Smiljan i okolica, Zagreb – Smiljan, 2003, 123–124.)

[82] Marko Tomašić, bivši franjevac. Javlja se 26. ožujka 1920. da više nije fra Rafo nego je don Marko i preporučuje se za mjesto u biskupiji. Rođen je 8. studenoga 1894. u Krmpotama, a za svećenika je zaređen 22. travnja 1917. Bio je administrator u Cesarici (1920.), Lipicama (1923.), Krasnu (1930.), Ramljanima i Čanku (1935.). Prešao je u Dubrovačku biskupiju 20. srpnja 1936.

[83] Adolf Hvala, rođen u Višegradu 1889. Bogosloviju je pohađao u Rijeci kao kapucinski novak. Za svećenika je zaređen 1912., a u biskupijske je svećenike primljen 1922. godine. Bio je administrator župe Cesarica od 1923. do 1925. Umro je u Ravnoj Gori 5. veljače 1950.

o. Mihovil Hlača 1925. – 1940. kap. iz Karlobaga[84]
o. Stjepan Lesjak 1940. – 1948. kap. iz Karlobaga
o. Stanislav Pečovnik 1948. – 1950. kap. iz Karlobaga
o. Emilijan Zavratnik 1950. – 1953. kap. iz Karlobaga
o. Ambrozije Habek 1953. – 1958. kap. iz Karlobaga
o. Modesto Borak 1958. – 1961. kap. iz Karlobaga
o. Ambrozije Habek 1961. – 1964. kap. iz Karlobaga
o. Modesto Borak 1964. – 1970. kap. iz Karlobaga
fra Zlatko Šafarić 1970. – 1973. kap. iz Karlobaga
fra Ilija Borak 1973. – 1979. kap. iz Karlobaga
fra Krsto Hrženjak 1979. – 1994. kap. iz Karlobaga
fra Davor Burić 1994. – 1996. kap. iz Karlobaga
fra Ante Logara 1996. – 2005. kap. iz Karlobaga
fra Stjepan Bergovec 2005. – 2011. kap. iz Karlobaga
fra Josip Grivić 2011. – 2017. kap. iz Karlobaga
fra Mirko Ljubić Varga (2017.-) kap. iz Karlobaga

10.2. Jablanac

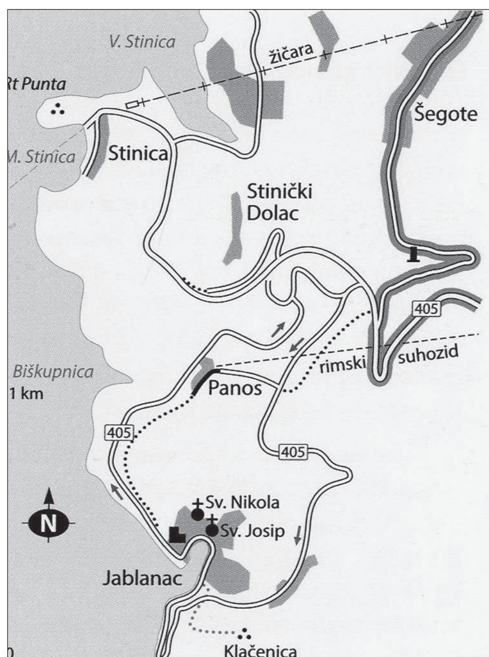
Razvoj Jablanca

Župa Jablanac prostire se od mora do vrhova Velebita, između župa Starigrad i Prizna. Koji je to prostor, može se dobro vidjeti niže na tablici s popisom naselja i brojem stanovnika.

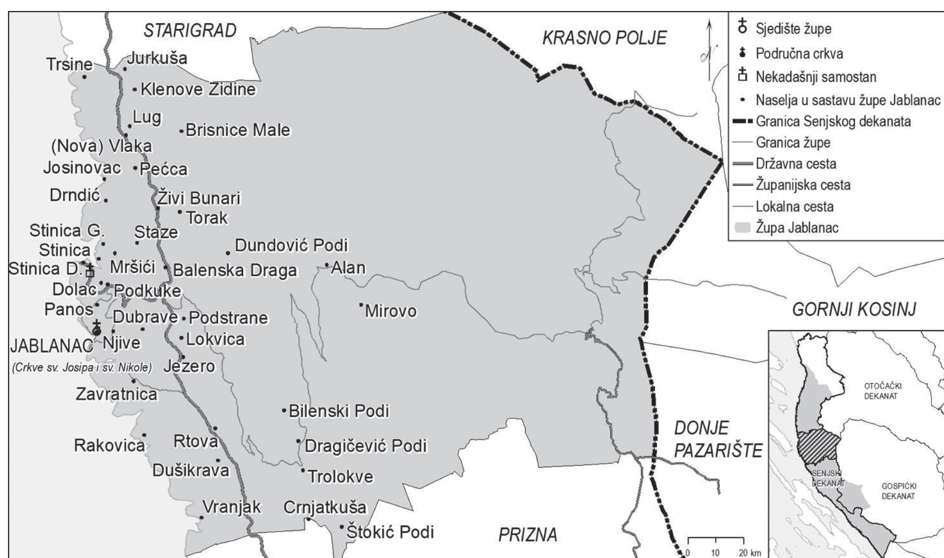
Već iz položaja Jablanca lako je zaključiti da je on bio naseljen još od prapovijesti. Jasni tragovi naselja nađeni su na brdu Klaćenica, u samoj uvali (današnji Jablanac), zatim u gradini iznad nje te sjeverno u Stinici. Svi ti navedeni lokaliteti nalaze se relativno blizu jedan drugome, ali svaki od njih imao je svoje vrijeme izgradnje i rušenja, uspona i nestajanja. Nema sumnje da prostor između priobalnih naselja i vrhova Velebita nije u daljoj prošlosti bio bez svojih – bar povremenih – stanovnika, ali njihov nomadski život nije iza sebe ostavio tragove boravka kao što je to slučaj kod starosjedilačkog stanovništva na obali.

Najstarija nalazišta s južne strane bila su na najnepristupačnijem mjestu, na brdu Klaćenici. Naseljenost toga prostora proteže se od prapovijesti do duboko u srednji vijek jer su pronađeni ostaci i jedne crkve. Još u rimsko vrijeme razvija se sjeverno novo naselje na tzv. Punti. Naselje se u rimsko vrijeme zvalo Ortopla, u srednjem vijeku Murula ili hrvatski Stinica (Stinice),

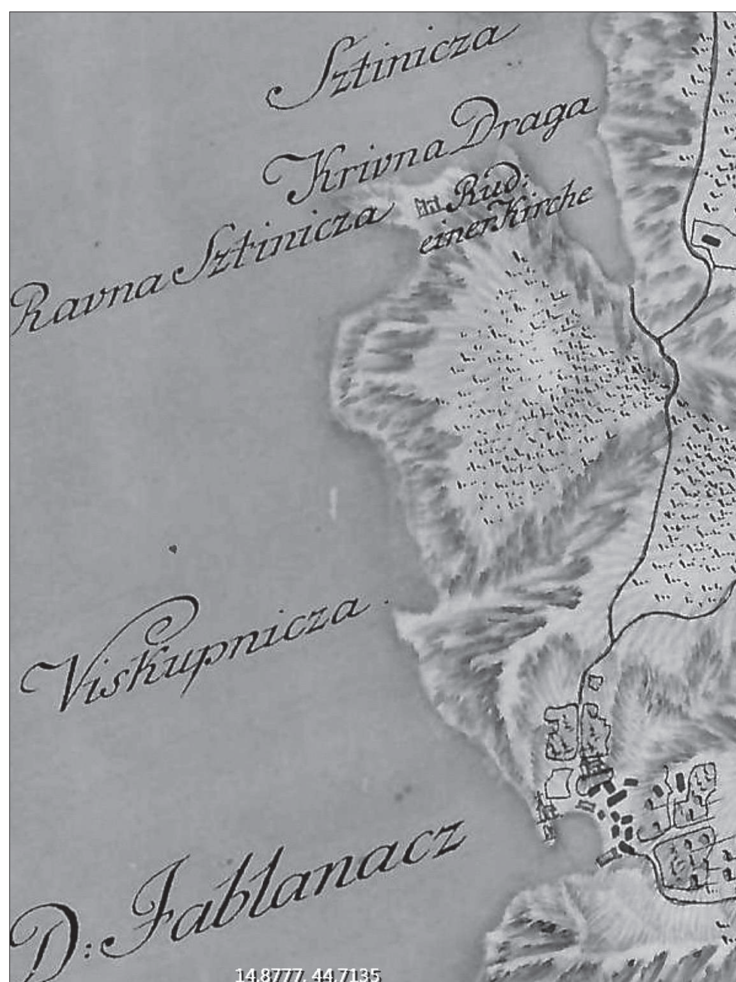
[84] Svećenici kapucini u Karlobagu nazivali su se oci (o.), a nakon 1970. nazivaju se fra(tri).

Sl. 27. Situacija (izvor: L.ČERNICKI – S. FORENBAHER, 2016, 95.)

Sl. 28. Naselja u župi (izradio Nikola Šimunić)

Sl. 29. Središnji dio župe krajem 18. stoljeća (izvor: Mapire)

kako se taj prostor i danas zove. Od Punte prema Velebitu bio je izgrađen suhozid koji je označavao granicu između plemena Ortoplina i Bega (Vegium – na prostoru današnjega Karlobaga).[85]

Srednji vijek otkrio je posebne vrijednosti jablanačkog prostora jer je ono moglo dobro poslužiti kao susretište i trgovište otoka Raba i šireg kopnenog prostora iza Jablanca. Naziv Biškupica u blizini upućuje na biskupsko vlasništvo,

[85] R. JURIĆ – I. ŠKORO, 2017, 131.

Sl. 30. Panorama Jablanca. Vidi se sv. Nikola s grobljem i župna crkva sa župnim stanom (izvor: Gradski muzej Senj[88])

po svoj prilici vezano uz rapskog biskupa. Poslije ćemo reći da neki u kasnom srednjem vijeku ondje smještaju franjevački samostan.

Od sredine 12. stoljeća težište naselja pomiče se od Stinice na područja Jablanca. Ondje se 1179. spominje crkva sv. Nikole. Ondje je 1251. sagrađen slobodni kraljevski grad Jablanac. Grad na Klaćenici i Murula ili Stinica time su izgubili puno na važnosti, ali je Stinica i dalje imala svoj razvoj. Župnik Drago Babić zabilježio je 1953. da su u Stinici sačuvani komadići mozaika, starorimske urne i ručne svjetiljke (uljne) s natpisom "Fortic".[86] U novije vrijeme otkriveno je da je u njoj u 15. stoljeću djelovao franjevački samostan.

Slobodni kraljevski grad dao je mjestu i cijelom kraju dodatno značenje, ali svakako nije ispunio očekivanja graditelja jer je granica između kopna i

86 Spomenica župe Jablanac započeta 1953., str. 1.

susjednih otoka bila često veoma nesigurna pa Jablanac kao slobodni kraljevski grad nije u punom smislu ni profunkcionirao. Hrvatsko-ugarski kraljevi željeli su preko Jablanca čvršće povezati i otok Rab, odnosno priključiti ga svojoj vlasti. Jablanac je pripadao župi Bužane i još u 17. stoljeću postojao je put iz Jablanca u Pazarišta (stare Bužane). Ban Pavao daje 1307. Rabljanima pravo na castrum Jablanac.[87] Od toga grada sačuvao se do danas manji dio zida na sjevernom izlazu iz mjesta i ugrađen je u današnji hotel "Ablana". Jablancu se pripisuje tada cijelo područje od Žrnovnice do Baga.

U 14. i 15. stoljeću možemo reći da je Jablanac uživao relativno mirno razdoblje svoje povijesti, kao i drugi naši krajevi. Nakon toga Jablanac i cijelo Podgorje ostali su bez svojih stanovnika. Kraj je dugo čekao mir i novo naseljavanje.

Crkvene prilike

Nije bez osnove pretpostavka da je na području današnjega Jablanca bilo kršćana još u starom vijeku, ali sigurnih tragova za to nije nađeno. Brunšmid u dijelu utvrde na Klaćenici nazire zgradu koja je služila kao kapelica. Po njemu je moguće da je tu bila nekada crkva sv. Nikole iako je to teško dokazati.[89] Prvi spomen crkve sv. Nikole je 1179. godine.[90] Iz opisa događaja, vjerojatnije je da se crkva nalazila na pristupačnijem mjestu nego što je Klaćenica. Nema sumnje da je Jablanac bio župno središte nakon što je 1251. postao slobodni kraljevski grad.[91] Možda je crkva sv. Nikole služila kao župna, ali vjerojatnije je da je u ovako širokom projektu napravljena u sklopu grada i nova crkva.

U srednjem vijeku kraj južno od Stinice pripadao je Ninskoj biskupiji, ali je bila stalna težnja rapskog biskupa da to priključi svoj jurisdikciji, u čemu je povremeno i uspijevao. Kada su u drugoj polovici 15. stoljeća veze s Ninom

---

87 CD VIII, 132-133. Župnik Gašpar Jerko ovako je opisao 1850. jablanačke starine: *U ovom mêstu nahode se na južnoj strani na brêgu – Lajtmanovac zvanom, zidine i temelji od svakoverstnih kućah starêh vrêmena i jednom crikvicom. Zatim na vratim ulaska Luke nad morem na desno jedna stara gradina, kako se kaže od vladanja Bele IV. po Stêpanu banu sazidana godine 1251. s navodnom strodavnim izrekom – grad za kralja a varoš za purgere*. (*Statističko-topografski upitnici za područje Banske Hrvatske i Vojne Krajine iz 1850. i 1858. godine*, Hrvatski povijesni muzej, Zagreb, 2016. – Jablanac).

88 U daljnjem tekstu GMS.

89 Š. BALEN, 1979, 8.

90 CD II, 160-161. Usp. Š. BALEN, 1979, 12–18.

91 Š. BALEN, 1979, 20–21; CD IV, 472.473; M. SLADOVIĆ, 1856; Jablancu pripada sve od Žrnovnice do Baga.

Sl. 31. Stinica: iza trajektne luke je Gradina
(snimila 29. srpnja 2018. Blaženka Ljubović)

otežane, Jablanac se približuje Senju. To dokazuju i dvije glagoljske isprave (1485. i 1488.) koje svjedoče o vezama sa Senjskim kaptolom. Spominju se u Jablancu popovi Juraj Milanić, Luka Mikulanić i Šimun Mećarić.[92] I pored tih veza sa Senjom, ipak će se formalno do raseljavanja Podgorja i dalje Jablanac voditi pod Ninskom biskupijom, kao i Cesarica i Bag.

U tom gašenju srednjovjekovlja u Podgorju poznati povjesničar franjevačkih redova kod nas Marijan Žugaj pronašao je jednu svjetlu točku. On smješta u Stinicu franjevački samostan koji su sagradili rapski franjevci krajem 14. stoljeća, a onda su ga oko 1469. predali bosanskim observantima. Neka predaja o crkvi zabilježena je i na Jozefinskoj karti (ruševine stare crkve) krajem 18. stoljeća. Prema toj karti, ruševine crkve (Ruine einer Kirche) nalazile su se u zaravni na prilazu poluotoku, a ne na vrhu. I Ante Glavićić nazirao je na širem prostoru neku crkvenu i samostansku građevinu. On misli da je neko

[92] Š. BALEN, 1979, 24.

crkveno dobro rapskoga biskupa bilo na lokalitetu Biškupnica dok je kraj bio pod njihovom jurisdikcijom (prije osnutka senjske biskupije). Poslije bi po Glavičiću onamo mogli doći franjevci i izgraditi crkvu i samostan.[93]

Dvadesetih godina 16. stoljeća turska prijetnja je tolika da će uskoro Podgorje ostati bez svoga stanovništva. Tu sudbinu dijelila je i jablanačka župa.

Novo naseljavanje novim stanovništvom nastaje krajem 17. i početkom 18. stoljeća. Tada se obnavlja jablanačka župa. Već 1695. župnik Ivan Vukelić kada boravi u Jablancu potpisuje se kao jablanački župnik, što znači da je tada i Jablanac bio župno središte, samo što je njime upravljao svetojurački župnik. Službeno povjerenstvo u to vrijeme zabilježilo je u 96 kuća 700 stanovnika[94], što se čini previše optimistično, kao i mnogi drugi podatci toga povjerenstva. Naime, par godina kasnije slično izvješće govori o nekoliko bunjevačkih domova.[95]

Biskup Bedeković ubraja 1708. Jablanac među župe Senjske biskupije. Ni župna ni filijalne crkve 1733. nisu imale nikakva dohotka. Župna crkva je od kripta (grobnica u crkvi) dobivala 1 for. i 8 n. po mrtvacu, ali vrlo rijetko, a godišnja milostinja nije prelazila 2 forinta. Lađe koje su se ondje zaklonile od nevremena davale su crkvi po jednu urnu vina, od čega bi dobila do 6 urna 86 for i 48 n. Župljani su župniku davali vosak, vunu i sir.[96]

Navezanost na Senj vidi se i u tome što su u 17. i 18. stoljeću senjski Hreljanovići imali patronat u Jablancu. Nije uopće bilo upitno kojoj će biskupiji pripasti jer austrijski monarh nije dopustio nikome iz druge države da vrši crkvenu jurisdikciju na području koje je pod njegovom vlašću. Što je u Lici i Podgorju osvojeno, sve je car dao na upravu senjskom biskupu. Ninski biskup ostao je pod mletačkom vlašću.

U Podgorju se najprije javljaju samo dvije župe: Sv. Juraj na sjevernom i (Karlo)Bag na južnom. Od Sv. Jurja prvi se osamostalio Jablanac, a poslije sve druge župe (Senjska Draga, Krasno, Vratnik, Starigrad). Pod upravu jablanačkog župnika pripadalo je i područje buduće župe Prizna. Najprije je Prizna 1786. postala vikarijat, prozvan poslije samostalna kapelanija, a 1807. podignuta je na župu.

---

93 M. ŽUGAJ, 1990, 34; A. GLAVIČIĆ, 2003, 30, 36, 60. Prema "Terenskom pregledu" Instituta za arheologiju 2012. i 2013. (*Godišnjak Instituta za arheologiju*, X/2014., 197-201) ništa od toga nije ondje prepoznatljivo.

94 M. SLADOVIĆ, 1856.

95 R. LOPAŠIĆ, 1888, 192.

96 BAS, F (B) I, br. 28 (Jablanac)

Sl. 32. Župna crkva i župni stan (desno) 1976.
(snimio 1976. Mićo Rukavina)

Župnik je dobivao od svake kuće ječma, vina, vune, sira, masla i janjaca.

Od 1734. župa je imala i kapelana. Otkada Prizna ima svoga vikara ili mjesnog kapelana (1786.), odnosno župnika (1807.), župnici su često predlagali

Sl. 33. Proslava 800. obljetnice crkve sv. Nikole i Jablanca 1979.
(izvor: SBS, snimio Mićo Rukavina)

da se u Jablanac ne šalje kapelana jer nije potreban, a sredstva za uzdržavanje su slaba. Ipak je kapelan imenovan sve do pred kraj 19. stoljeća.

Sestra Vjenceslava Novaka, uzorna kršćanka, udala se u Jablanac u obitelj Turina i donijela iz Senja u župu pobožnost prema Srcu Isusovu. U njezinoj kući uvijek je na hodniku pred Gospodinovom slikom gorilo kandilo i svake su se večeri kod nje skupljali mještani moliti litanije Srca Isusova i krunicu. Jamačno su izmolili, kaže župnik Babić, i "Počasnu stražu Srca Isusova". To je bilo društvo u koje su se učlanile i neke vjernice iz udaljenih sela u Velebitu. One su znale u duhu pokore na prve petke cijeli dan biti natašte i tako pješačiti po dva sata u Jablanac i dva natrag. Stražu je vodila do Drugog svjetskog rata Tonica Matijević. Ona je odgojila više drugih žena koje će se i dugo poslije toga rata isticati karitativnom djelatnošću u župi.[97]

U Drugom svjetskom ratu sve je oštećeno, a župni stan uništen. Državno povjerenstvo procijenilo je štetu od 236.000 dinara. Oštećenja na zgradama postupno su uklanjana tako da se moglo kako-tako normalno raditi. U popravke

[97] Usp. *Zvona,* 1968/3, 7.

je uloženo 50.000 dinara.[98] Veći zahvati na popravcima čekali au agilnoga i Crkvi predanoga svećenika Dragu Babića.

Jablanac je svečano proslavio 800. godišnjicu prvoga spomena svojega imena (1179. – 1979.). Crkva se posebno u to uključila. Za tu prigodu obnavljane su crkve i kapele, a bila je i raznovrsna duhovna obnova. Za sam dan proslave došao je i nadbiskup Pavlišić, brojni svećenici, mnogo župljana i iseljenih Podgoraca.[99]

Prvi dio 20. stoljeća pokazivao je znakove stagnacije, dok je drugi dio pokazivao da se vrijeme bunjevačke ere u Podgorju približava svome kraju.

Naseljavanjem Bunjevaca počinje novo poglavlje podgorske povijesti koje je trajalo do druge polovice 20. stoljeća, kada se to poglavlje polako zatvara, ali se još ne vidi kakvo će biti sljedeće i hoće li ga ikada biti. Svakako je najživotnije i najdinamičnije 19. stoljeće, što pokazuje i priložena tablica.

Broj vjernika u župi

Tabl. 4. Broj vjernika u župi

	1828.	**1841.**	**1863.**	**1875.**	**1896.**	**1915.**
U mjestu	288	389	399	378	330	315
Alan						131
Balenska draga	53	60	50	84	84	76
Bilenski podi	102	110	77	101	95	38
Brisnice Male	84	89	109	150	170	137
Crnjatkuša			15	23	18	28
Dolac		42	36	63	71	34
Dragičević pod						36
Drndjić	17	19	16	17	34	219
Dubrave		12	8	10		
Dundević podi	56	56	104	143	188	42
Dušikrava	192	112	104	118	124	297
Grič						15
Jezero		21	46	47	60	73
Josinovac				44	30	61
Jurkuša	32	25	44	50	48	54
Klenove zidine		29	22	32		139
Lokvica		29	25	22		

[98] BAS, Spisi 1947., br. 1660.

[99] Nadbiskupski arhiv Rijeka, Spisi 1979., br. 530, 610: Jablanac proslava 800. godišnjice crkve sv. Nikole na groblju.

Lug			61	59	102	209
Mirovo						26
Mršići						228
Njive		12	11	10	24	
Panos		20	27	36	52	64
Pećca		14				
Pekina draga		5				
Podkuke	46	52	65	78	158	
Podstrane		16	17	23		
Rakovica	17	24	23	32	20	30
Rtova			10	6		9
Staze						12
Stinica	134					
Stinica Gornja		35	40	77	79	
Stinica Donja		60	47	82	98	
Štokić podi	75	63	68	89	102	84
Trsine		18				
Torak		12				
Trolokve		8				
Ušljivac		27	9			
(Nova) Vlaka	104	70	69	69	153	125
Vranjak	28	32	55	60	107	106
Zavratnica			39	50	57	75
Živi bunari	53	36	91	123	171	226
Ukupno	1281	1533	1702	2076	2472	2891

Za vrijeme Ježićeve vizitacije 1804. u cijeloj župi bilo je 118 kuća i 1275 stanovnika.

Crkve

1. Sv. Nikola

Župnik Drago Babić zabilježio je predaju da je prije 12. stoljeća portugalski brod bio u pogibelji uslijed nevremena i da se spasio u jablanačkoj uvali te da su Portugalci u znak zahvalnosti podigli kapelu na čast sv. Nikole, zaštitnika mornara.[100] Prvi spomen crkve sv. Nikole je 1179. godine. Vjerojatno je i u srednjem vijeku služila za župnu crkvu. Ona je, dakako, mnogo puta

[100] Spomenica (str. 1) koju je 1953. počeo pisati župnik Drago Babić. Nalazi se danas u Župnom uredu Sv. Juraj.

Sl. 34. Crkva sv. Nikole i groblje (izvor: SBS, snimio Mićo Rukavina)

bila obnavljana i popravljana, a neki put iz temelja. Nad vratima crkve je natpis da je popravljana u vrijeme župnika Ivana Vukelića – što znači još u početku naseljavanja - troškom jablanačkog puka.[101] Po tome, ona je bila na srednjovjekovnim temeljima. Iako će u jednom opisu stanja 1700. biti rečeno da je crkva novopodignuta, nema sumnje da je ona i ondje bila i prije samo što ne možemo znati što je od prijašnje još bilo ostalo kada se ona obnavljala. Kod te crkve pokopan je 1695. Pero Sodić.[102] Preživjela je vrijeme pustoši i postat će prvom župnom crkvom nove jablanačke župe koja je zaživjela početkom naseljavanja Bunjevaca.

O jakom bujanju života na početku 18. stoljeća svjedoči i vizitacija biskupa Pohmajevića 13. svibnja 1724. godine. Biskup Pohmajević vizitirao

[101] I. KUKULJEVIĆ, 1891, (72) je pročitao MDC?, što znači da zadnje slovo/broj ili slova/brojeve nije mogao pročitati. Vukelić je bio upravitelj župe od 1695. do 1730. Vjerojatno je to bilo odmah u početku jer je kraj te crkve već 1695. pokopan Ivan Sodić (Š. BALEN, 39). Inače bi smisao bio da je zdanje već 1695. bilo prepoznatljivo kao crkva, a poslije je obnovljeno.

[102] Š. BALEN, 1979, 39.

Sl. 35. Natpis na nadvratniku ulaza
(snimila 29. srpnja 2018. Blaženka Ljubović)

je župu i crkvu 13. svibnja 1724. godine. Dočekan je s oduševljenjem, ali je primijećen prilično mali broj župljana. U župnoj crkvi sv. Nikole tada su četiri oltara. Veliki oltar posvećen je sv. Nikoli. S desne strane je kip sv. Petra, a s lijeve sv. Pavla. Na vrhu oltara je kip sv. Jurja. Na sredini je mali tabernakul u kojem se čuva Presveto kada je netko od župljana bolestan, a tada je upaljena i mjedena svjetiljka iznad tabernakula.

Na tabernakulu je jako lijepi mjedeni križ. Na ovom oltaru su tablice s misnim molitvama, s jedne strane na glagoljici, a s druge na latinici. Postoje četiri mjedena svijećnjaka i dosta lijepi antipendij. Fundatori oltara su jablanački ribari.

Prvi oltar na desnoj strani posvećen je sv. Antunu Opatu[103], čiji kip je u sredini, u prvom nizu s desne strane je kip sv. Margarete, a s lijeve sv. Klare;

[103] Kraj oltara je ploča na kojoj je napisano da je napravljen 1716. (I. KUKULJEVIĆ, 1891, 72)

Sl. 36. Unutrašnjost crkve sv. Nikole (snimila 29. srpnja 2018. Blaženka Ljubović)

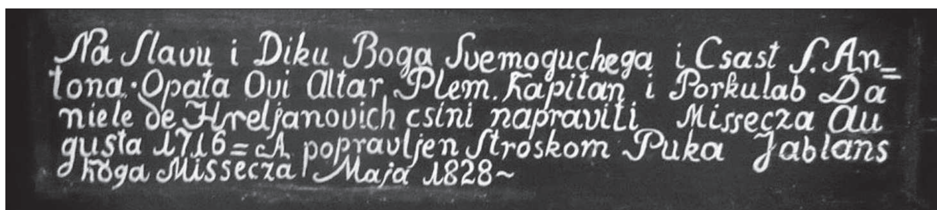
Sl. 37. Glavni oltar crkve sv. Nikole (snimio Nikola Turkalj 2017.)

Sl. 38. Oltar sv. Antuna Opata (snimila 29. srpnja 2018. Blaženka Ljubović)

u drugom nizu u sredini je kip Spasitelja koji se moli u vrtu, s desne strane je kip Davida, a s lijeve sv. Florijana; u drugom nizu na vrhu je sv. Juraj. Oltar ima dva mjedena svijećnjaka, misne tablice, mjedeni križ, dosta lijepi antipendij, a pred oltarom je mjedena svjetiljka.[104]

Izvješće iz 1768. kaže da je treba popraviti i proširiti zbog mnoštva naroda ili je preseliti u luku. Daleka je župniku i narodu, zimi i za velikog nevremena znade biti po život opasno ići u tu crkvu. Crkvu sv. Nikole treba popraviti izvana i iznutra i na krovu.[105] Najbolje je da središte župe bude na obali, u luci kod župnog stana gdje je crkva podignuta prije oko 40 godina i gdje bi trebalo sagraditi župnu crkvu.[106] To će se uskoro i dogoditi. Biskup Ježić kaže za tu crkvu 1795. da je prije bila župna crkva. No i tada se u njoj katkada misi.[107] Izgleda da se nakon par godina prestalo i misiti jer natpis iz 1828. govori da je te godine crkva obnovljena po želji puka i nastojanjem

Na Slavu i Diku Boga Svemoguchega i Csast S. An_
tona. Opata Ovi Altar Plem. Kapitan i Porkulab Da
niele de Hreljanovich csini napraviti Missecza Au
gusta 1716 = A. popravljen Stroskom Puka Jablans
koga Missecza Maja 1828~

Sl. 39. Tekst ispod kipa (snimila 29. srpnja 2018. Blaženka Ljubović)

[104] Oltar sv. Antuna napravio je Danijel Hreljanović 1716., kako stoji na ploči koja je podignuta 1826. (I. KUKULJEVIĆ, 1891, 72)

[105] BAS, Fasc. B, 43 (Jablanac).

[106] BAS, Fasc. B. br. 43 (Jablanac).

[107] BAS, Fasc. B, 43 (Jablanac).

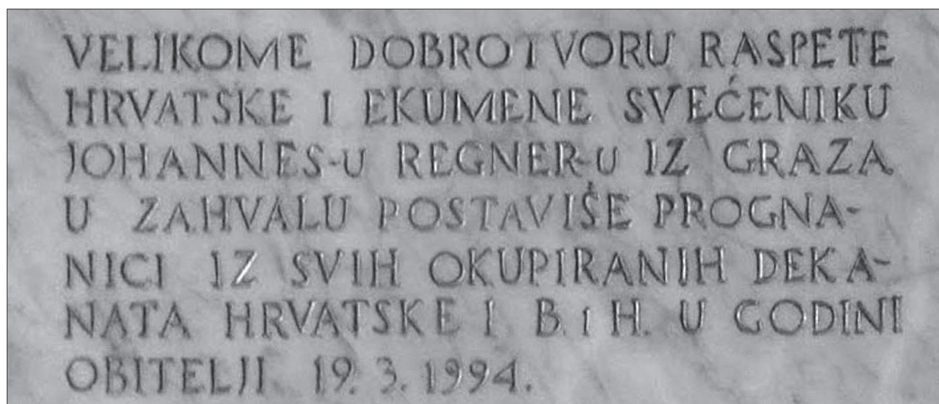

Sl. 40. Oltar sv. Antuna Padovanskog (snimila 29. srpnja 2018. Blaženka Ljubović)

župnika Mihovila Martinčića nakon što je punih 28 godina bila zapuštena.[108]

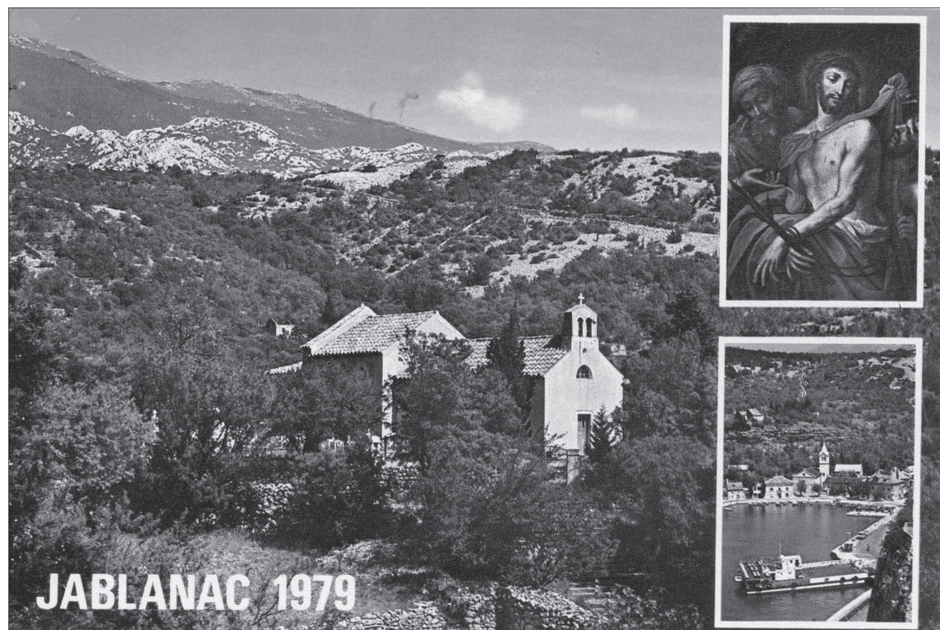
1935. nabavljena su iz Ljubljane dva zvona (29 i 19 kg). U Drugom svjetskom ratu crkva je dosta stradala tako da se – kako reče Šime Balen – kroz napukle zidove vidjelo more. Krov je bio rastresen, prozori uništeni, unutarnji plafon na mnogo mjesta otpao. Glavni oltar Porkulaba Hreljanovića vidio je Šime Balen, a pokrajnji su bili tako trošni da ih je župnik Drago Babić maknuo čekajući priliku da se sve skupa restaurira.[109] Ratne štete su sanirane, a crkva dobro popravljena za proslavu 800. obljetnice njezina prvoga spomena (1179. – 1979.). Svečanost je održana 19. kolovoza, na dan kada se od pamtivijeka služi zahvalna misa protiv kuge.

Crkva je u vlasništvu Grada Senja. Potrebno je što prije popraviti krov i prikladno urediti unutrašnjost.

Sl. 41. Spomen-ploča Johannesu Regneru (snimila 29. srpnja 2018. Blaženka Ljubović)

[108] Š. BALEN, 1979, 39.
[109] BAS, Spisi 1945., br. 280.

Sl. 42. Jablanac 1979. (izvor: SBS, razglednica-ilustracija)

2. Sv. Josip

Crkva sv. Josipa na obali sagrađena je 1728., a posvetio ju je biskup Benzoni 5. rujna 1736. godine te blagoslovio i zvono na čast župnog zaštitnika. Još prije je na obali sagrađen župni stan.

U izvješću 1768. predlaže se da ona postane župnom crkvom, ali je treba popraviti izvana i iznutra. Ta je crkva 1793. dobila zvono od sekularizirane crkve sv. Duha u Senju.[110] Devedesetih godina 18. stoljeća dogodit će se prijenos župnog središta iz sv. Nikola u crkvu sv. Josipa. No, to nije ona crkva sv. Josipa sagrađena 1728., nego nova crkva. Na mjestu današnje crkve 1730. bila je izgrađena kapelica, a sjedište župe bilo je u crkvi sv. Nikole na groblju koja se spominje još 1179. godine. Biskup Ježić posjetio je župu 29. svibnja 1795. i zabilježio da je sagrađena nova crkva na morskoj obali posvećena Majci Božjoj i sv. Josipu. Još nema stropa ni krova, nema kora i uređenih bočnih zidova. Svetište je u cijelosti završeno. Župna crkva svetog Josipa u Jablancu bila je posvećena 1799. i određena je za novu župnu crkvu. Gradnja je započela 1795. godine, a doživjela je više obnova i preuređenja. Tabernakul je stavljen iznad oltarne

[110] BAS, FASC. B, br. 43.

Sl. 43. Glavni oltar – svetište (snimila 29. srpnja 2018. Blaženka Ljubović)

Sl. 44. Glavni oltar - menza (snimila 29. srpnja 2018. Blaženka Ljubović)

Sl. 45. Župna crkva – pogled od oltara
(snimila 29. srpnja 2018. Blaženka Ljubović)

menze, stepenicu više. Crkva je posvećena 1. srpnja 1799. Prema natpisu nad ulaznim vratima, crkva je dovršena 1800. godine[111], ali toranj je napravljen tek prije Drugoga svjetskog rata. U novoj crkvi prepoznatljive su u svetištu štukature evanđelista, a na pročelju kipovi sv. Petra i Pavla, radovi obitelji Somazzi iz Švicarske.[112] U vrijeme Ježićeve vizitacije u Jablancu u 136 kuća živjelo je 908 duša. Caru je napisao da treba proširiti župni stan, a u međuvremenu župnik bi mogao boraviti u vojnom kvartiru.[113] Godine 1837. urušio se krov i stavljen je novi, a 1889. crkva je temeljito obnovljena.[114]

Početkom 20. stoljeća nabavljene su orgulje za crkvu.[115] Posebno državno povjerenstvo ustanovilo je 1917. da na crkvi nema zvona povijesne ili umjetničke

111 D. O. M. Templum Aedificatum A. Christi MDCCC. (I. KUKULJEVIĆ, 1891, 72).
112 Š. BALEN, 1979, 40.
113 BAS, FASC. X, br. 39., str. 6, 30.
114 BAS, Spisi 1889., br. 1471.
115 Lucija Dragičević ostavila je župnoj crkvi novac za orgulje i zakladu.

Sl. 46. Župna crkva: oltar Majke Božje s kipom sv. Josipa
(koji se za veće svečanosti stavi iza glavnoga oltara)
(snimila 29. srpnja 2018. Blaženka Ljubović)

vrijednosti. Nije jasno kamo su dospjela zvona iz 1736. i ono dobiveno 1793. iz sekularizirane crkve sv. Duha u Senju.[116] Kor je uređen 1907., na nj su stavljene nove orgulje za koje je troškove podmirila Lucija Dragičević.[117]

U Drugom svjetskom ratu uslijed bombardiranja iz zraka i detonacija krov je rastresen, crjepovi porazbijani i popucali prozori. U unutrašnjosti nije bilo većih šteta, osim što su stradala dva lustera. U idućim godinama popravljeno je ono najnužnije, unutrašnjost pobijeljena i stavljeni prozori. Sedamdesetih godina

[116] BAS, Spisi 1917., br. 1770.

[117] BAS, Spisi 1907., 73 (dozvoljen potrošak za popravak kora), 1058 (Lucija Dragičević ostavila je župnoj crkvi novac za orgulje i zakladu).

Sl. 47. Župna crkva: kor i orgulje (snimila 29. srpnja 2018. Blaženka Ljubović)

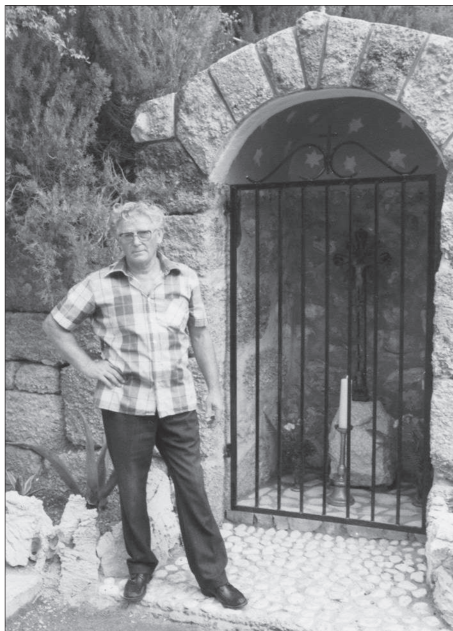
prošloga stoljeća obogaćena je novim umjetnostima, kao što su jaslice i križni put, djelo Meštrovićevog učenika Blaža Devčića, te reljefima domaćeg naivca (Drage Babića) s motivima iz hrvatske crkvene povijesti.

Krovište župne crkve - pokrov saniran je 2009. godine. Sanaciju je financirala Biskupija. U veljači 2012. zbog vremenske nepogode bura je odnijela dio crijepa sa krovišta. Iste godine napravljena je sanacija.

Od daljnjih radova potrebno je: okrečiti unutrašnjost i hitno sanirati kipove na pročelju u nišama (kipovi sv. Petra i Pavla).

Kapele

U Velebitu veliko značenje imaju kapelice gdje župnik okuplja ljude i onda kad se ne slavi zaštitnik kapele. *Da nema tih kapelica* – reče župnik Babić – *bilo bi nemoguće uspješno sijati nauk Božji po velebitskim rebrima*. Župnik kad stigne pozvoni i vjernici se skupljaju sa svih strana. On propovijeda, ispovijeda, misi, oglašava, pohađa okolne bolesnike, dijeli lijekove, saslušava molbe i žalbe.

Sl. 48. Kapelica sv. Križa (izvor: SBS, snimio 1979. Mićo Rukavina)

Sl. 49. Kapela sv. Ivana u Vranjaku (izvor: A. LEMIĆ, 2013, 291.)

Sl. 50. Kapela Gospe Podgorske (izvor: A. LEMIĆ, 2013, 311.)

Sl. 51. Kapelica u Vicićima (izvor: A. LEMIĆ, 2013, 203.)

Uvečer ode u neki zaselak okupiti ljuda na molitvu i razgovor – ne odlazi dok sve potrebno ne obavi.

Ima naznaka da je na Mirovu (Mirevu) postojala još u srednjem vijeku neka crkva. Svakako se ondje u novome vijeku održavala misa u ljetnim blagdanima.[118] U planu je obnova nekoga sakralnog objekta na tom prostoru.[119]

Nešto slično bilo je i u Dundović padežu.[120]

Povodom 800. obljetnice crkve sv. Nikole Jablančanin Ljubo Amančić sagradio je 1979. kapelicu sv. Križa.

Na ulazu u selo Vranjak nalazi se kapelica sv. Ivana.

Na samom ulazi u Donju Dušikravu nalazi se kapelica Majke Božje Podgorske.

U Vicićima je kapelica.

Župni stan

Biskup Pohmajević zabilježio je 1724. da postoji župni stan koji ima samo jednu sobu s kuhinjom. U njemu nema zahoda ni peći. Netko je dvaput podcrtao ovo o zahodu. Župnik je dobivao od svake kuće ječma, vina, vune, sira, masla i janjaca, što mu je zajedno sa štolarinom iznosilo godišnje oko 36 for. i 11 n. U izvješću 1768. kaže se za župni stan da je bijedan i nedostatan.[121]

Biskup Ježić predložio je caru 1795. da treba proširiti župni stan, a u međuvremenu bi župnik mogao boraviti u vojnom kvartiru. Izgleda da od toga nije bilo ništa. Stan je tako postao neuporabiv da ga je Otočka pukovnija prodala na javnoj dražbi, a župniku je dala za stanovanje 1833. novu školsku zgradu.[122] Župniku s kapelanom zgrada koje je građena za školu nije bila nimalo prikladna, a ni njemu nije bilo drago što je, nakon što je dobio školsku zgradu za stan, škola preseljena u Sinac. Marija ud. Dragičević ostavila je župi 1912. svoju kuću.[123]

Taj župni stan (br. 81) posve je uništen u Drugom svjetskom ratu. Ostali su samo zidovi i krov, a iznutra je sve uništeno. Nije imao nijednog prozora ni vrata. Podovi su razrovani od konjskih kopita jer je stan talijanska i njemačka vojska

---

118 A. GLAVIČIĆ, 1981/82, 94.

119 M. STJEPANDIĆ, 2017, 595–606.

120 A. GLAVIČIĆ, 1981/82, 93.

121 Hrvatski državni arhiv, Protokol 15, Fasc. 64.

122 U ovom radu nisam smatrao da je potrebno prikazivati školstvo iako je Crkva bila veoma aktivna na tom polju. Ta tema solidno je obrađena u radovima Mirka Raguža (M. RAGUŽ, 2008; 2017, 373–402.)

123 BAS, Spisi 1912., br. 2989 (uputa glede ostavine Marije Dragičević), 3115 (ostavina Marije Dragičević), 3186 (izvješće glede prodaje crkvene kuće).

Sl. 52. Stari župni stan (danas ambulanta)
(snimila 29. srpnja 2018. Blaženka Ljubović)

koristila kao štalu. Župnik Niko Parčić prešao je iz župnog stana u kuću koju je Marija ud. Dragičević ostavila župi. U njoj su prije bili stanari. Sa župnikom je bila njegova nećakinja s mužem, općinskim financom Zimonjom. Župnik javlja Ordinarijatu 5. rujna 1945. da je kuća u kojoj stanuje također dosta stradala, oštećen je krov, prozori uništeni, a u unutrašnjosti je na mjestima otpao plafon. Od arhiva i arhivskih knjiga sačuvano je ono što je on držao kod sebe, a dobar dio građe koja je bila u župnom stanu uništila je Općinska uprava koja je stan okupirala. Rekli su da je sve vrijedno iz župnoga stana zatvoreno u jedan sanduk i smješteno u jednu prostoriju u općinsku kuću, prethodno vlasništvo Angele Stupert (koja je bila uhićena), pa se ne treba bojati da će propasti. Oni u Općini ne smiju otvarati taj sanduk bez dopuštenja kotarske vlasti. Međutim, što je bilo u tom sanduku, samo je djelomično spašeno jer nije bio zatvoren, pa su ga otvarali i koristili čisti papir za svoje potrebe, a uzimali su i druge stvari.[124]

[124] BAS, Spisi 1945., br. 280.

Sl. 53. Župni stan s ogradnim zidom
(snimila 29. srpnja 2018. Blaženka Ljubović)

Ratna šteta na crkvenim objektima procijenjena je na 236.600 dinara. Na kući u kojoj je stanovao župnik učinjeni su 1947. nužni popravci da bude koliko-toliko osposobljena za stanovanje. Za te i druge nužne popravke na tim objektima trebalo je oko 50.000 dinara.[125]

U Senju je na kotarskoj sjednici 1948. predloženo da Općina Jablanac popravi župni stan i da ga onda koristi za potrebe općinskih ureda. S time se nije složila Biskupija jer bi mjesto ostalo bez župnoga stana, a onda i župnici. Ordinarijat će nastojati da u dogledno vrijeme dovede župni stan u stanje da može služiti prvotnoj svrsi.[126] Ubrzo je od Općine došao novi prijedlog za župni stan: preurediti ga u narodni "Dom". Kotarska vlast je predložila da se pozovu predstavnici mještana na dogovor o tome, a da dođe i župnik. Mještani su bili protiv toga da se zove župnik jer je župni stan njihov. Tako je, kako kaže župnik,

[125] BAS, Spisi 1947., br. 1660.
[126] BAS, Spisi 1948., br. 73.

Sl. 54. Župni stan iza ogradnoga zida (snimila 29. srpnja 2018. Blaženka Ljubović)

župni stan otet. U Kotaru (Senj) nisu bili zadovoljni s rješenjem smatrajući da je prostor župnog stane nepogodan za Dom.[127] Biskupija pak ponavlja, piše biskup Burić 31. prosinca 1952., da želi popraviti župni stan jer planira onamo poslati župnika. U međuvremenu vrt ispred stana i sam stan koristio je mesar Vinko Matijević, ali ga nije popravljao tako da se i Općina tužila da narušava ugled mjesta. Kada je 13. prosinca iste godine umro prijašnji upravitelj župe Niko Parčić[128], odlučeno je da se ta kuća preuredi za župni stan, a stari župni stan, odnosno njegove ruševine, da se proda. Danas je tu ambulanta. Novi župnik Drago Babić jedno je vrijeme živio kod sestara Marije i Antonije (Tonice) Matijević dok nije popravio i preuredio za župni stan tu kuću (br. 87). Prizemno je dodao garažu i prostor za kapelicu te dogradio prostorije na katu. Dosta izmjena napravio je na stanu.

---

[127] BAS, Spisi 1948., br. 329.

[128] *Službeni vjesnik Senjsko-modruške biskupije* 1953., V, 5.

Sl. 55. "Podgorska *Pietà*" pred župnim stanom. Izradio ju je Ivan Vukušić kao spomenik palim borcima. (snimila 29. srpnja 2018. Blaženka Ljubović)

Godine 2011. izvršena je sanacija krovišta i pokrova i uređen je sanitarni čvor. Sanaciju je financirala Biskupija.

Biskupija je 2012. ponudila župni stan Varaždinskoj biskupiji da ga preuredi i da ga može koristiti za ljetovanje svećenika i za razne pastoralne potrebe, s time da vodi brigu za župe Jablanac i Starigrad. Iduće godine došao je u Jablanac varaždinski svećenik vlč. Ljuban Škraba i u dogovoru s ekonomatom svoje biskupije preuređivao stan. Međutim, Varaždinska biskupija nije napravila nikakav plan korištenja župnog stana za svoje pastoralne potrebe, a preuređenje je išlo bez dogovora s našom biskupijom pa se učinilo gospićkom i varaždinskom biskupu najprikladnijim da se jednostavno župnika povuče u svoju biskupiju i da Gospićko-senjska biskupija preuzme ponovno upravu i stana i župe. To se zbilo u ljeto 2015. godine. Upravu je ponovno preuzeo župnik iz Sv. Jurja. Župu je ponovno preuzeo dekan senjskog dekanata Silvije Milin, koji redovito svake nedjelje ima misu u župnoj crkvi.

Sl. 56. Upravitelj župe i senjski dekan preč. Silvije Milin 29. srpnja 2018. predvodi nedjeljno misno slavlje u Jablancu (snimila Blaženka Ljubović)

Godine 2013. izvršena je sanacija unutrašnjosti župne kuće i stavljena vanjska stolarija. Sanaciju je financirala Varaždinska biskupija jer je u njoj boravio svećenik njihove biskupije vlč. Ljuban Škraba.

Svećenik Varaždinske biskupije 2015. napušta župu i sa sobom odnosi sav namještaj koji su nabavili, ostaju samo kuhinjski elementi. Za potrebe stanovanja potrebno je nabaviti nešto namještaja, npr. krevete, ormare, umivaonik u wc-u i drugo što je potrebno. Župnik je već nešto namjestio što je imao, tj. što je bilo od prije. Župna kuća je sada u dobrom stanju. Jedini problem je poplavljivanje dijela prizemlja nekadašnje kapela, tj. kada su velike plime i nevrijeme.

Župni ured

Župne matice vode se od 1734. Do 1786. bila joj je filijala sadašnja župa Prizna. Postojeće matične knjige nalaze se danas:

a) u Državnom arhivu Gospić:
- krštenih: 1896. – 1929., 1930. – 1948.
- vjenčanih: 1906. – 1949.
- umrlih: 1891. – 1915., 1916. – 1949.

b) u župnom uredu Sv. Juraj:
- krštenih: od 1896. do 1929., od 1930. do 1995., od 1996. do danas (III. sv.)
- vjenčanih: od 1900. (II. sv.)
- umrlih: od 1916. do 1948., od 1948. do 1980., od 1981. do danas (III. sv.)

Ima matica (umrlih) koja je iz 1803., no nije sigurno kojoj župi pripada.
Parice svih triju matica u BAS za godine: 1828. – 1831., 1846.,1849. – 1855.
Matica krizmanih, II (1908. – 1997.), III (1998. – 2016.)
Spomenica postoji – s pisanjem je započeo vlč. Drago Babić (god. 1950.?), nešto malo je zapisao i vlč. Josip Jurković. Novi župnik trebao bi nastaviti s daljnjim pisanjem spomenice.
Stališ duša postoji za Jablanac od 1842. Nova kartoteka izrađuje se prema blagoslovu obitelji. Župa ima svoju knjižnicu, u župnom uredu ima oko 500 do 600 knjiga. Od drugih knjiga zabilježen je 1850. ondje Paštrićev glagoljski misal iz 1706.

Groblje

Groblje je ostalo uvijek uz crkvu sv. Nikole. Biskup Pohmajević određuje 1724. da groblje treba bolje ograditi i zatvoriti vrata da ne ulaze životinje. Zacijelo je groblje proširivano, ali je bilo jedino i nije se premještalo.

Sl. 57. Groblje (snimila 29. srpnja 2018. Blaženka Ljubović)

Sl. 58 Svećenička grobnica (snimila 29. srpnja 2018. Blaženka Ljubović)

Sl. 59. Natpis uz grobnicu (snimila 29. srpnja 2018. Blaženka Ljubović)

Sl. 60. Spomen-križ na groblju (snimila 29. srpnja 2018. Blaženka Ljubović)

Župnici:

Miho Jurjević 1724., 1729.[129]
Mihael Diković 1729.[130]
Mihael Rosanić 1750., 1751.[131]
Josip Batalja Batalya 1766. – 1772.[132]

[129] Spominje se samo tih godina kao župnik u Jablancu (BAS, Fasc. II (K) 50).

[130] Spominje se 1729. kao župnik u Jablancu. O njemu ne znamo ništa više. Jedan Mihovil Diković nalazi se 1781. i 1782. kao vikar u Tržiću (BAS, fasc. IV, bro. 79, ali je teško vjerovati da je riječ o istoj osobi.

[131] Mihovil Rosanić rodio se u Senju 1724. godine, župnik u Gornjem Kosinju bio je 1755. do 1776. Ondje je 1765. sagradio novi župni stan, otkuda je premješten za senjskog katedralnog kanonika gdje je naglo umro 24. srpnja iduće godine u dobi od 53 godine.

[132] Josip Batalja Batalya) rođen je u Senju 1731./32. Studirao je u Grazu, a za svećenika je zaređen 1757. godine. Kaže da dobro govori tri jezika. Nakon toga bio je kapelan u Lovincu (5 g.), upravitelj u Ribniku (4 g.). župnik u Jablancu (5 g.) i Kuterevu (20 g.). Natjecao se za župe Otočac (1774.), Brinje (1769.) i Udbinu (1790.). Prve dvije nije dobio, a Udbinu je dobio tek 1792.

Antun Salapan, 1779. – 1786.[133]
Pavao Mihovil Laković 1788. –1802.[134]
Ivan Mandić 1802. – 1806.[135]
Luka Potočnjak 1806. – 1809.[136]
Mate Radović 1809. – 1813.[137]
Anton Brešanin 1813. – 1814.[138]
Petar Anton Grubelić 1814. do 1821.[139]
Mihovil Čalampić 1821. – 1826.[140]

i upravljao njome oko godinu dana. Početkom siječnja 1894. on više nije na životu pa mu se traži nasljednik (BAS, PK 14, br. 8).

[133] Antun Salapan. O njemu malo znamo. Spominje se 1768. kao kapelan u Otočcu te 1775, 1779. kao župnik u *Jablancu*. Ondje je svakako još 1786.

[134] Pavao Mihovil Laković 1795. župnik je u *Jablancu*. a u *Sv. Jurju* od 1802. do1804. Iz Rapske je biskupije. Rukopisi nisu tako čitki pa nije jasno je li ista osoba Pavao Mihovil Laković, župnik u Jablancu 1795. (BAS, Fasc. X, br. 39) i Pavao Luković/Latković u Sv. Jurju 1802.-1804. Ovaj u Sv. Jurju je opat sv. Benedikta od Tereske. U međuvremenu se spominje Ksaver Mavrinac koji je umro u Jablancu 7. svibnja 1799.

[135] Ivan Mandić rođen je 9. kolovoza 1767. u Bribiru. Nižu naobrazbu stekao je u Rijeci, folozofiju je studirao u Zagrebu i Varaždinu, a teologiju 4 godine u generalnom sjemeništu u Pešti. Po povratku bio je tri godine učitelj na trivijalnoj školi u Bribiru. Za svećenika je zaređen 12. veljače 1791. godine. Bio je administrator župe Ličko Lešće, a potom mjesni kapelan u Krasnu. Jedno vrijeme bio je vojni kapelan u Dalmaciji, a onda se 1801. vraća u biskupiju. Nakon kratke uprave župe Sv. Jurja, preuzima Jablanac gdje je ostao 4 godine, a otuda je premješten u Sv. Rok gdje je bio 11 godina. Iz Sv. Roka otišao je na Udbinu gdje ga je zatekla smrt 22. kolovoza 1836.

[136] Luka Potočnjak rođen je 1768. 1797. kapelan je u Brinju, 1804. župnik u Sv. Roku, od 1806. do 1809. župnik u Jablancu, 1811. župnik u Kuželju, a 1825. profesor na gimnaziji u Rijeci i natječe se za ravnatelja gimnazije. Umro je 1832.

[137] Prije toga bio je mjesni kapelan i mjesni kapelan u Cesarici od 1793.

[138] Antun Nikola Brešanin rođen je u Zadru 7. lipnja 1785. Za svećenika je zaređen u Rabu 26. srpnja 1808. Spominje se kao upravitelj i župnik u prosincu 1813. i u ožujku 1814. Godine 1814. je župnik u Kaluđerovcu. Tu je i 1820.

[139] Petar Anton Grubelić rođen je u Prviću 24. lipnja 1776. godine U Šibeniku je završio niže škole, a bogoslovlje kod trećoredaca u Zadru u samostanu sv. Ivana. Bio je ispovjednik u Porečkoj, Krčkoj i Osorskoj biskupiji; dva puta je bio gvardijan. Biskup Ježić primio ga je u svoju biskupiju 25. svibnja 1807. Bio je dvije godine kapelan u Sv. Jurju, zatim župnik u Maljevcu, u Perjasici i Lipi. a od 1814. do 1821. je župnik u Jablancu, otkuda odlazi za župnika u Rakovicu gdje ostaje 20 godina. Hajduci su ga opljačkali i teško izudarali 3. listopada 1811., što je osjećao cijeli život. Umro je 8. studenoga 1846. u Senju kao umirovljeni župnik rakovički.

[140] Mihovil Čalampić rođen je u Senju oko 1685., za svećenika je zaređen 1809. Bio je kapelan u Brlogu (1809. –1810.), Otočcu (1811. – 1812.), Lovincu i Prizni, župnik u Lađevcu (1814. – 1821.), Jablancu (1821. – 1826.), u Donjem Kosinju (1826. –1831.); kaže da je župa D. Kosinj opasna zbog poplavljivanja. Umro je 28. listopada 1835. u Slunju (M. BOGOVIĆ, 2015, 238, 267).

Mihovil Martinčić 1826. – 1856.[141]
Petar Vrbanić 1856. – 1865.[142]
Ivan Ivšić 1865. – 1906.[143]
Vinko Butorac 1906. – 1911; 1912. – 1944.[144] (Petar Starčević i Ivan Dapčić 1911.-1912.)
Nikola Parčić 1944. – 1952.[145]
Drago Babić 1953. – 1996.[146]
Silvije Milin 1996. – 1997; 2012. – 2013.; 2015.- iz Sv. Jurja
Josip Jurković 1997. – 2012.[147]

---

141 Mihovil Martinčić rođen je 11. rujna 1793. u Bribiru. Filozofiju je 1812. započeo u Bribiru, a kad je obnovljeno sjemenište, nastavio u Senju gdje je 18. travnja 1819. zaređen za svećenika. Bio je administrator u Donjem Pazarištu (1820.) i Brušanima (1821.) i *Jablancu* (1826.-1856.). Umro je u Rijeci kao modruški kanonik 12. srpnja 1870.

142 Petar Vrbanić rodio se u Senju 12. travnja 1822. Bogosloviju je završio u Senju i zaređen je za svećenika 1848. Bio je kapelan u Gornjem Kosinju i Donjem Pazarištu (1848.), Lovincu (1849.), Tounju (1851.), Otočcu (1851.), administrator u istoj župi (1854.), župnik u Jablancu od 1856. do 1865., kada odlazi u Ogulin. Bio je vicearhiđakon (dekan) i prisjednik Duhovnog stola; 1855. kao administrator u Otočcu dobio zlatni križ. Umro je 23. veljače 1881.

143 Ivan Ivšić rođen je u Senju 15. svibnja 1829. Bogoslovlje je završio u Senju, a za svećenika je zaređen 29. srpnja 1855. Službovao je kao kapelan u Karlobagu (1855.) i Senju (1857.), kao administrator i župnik u Sv. Križu (1859.), administrator i župnik u Jablancu (1866.) do umirovljenja 1906. Bio je i vicearhiđakon Jablanačkog dekanata. Umro je 24. lipnja 1910. u Jablancu.

144 Vinko Butorac rođen je u Jablancu 24. ožujka 1879. Bogosloviju je pohađao u Senju gdje je zaređen za svećenika 5. srpnja 1903. Nakon službe kapelana (1903.) pa administratora (1906.) u Jablancu, imenovan je administratorom u Ledenicama (1911.), otkuda se sljedeće godine vraća u Jablanac gdje je ostao do smrti 6. siječnja 1944.

145 Nikola Parčić svećenik je Krčke biskupije koji je upravljao župom Jablanac od 11. siječnja 1944. do 13. prosinca 1952. U vrijeme bolesti zamjenjivao ga je kapucin iz Karlobaga.

146 Drago Babić rođen je 23. svibnja 1926. u Širokoj Kuli gdje je otac bio žandar. Obitelj je iz Donje Klade. Bogosloviju je završio u Zagrebu gdje je 29. lipnja 1950. zaređen za svećenika. Na vlastitu molbu inkardiniran je 1953. u Senjsko-modrušku biskupiju i imenovan župnikom u Jablancu te upraviteljem župe Starigrad. Upravljao je povremeno i Lukovim Otočkim i Sv. Jurjem. Umro je u riječkoj bolnici 27. veljače. Pokopan je na groblju u Jablancu. (Za podatke o životu v. BAS, Album svećenika; list ŽUPA, II (2), Gospić, 1980, 47–49. *Službeni vjesnik Riječko-senjske nadbiskupije*, 1996, 45; *Senjski zbornik*, 1997, 408–410; *Zvona*, 1996/4, 8.; D. NEKIĆ, 114–115).

147 Josip Jurković rođen je u Slunju 25. ožujka 1937. godine, osnovnu školu pohađao je u Slunju, a gimnaziju u Pazinskom sjemeništu. U Pazinu je završio i teološke studije, a za svećenika je zaređen u Senju 23. ožujka 1963. Bio je kapelan u Senju i upravitelj župe Krivi Put (1963.), upravitelj župa Krasno i Kuterevo (1964.), Divjake (1967.), Bilaj i Ribnik (1971.), Grižane (1983.), Dramalj (1986.), Jadranovo (1989.), Jablanac i Starigrad (1997.). 2012. je umirovljen i živi u Svećeničkom domu u Rijeci.

Ljuban Škraba 2013. – 2015.[148]
Silvije Milin 2015.- iz Sv. Jurja

10.3. Karlobag

Predtursko vrijeme

Na širem prostoru Karlobaga nalazio se rimski Vegium (Mažuran, 13). Današnji Karlobag zvao se u srednjovjekovnim spisima Scrissa ili Bag. Prvi put se javlja naziv Scrissa 1251. godine. Krbavski knezovi bili su zainteresirani da se Bag ili Scrissa što više razviju. Posebno im je to bilo važno nakon što je 1358. Dalmacija priključena Hrvatsko-ugarskom kraljevstvu. Knezovi 2. studenoga 1387.[149] daju posebne povlastice gradu i određuju granice njegove uprave. Stara prava potvrdio je Matijaš Korvin 27. prosinca 1481.[150]

Od 1580. naziva se Karlobag po nadvojvodi Karlu koji ga je dao obnoviti prethodne godine (kada je sagrađen jedan drugi grad i dobio ime po istom nadvojvodi - Karlovac).

Brojni arheološki nalazi svjedoče da je u starom vijeku ovdje bilo razvijeno mjesto, a to znači da je, kao i u Senju, u 4. i 5. stoljeću postojala i kršćanska zajednica iako do sada nije za to pronađen siguran trag. Ta pretpostavka temelji se na činjenici što je susjedni otok Pag u to vrijeme bio kristijaniziran, a između prostora današnjeg Karlobaga i toga otoka bile su tijekom povijesti tijesne veze. Nakon osnutka Rapske biskupije, kraj je pripadao jurisdikciji rapskog biskupa. To će potrajati, uz poremećaje izazvane velikom seobom naroda, do sredine 12. stoljeća kada je između Raba i susjednog kopna išla državna granica: Hrvatsko-ugarskog kraljevstva i Mletačke republike. Rapski biskup je i dalje pretendirao da ima pravo na susjednu obalu. To mu je donekle uspijevalo u vrijeme od Zadarskog mira 1358. i ponovnog pripojenja Mletačkoj Republici 1409. Inače je područje Karlobaga, kao i ostaloga Podgorja, u crkvenome pogledu pripadalo Ninskoj biskupiji, zajedno sa susjednom Likom. Karlobag je bio mjesto koje je služilo Lici i Krbavi za izlaz na more. Krbava je imala jaku plemićku porodicu, knezove Kurjakoviće, koji su svoje utjecaje širili na

[148] Ljuban Škraba je svećenik Varaždinske biskupije Od 2013.do 2015. upravljao je župama *Jablanac i Starigrad*.

[149] Tako piše I. MAŽURAN, 2001, 18. Šime Starčević kaže da je to bilo 2. studenoga 1383. (BAS, Spisi 1836., br. 1756).

[150] I. MAŽURAN, 2001, 23. Starčević kaže da se kopija povelje čuva u arhivu karlobaškog magistrata (Ondje)

obje strane. Lika nije imala tako moćnu domaću plemićku porodicu pa su i u Karlobagu najjači utjecaj imali Kurjakovići.

Mjesto se sve do oslobođenja Like i Krbave od Turaka vodilo u sastavu Ninske biskupije. Sredinom 15. stoljeća tu stoluje vikar ninskog biskupa.[151] S obzirom na crkveni život, nakon toga slijedi velika praznina. Godine 1525. Bag je opustošen i stoljeće i po ostao bez stalnog stanovništva.

Može se reći da župa kao organizirana i stalna zajednica vjernika nije postojala nakon 1525. kada je Karlobag raseljen i spaljen. Ipak se ne može reći da je Karlobag ostao pust. Bilo je više pokušaja ponovnog naseljavanja, ali su nove ugroze svaki put spriječile da mjesto dobije dulje vremena stalne stanovnike. Jedan prolaznik je 1553. zabilježio da je 1525. srušena i jedna crkva, a oltarne slike su odnesene u Pag i stavljene u tamošnju crkvu.[152]

Kada je 1579. nadvojvoda Karlo dao popraviti grad, već sljedeće godine 26. siječnja, u pismu senjskoga kapetana Gaspara Raaba, javlja se prvi put naziv Karlobag. (Isti nadvojvoda dao je 1579. ime i novosagrađenom Karlovcu.)

U međuvremenu je više puta rušen i obnavljan, dolazila je u nj vojska i napuštala ga. Obnovio ga je 1574. senjski kapetan i – kako kaže Mažuran – vratio ga u život.[153] Mlečani su 1606. grad zapalili i razorili te rastjerali stanovništvo. Za povremene naseljenike i u prvim godinama naseljavanja pastoralnu skrb vodili su franjevci iz Paga.

Novovijeka župa Karlobag

Za povijest novovijeke župe Karlobag imamo dosta arhivskoga gradiva i literature.[154] Naseljavanje je počelo još sredinom 17. st., ali nestalno. Turci su

---

151 P. RUNJE, 1928, 118.

152 I. MAŽURAN, 2001, 27.

153 I. MAŽURAN, 2001, 27.

154 Župa ima spomenicu (*Pro memoria successoribus*) koja se sada nalazi u Državnom arhivu u Gospiću. Počeo ju je pisati župnik Ivan Antun Ivanković (1773. – 1813.), a nasljednici su nadopunjavali. Zamišljena je kao predmetno kazalo koje popisuje i opisuje sve što župa ima i što radi. Jezik je latinski. Složena je abecednim redom po latinskim nazivima. Nabrojit ću glavne netuknice: altares (oltari), benedictio (blagoslivanje), calices (kaleži), cryptae (grobnice), domus parochialis (župni stan), ecclesiae (crkve), horologium (gradski sat), legata (legati), mise, parochi (župnici), presbyteri (svećenici), reliquiae (relikvije – svete moći), škola, visitationes (vizitacije). Ima tu i nekih važnih događaja, kao posjet cara Josipa II., dolazak Francuza, ali i neki manje važni događaji. Nakon Ivankovića nema sustavnoga popunjavanja ni dodavanja u Spomenicu. Svi svećenici nakon Ivankovića nisu njegovu tekstu dodali ni petinu. Spomenica nije bila uvezana ni paginirana pa je teško ustanoviti što je izgubljeno. Zadnja zabilješka je iz 1924. Druga spomenica započeta je 1920. Ne vidi se da je župnik znao za spomenicu Memoria successoricus. Prethodno

Sl. 61. Naselja u župi (izradio Nikola Šimunić)

početkom veljače 1641. osvojili dobar dio Podgorja i približili se Karlobagu i Karlobag je ponovno opustio. U izvješću providura Dalmacije 1644. čitamo da je područje od Senja do Novigrada nenastanjeno, ali već 1660. imamo plan za njegovu obnovu. Na tom planu vide se ruševine crkve sv. Ivana i sv. Marije. Uz opasnost od Turaka, Karlobag je dugo vremena bio na udaru Venecije. Ta opasnost je minula 1684. godine.[155] Pravo i stalno naseljavanje nastade nakon oslobođenja Like i Krbave - pretežno Bunjevcima. Tek za vrijeme Bečkog rata

su popisani župnici, ali s nekim očitim grješkama. U toj Spomenici je prijepis iz 1852. bilješki Ivana Krstitelja Kružića, činovnika (nadprijemnika) kod karlovaške vinske dacije, pod naslovom: Nekoliko crtica o sadašnjosti i prošlosti Karlobapkoj (str. 32–42.). Ni Kružić nije imao pri ruci spomenicu Memoria succesoribus. Na str. 49–52. župnik Milinović piše povodom 80. obljetnice smrti Šime Starčevića životopis toga našega velikana. Praznina je u toj Spomenici od 1941. do 1958. Župnici su se potrudili napisati nešto iz prijašnjih godina. Spomenica završava s 1999. godinom, a ukupno ima 367 stranica. Treća Spomenica počinje 2000. godine i ide do dans. Ona ne bilježi samo važniuje događaje. Negdje izgleda kao nedjeljna oglasna knjiga. Tako su pisane i zadnje godine i druge Spomenice. Dosta je građe sačuvano u Biskupskom arhivu u Senju. Jedna kutija sadrži spise od 1834. do 1978. Za 18. stoljeće i BAS v. Status parochiae 1733 (F I 28), Čolićeve odredbe za župu 1751-2 (F I 49), Čolićeva vizitacija župa 1753-54 (F I 53), detaljan opis s prihodima - mješovite komisije 1768/9 (FB 43), u prijedlogu plana novog razgraničenja i formiranja župa i kapelanija 1771. (F II 38). Tome treba dodati Pohmajevićevu vizitacija 1723. (Hrvatski državni arhiv, Protokoli, br. 15., str. 60v).

155 I. MAŽURAN, 2001, 35–37.

počele su se ostvarivati pretpostavke za naseljavanje s trajnijim posljedicama. Župske matice ondje započinju 1691. i nije više bilo prekida do naših dana. Počeo ih je pisati župnik Šimun Šimunović. Prije njega pastoralnu skrb za Karlobag vodili su franjevci iz Paga. Sa Šimunovićem počinje redovna uprava sa župnikom na čelu. Župom je upravljao do svoje smrti 1710.

Prema popisu stanovnika iz 1760., Karlobag je imao 176 kuća i u njima 868 stanovnika.[156] To se poklapa s izvješćem župnika Josipa Suvića iz 1765. koji kaže da je u gradu 180 kuća, od kojih nisu sve uvijek nastanjene, a neke pripadaju došljacima.[157] Da bi se obišlo ljude izvan grada, trebalo bi imati u Karlobagu dva kapelana tako da jedan slijedi te raspršene. Dobro bi bilo kad bi uz sv. Jelenu bila neka kućica, a jedna crkvica s kućicom za druge u brdima. Ondje bi se mogli okupiti za vjeronauk i misu.

U procesu odvajanja najprije su uspostavljani vikarijati, 1767. u Cesarici, u Šugarju 1781. i u Ledeniku 1786. Vikari će se poslije 1790. nazivati mjesni kapelani, a vikarijati mjesne (lokalne) kapelanije.[158] Nisu bile postavljene jasne granice između župe i uspostavljenih kapelanata, odnosno vikarijata, pa je bilo dosta nesuglasica povodom sprovoda i podjeljivanja sakramenata. Biskup Ježić posjetio je župu 3. i 4. lipnja 1795. Župnik je Antun Ivanković, kapelan je Anton Žuvić. U narodu nema skandala. Kapucinski samostan je dobro uređen i nema primjedbe na redovničku disciplinu.[159]

Najpoznatiji karlobaški župnik je bez dvojbe Šime Starčević, stric Ante Starčevića. On je o župi i crkvama u Karlobagu i u okolici ostavio dragocjene podatke.[160]

1852. Građani mole Ožegovića da dozvoli utemeljenje "Emerikova društva" koje ima za cilj "othranjivanje dice ženskega spola osobito uboge". Ožegović je suglasan, ali navodi koje su teškoće s time vezane.

Poslije Drugoga svjetskog rata naselilo se u Karlobag dosta novih stanovnika, iz okolice i iz daljih mjesta. Župnici se tuže na udaljavanje ljudi od Crkve. Čak i oni iz okolice (Dabri, Staništa) koji su bili vezani uz Crkvu dok su živjeli u svojim mjestima, nakon doseljenja u Karlobag postali su drukčiji.

Važno je napomenuti da župa nema svoju crkvu niti svoje župne prostore, nego se koristi samostanskim prostorima. Župnik je napomenuo da bi i taj

---

[156] I. MAŽURAN, 2001, 57–58.

[157] BAS, Spisi 1836., br. 786 (Prilog izvješću Šime Starčevića).

[158] BAS, Spisi 1836., br. 1756. Ti kapelani zvat će se poslije 1790. vikari.

[159] BAS, FASC. X., br. 39, 7–8.

[160] 6. svibnja 1836. (BAS, Spisi 1836., br. 1756) izvješće o župi Krlobag i o sebi. Ima tu važnih podataka i o župama koje su prije bile filijale Karlobaga.

Sl. 62. Središnji dio župe krajem 18. stoljeća (izvor: Mapire)

odnos valjalo kroz ugovor između Provincije i Biskupije regulirati. Do sada to nije učinjeno. Biskupija redovito, budući da župe imaju mali udio u ostvarenju nagrade, uplaćuje dvije nagrade za pastoralni rad i plaća 50 % troškova režija, struje, grijanja.

Župna crkva sv. Karla oštećena je u Drugome svjetskom ratu od bombardiranja. Dio crkve uklonjen je i kod gradnje državne ceste uz more. Ostao je samo dio zidina koji je obnovljen nakon Domovinskog rata. Župni stan koji se nalazio u blizini crkve Senjsko-modruška biskupija je prodala.

Na taj način župa apsolutno nema nikakav svoj prostor, tj. koristi se prostorima samostana. U daljnjoj budućnosti, ako bi došlo do povećanja broja vjernika, valjalo bi razmišljati o prikladnom sakralnom i pastoralnom prostoru kojeg bi imala župa.

Što se tiče župne administracije, vođenja matica, blagajničkog dnevnika, uredskih knjiga, župnik to vodi savjesno i odgovorno.

U pastoralnom pogledu župnik izdaje pastoralni listić pod nazivom *Župni listić župe Karlobag*. U ostvarenju pastorala župnik će morati imati jasno razrađen župni pastoralni plan kako i s kime ga ostvariti. Za sada većinu inicijativa pokreće sam. Potrebno je posebno u župnoj katehezi uključiti najbliže suradnike, župnog vikara, vjeroučiteljicu Danijelu Češarek. Iz priložene tablice župne kateheze vidljivo je da samo treći razred ima župnu katehezu, ostale skupine nemaju iako u župi imamo i osnovnu školu. Dakako s malim brojem đaka, 26 učenika.

Najveći problem svih župa kojima je do nedavno upravljao fra Josip Grivić nalazi se u pomanjkanju broja pučanstva na ovim prostorima. Premali je broj mlađih ljudi koji bi nosili život jednog kraja, a najveće su poteškoće kako naći stalni posao koji bi omogućivao opstanak na ovim prostorima. Ono što najviše za sada doprinosi razvoju i boljitku ovoga kraja je jačanje turizma.

Broj vjernika u župi

1765. grad ima 180 kuća, ali su mnogi došljaci[161]. 1789. u župi je 1534 vjernika. Tu je uključeno i područje župe Oštarije.[162] 1804. u župi je 160 kuća u kojima je oko 1000 vjernika.[163]

Tabl. 5. Broj vjernika u župi

	1828.	1841.	1863.	1875.	1896.	1915.
U mjestu[164]	629	859	1013	1109	1145	498
Filijala						30
Baški dolac				6	7	
Bojna draga		17	27	30	43	45

[161] BAS, Spisi 1836., 786. – prilog

[162] BAS, F VII B, 17. Unutar župe spominju se naselja: Karlobag, Stanišće, Ognjila, Kućišće, Ledenik, Šušanj, Oštarije, Dabar, Konjsko. Popis iz 1760. koji je objavio I. Mažuran bilježi 176 obitelji i ukupno 868 osoba (I. MAŽURAN, 2001, 57-58).

[163] BAS, Fasc. XIV, br. 18.

[164] Ovdje biskupijski shemetizmi očito uvećavaju broj vjernika u samom mjestu jer prema službenim popisima stanovništva Karlobag ne doseže nikada broj 1000. Uz to je očito da između 1896. i 1915. broj se neshvatljivo smanjio za više od polovice.

Drvešica				14	16	188
Stanišće	83	98	134	157	162	200
Vidovac		53	53	55	59	89
Stranci						115
Ukupno	712	1027[165]	1227[166]	1371[167]	1432[168]	1165

Crkve

1. Sv. Vid

Najstariji pronađeni tragovi vezani su uz crkvu sv. Vida na prostoru Drvešice. Brumšmid je 1901. našao dobro sačuvanu ruševinu crkvice sv. Vida, koja u arhitekturi ima romanskih i gotičkih elemenata. Vanjska dužina crkve iznosi 12 m, širina 5,86 m, a debljina zidova varira od 0,60 do 0,90.[169] U novije vrijeme istraživanja je vodio Ante Glavičić. Po njemu su ruševine crkve po prilici onakve kakve je zatekao Brunšmid. Glavičić je svom radu priložio i fotografiju crkve. Prema jnjegovu tumačenju, ta je crkva iz 13. do 14. stoljeća, s pretpostavkom da je tu i prije bila neka crkva, *moguće kao neko vjersko nasljeđe starijeg hrvatskog poganskog svetišta Svantovida Peruna*.[170] Šafarić je našao podatak da se spominje 1258. godine.[171] Sačuvani su njezini zidovi, pročelje s dijelom preslice te četvrtasta apsida. Ulaz se nalazi zapadno. Na južnoj strani nalaze se prozorski otvori. Godine 1765. župnik Josip Suvić (Žuvić) kaže da je ta crkva bez krova, oko nje nitko ne stanuje, udaljena od župne sat vremena. Crkva je pokrivena već iduće godine, a nakon toga je postupno popravljana, ali je već 1784. prestala služiti kao bogoslužni prostor i potpuno je napuštena.[172] Kada se gradila Knežićeva cesta, moglo se u blizini crkve vidjeti tragove velike zgrade od lijepoga tesanog kamena i velika količina mozaika.[173] Na širem prostoru Vidovca bilo je u novome vijeku cijelo vrijeme stanovnika, kako se vidi iz niže navedenih podataka i iz priložene tablice. Nedavno pokrenuta iskapanja zacijelo će otkriti još mnogo toga nepoznatog.

165 Ovome treba dodati 8 pravoslavaca u Mjestu i 1 u Vidovcu.

166 Ovome treba dodati 11 pravoslavaca u mjestu.

167 Ovome treba dodati 12 pravoslavaca u mjestu

168 Ovome treba dodati 1 pravoslavca u mjestu i 3 u Vidovcu.

169 *Vjesnik hrvatskog arheološkog društva*, Nova serija, sv. V., 1901, str. 95.

170 A. GLAVIČIĆ, 1996, 46–58, posebno v. 50; A. GLAVIČIĆ, 2003, 60; A. RUKAVINA, 1989, 67–68; R. JURIĆ - I. ŠKORO, 2017, 133–134, 140–141.

171 Z. ŠAFARIĆ, 11.

172 *Spomenica*, 10.

173 *Spomenica župe*, II, 34.

Sl. 63. Sv. Vid 2014. godine (izvor: Listić 127/2014.)

Pri posjetu 2002. svod iznad svetišta još je stajao, ali nije bilo krova iznad lađe. 2013. unutrašnjost je ožbukana grubom i finom žbukom, a prilikom ranijih pregleda crkve nazirale su se neke slikarije. Male udubine nastale ispadanjem kamenja iz zidova danas služe za postavljanje zavjetnih darova. Dijelovi arhitekture koji se nalaze ispred i unutar crkve pokazuju da je crkva pregrađivana i obnavljana.[174]

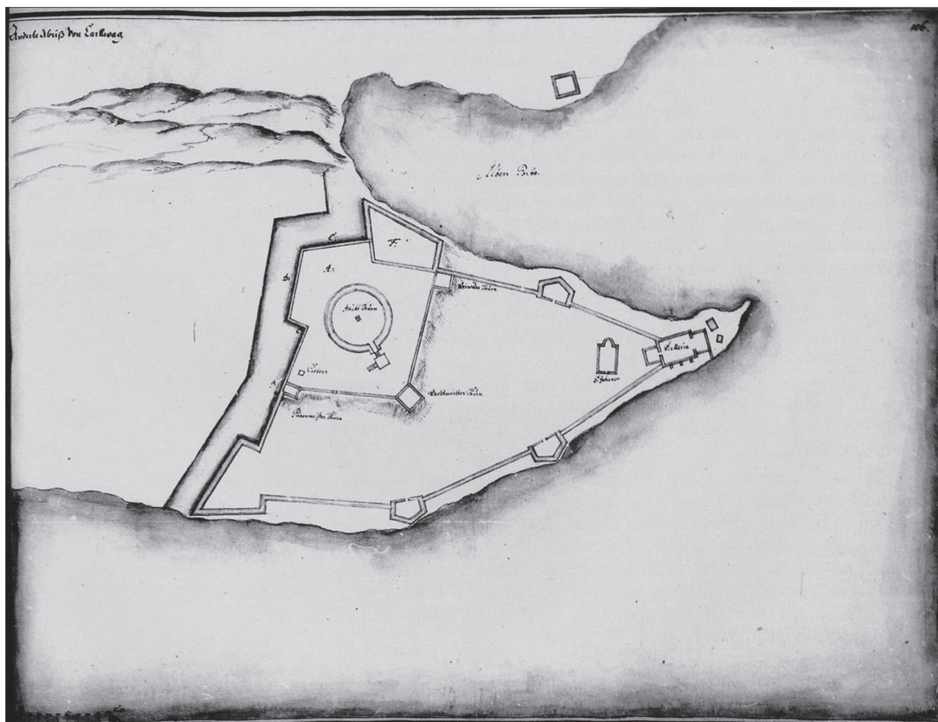
2. Sv. Ivan

Krajiški inženjer Martin Stier nacrtao je tloris i vedutu Karlobaga na kojima se vide dvije crkve: sv. Ivana i Majke Božje.[175]

---

[174] Usp. Listić župe, od 9. lipnja 2013. god. III., br. 85.

[175] LJ. KRMPOTIĆ, 1997, 131–134. Mažuran je objavio jedan crtež Karlobaga iz 1652., dakle 8 godina prije Stierovog. Na tom crtežu vidimo zabilježena imena crkava i mjesto gdje se nalazio ženski samostan. Očito da je Stier taj crtež imao pred sobom jer se njegov neznatno razlikuje od ovoga (I. MAŽURAN, 2001, 32).

Sl. 64. Plan obnove Karlobaga oko 1660. Vide se tlocrti crkava sv. Marije (veća) i sv. Ivana (manja) (izvor: LJ. KRMPOTIĆ, 1997, 133)

Crkva sv. Ivana je manja i vjerojatno starija i služila je kao župna crkva. Spomen joj nalazimo 1460. U njoj je 12. studenoga te godine napisana glagoljicom isprava u nazočnosti baške gospode i starješina bratovštine Sv. Marije i župnika Matije Bohončića. Suci i potknežin donijeli su tada presudu da don Mihovil naslijedi neku ogradu i vrt kao ostavštinu njegova ujaka bivšeg baškog vikara don Tomaša. Preuzimajući ostavštinu platio je don Mihovil četiri dukata kao pomoć za nabavu slike sv. Marije.[176] Nalazila se negdje uz lijevi bok današnje crkve sv. Karla. Ante Glavičić kaže da je to romanička crkva sagrađna

[176] Đ. ŠURMIN, 1899, 225–227; I. MAŽURAN, 2001, 22. Matija Bohončić spominje se i 1449. u kao svjedok u pravnom spisu (P. RUNJE, 2007, 34). Runje ga naziva Matej vjerojatno zato što je u latinskom tekstu napisano *Matheo*. Mislim kada se sam potpisuje Mati,i da je riječ o Matiji, a ne o Mateju. U Novalji je djelovao svećenik Juraj Janušić iz Karlobaga, umro je 1457. (P. RUNJE, 2007, 32).

davno prije 1387. i da bi sačuvani ulomak pletera koji se čuva u Muzeju Like u Gospiću, mogao biti iz te crkve sv. Ivana.[177]

3. Sv. Marija

Veća crkva, sv. Marije, imala je svetište prema ulazu u crkvu sv. Karla, a ulaz u tu crkvu bio je s rta na koji se danas nastavlja gat. Po prilici kroz sredinu prostora crkve danas prolazi cesta. Ta je crkva građena sredinom 15. stoljeća. Imamo podatak da je tesarski majstor Nikola Vitulić (Vidulić) 7. prosinca 1451. obećao predstavnicima Baga da će već sljedeći tjedan otići u njihovo mjesto i početi zatvarati svod crkve sv. Marije, što je još prije započeo, te da neće napuštati Bag dok ne dovrši posao. Matija Bahončić, kapelan i kancelar baški, uputio je u studenome 1453. glagoljicom pismo u Zadar u vezi s računima izgradnje sv. Marije. O istoj stvari piše on i sljedeće godine, također glagoljicom i hrvatskim, u kojem opisuje što sve Vidulić treba učiniti na spomenutoj crkvi. Javni bilježnik u Zadru preveo je dopis na latinski.[178] Majstor je zbog nekih nesuglasica napustio gradilište, ali 1454. nastavio je s radom kada je - za taj slučaj oformljeni - sud naredio nastavak rada, a majstoru je isplaćeno 74 dukata.[179] Za kupnju slike za crkvu sudjelovao je 1460. i svećenik don Mihovil.[180] Te godine uz crkvu je djelovala i istoimena bratovština. Strop te crkve ukrašavao je 1499. rapski kovač Antun Ivanov.[181]

Jedno hodočasničko marijansko odredište spominje se krajem 15. stoljeća iznad Karlobaga. Naime, Vid Galica piše 13. svibnja 1495. oporuku u kojoj navodi kome što ostavlja i obvezuje nasljednike da šest osoba hodočasti u šest svetišta. Od naših svetišta spominju se Rijeka (Trsat?), Modruš (Oštarije) i svetište Majke Božje "iznad Karlobaga" (supra Scrissia). Petar Runje misli da bi to moglo biti Svetište Gospe od Krasna.[182] To mišljenje nije realno jer se ne može reći da je Krasno "iznad Karlobaga". Svetište iznad Karlobaga po svoj prilici upravo je spomenuta crkva Majke Božje u Karlobagu. Ona se nalazila iznad današnjeg groblja kraj crkve sv. Karla, što doista znači "supra Scrissam", iznad (Karlo) Baga jer je glavnina kuća bila na obali, a ta crkva prilično više. Kada se znade

---

177 A. GLAVIČIĆ, 2003, 30, 39, 61. Da je sagrađena davno prije 1387., oslanja se na izvor koji to ne kaže.

178 P. RUNJE, 2007, 34.

179 E. HILJE, 2005, 168–169, 186.

180 I. MAŽURAN, 2001, 22.

181 Državni arhiv u Zadru, Rapski notari, Akti notara Petra Šegote VII, str. 160.

182 P. RUNJE, 2001, 140; Preuzeto iz lista *Zvona,* 1987/11, 12.

Sl. 65. Crtež razrušenoga Karlobaga oko 1660. s crkvama sv. Ivana i sv. Marije (izvor: LJ. KRMPOTIĆ, 1997, 134)

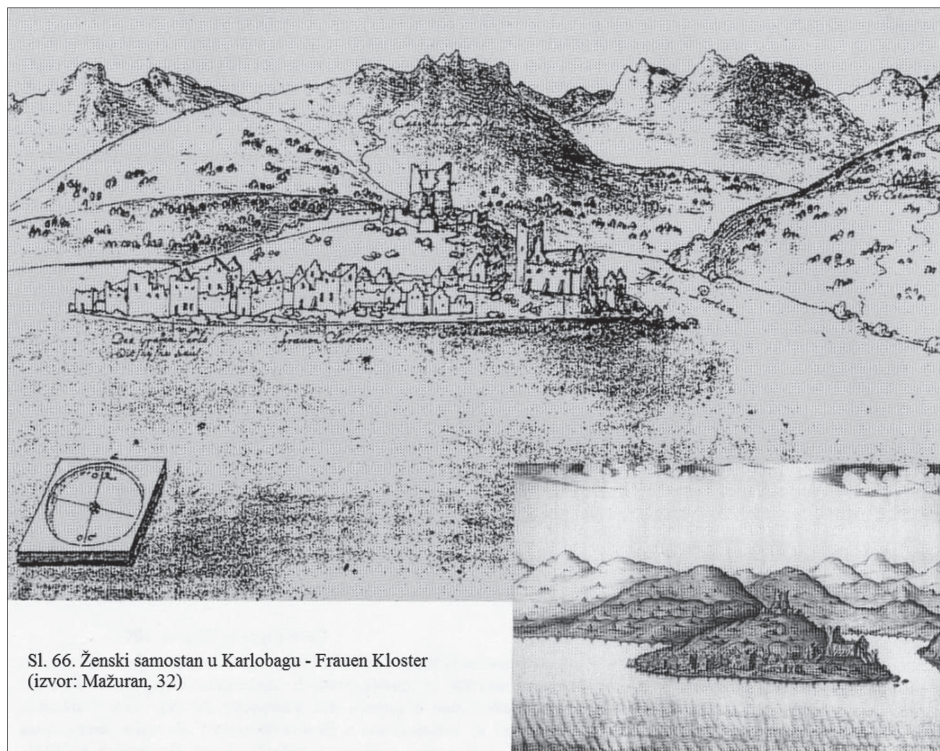
da je ona i sama bila visoka, jasno je da je to moglo iz daljine izgledati "iznad". Time ne mislim da je svaka sumnja otklonjena, ali svakako Krasno ne može biti "iznad Karlobaga". Vjerojatnije bi bilo da se neka crkva Majke Božje nalazila na prostoru današnje crkve Majke Božje u Baškim Oštarijama. Iako se ta lokacija po svom smještaju nalazi na prijevoju od mora prema Lici, mala je vjerojatnost za tu varijantu jer o tome nemamo pisanu potvrdu ni narodnu predaju.

4. Ženski samostan

Na crtežu Karlobaga iz 1652. zabilježeno je da je u sredini grada uz more bio samostan nekih redovnica (Frauen Closter).[183] Ne spominje ni koje su to redovnice ni otkuda je informacija. Godine 1509. zabilježen je u spisima generalne kurije u Rimu samostan dominikanki "S. Nicolai de Scriza"[184]. Prema

[183] I. MAŽURAN, 2001, 32, 36.

[184] S. KRASIĆ, 1980, 210, br. 1035. Tradiciju o postojanju samostana zabilježio je i F. BINIČKI, 1927, 33–35.

Sl. 66. Ženski samostan u Karlobagu - Frauen Kloster (izvor: Mažuran, 32)

Stieru, samostan je bio uz morsku obalu. Imajući u vidu da je obala nasipima naknadno proširena, to se poklapa s predajom da je kapucinski samostan sagrađen na prostoru bivšeg samostana.

Taj crtež imao je pri ruci krajiški inženjer Martin Stier kad je 1660. boravio u Karlobagu i napravio skicu njegove obnove. Stier je napravio plan kako ograditi mjesto zidovima, koristeći se kamenjem porušenih kuća. Izgleda da se za zidnu ogradu koristilo i kamenje samostana te crkava sv. Ivana i sv. Marije jer poslije se ne vide njihovi tragovi.

Na pečatu grada Baga bio je lik sv. Mihovila. Zacijelo je postojala na području grada crkva toga sveca, ali je ne možemo locirati.

Na spomenutom crtežu iz 1652. Mažuran vidi na brdu Vidovcu ruševine crkvice sv. Katarine.[185]

[185] I. MAŽURAN, 2001, 36.

5. Sveti Karlo

Prvi put se crkva sv. Karla spominje 1680. Prije je tu bila drvena crkva sv. Duha koja se zbog dotrajalosti urušila.[186] To je zapravo crkva Presv. Trojstva koju je narod zvao Sv. Duha. Matice počinju 1691., što znači da je tada već uvedena redovna crkvena uprava. Nova crkva izgrađena je 1703. Za izgradnju se tada veoma zauzeo pop Marko Mesić. Crkva sv. Karla više puta je popravljana i preuređivana.

Tu je crkvu posvetio 1723. u vrijeme svoje vizitacije senjsko-modruški biskup Nikola Pohmajević i zabilježio nekoliko podataka o njoj.[187]

Ona tada ima tri oltara. Na glavnom oltaru je sv. Karlo koji kleči pored križem, a iznad glave su glave četiri anđela. Oltar ima dva niza svetaca. U prvom su desno kipovi sv. Petra i sv. Bartola, a s lijeva sv. Pavla i sv. Šimuna; u drugom nizu u sredini je slika Presvetog Trojstva, s desne strane su kipovi sv. Sebastijana i sv. Jurja, a s lijeve sv. Roka i sv. Jakova. Ovaj oltar ima lijepi tabernakul u kojemu se uvijek čuva Presveto za bolesnike i pred njim stalno gori svjetiljka. Na oltaru su 4 svijećnjaka od mjedi, lijepi antipendij zlatne boje na kojem je slika Blažene Djevice Marije s malim Isusom.

Desni pokrajnji oltar ima sliku Blažene Djevice s Isusom u naručju, ispod koje je slika sv. Ivana Krstitelja i sv. Jakova, a s desne strane nalaze se kipovi sv. Augustina i sv. Nikole; u drugom nizu (continuatione) je Sveta obitelj. Ovaj oltar ima dva mjedena svijećnjaka, lijepi antipendij sa slikom Blažene Djevice Marije, a ispod nje su slike sv. Jakova i sv. Ivana Krstitelja. Oltar je posvetio pokojni biskup Ratkaj. Oltar su podignuli Dujam Kovačević, Ivan Krušić, Lesse (?) Lukotelić i Mate Matausić.

S lijeve strane je oltar sv. Križa ispod kojeg su naslikane sljedeće osobe: Blažena Djevica Marija, dva anđela pokojnih duša u čistilištu te u prvom nizu s desne strane kip sv. Petra, a s lijeve kip sv. Mihovila Arkanđela; u drugom nizu

---

[186] *Zvona,* 1989/1, 9.

[187] Hrvatski državni arhiv, Protokol 15, Fasc. 61–62. Cijeli tekst vizitacije u prijevodu Ilije Boraka objavio je Nikola Bašnec u zborniku *Franjevci kapucini u Krlobagu*, str. 55–57. Valja reći da je Karlobag bio zadnja župa koju je biskup tada vizitirao. Prije Karlobaga biskup je obišao cijelu Liku. U nastavku je zapisničar pribilježio kako je biskup stigao iz Karlobaga u Senj. Krenuo je 27. studenoga u 7 sati s pratnjom na lađu uz zvonjavu zvona i pucnjavu prangija i stigao oko 11 sati u Jablanac gdje ga je dočekao načelnik grada i pozvao ga na ručak. Iz Jablanca je krenuo oko sat popodne. Kako je nastala oluja morali su pristati u Dumboku, gdje su prenoćili pod vedrim nebom. Rano ujutro krenuli su prema Sv. Jurju gdje su stigli oko 8 sati. Ondje su misili i ručali kod župnika. Ukrcali su se u lađu i stigli u Senj oko 4 sata popodne i tako sretno završili vizitaciju (Ondje, Fasc. 63).

Sl. 67. Sv. Karlo prije rušenja – slika P. Šegote 1925. u samostanu
(snimila 29. srpnja 2018. Blaženka Ljubović)

u sredini je kip sv. Jurja, s desne strane sv. Šimuna, a s lijeve sv. Nikole. I ovaj oltar ima sličan antipendij kao prethodni. Pred oltarom je svjetiljka koja se pali za veće blagdane. Utemeljitelj ovog oltara je Nikola Kerpan.

U crkvi je osam novih klupa, dvije sa svake strane oltara, propovjedaonica i kor. Crkva ima dvoja vrata: glavna na pročelju i malo manja s desne strane; ima dva baldahina (nebnice): veći pripada bratovštini Presvetog Tijela Kristova, a drugi je općinski. Sakristija je bez svoda. U njoj je ormar u kojem su tri kaleža, dvije pokaznice, jedna neuporabiva i jedna nova, lijepi pozlaćeni ciborij, sedam misnica različitih boja i bijeli pluvijal, dva hrvatska i jedan latinski misal, dva latinska misala za pokojne.

Na tornju je 5 zvona.

Crkva je dobro pokrivena i okrečena, a groblje u kojem je sagrađena, ograđeno je. Nema župnog stana, nego župnik stanuje u iznajmljenoj kući za koju godišnje plaća 12 dukata. Postoje knjige u koje se zapisuju vjenčani, kršteni,

umrli i potvrđeni, hrvatski obrednik i hrvatski brevijar. U župi nema prostitutki, kamatara, lupeža, konkubinaraca i osoba sklonih magiji. Naređeno je da župnik ne vjenčava po kućama i da ne slavi misu u neposvećenim crkvama. U župi je 112 kuća, a za pričest je 400 duša. Biskup je ondje ostao tri dana, a smješten je kod kapucina.

Biskup Benzoni kaže 1733. da je crkva kao građevina i po strukturi u dobrom stanju, ali nedostaje sve potrebno liturgijsko ruho.[188] Biskup Čolić 1752. određuje da oni koji žele svoje pokojnike pokapati u crkvi trebaju napraviti propisnu grobnicu s kamenim pokrovom, a ne jednostavno prekriti zemljom, kako je bio običaj dotad. Inače neka ih pokapaju izvan crkve. Sljedeće godine naređuje obnovu cijele crkve. Kaže da crkva ima tri kripte (grobnice) u koje se pokopaju stranci koji umru u Karlobagu, a domaći se pokapaju pokraj crkve.[189]

Stara župna crkva porušena je 1767. Poslove su vodili Giovanni Battista Baccini iz Cividale (Italija) i domaći sin Ivan Lenac, koji je u vrijeme rušenja smrtno stradao. Iste 1767. na blagdan Gospe Karmelske blagoslovio je ličko-krbavski arhiđakon Ivan Krstitelj Kabalin temeljni kamen, u pratnji brojnih svećenika i uglednika. Tu je bio i župnik Josip Suvić, ali je već preuzeo upravu župe Antun Ivanković. Za vrijeme polaganja kamena pucale su prangije, zvonila zvona, a lađe u luci trubile. Kada je sjeverni zid crkve već bio dignut, strašno nevrijeme 25. rujna i grom srušiše stupove svetišta tako da sve postade ruševina. Budući da arhitekt Baccini nije bio dovoljno vješt za taj posao, obratio se investitor Roku Stupariću iz Velog Lošinja da izgradi crkvu. No, opet je olujno nevrijeme napravilo veliku štetu. Srećom, uvijek je Bečki dvor priskočio upomoć novom donacijom. Priskočio je u pomoć i tadašnji biskup Pijo Manzador. Crkva je konačno dovršena i u njoj se misa počela služiti 11. travnja 1773., na Uskrs. Posvetio ju je iste godine 11. lipnja biskup Kabalin.[190]

---

[188] BAS, Fasc. I (B), n. 28 (Carlobagensis).

[189] BAS, Fasc. I, 49. Ž. HOLJEVAC 2017. je iz Senjskog biskupskog arhiva iskoristio gotovo cijelu arhivsku građu o Karlobaškoj župi za dugu polovicu 18. stoljeća. Rad je objavio u zborniku *Kapucini u Karlobagu* pod naslovom *Prinosi za crkvenu povijest Karlobaga u 18. stoljeću* (str. 99–109.). Dekret kanonske vizitacije biskupa Čolića od 14. ožujka 1752. objavio je u cijelosti na str. 103–104. Uz neznatne prepisivačke greške, valja napomenuti da u t. 3. treba čitati *mrtvi*, a ne *merhu*. V. također br. 53. Holjevac je u navođenju podataka mnogo bogatiji, pa za detaljnije informacije upućujem čitatelja na njegov rad.

[190] Spomenica potanko opisuje teškoće koje su se pojavile pri gradnji (Spomenica, str. 9–10.). Usp. Ivy LENTIĆ KUGLI, 1972, 11–15. Autorica govori o relativno visokom kulturnom ambijentu koji ne samo da je znao kada i koga pozvati za izgradnju i ukrašavanje crkve nego je imao i vrsne domaće majstore. Posebno su vrijedna zapažanja s obzirom na glavni oltar.

Crkva je bila duga 26 m i široka 16 m. Svetište je duboko 7 m, a širina mu je jednaka širini glavne lađe. Sakristija (sada mrtvačnica) je 6,5x4,5 m. Crkva je planski građena da što više liči na baziliku u Milanu. U tom duhu pravljen je i oltar. Imala je posebnu potporu i carice Marije Terezije, tim više što je sv. Karlo bio nebeski zaštitnik njezinom ocu. Po povelji iste carice 1760. godine lik sv. Karla bio je pečaru Kalobaga. I nakon posvete radilo se na crkvi jer u vrijeme posjeta Josipa II. u svibnju 1775. stoji da još nije dovršena. Orgulje su 1774. nabavljene u Veneciji[191], a 1777. stavljen je sat na crkveni toranj[192], koji je 1786. povišen. Slovenac Ivan Conti napravio je 1781. propovjedaonicu.

Godine 1789. vidimo u crkvi sasvim drugi raspored od onoga u vrijeme Pohmajevića. Uz glavni oltar sv. Karla (oslikao ga Ivan Stimer) imamo još 4 pokrajnja: sv. Ivana Nepomuka (podignut 1783.), sv. Margarete Kortonske (posvećen 1781.), sv. Josipa (1783. oslikao ga Ivan Stimer) i sv. Nikole (podigao ga Karlobažanin Nikola Grkinić). Veliki oltar, orgulje i krstionicu pozlatio je 1792. slovenski pozlatar Ivan Banko. Kip sv. Karla izradio je Marko Layer, Slovenac.[193] Biskup Ježić posjetio je župu 1795. i zabilježio da su pored glavnog oltara još pokrajnji: sv. Josipa, sv. Nikole, sv. Margarete Kortonske. Oltari su 3. lipnja posvećeni. Crkva je u najboljem stanju, sve lijepo i uređeno.[194]

U župnoj crkvi nalazile su se dvadesetih godina prošlog stoljeća relikvije s ispravama iz naznačenih godina: sv. Križa (1773.), sv. Josipa (1795.), sv. Karla Boromejskog (1765.) (ispao je jedan kristal), sv. Nikole biskupa (1796.), sv. Margarete Kortonske (1770.) i sv. Emigdija biskupa i mučenika iz Ascolija.

U 18. stoljeću nabavila je župa za župnu crkvu i za područne kapele vrijedno liturgijsko posuđe.[195] Dakako da je crkvu trebalo popravljati.

Jedno zvono nabavljeno je u Ljubljani 1881., a 1917. je zabilježeno da je na crkvi bilo jedno zvono iz 1722. godine.[196]

U vrijeme protuturskog rata 1788., crkva je 4 mjeseca služila za uskladištenje hrane i ostalih potrepština za vojsku. Lički arhiđakon Grgur Pančić

---

[191] Nove orgulje postavljene su 1912. Izradio ih je Ivan Tuček iz Češke (Stara Spomenica, 26).

[192] Novi sat kupljen je u Moravskoj i stavljen na toranj 1913. (Spomenica, 26).

[193] Ivy LENTIĆ KUGLI, 1972, 11–15. Autorica je donijela i korisne podatke o svakom majstoru. Omaškom župnika Ivankovića naziva Gašpar. Župniku je ime Antun. Puno ime je zapravo Ivan Antun, kako je zabilježio Šime Starčević (BAS, Spisi 1836., br. 788). Gašpar Ivanković župnikov je brat i upravitelj pošte i on je zajedno s lučkim kapetanom Jurjem Ružićem dao sagraditi oltar sv. Ivana Nepomuka (v. I. MAŽURAN, 2001, 63).

[194] BAS, Fasc. X, br. 39, 7–8.

[195] Ivy LENTIĆ, 1972, 17–25.

[196] BAS, Spisi 1917. br. 1452.

kaže 1862. da je svojim očima vidio crkvu u takvom stanju da će postati ruševina ako se što prije ne popravi krov.[197] Godine 1876. obnovljena je u cijelosti.

Zbog trošnosti krovišta crkva je *1922.* stavljena izvan upotrebe, da bi se do *9.* travnja *1923.* uspjela ponovno obnoviti. Crkveni krov stradao je 1927. u oluji[198], a iduće godine ona je "općenito u trošnom stanju". Tražila se temeljitija obnova. Godine 1939. počelo je prikupljanje novca za obnovu crkve. Banovina Hrvatska odobrila je u tu svrhu 25.000 dinara, no ratna događanja su prekinula tu inicijativu. Imenovan je posebni odbor za izgradnju, a doprinosi su se prikupljali sve do kraja 1943. godine.

Njezinu konačnu sudbinu odredili su bombariranja 31. kolovoza 1944. kad je južnoafričko ratno zrakoplovstvu, u sastavu savezničkih snaga, bombardirali crkvu jer su partizani dojavili da je njemačka vojska imala u crkvi skladište streljiva. "Crkvu su u 11,45, leteći jedan za drugim, raketirala četiri zrakoplova(A, E, R i F). Svaki zrakoplov ispalio je po osam zračnih torpeda, a od ukupno 32 ispaljena projektila njih 18 pogodilo je cilj, a ostali groblje pored crkve, Forticu u pozadini i kuće po Karlobagu. No budući da u crkvi ipak nije bilo nikakva streljiva nije došlo do veće eksplozije, ali crkva je potpuno uništenaa, osim zvonika."[199]

Njemačka vojska držala je, i to samo dva dana, ondje hranu i cigarete. Svjedoci kažu da je još i godinu dana prije bila bombardirana od talijanske vojske. Nakon bombardiranja 1944. prikrivena vatra razbuktala se i tada je izgorjelo sve što je zapaljivo. Ostali su samo zidovi. Spašeno je samo nešto ruha iz sakristije.

Poslije rata u crkvi se nekoliko puta misilo, ali nije bilo mogućnosti da se ona popravi te je kapucini nisu mogli više koristiti za župne potrebe pa je definitivno napuštena. Čekajući obnovu, došla je odluka da se ruši. Kada je 1957. pravljena trasa za Jadransku magistralu, na kraju Karlobaga izgledalo je da je zavoj preoštar i da bi se on mogao ublažiti ako bi cesta prošla preko područja na kojem je oštećena crkva. Plan je u tom smislu i napravljen, određena odšteta i pozvani su odgovorni na očevid prije rušenja crkve.[200] Konzervatorski zavod

---

197 BAS, Spisi 1862., br. 546.

198 BAS, Spisi 1937., br. 2464.

199 Vladimir Brnardić, *Zračni napasi južnoafričkog ratnog zrakoplovstva tijekom Drugog svjetskog rata*, VP – Magazin za vojnu povijest. Prolog Večernjeg lista, kolovoz 2018., str. 16-17. Mažuran kaže da je to bilo 17. kolovoza (str. 104). U protokolu spisa biskupske kancelarije (BAS, Spisi 1944. br. 591) stoji da su kapucini 12. rujna 1944. poslali izvješće Biskupiji o bombardiranju crkve, ali to izvješće nije sačuvano jer u BAS-u za 1944. nijedan spis nije spašen.

200 BAS, Spisi 1957., br. 805 (prijedlog za rušenje crkve), 618 (odšteta), 986, 1021 (poziv na očevid prije rušenja); 1958., br. 43 (rušenje crkve); 1959., br 461 (toranj), 814 (srušena crkva), 871 (sakristija).

u Zagrebu pristao je na rušenje, ali je tražio da se prije rušenja napravi arhitektonski snimak, da se sačuvaju sve nadgrobne ploče i da se sačuva i restaurira zvonik. Biskupija se do kraja protivila rušenju crkve budući da je ona ne samo vjerski, nego i kulturni spomenik. Biskupija je uputila 7. listopada 1957. dopis Konzervatorskom zavodu u Zagreb da treba sačuvati "krsnu umjetničku cjelinu, najvrjedniju u Karlobagu" Istaknula je svoje pravo i svoju dužnost da to štiti i brani. Već 16. istog mjeseca stiže odgovor koji nije dug pa ga donosimo u cijelosti: *Vašim posredstvom vraćamo akt Biskupskog ordinarijata senjskog i modruškog u Senju br. 943/1957., kojega zbog neistinitosti, insinuacija i stila nismo mogli uzeti na znanje. Smrt fašizmu – Sloboda narodu*![201]

Sl. 68. Crkva sv. Karla 1976.
(izvor: SBS, snimio 1976. Mićo Rukavina)

Čitajući tekst koji je potpisao biskup Burić, teško je shvatiti da se to pismo nije moglo čak ni "uzeti na znanje". Mjesni odbor je tražio da njegov član bude prisutan pri rušenju za slučaj da se otkrije zlato jer je ono općenarodna

[201] BAS, Spisi 1957., br. 943. Na vraćenom primjerku vidi se što je konzervatorima posebno smetalo u pismu. Na prvoj stranici podcrtali su i stavili upitnik kraj riječi: "vlasnik", "građevinski vrlo dobro sačuvan" i "ne znatne druge popravke". Na drugoj stranici pokazali su i ljutnju.. Biskup kaže da je slabi dokaz za rušenje ublaživanje zavoja, i dodaje: "No, ništa ne smeta, da svojih 150 m dalje prema projektu ista magistrala čini zavoj od 90º, a tamo se neće rušiti ni kućica Domines Jove, niti ruševine kuće Cipike, koje će pače restaurirati novinarsko udruženje. Tu, dakle, ne postoje objektivni razlozi i nužnost ispravljanja trase." I drugi dio koji je bio još žešći: "Na temelju gore iznesenoga skidamo svu odgovornost sa sebe, da smo bilo čime pomogli rušenju jednog historijskog i kulturnog objekta i upozoravamo Naslov, da sva odgovornost u sadašnjosti i budućnosti za to pada na one, koji po stručnoj dužnosti moraju stati na obranu rušenja i uništavanja kulturnih, historijskih i umjetničkih vrednota našega naroda, t. j. na Naslov i na potpisane akte, kojima se dozvoljava rušenje ove crkve."

imovina. Drugih briga nije pokazivao. Budući da se crkvene vlasti nisu pomirile s rušenjem, odlučeno je da se čestice na kojima je crkva ekspropriiraju (oduzmu uz nadoknadu). Mještani, pa ni drugi radnici, nisu htjeli rušiti crkvu pa su dovedeni robijaši. Glavnina kostiju iz grobnica u crkvi stavljena je u sanduk i pokopana pokraj kapucinske grobnice nedaleko same crkve. Manji dio je mogao završiti i u nasipu uz obalu ili u moru. Također je par grobnih ploča, kojih su bile pune obje pokrajnje lađe, spašeno u samostanu, a većina ih je razbijena i završila u otpadu. Biskupiju je zastupao tadašnji župnik o. Ambrozije Habek s kojim smo se konzultirali i za gornje podatke. Šanse da se crkva spasi bile su slabe jer se u ono vrijeme nije moglo računati da će se spasiti crkveni kulturni spomenik kada on nekome od vlasti zasmeta. Posebno je smetao vlastima u Gospiću.[202]

Istini za volju, ni župa ni biskupija nisu bili u stanju da crkvu obnove i tako sačuvaju taj kulturni i vjerski spomenik, a teško je u ono vrijeme bilo računati da će se moći sačuvati koji crkveni kulturni spomenik kada on nekome od vlasti zasmeta. I u Senju za potrebe iste Jadranske magistrale minirana je crkva sv. Ambroza iz 18. stoljeća. I tako je već sljedeće 1958. godine barokna crkva sv. Karla u Karlobagu srušena da bi se na onom mjestu omogućila veća brzina u vožnji magistralom. Drugom logikom rješavan je - što su predbacivali iz Biskupije - zavoj koji je bio 150 metara niže. Ostao je i dalje pod pravim kutom da bi se sačuvale neke potleušice. Na taj način izbrisane su tri crkvene lađe, pet kapela i 38 grobnica, dio nekada veoma velike barokne crkve u kojima su između ostalog bili pokopani pop Marko Mesić (1713.), Juraj Kružić (1773.) i Dominić (1745.).[203] Mladen Fučić dao je učvrstiti zvonik. U proljeće 1960. zazidana su vrata koja su vodila iz sakristije u svetište, a otvorena vrata gdje je prije bio oltar. U crkvi se po legatu Marka Mesića, ličkog arhiđakona, svakog tjedna za njega služila sv. misa.[204] Budući da je takav legat Mesić ostavio samo kod ove crkve, to može biti znak da je u njoj i pokopan.

Nakon uspostave samostalne hrvatske države moglo se više činiti na obnovi crkvenih objekata. Upravitelj župe fra Ante Logara pobrinuo se da se urede preostali zidovi župne crkve.

---

202 Usp. BAS, Spisi: 1949/42. 7.01. Karlobag moli intervenciju u stvari župne crkve u Karlobagu; 893. 19.05. Karlobag moli upute u pitanju popravka grobnice u ž. crkvi, 895. 19.05. pitanje zaklade Marka Mesića; 1957./805 Prijedlog za rušenje crkve, 878, 944, 618 odšteta za rušenu crkvu, 633, 791, 1069, 1150, 986 poziv na očevid prije rušenja crkve; 1958./419. adaptacija zvonika; 1959. 461 toranj, 814 srušena crkva, 874. sakristija sv. Karla; 1962. 298 nacionalizacija, 786 exproprijacija zemlj. crkve sv. Karla, 884 Karlobag: kupoprodajni ugovor; 1963. 119 nacionalizacija, 891, 2310 zemljište crkve sv. Karla je društvena imovina.

203 Usp. Župni listić, 4. studenoga 2015.

204 Spomenica, 21.

Sl. 69. Sv. Karlo danas (snimila 29. srpnja 2018. Blaženka Ljubović)

1999. restaurirani su ostaci (toranj i sjeverni zid) crkve uz pomoć Ministarstva, dobročinitelja, a ponajviše zaslugom kapucina i njihova poglavara fra Ante Logare. Zvonik crkve koristi se kao mrtvačnica gradskog groblja, tako da se danas ponovno s obnovljena zvonika čuju davno zašutjela, a sada elektrificirana zvona. Pregledane su dobro grobnice prije betoniranja poda ostatka crkve. U njima nije nađeno ništa vrijedno pažnje. Sveti Karlo Boromejski patron je Karlobaga i proslavlja se 4. studenog u samostanskoj crkvi sv. Josipa.

U subotu, na blagdan sv. Karla 2000. godine bilo je svečano otvorenje obnovljenih zidinacrkve i zvonika. U 16,30 krenula je procesija od zvonika do crkve sv. Josipa u kojoj je misno slavlje predvodio generalni vikar Gospićko-senjske biskupije mr. Tomislav Rogić uz mnoštvo svećenika, predstavnika Ministarstva kulture i drugih uzvanika.

Kasnije, na inicijativu Udruge Ličana "Vila Velebita" u Zagrebu i njezina predsjednika doc. dr. Milana Vrkljana, u Karlobagu je postavljen i 17. svibnja 2008. svečano otkriven spomenik hrvatskom jezikoslovcu popu Šimi

Starčeviću. Spomenik je rad gospićkog umjetnika Ivana Golca, a arhitektonsku podlogu dao je Ante Pađen.[205]

Presveto Trojstvo

Par koraka od crkve sv. Karla nalazila se crkva Presvetog Trojstva, narod ju je zvao Sv. Duha, za koju se kaže da je prethodno bila župna. Bila je obnovljena u vrijeme naseljavanja novih stanovnika oko 1680.[206] Teško je oštećena u vrijeme napada francusko-španjolske flote 1714.

Po veličini i položaju to bi mogla biti preuređena prijašnja srednjovjekovna župna crkva sv. Ivana. Nju spominje i upravitelj župe Suvić u izvješću iz 1753. godine. Zidana je. Posjeduje jedan teren u Bužimu (Lika).[207] Uz to crkvu bila je vezana i bratovština Tijela Kristova, što pokazuje i natpis iz 1725.[208] Spominje se i poslije. Fras kaže da je u vrijeme španjolsko-francuskoga nasljednog rata teško oštećena, a 1825. srušena i njezin prostor uključen je u groblje.[209] Unutar župe su četiri filijale: Majke Božje Žalosne, sv. Nikole, sv. Jelene i sv. Luke.

Kapucinski samostan i crkva sv. Josipa

Postanak karlobaškog samostana[210] tijesno je vezan uz oslobođenje i rekristijanizaciju Like i Krbave. Godine 1689. kršćanska vojska protjerala

[205] Listić župe, od 4. 11. 2015, V, br. 211.

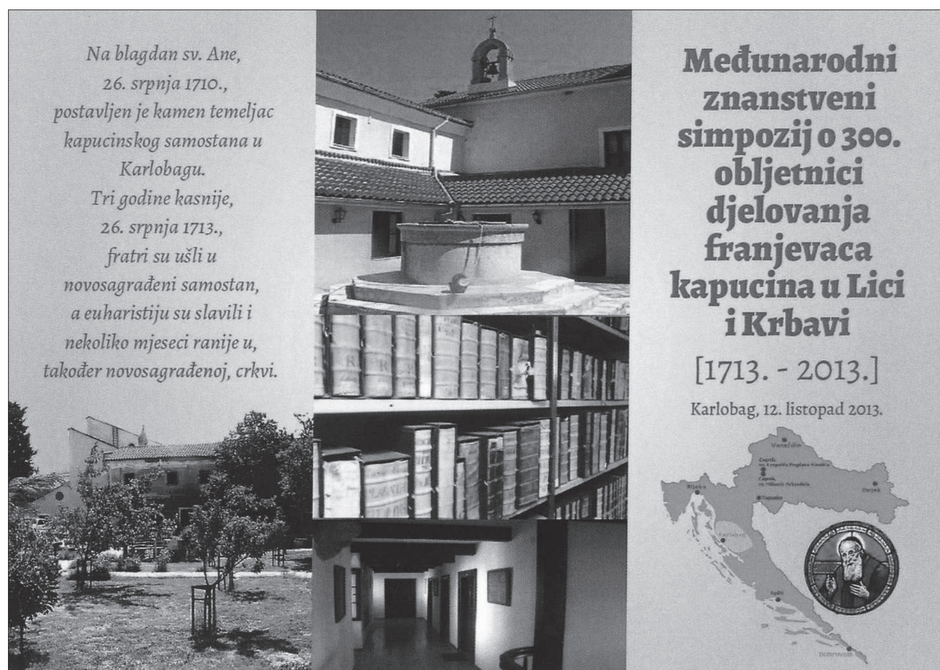
[206] Spomenica, str. 10, J. BURIĆ, 2002, 142, bilj. 463.

[207] BAS, Fasc. I (B), br. 53.

[208] Natpis se nalazio na kamenu bunara (česme) župnog stana koji je, prema Kukuljeviću, donesen iz crkve Presv. Trojstva (I. KUKULJEVIĆ, 1891, 82).

[209] F. J. FRAS, 1988, 256. S te crkve je po njemu i natpis na nadvratniku crkve: *Anno 1704., die 14. Augusti, Neptunini galispanae furoris damna inter caetera hoc maximum.*

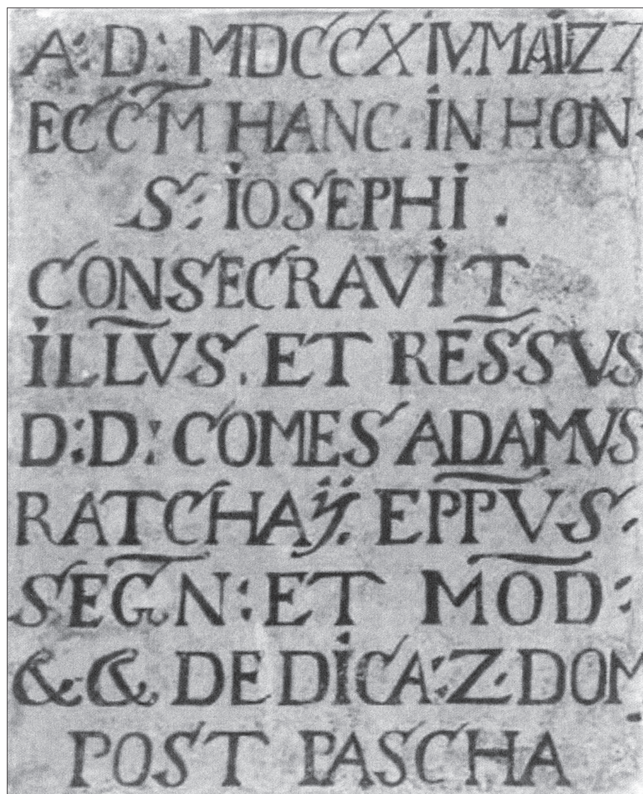
[210] Kapucin fra Josip Grivić objavio je 2008. malu knjižicu, u stilu ilustriranog vodiča, u kojoj pregledno, sažeto i precizno iznosi najvažnije činjenice i događaje vezane uz samostan i crkvu sv. Josipa. O samostanu i djelatnosti kapucina održan je 12. listopada 2013. znanstveni skup. Radovi toga znanstvenog skupa su objavljeni (A. BARIŠIĆ, 2014.). Zvonimir Bono ŠAGI objavio je u u tom zborniku članak (str. 95–98.) i u njemu jedan opširniji zapis o osnutku i prvim desetljećima samostana, koji (zapis) je on nazvao *Spomenica*. Pisan je na latinskom jeziku, a Šagi ga je preveo na hrvatski. Zadnja zabilješka je iz 1789., tj. kada je ukinut hospicij u Kaniži. Tom Spomenicom služio se i Leopold Potočnik, gvardijan karlobaškog samostana kada je 1884. u gospićkim novimama *Ličanin* objavljivao povijest samostana. Potočnik slijedi tekst iz Spomenice, ali dodaje i neka svoja razjašnjenja. Taj Potočnikov tekst prenio je *Listić župe sv. Karla Boromejskog* 2015. u brojevima 193. do 205. U tu staru *Spomenicu* dodan je naknadno kratki tekst iz 1965., što – razumljivo – ne donosi Potočnik, a onda ni Listić. Inače našao sam u samostanu za novije vrijeme još tri sveska kapucinske Spomenice: 1. 1953. – 1973;, 182 str., II. 1984. – 2003., 390 str., III. 2003. – 1012., 196 str.

Sl. 70. Samostan: plakat za simpozij (izvor: Listić 1002/2013.)

je Turke iz tih krajeva. Cijelo područje u crkvenom pogledu potpalo je pod senjsko-modruškog biskupa. Prije Turaka gornja Lika i Karlobag nalazili su se u Ninskoj biskupiji.

Velike zasluge za osvajanje i rekristijanizaciju Like i Krbave stekao je brinjski župnik – poslije lički arhiđakon – pop Marko Mesić. On već 1689. javlja vikaru Senjske biskupije da će zamoliti o. Marina iz Senja, inače riječkog kapucina, da ide s njim po Lici. Biskup Sebastijan Glavinić izdao je 1695. o. Marinu službeni dekret za misionara u Lici i Krbavi, a to su poslije potvrdila i viša crkvena nadleštva. O. Marin osnovao je hospicij u Perušiću i Ribniku i onamo dolazio i poučavao narod koji je dolazio iz okolnih mjesta. Ipak, za sustavni misionarski rad to nisu bila prikladna prihvatilišta jer je veza s riječkim samostanom bila otežana zbog daljine i loših putova. Osjetila se potreba za osnivanjem pravog samostana u blizini. Dvoumljenja oko njegova osnutka u samoj Lici ili u Karlobagu, koji je pristupačniji, a ujedno je nadohvat Like, riješena su u prilog ovoga drugog. Za takvo rješenje opredijelio se i senjsko-modruški biskup Benedikt Bedeković. Samostan je sagrađen na temeljima prijašnjega samostana otaca trećoredaca. Gore smo spomenuli da je još prije

Sl. 71. Posvetna ploča u kapucinskoj crkvi (izvor: Listić 135/2014.)

trećoredaca ondje bio ženski samostan. Kako je stari samostan bio već dulje napušten, Karlobažani su ondje držali stoku, a neke prostorije su im služile i kao spremište za raznu građu. To je bio jedan od razloga da nisu pozdravili gradnju samostana u njihovu gradu. Ipak je plan išao naprijed jer je iza njega stajao sam car. Temeljni kamen postavio je i blagoslovio 26. srpnja 1710. pop Marko Mesić, a poslove je vodio sve do kraja (1713.) o. Marin.[211] Kapucini su samostan preuzeli 26. srpnja 1713., opet na dan sv. Ane. Samostan je građen po uzoru na druge kapucinske samostane i sačuvao je osnovnu strukturu do danas.[212] Građen je za 12 redovnika.

[211] O. Marin je nakon prvih misija u Lici bio premješten u Varaždin gdje je bio gvardijan. Kada se krenulo u gradnju samostana, vratio se i pomagao dok nije samostan završen. Poslije je otišao u riječki samostan gdje je umro 10. travnja 1718. u 51. godini života (A. BARIŠIĆ, 2014, 113).

[212] Vidi A. BARIŠIĆ, 2014, 163–193.

Sl. 72. Kapucinska crkva: glavni oltar i unutrašnjost
(snimila 29. srpnja 2018. Blaženka Ljubović)

U sastavu samostana sagrađena je i crkva koju je 27. svibnja 1714. posvetio senjsko-modruški biskup Adam Ratkaj. Crkva je jednobrodna, a na desnoj strani lađe prigrađena je kapela. Glavni oltar posvećen je sv. Josipu, pokrajnji Majci Božjoj. Poslije će i na drugoj strani biti podignut pokrajnji oltar na čast sv. Ivana Nepomuka. U kapeli su u početku bile slike sv. Franje, sv. Antuna i sv. Feliksa.[213] Danas je tu samo oltar sv. Antuna Padovanskog.

Za vrijeme vizitacije župe od 24. do 27. studenoga 1723. biskup Nikola Pohmajević odsjeo je kod kapucina u samostanu.

Kapucini su preuzeli neke pastoralne obveze u Karlobagu, kao nedjeljne propovijedi u župnoj crkvi i posebno korizmene propovijedi, a svake sedme

[213] I. LENTIĆ, 1975, 275–284. U tom inventaru ne nalazimo oltara sv. Franje i sv. Feliksa. Sliku sv. Franje nalazimo u samostana (ondje, 266), a sv. Feliksa ne nalazimo ni tamo. U kapeli je sada oltar sv. Antuna Padovanskog. Pokrajni oltar sv. Ivana Nepomuka sagrađen je koncem 18. ili početkom 19. stoljeća. Slika sv. Josipa na glavnom oltaru bila je zamijenjena 1912. kipom nabavljenim u Austriji, ali je u vrijeme obnove 1998. ponovno vraćena na oltar. Kip je stavljen u nišu iza ulaznih vrata (Listić župe sv. Karla. od 16. 03. 2014., V, br. 125).

godine imali su u župi i pučke misije koje su trajale mjesec dana. Ipak je samostan izgrađen zbog potrebe u Lici. Još prije nego je samostan izgrađen, lički arhiđakon Marko Mesić molio je da mu pošalju dva redovnika i da će se on brinuti za njihovo uzdržavanje.

Nakon što je izgrađen samostan, kapucini su krenuli na misijsko polje, ali ubrzo je uočeno da komunikacija s Likom iz Karlobaga nije nimalo lagana. Pokazala se potreba da se za uspješniji misijski rad sagradi i u Lici prikladno boravište. Ni Karlobag nije tako blizu da bi misionari mogli u nj navratiti za sve što im je potrebno: smještaj, hrana, prostor za pripreme i higijenske potrebe. Teško je to bilo osigurati kod župnika u Lici jer su i oni sami živjeli u tijesnim i neprikladnim stanovima. Već kod gradnje samostana mislilo se na potrebu hospicija u Lici. Gostinjci u Perušiću i Ribniku bili su tada već srušeni: prvi izgorio a drugi se urušio. Kapucini su se potužili nadležnima. U Celju je kapitul 20. rujna 1720. zaključio da treba ponovno podići hospicij u Ribniku. Pokušaj obnove hospicija (gostinjca) u Ribniku naišao je na ne male financijske teškoće. U dobar čas javio se Ivan Čanić iz Kaniže koji je kapucinima darovao 1720. prostor za izgradnju hospicija s obližnjim gajem. Već iduće godine bio je hospicij izgrađen, zajedno s kapelom koja je bila posvećena Gospi od Anđela ili Porcijunkuli.[214] U nj su se uselila 4 redovnika koje je uveo karlobaški gvardijan Damaz Riječanin. Gvardijan je imao ovlast slati i premještati članove hospicija.

Hospicij u Kaniži bio je veoma aktivan i misije su imale značajan uspjeh. Objavili su i knjige koje su koristili u vrijeme misija.[215] U hospiciju je boravilo 4 do 6 redovnika. Kriza redovništva odrazila se i na hospicij. Hospicij je ostao 1789. bez ijednog redovnika pa je zatvoren. Kriza je nastala osamdesetih godina 18. stoljeća kada se kapucinska provincija podijelila, a reformama cara Josipa II. sposobniji redovnici prelazili su za župnike ili njihove kapelane. Godine 1789. hospicij je službeno ukinut - stotinu godina nakon oslobođenja Like. U jeku te krize samostana i redovništva svjetovna vlast je planirala da se ukine i karlobaški samostan ili da se premjesti negdje drugdje. Tako je 24. lipnja 1796. donesena carska odluka da se karlobaški samostan proda, a redovnici da se presele u Kanižu.[216] Nije bilo ništa drugo nego se pokoriti, ali su redovnici tražili da se hospicij popravi i proširi, a također i kapela. Biskup Ježić zagovarao je njihove

214 A. BARIŠIĆ, 2014, 112.

215 A. BARIŠIĆ, 2014, 251–277.

216 Ivy Lentić-Kugli objavila je članak: *Obnova kapucinskog samostana i crkve sv. Josipa u Karlobagu potkraj 18. stoljeća* (*Senjski zbornik*, 15, 1988, 121–126.) u kojem donosi plan obnove iz 1795. godine. Ne navodi se u članku da je išta od toga učinjeno, a teško je i pretpostaviti ako je iduće godine samostan dokinut.

Sl. 73. Kapucinska crkva: oltar sv. Ante (snimila 29. srpnja 2018. Blaženka Ljubović)

prijedloge i na sve načine je nastojao da se kapucini zadrže u biskupiji.[217] U međuvremenu je jozefinističko antiredovničko raspoloženje popustilo i do ukidanja samostanu u Karlobagu nije došlo.

Zanimljivo je da svi koji su pisali o krizi karlobaškog samostana krajem 18. stoljeća spominju da je izdan dekret o ukidanju samostana u Karlobagu i završavaju zaključkom: ali on i danas postoji. Nisam naišao na tumačenje zašto je samostan dokinut i što se dogodilo da to nije provedeno. Čitajući *Spomenicu župe Gospić* malo me začudilo da ona počinje s karlobaškim samostanom. Kapucini iz karlobaške podružnice u Kaniži pastorizirali su na području današnje župe Gospić. U maticama se spominju kapucini. Tako da i nije čudno da *Spomenica* s njima počinje. Ipak iznenađuje da se u toj *Spomenici* nalazi ono što nije poznato dosadašnjim istraživačima. Naime, nakon što je vrhovna vlast dokinula samostan i naredila redovnicima da se iz Karlobaga presele u Kanižu kraj Gospića, pokrenuli su se Karlobažani i uputili pismo caru 30. srpnja 1796.,

[217] I. LENTIĆ-KUGLI, 1988, 122.

Sl. 74. Kapucinska crkva – kor (snimila 29. srpnja 2018. Blaženka Ljubović)

dakle dva mjeseca nakon što je izdana odluka o zatvaranju samostana. Mole Karlobažani, tužni i ucviljeni, da se samostan ne ukida jer će oni to doživjeti kao da ih je i sam Bog napustio.[218] Ne znamo je li to bio presudan razlog da samostan u Karlobagu nije dokinut, nego i danas postoji. Svakako je shvatljivije da nakon takvog pisma odluka o dokidanju samostana nije provedena. Samostan i danas postoji, a hospicij u Kaniži je uskoro nestao. Još 1950. vidjeli su se ostaci zidova hospicija na Tratini, kako Gospićani nazivaju tu lokaciju.

Uz čisto vjersku, kapucini su u novoosvojenim krajevima razvili također bogatu prosvjetnu djelatnost. Prema sačuvanom fondu njihove bogate biblioteke, vidi se da su se bavili i ljekarništvom.

Djelovanje kapucina nastavilo se sa svojim usponima i padovima. Tako 1841. predlaže se da se kapucinima preda župa. Šime Starčević se jedno vrijeme s time slagao, da bi poslije bio oštro protiv kapucina. U gradu se ljude dijelilo prema tome tko je za Starčevića, a tko za kapucine. Jednom se predlagalo da

[218] Župni arhiv Gospić, Spomenica I, 5–6.

kapucini preuzmu župu[219], a drugi put da ih se makne u Senj.[220] U njegovo vrijeme predloženo je da se samostan premjesti iz Karlobaga u Senj.[221] Najveće napetosti između samostana i župe bile su u vrijeme Starčevićeva nasljednika Mihovila Barilija. On je javno i s propovjedaonice govorio protiv kapucina i samostana. Kapucinska provincija imala je o tome posebnu komisiju, a i gradska uprava žestoko je udarila protiv župnika. Župnik Lukova Šugarja, Šime Dadić, tuži se na žalosno stanje u Karlobagu i iznosi svoje mišljenje da je potrebna i župa i samostan.[222] Župnik je otvorio sukobe i na drugim frontama pa je i zbog toga premješten 1870. godine. Sporovi između župe i samostana su stalno tinjali dok nije 1911. župa povjerena kapucinima.

U samostanu se sada nalaze redovito tri redovnika koji upravljaju s dvostruko više župa, razbacanih i siromašnih. Fran Binički je prije radova Nikole Bašneca i znanstvenog skupa 2013. o ovoj temi napisao najpotpuniji i najsolidniji članak.[223]

Kapucini danas upravljaju ne samo Karlobagom nego i cijelom okolicom: Lukovim Šugarjem, Cesaricom i Priznom.[224] Do 2009. upravljali su i župom Baške Oštarije. Ako bude sreće, prijeći će ponovno preko Velebita.

Crkva i okolno zemljište pod nazivom "Cisterna, ruševna crkva i dvorište" kč. 574 te kapela i groblje na k.č. br 249 nalaze se u vlasništvu Općine Karlobag.

U svom pastoralnom radu župniku pomaže fra Ante Kukavica, župni vikar, rođen 8.1.1947. u Gornjim Vinjanima, a zaređen za svećenika 1976.

Popis gvardijana kapucinskog samostana u Karlobagu

Damaz iz Rijeke	1714. – 1718.
Ivan iz Rijeke	1718. – 1719.
Izidor iz Brinja	1719. – 1721.
Damaz iz Rijeke	1721. – 1724.
Grgur iz Vinice	1724. – 1725.
Damaz iz Rijeke	1725. – 1727.
Mirko iz Grobnika	1727. – 1728.

219 BAS, Spisi 1841., br. 1512.

220 BAS, Spisi 1848., br. 244.

221 BAS, Spisi 1848., br. 244.

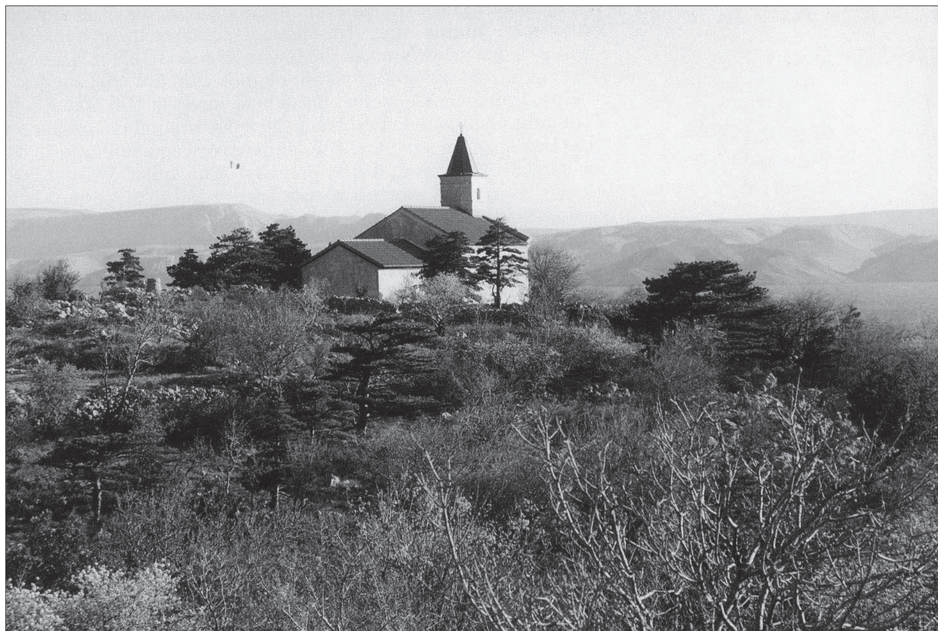
222 Pismo nosi nadnevak 28. srpnja 1870. (BAS, Spisi 1870., br. 1097, Vidi i br. 1289, 1338, 1446 i 1583).

223 F. BINIČKI, 1927, 33–35.

224 Dobar pregled njihovog rada na tom području daje, na temelju župnih spomenica, Ivan Botica u članku: *Kapucinski trag u Podgorju* (A. BARIŠIĆ, 2014, 117–137).

Karlo iz Rijeke	1728. – 1731.
Mirko iz Grobnika	1731. – 1733.
Grgur iz Bakra	1733. – 1734.
Grgur iz Čabra	1734. – 1735.
Venancije iz Brinja	1736. – 1737.
Fkorijan iz Bribira	1737. – 1738.
Hijacint iz Rijeke	1738. – 1739.
Karlo iz Rijeke	1739. – 1740.
Valerijan iz Rijeke	1740. – 1743.
Andrija iz Rijeke	1743. – 1745.
Hijacint iz Rijeke	1746. – 1752.
Vid iz Rijeke	1752. – 1755.
Albert iz Rijeke	1755. – 1758.
Hijacint iz Rijeke	1758. – 1761.
Andrija iz Rijeke	1761. – 1764.
David iz Rijeke	1764. – 1765.
Juraj iz Bakra	1765. – 1767.
David iz Rijeke	1767. – 1770.
Juraj iz Bakra	1770. – 1775.
Salvije iz Rijeke	1775. – 1778.
Monicije iz Rijeke	1778. – 1780.
Fakunado iz Kastva	1780. – 1783.
Apolonije iz Rijeke	1783. – 1785.
Šimun iz Kastva	1785. – 1790.
Modesto iz Rijeke	1791. – 1792.
Prijam Staiz iz Karlobaga	1792. – 1797.
Apolonije iz Rijeke	1897. – 1803.
Pavao iz Bribira	1803. – 1813.
Kazimir iz Bribira	1813. – 1814.
Šimun iz Kaniže	1814. – 1817.
Maksimilijan iz Petrijanaca	1817. – 1822.
Andrija iz Rijeke	1822. – 1827.
Augustin iz Varaždina	1827. – 1832.
Franjo	1832. – 1837.
Feridnand iz Varaždina	1837. – 1842.
Hijacint iz Varaždina	1842. – 1848.
Jeronim iz Velike Nedjelje	1848. – 1851.
Samule od Sv. Tome	1851. – 1854.
Pavao iz Bakra	1854. – 1858.

Kajetan iz Varaždina	1858. – 1861.
Grgur iz Krapine	1861.
Pavao iz Bakra	1861. – 1867.
Severin iz Varaždina	1867. – 1874.
Bonaventura od Sv. Ane	1874. – 1876.
Ivan Kapistran od Sv. Tome	1876. – 1879.
Maksimilijan od Sv. Jurja	1879. – 1884.
Leopold iz Grabarja	1884. – 1893.
Oton iz Varaždina	1893. – 1895.
Josip Leon Kolačko	1895. – 1904.
Nikola Sakač	1904. – 1907.
Odorik Ožeg	1907. – 1910.
Josip Leon Kolačko	1910. – 1912.
Mihovil Hlača	1912. – 1915.
Karlo Rauch	1915. – 1918.
Antun Hvala Adolf	1918. – 1920.
Mihovil Hlača	1920. – 1922.
Karlo Rauch	1922. – 1924.
Nikola Sakač	1924. – 1927.
Odorik Ožeg	1927. – 1930.
Karlo Rauch	1930. – 1933.
Mihael Hlača	1933. – 1936.
Vinko Dešić	1936. – 1939.
Mihovil Hlača	1939. – 1942.
Stjepan Lesjak	1943. – 1949.
Stanko Pečovnik	1949. – 1951.
Emilijan Zavratnik	1951. – 1953.
Ambrozije Habek	1953. – 1958.
Modesto Borak	1958. – 1961.
Ambrozije Habek	1961. – 1964.
Modesto Borak	1964. – 1970.
Zlatko Šafarić	1970. – 1973.
Ilija Borak	1973. – 1979.
Krsto Hrženjak	1979. – 1984.
Ante Logara	1984. – 2003.
Josip Grivić	2003. – 2008.
Stjepan Bergovec	2008. – 2011.
Josip Grivić	2011. – 2017.
Mirko Ljubić Varga	2017.-

Sl. 75. Gospa Žalosna (izvor: I. MAŽURAN, 2001, 74)

Kapele

Majka Božja Žalosna nalazi se izvan grada na brdu Kalvariji. Izgrađena je 1722. od priloga građana, dograđena 1727., kada ju je posvetio biskup Pohmajević, kako stoji na natpisu.[225] Proširena je (piše: razmaknuta) 1852. godine.[226] Široka je 7,5 m, a dužina lađe je 8,5 m. Oko crkve je lijepo uređen pločnik s ogradom. Ispred crkve pločik je dug 5 m. Toranj je od klesanog kamena; zvona su elektrificirana. Novi križni put stavljen je u crkvu 1949. godine.[227]

Mnogo puta je popravljana jer je izložena nevremenu. Jedan od većih popravaka bio je 1968./69., kada je narod pokazao koliko mu je draga ta crkva.

Sv. Nikole, udaljena 130 koraka, na putu prema Lici. Godine 1733. u dobrom je stanju. U vrijeme Šime Starčevića oko nje nije nitko nastanjen. Starčević piše 1836. da je prije 40 godina crkva dana na korištenje

[225] I. KULJEVIĆ 1891, 83, br. 262. Uz crkvu je osnovana *Bratovština duša u čistilištu*, koja je u vrijeme župnika Ivankovića ostala bez članova (Spomenica, 10).

[226] I. KUKULJEVIĆ, 1891, 83, br. 264.

[227] BAS, Spisi 1949., br. 023.

pravoslavcima i da se mogu oko crkve pokapati. Budući da njih ovdje nema, sve je zapušteno.[228]

Sv. Jelene, 2 sata udaljena, trebala bi imati vlastitog svećenika.

Sv. Luke, udaljena pet sati hoda. Prve tri su u dobrom stanju, a zadnju treba potpuno obnoviti.

Župnik Josip Suvić 1765. nabraja karlobaške filijale: Žalosna Gospa, Presveto Trojstvo, sv. Nikola, sv. Vid (bez krova), sv. Luka (bez krova), sv. Jelena.[229]

Sv. Ante. Ante Abramović podigao je 1828. kapelicu sv. Ante.

Jure Kružić, c.k. gruntovođa u m., obnovio je 1856. kapelicu prema njegovu vrtu u Stanišću i pribavio sliku sv. Ivana Krstitelja.

Nedaleko od Kalvarije napravljena je kapelica *sv. Ivana Krstitelja*. Župnik moli 18. lipnja 1902. da je smije blagosloviti i misiti u njoj na dan sv. Ivana. Kaže da onamo hodočaste mnogi vjernici.[230] Danas je pala zaborav pa u njoj nema nikakve slike.

Kraj trafostanice je kapelica *Majke Božje* 2x1,5 m (vanjski zidovi).

Malo niže kraj Šumarije je kapelica *Gospe Lurdske* (2,5x2,5 m, visoka oko 4 m).

Šime Starčević spominje 1850. razvaline crkve *sv. Anastazije* iz 13. stoljeća.

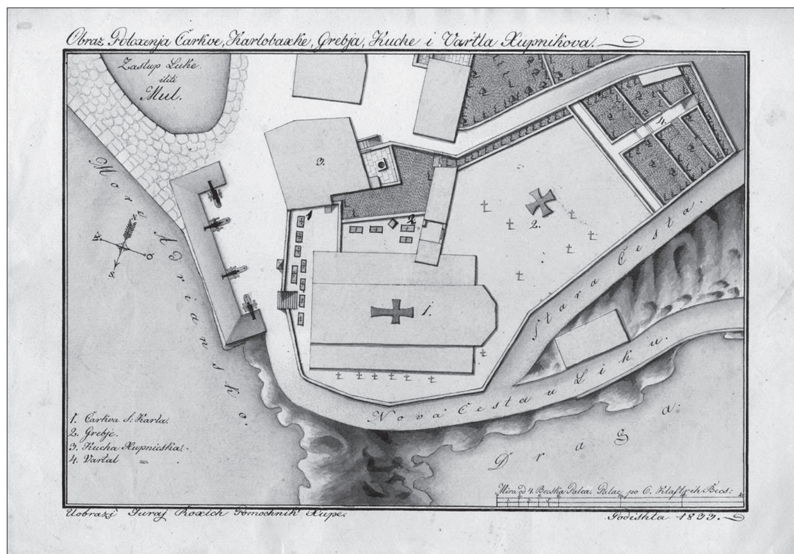
Groblje

Groblje je i na drugim mjestima bilo kraj crkve, a svećenici i ugledniji ljudi pokapali su se u crkvi, o čemu je prethodno bilo govora. Budući da su i u srednjem vijeku na prostoru crkve sv. Karla i oko njega bile crkve i kapele, jasno je da je ondje bilo glavno mjesto za pokapanje. U novom vijeku samo je nastavljeno, a groblje svakako proširivano. Osim uz župnu crkvu, groblja su bila uz crkvu Majke Božje na Kalvariji i kod sv. Nikole. Prostor oko sv. Nikole bio je dan pravoslavcima za groblje, ali budući da ih ondje nije bilo, nije bilo ni ukopa – kako svjedoči Šime Starčević. On je nastojao da se napravi novo groblje izvan grada. Starčević je dao nacrte gdje bi i kakvih dimenzija bi to groblje trebalo biti. Jedna je mogućnost Redine, sjeverno od Karlvarije, a druga

[228] Prema starim kartama, ta kapela bila je uz cestu gdje se od današnje ceste za Karlobag odvaja sporedna cesta u smjeru Gospe žalosne. To je ustvari stara cesta iz Karlobaga prema Gospiću.

[229] BAS, Prilog izvješću iz 1836., br. 786.

[230] BAS, Spisi 1902., br. 971 (dozvoljen blagoslov kapelice sv. Ivana Krstitelja).

Sl. 76. Tlocrt sv. Karla (1), starog groblja (2) i župne kuće (3) iz 1833. godine (izvor: BAS Karlobag)

Sl. 77. Plan Karlobaga 1833. s lokacijom staroga groblja i s prijedlogom (A i B) za novo groblje

Sl. 78. a) Spomenik Šimi Starčeviću (snimila 29. srpnja 2018. Blaženka Ljubović)

Sl. 78.b) Natpis ispod spomenika (snimila 29. srpnja 2018. Blaženka Ljubović)

Sl. 79. Staro groblje danas (snimio Nikola Turkalj 2017.)

Sl. 80. Grobnica u koju su prenesene kosti pokopanih u grobnicama sv. Karla (snimila 29. srpnja 2018. Blaženka Ljubović)

Sl. 81. Novo groblje na mjestu bivše Japnenice (snimila 29. srpnja 2018. Blaženka Ljubović)

je Japnenica, kraj mora (nasuprot današnje benzinske crkpe). Starčević predlaže lokaciju kod Japnenice. Tlocrte donosim u prilogu.[231] Državna komisija je 1856. odobrila gradnju novog groblja kako je Starčević predložio. Njegov nasljednik Barili nastavio je taj rad i donosio primjere do kakvih sve neugodnosti dovodi nemogućnost naći mjesto za pokop. Groblje uz sv. Karla produljeno je 1876. Novo groblje na današnjem mjestu bit će tek 1890. blagoslovljeno.[232]

Župni stan

Marko Mesić ostavio je kuću u Karlobagu (br. 4) svojoj rodbini uz obvezu (legatum) da svakog tjedna bude u crkvi sv. Karla misa za pokoj njegove duše. Ta kuća je bila na prodaju, a kupac ju je kupio bez te za nju vezane obveze. Šime Starčević je odgovorio da ta kupnja nije valjana. Nije poznato kako je završilo.[233] Župnik Josip Suvić 1765. kaže da župnik i kapelan stanuju svaki u svojoj kući jer župa nema župnog stana.[234]

Župnik Ivanković je zabilježio da su župnici stanovali do 1779. u svojim ili iznajmljenim kućama. Prva župna kuća napravljena je 1770., ali nije dobro napravljena pa se mogla tek 1779. koristiti.[235] U vrijeme Šime Starčevića, župnik je stanovao u iznajmljenoj kući, ali je župa imala u Karlobagu 2 kuće od kojih je mala prihode.[236] Na planu Karlobaga 1833. nalazimo tlocrt župne kuće nedaleko

Sl. 82. Kuća Marka Mesića (snimila 29. srpnja 2018. Blaženka Ljubović)

Sl. 83. Župni stan (bivši) iz 1868. (snimio Nikola Turkalj)

231 BAS, Spisi 1838., br. 1412.
232 BAS, Spisi 1890., br. 824.
233 BAS, Spisi 1867, br. 1486
234 BAS, Prilog izvješću iz 1836., br. 786.
235 Spomenica (stara), 20.
236 BAS, Spisi 1836, 1756.

Sl. 84. Karlobag krajem 19. st. s crkvom sv. Karla i župnim stanom (lijevo od tornja) (izvor: I. MAŽURAN, 2001, 28)[237]

sv. Karla, ali će se župnik tužiti da je jako trošna i da se ne popravlja. Vjerojatno je zato boravio u iznajmljenoj kući. Starčević je teško dobivao pomoć od državnih vlasti jer je uglavnom – bar s onima oko sebe – bio uvijek u nekim prijeporima.

Stari župni stan nije poravljan, nego je srušen 1867. i na njegovom mjestu - ne i na istim temeljima - sagrađen je iduće 1868. novi koji će biti korišten do 1911. Sagrađen je potporom ratnog ministarstva od 11.000 forinti. To je jednokatnica bez podruma 15x12 m. Barili je bio u svađi s vlastima u Karlobagu pa dodaje da Karlobag ne bi imao nikada župni stan da mu nisu pomogli njegovi osobni prijatelji, a najviše zagrebački kanonik Luka Petravić[238], inače Barilijev ujak iz Slunja. U tom stanu je umro 21. siječnja 1911. Matija Grünhut, zadnji biskupijski župnik. Nakon njega upravu župe preuzimaju kapucini, a oni su stanovali u samostanu pa je župni stan ostao prazan. Poslije Grünhuta u stanu je boravila do 1918. Marija Matijević, gazdarica pokojnog župnika. Od 1914. ondje je i škola. Poslije Prvog svjetskog rata u stanu je živio općinski bilježnik Petar Gržetić. On je iz stana silom protjeran, a 1930. smještena je u stanu Lučka kapetanija

[237] I. MAŽURAN, 2001, 28. Mažuran kaže da je snimka iz sredine 19. stoljeća; poznato je da je stan napravio župnik Barili 1868., što znači da ne može biti prije toga.

[238] Spomenica (stara), 7–8.

sve do 1942. Iza toga zauzela je stan talijanska pomorska posada. Najzad je u nj smještena pošta, u takozvanoj biskupovoj sobi. U drugim prostorijama smješteni su stanari, prema odredbama Općine. Stan je 1959. nacionaliziran. Na to je uložena žalba da se župni stan izuzme od nacionalizacije. Ona je uvažena, ali je u međuvremenu Općina prodala župni stan riječkoj Pošti-telegraf koja je sve prilagodila svojim potrebama. Jedno vrijeme je u stanu boravila Ruža Mandić. Ipak je dobar dio stana vraćen, a nacionaliziran je samo prizemni dio župnog stana, od glavnog ulaza lijevo. Tu je ostala pošta. Onaj dio koji nije nacionaliziran prodan je 1968. Stambenom poduzeću Gospić.[239] Zgrada, dakle, i sada postoji, ali nije u vlasništvu župe.

Župni ured

Župni ured nalazi se od 1911. godine u prostorijama kapucinskog samostana u Karlobagu jer su te godine kapucini preuzeli upravu župe. Prema onome što sam našao u sadašnjem župnom uredu, iz staroga župnog stana u župni ured u kapucinskom samostanu prenesene su samo osnovne uredske knjige, ali ne i arhivsko gradivo. U Ivankovićevo vrijeme (1773. – 1813.) arhiv župe nalazio se u ormaru koji je bio "od poda do stropa". Pored matičnih knjiga, tu je bio i stališ duša, knjiga bratovštine Sv. Sakramenta, okružnice biskupa i vikara (od 1734.) i korespondencija s raznim ustanovama, crkvenim i vojnim. Zatim ima protokol spisa. Bogata korespondencija stradala je, izgleda, kada je 1911. napušten župni stan, odnosno kada su kapucini preuzeli upravu župe 1911.

Iz korespondencije Šime Starčevića očito je da je župni ured imao sređeni arhiv. Vjerujem da su ga uredno vodili i njegovi nasljednici. Može se pretpostaviti da je nešto od toga stradalo kada je već za vrijeme Šime Starčevića župni stan bio trošan pa je bilo korisno skloniti arhivsko gradivo na sigurnije

[239] Nova spomenica I, 71. 75. V. također BAS, Spisi: 1951./993. 11.07. izvještaj o župnom stanu zauzetom od vlasti, 955, 541 stanarina za ž. stan, 657 iznajmlj. ž. stan. 1121 Karlobag: najam ž. stana; 1959/ 44. župni stan, 137, 232, 252; 1961, 273/4. nac. žup. stana, 713, 753, 792 nacionalizacija ž. stana, 1036 nacinal. ž. ureda; 1965. 317 Privola odgađanja prisilnog iseljenja iz ž. stana u Karlobagu Mandić Ruže, 358 Skupština Općine Gospić Iseljenje Ruže Mandić iz župnog stana u Karlobagu; 1966. 53. Predstavka, da se ne mijenja nacionalizacija jednog dijela ž. stana u Karlobagu, 1444 Moli se da kod Općine Gospić isposluje rješenje o obustavi postupka za naknadnu nacionalizaciju ž. stana u Karlobagu, 1215 Stambeno poduzeće Gospić šalje jedan primjerak zapisnika o pregledu i procjeni stana u Karlobagu, 1968/ 1178 Punomoć o. Modestu Boraku za potpis kupoprodajnog ugovora za prodaju ž. stana u Karlobagu, 249 Intervencija radi nacionalizacije jednog dijela župnog stana u Karlobagu (prizemno desno od ulaza) Republičkoj Komisiji za vjerska pitanja na ruke predsjednika Zagreb.

mjesto. Nova nezgoda za arhivsko gradivo bila je kada je 1868. sagrađen novi župni stan. Možda nije vođena naročita briga da se sve sklonjeno nađe i prenese u novi stan. I na koncu je 1911. došlo do preuzimanja ureda od kapucina, što je novi udar na cjelovitost arhiva jer se moglo otezati s prijenosom "nekorisnog" materijala, a u starom župnom stanu su se mijenjali stanari, dok nije 1959. većim dijelom nacionaliziran i konačno preostali dio 1968. pod prisilom prodan. Činjenica je da od staroga arhivskog gradiva, osim gore rečenoga, nije gotovo ništa sačuvano. Pregledao sam Biskupski arhiv u Senju i ondje našao dosta korespondencije koja je slana iz Karlobaga redovnim putem, ali ono što je ostalo u župnom arhivu nije preneseno u Senj, a – kako rekoh – ni u kapucinske prostorije. Nedavno su iz isusovačke knjižnice na Jordanovcu u Zagrebu javili da se ondje nalazi više rukopisa iz ostavštine Šime Starčevića. Ona je također pripadala arhivu Župnog ureda u Karlobagu. Nije ustanovljeno kojim putem je to gradivo otišlo. Kada bi se to otkrilo, možda bismo ušli u trag kamo je otišlo i ono drugo što se nekada nalazilo u župnom arhivu, a sada se ne zna gdje se nalazi.

Matice se vode od 1691. Danas se nalaze:

a) u Hrvatskom državnom arhivu:
- krštenih: 1691. – 1770., 1771. – 1804., 1804. – 1861.
- vjenčanih: 1736. – 1804., 1804. – 1861.
- umrlih: 1774. – 1804., 1804. – 1861.

b) u Državnom arhivu Gospić:
- krštenih: 1862. –1888., 1889. – 1945.
- vjenčanih: 1862. –1888., 1889. –1945.
- umrlih: 1862. –1888., 1889. – 1945.

c) u župnom uredu:
- krštenih od 1889. do 1948. (IV. sv.) i 1946. do danas.
- vjenčanih od 1946. (V. sv.)
- umrlih od 1946. (V. i VI.).
- krizmanih od 1898. (I sv) i od 1998. (II. sv).

Listić župe izlazi svake nedjelje (prvi broj za sv. Karl. Bor. 4. 11. 2011., do sada izišlo preko 280 brojeva).
Ima župnu spomenicu u koju se redovito upisuju događaji popraćeni sa slikama.
Župna kartoteka postoji od 1915. Župa nema posebno svoj arhiv, u samostanu

je prostorija župnog ureda. Župne knjižnice nema. Vjernici koriste samostansku biblioteku ukoliko tko zatreba.
Parice svih triju matica u BAS za godine: 1826. i 1827.
Šima Starčević je 1850. zabilježio da od vrjednijih liturgijskih knjiga župa ima: Rimski ritual iz 1604. "u čistom jeziku hervatskom", Misal glagoljski 1706., Evangelia et Epistole 1739.

U popisu dragocijenosti pojedinih župa 1941. za Karlobag je navedeno:

U župnom stanu je slika sv. Karla Boromejskoga (350x250), platno, nabavljena od nekoga Marka Lajekše za 560 for. U dobrom je stanju. Tu su i četiri velika drvena kipa (2 m): sv. Petra, sv. Pavla, sv. Stjepana kralja, i još jednog kralja (Emerila ili Ladislava?), u dobrom stanju. U crkvi je slika sv. Nikole (1 m) iz godine 1878., u dobru stanju. Prvo dvoje stoji u župnom stanu i čeka na popravak i obnovu župne crkve.

U biblioteci oo. kapucina je platnena slika 7 žalosti M. B. (100x150). Majka Božja drži sina na 7 maačeva u srcu, a isus je bez brade, obrijan.

U sakristiji župne crkve je u škatulji iz zibra glava i poprsje B. Dj. Marije, historijske vriednosti.

U gvardinijatu oo. kapucina je pola metra visoka srebrna pokaznica (renesansni stil), darovana od karlobaških vjernika za dobivene milosti. 1916. g. je bila posve popravljena troškom od 96 for., u dobrom je stanju, služi za svečanosti. Umjetničke je i realne vriednosti prije cca 40-50.000 din. Najdragocjeniji je zlatan križić ispred lunule izvana.

Čija je: župne crkve, ili oo. kapucina?[240]

Župnici[241]:

don Juraj je župnik i notar baguški 1495.[242]
Šimun Šimunović 1691. – 1710.[243]
Antun Hreljanović 1710. – 1721.[244]
Juraj Ivić 1721. – 1723.[245]

240 BAS, Izdvojeni spisi.
241 Za biografske podatke o karlobaškim župnicima zahvaljujem fra Juri Šimiću iz provincijalata u Zagrebu.
242 I. MAŽURAN, 2001, 23.
243 Prethodno znamo da je 1689. bio kapelan u Otočcu.
244 Dobiva patrimonij 1702. (BAS, R4, 114), plovan 1714. (BAS, Fasc. A, br. 24).
245 Juraj Ivić rođen je u Novom Vinodolskom, a za svećenika je zaređen 1697. godine.

Andrija Kolliker ili Kolleker 1723. – 1757.[246]
Josip Suvić 1757. – 1773.[247]
Ivan Antun Ivanković 1773. –1813.[248]
Šime Starčević 1814. – 1859.[249]
Mihovil Barilli 1859. – 1872.[250]
Josip Demelli 1872. –1889.[251]

---

[246] Rodom je iz Senja. Dobio je naslov apostolskoga protonotara. Umro je 1757., ali je dugo bolovao pa je župom upravljao već od 1748. njezov zamjenika Josip Suvić. Negdje stoji: *Lollekor*. Kod svih spomenica na području biskupija Senjske i Modruške ili Krbavske treba voditi računa da je odredba po kojoj su župnici dužni voditi spomenicu izdana 1895. godine. Neki su župnici od tada pa dalje bilježili važne događaje. Neki su željeli dati što se dogodili prije toga datuma. Razumljivo je da u tome nisu svi bili jednako uspješni, pogotovo ne oni koji se nisu koristili arhivskom građom župe i objavljenom literaturom. Nikola Martinić, župnik u to vrijeme, trebao je dati popis župnika, a nije imao dobre podatke, pa je tu napravio nekoliko grješaka. Tako on Demellija stavlja prije Barillija, Kollikera piše: Lellekor, Suvića piše kao Suić. Za Kollikera v. BAS, Razno 3, str. 132 i Razno 4., str. 58. Mažuran navodi 1760. u Karlobagu kuću "Kolekar" (I. MAŽURAN, 57).

[247] Rođen je u Karlobagu. Za svećenika je zeređen 1735. Od 1748. zamjenjuje bolesnog karlobaškog župnika Andriju Kollikera. Župu je preuzeo nakon Kollikerove smrti 1757. Suvić je od 1748. upravljao župom jer je župnik bio star i nemoćan. Pokrenuo je gradnju nove župne crkve sv. Karla. Umro je 1. studenoga 1773.

[248] Ivan Antun Ivanković rođen je u Karlobagu 1733. godine, za svećenika je zaređen 1761. godine. Od kraja 1773. do rujna 1813. bio je župnik u Karlobagu. Počeo je pisati spomen knjigu (Spomenicu). Godine 1803. postao je apostolski protonotar. Umro je u Karlobagu 23. rujna 1813. godine.

[249] Šime Starčević rođen je u Velikom Žitniku kraj Gospića 18. travnja 1784. Bio je kapelan u Gospiću, župnik u Novom i Karlobagu. U Karlobagu je župnikovao od 1814. do 14. svibnja 1859., kada je ondje umro i pokopan. O njemu je u novije vrijeme mnogo pisano, a sve sažima knjiga Dijane Stolac i Vesne Grahovac-Pražič, *Šime Starčević – od riči do ričoslovja,* Gospić, 2015, 226 str.

[250] Mihovil Barili rođen je u Slunju 24. rujna 1830. Bogosloviju je završio u Rimu, a za svećenika je zaređen 1856. Bio je kancelar u biskupskom ordinarijatu, a 1859. postaje župnik u Karlobagu., otkuda je 1872. premješten za župnika u Slunju, gdje je ostao sve do smrti 26. rujna 1913.

[251] Josip Demelli (Demmeli) rođen je u Jablancu 19. rujna 1829. Bogoslovske nauke završio je u Senju, a za svećenika je zaređen 24. srpnja 1854. Službe i promaknuća: kapelan u Bakru 1854, a od jeseni iste godine profesor bogoslovlja (ćudoređe i pastoral) do travnja 1869. Od veljače 1969. župnik je u Slunju; 1861. postao je *fiscus*, prisjednik Duhovnog stola, savjetnik ženidbenog suda, prosinodalni egzaminator. Obavljao je te službe do 1869. Od 6. veljače 1869. župnik je u Slunju i vicearhiđakon kotara slunjskog, od 25. siječnja 1872. župnik u Karlobagu do 20. ožujka 1889. kada je imenovan župnikom u Senju. Prvi je sastavio *Stališ duša* senjske župe. 5. siječnja 1890. imenovan je kanonikom čuvarom Senjskog kaptola, 15. srpnja 1892. kanonikom štiocem, a 6. listopada iste godine je prosinodalni egzaminator. Umro je u Senju 28. travnja 1893.

Lovro Vidas 1889. – 1891.[252]

Nikola Martinić 1889. –190.[253]

Andrija Grünhut 1901. – 1911.[254]

o. Josip Kolačko 1911. – 1918; 1928. – 1938.[255]

o. Ante Hvala 1918. – 1920. (napustio župu i red)[256]

o. Mihovil Hlača 1920. –1922.[257]

o. Karlo Rauch 1922. – 1925; 1927.1928.[258]

---

252 Lovro Vidas rođen je na Hreljinu 5. kolovoza 1852. Bogosloviju je završio u Senju, a za svećenika je zaređen 8. prosinca 1875. Bio je kapelan u Brinju (1875.), administrator u Zavalju (1877.), Modrušu (1878.), Jezeranama (1879.), Bribiru (1887.), Karlobagu (1889.), Sincu (1890.). 25. svibnja 1891. imenovan je župnikom u Klancu, otkuda će upravljati i Kaluđerovcem do 1915. Umro je 5. listopada 1917.

253 Nikola Martinčić rođen je u Bribiru 6. ožujka 1839. Bogoslovski studij završio je u Senju gdje je zaređen za svećenika 15. lipnja 1862. Bio je kapelan u Slunju (1862.), Bribiru (1863.), župnik u Plaškom (1865.), Zagorju (1869.), Modrušu (1879.), Sincu (1882.), Karlobagu (1890. – 1901.). Nakon Karlobaga je umirovljen. Umro je u Gospiću 24. veljače 1911.

254 Matija Grünhut rođen je u Senju 6. veljače 1843. gdje je završio bogoslovske studije i zaređen za svećenika 22. travnja 1866. Službovao je kao kapelan i administrator u Brodu (1866.), kapelan u Mrkoplju (1867.), administrator i župnik u Prizni (1869.), administrator u Ričicama (1871.), župnik u Gračacu (1878.) i upravitelj Palanke, župnik u Lešću (1881.). 1888. začasni je prisjednik Duhovnog stola, što mu je iduće godine oduzeto, a morao je rezignirati i na župu i imenovan je administratorom župe Lokve. Sljedeća kazna bilo je oduzimanje svake službe i poslan je kapucinima u Karlobag zbog popravka. Kapucini su dali dobru preporuku pa je 9. listopada 1902. dobio na upravu župu Karlobag za koju je 1907. imenovan župnikom. Umro je 25. siječnja 1911. u Karlobagu. Nakon njegove smrti župu Karlobag preuzimaju kapucini.

255 Krsno mu je ime Gašpar. Rođen je u mjestu Šijanec (župa Vidovec, Varaždin) 5. siječnja 1862. U red kapucina ušao je 1882. Za svećenika je zaređen 18. prosinca 1886. Veći dio života proživio je u Karlobagu, gdje je do 1938. bio upravitelj župe i gvardijan. Preminuo u Karlobagu 13. veljače 1942.

256 Adolf (Ante) Hvala rođen je u Višegradu 1889., bogosloviju je pohađao u Rijeci kao kapucinski novak. Za svećenika je zaređen 1912., a u biskupijske svećenike primljen je 1922. godine. Bio je administrator župe Cesarica od 1923. do 1925. Umro je 1950.

257 Krsno mu je ime Vinko. Rođen je u mjestu Jelenje (Sušak, Rijeka) 31. ožujka 1881. od oca Franje i majke Marije rođ. Kukuljan. U novicijat franjevaca kapucina stupio u Varaždinu 3. rujna 1898. Za svećenika je zaređen u Senju 25. ožujka 1905. Preminuo u Rijeci 4. travnja 1961.

258 Krsno mu je ime Nikola. Rođen je u Karlobagu 10. siječnja 1873. U novicijat franjevaca kapucina ulazi 2. kolovoza 1891. Za svećenika je zaređen 15. studenog 1886. Do 1908. je misionar, profesor i odgojitelj u Turskoj. Od 1941. djeluje u Karlobagu kao gvardijan, definitor (1921., 1930., 1936.), župnik, kateheta i profesor francuskog jezika. Preminuo je u Karlobagu 11. srpnja 1939. Župni listić 2013. od 30. lipnja, 7., 14. i 21. srpnja donosi životopis Karla Raucha iz pera njegova subrata Zvonka Milinovića.

o. Nikola Sakač 1925. – 1927.[259]
o. Bogomir Milinović Zvonko 1938. – 1939.[260]
o. Gustav Mavrić 1939. – 1941.
o. Vendelin Stipčević (Ive) 1941.[261]
o. Danijel Koren 1941. – 1949.[262]
o. Stanko Pečovnik 1949. – 1951.[263]
o. Emilijan Zavratnik 1951. – 1953.[264]
o. Ambrozije Habek (Gabrijel) 1953. – 1958; 1961. – 1964.[265]
o. Modesto Borak (Josip) (1958. – 1961; 1964. – 1970; 1973. – 1979.)[266]

---

[259] Krsno mu je ime Matija. Rođen je u mjestu Kačela (župa Ljubeščica, Varaždin) 22. veljače 1863. U novicijat otaca kapucina stupio je 3. studenog 1883. Za svećenika je zaređen 21. prosinca 1887. Uglavnom je djelovao u Varaždinu i Karlobagu kao gvardijan i župnik. Preminuo je u Varaždinu 28. svibnja 1937.

[260] Zvonko Milinović rođen je 2. lipnja 1914. u Starigradu kod Senja. Ušao je kapucinski red i dobio ime Bogomir. Filozofsko-teološki studij završio je u Splitu, a za svećenika je zaređen 1937. Službovao u Splitu i Dubrovniku, a 10. prosinca 1939. preuzima upravu župe Karlobag. 16. studenoga iduće godine predao je župu o. Gustavu Mavriću, a on je prešao u biskupijski kler i dobiva na upravu Podstene, a 18. veljače 1942. dobiva na upravu i župu Završje. Stanovao je u Podstenama. Partizani su krajem rujna 1943. došli po njega, odveli ga i ubili (A. BAKOVIĆ, 447).

[261] Krsno mu je ime Ivan. Rođen je u Splitu 6. kolovoza 1902. U novicijat franjevaca kapucina stupio je u Varaždinu 28. listopada 1926. Za svećenika je zaređen 21. ožujka 1931. Kao mladomisnik imenovan je za ž. vikara sv. Petra u Splitu (1932. – 1936.). Godine 1941. dolazi u Karlobag. Godine 1945. odlazi u Split i poslije u Dubrovnik. Preminuo je u Dubrovniku 11. listopada 1977.

[262] Krsno mu je ime Matija. Rođen je u mjestu Mihovljan 22. ožujka 1913. U novicijat otaca kapucina stupio 12. rujna 1931. Za svećenika je zaređen u Ljubljani 7. srpnja 1940. Nakon ređenja djeluje u Osijeku, Splitu i Karlobagu. Nakon Karlobaga, 1943. služio je u Varaždinu, Splitu, Rijeci i Zagrebu. Umro je u Rijeci 12. prosinca 1976.

[263] Rodom je iz Slovenske Bistrice. U kapucinskom redu bio je 60 godina, a svećenik 54. Umro je u Šfofja Loki 2. ožujka 1998.

[264] Krsno mu je ime Stanislav. Rodom je iz mjesta Cezanjevcev (Slovenija). Prije stupanja među fratre kapucine bio je učitelj. Svećenik je bio 40 godina. Preminuo u Krškom 1. siječnja 1978.

[265] Krsno mu je ime Gabrijel. Rođen je u mjestu Jalkovec (župa Biškupec, Varaždin) 21. ožujka 1914. Za svećenika kapucina zaređen je u Ljubljani 7. srpnja 1940. 1953. dolazi u Karlobag za upravitelja župe sve do 1958., kada postaje gvardijanom u Osijeku. Nakon toga ponovno dolazi u Karlobag gdje ostaje do 1964. Nakon Varaždina dolazi opet 1976. u Karlobag kao kapelan u župama Karlobag, B. Oštarije, Prizna, Cesarica, Lukovo Šugarje. Od 1978. pa sve do smrti 31. kolovoza 1995. živi i djeluje u Rijeci.

[266] Krsno mu je ime Josip. Rođen je 16. ožujka 1918. u mjestu Radovec (župa Križovljan, nedaleko Varaždina). U kapucinski red stupio je 1937. i dobiva ime Modesto. Za svećenika je zaređen u Zagrebu 30. srpnja 1944. Kao svećenik djelovao je u Karlobagu od 1965. do 1970). Preminuo u Osijeku 5. ožujka 2006.

fra Zlatko Šafarić 1970. – 1973.[267]
fra Krsto Hrženjak 1979. – 1994.[268]
fra Davor Burić 1994. – 1996. (napustio župu i red)[269]
fra Ante Logara 1996. – 2005.[270]
fra Stjepan Bergovac 2005. – 2011.[271]
fra Josip Grivić 2011. – 2017.[272]
fra Mirko Ljubić Varga 2017.[273]

10.4. Lukovo Otočko

Župa Lukovo Otočko ima svoju *Spomenicu* koju je 1904. započeo pisati župnik Vjenceslav (Vencel) Potočnjak. On je lijepim rukopisom i pregledno opisao prošlost Lukova. Svi koji se budu tom prošlošću bavili, ne smiju zaobići

[267] Krsno mu je ime Josip. Rođen je 19. ožujka 1939. u mjestu Lopatinec (župa sv. Juraj na Bregu, Varaždin). U novicijat franjevaca kapucina stupio u Varaždinu 1956. Svećenik je od 26. lipnja 1966. U jesen 1970. dolazi u Karlobag za gvardijana i župnika. Od 1973. djeluje u Rijeci, Zagrebu, Splitu i Osijeku. 2008. vraća se u Karlobag za župnog vikara i tu ostaje do jeseni 2014., potom odlazi u Rijeku.

[268] Krsno mu je ime Martin. Rođen je 8. ožujka 1939. u mjestu Gornja Voća kod Varaždina. Za svećenika je zaređen u Zagrebu 27. lipnja 1965., a nakon toga dolazi u Karlobag do ljeta 1967. U Karlobag se vraća 1979. za župnika i gvardijana i ostaje do 1994. Iz Karlobagu odlazi u Zagreb.

[269] Rođen je 29. rujna 1961. u mjestu Doboj (BiH). U Red otaca kapucina stupio je 1980. Za svećenika je zaređen u Milanu 27. svibnja 1898. 1996. napustio je svećeničku službu i red.

[270] Rođen je 9. srpnja 1945. u mjestu Sovići (biskupija Mostar). U novicijat franjevaca kapucina stupio je 1962. Studij teologije završio je u Milanu gdje je ujedno i zaređen za svećenika 28. lipnja 1972. Kao svećenik ponajviše je djelovao u Rijeci, Karlobagu, Dubrovniku, i to kao gvardijan. Od 2011. do 2014. vrši službu provincijala hrvatskih kapucina sa sjedištem u Zagrebu. Od 2014. živi i djeluje u Kapucinskom samostanu i svetištu Gospe od Milosrđa u Dubrovniku.

[271] Rođen je 16. studenog 1950. u mjestu Goričan. Prve zavjete u redu otaca kapucina polaže u Rijeci 25. kolovoza 1968. Za svećenika je zaređen u Milanu 28. lipnja 1976. Ponajviše je djelovao u Zagrebu kao gvardijan i župnik te u istom svojstvu u Rijeci i Karlobagu. Od 2014. djeluje u Zagrebu pri samostanu sv. Mihaela kao gvardijan, župni vikar i odgojitelj bogoslova.

[272] Rođen je u mjestu Novo Virje 16. ožujka 1946. U kapucine je došao 1992., a za svećenika je zaređen u Dubrovniku 17. ožujka 1996. Nakon ređenja dolazi pastoralno djelovati u Karlobagu kao kateheta, a od 2000. kao župni vikar. Jedno vrijeme je bio u Rijeci i Topuskom, a ujesen 2011. dolazi za župnika i gvardijana u Karlobag. 2017. namješten je za člana samostanske zajednice Gospe od Milosrđa u Dubrovniku. Mnogo mi je pomogao u pronalaženju gradiva za ovaj rad.

[273] Rođen je 8. prosinca 1972. u Osijeku. U Red franjevaca kapucina stupio je 21. rujna 1991. u Rijeci. Za svećenika je zaređen u Varaždinu 21. lipnja 2003. Bio je školski kateheta u Varaždinu (2003.), župni vikar u samostanu i župi sv. Leopolda u Zagrebu (2005.), gvardijan i župski vikar u Splitu (2008.), a od 2017. je gvardijan i župnik u Karlobagu.

Sl. 85. Naselja u župi (izradio Nikola Šimunić)

stranice ove Spomenice.[274] Gradski muzej Senj objavio je 2002. knjigu *Lukovo kroz povijest*, tako da je teško donijeti ovdje nešto što nije već poznato.[275]

Župa Lukovo Otočko dobila je ime, kao i mjesto, po svojemu zaštitniku sv. Luki. Kanonik Vinko Vukasović zabilježio je 1765. da se nekoć mjesto nazivalo Klis.[276] U Podgorju postoji još jedna župa posvećena istom svecu. Da se znade o kojoj je župi riječ, ova se naziva Lukovo Otočko jer se nalazila u bivšoj Otočkoj pukovniji (Regimenti), a ono ispod Karlobaga nazvano je Lukovo Šugarje po

[274] Potočnjak je prije nego prijeđe na kronološko opisivanje glavnih događaja dao pregled dotadašnje povijesti Na početku je njegova fotografija. Potom su tri suvremene fotografije mjesta (1.), tlocrt župe (3.), rodoslovlje najbrojnije obitelji Rogić (5–9.). Nakon toga slijede Crtice župe Lukovo; I. Mjestopis (11–14.), Ostala sela plovanije Lukovo (15–18.), II. Narod (19–27.), III. Crkva (28–34.), IV. Groblje (35–36.), V. Stan (37–40.), Župa i župnici (41–48.). Nakon toga njegov nasljednik Krsto Lončarić kronološki bilježi važne događaje. Lončarić je taj dio pisao do 28. listopada 1915. (48–62.), kada je premješten u Lički Novi. Njegovi nasljednici nisu tako marno popunjavali *Spomenicu*, a pogotovo kada je župa ostala bez svoga župnika u mjestu. Praznina je između 1952. i 1977. Nakon 1997. može se naći korisnih podataka, ali se *Spomenica* sustavno ne vodi.

[275] U zborniku: *Lukovo kroz povijest* (zbornik radova i inventarna knjiga Zavičajne zbirke, Gradski muzej Senj, 2002.) Darko Nekić temeljito je obradio ovu župu u članku: *Crkvene prilike u Lukovu i okolici kroz povijest*, 97–146. U prvome dijelu prikazao je župu i župnike (97–118.), a u drugome pojedine crkvene objekte (119–144.). Teško je nešto tome dodati, a za ovu priliku potrebno je sve to skratiti i istaknuti ono što je pod pastoralnim vidom značajnije.

[276] BAS, FASC. I (B), br. 29.

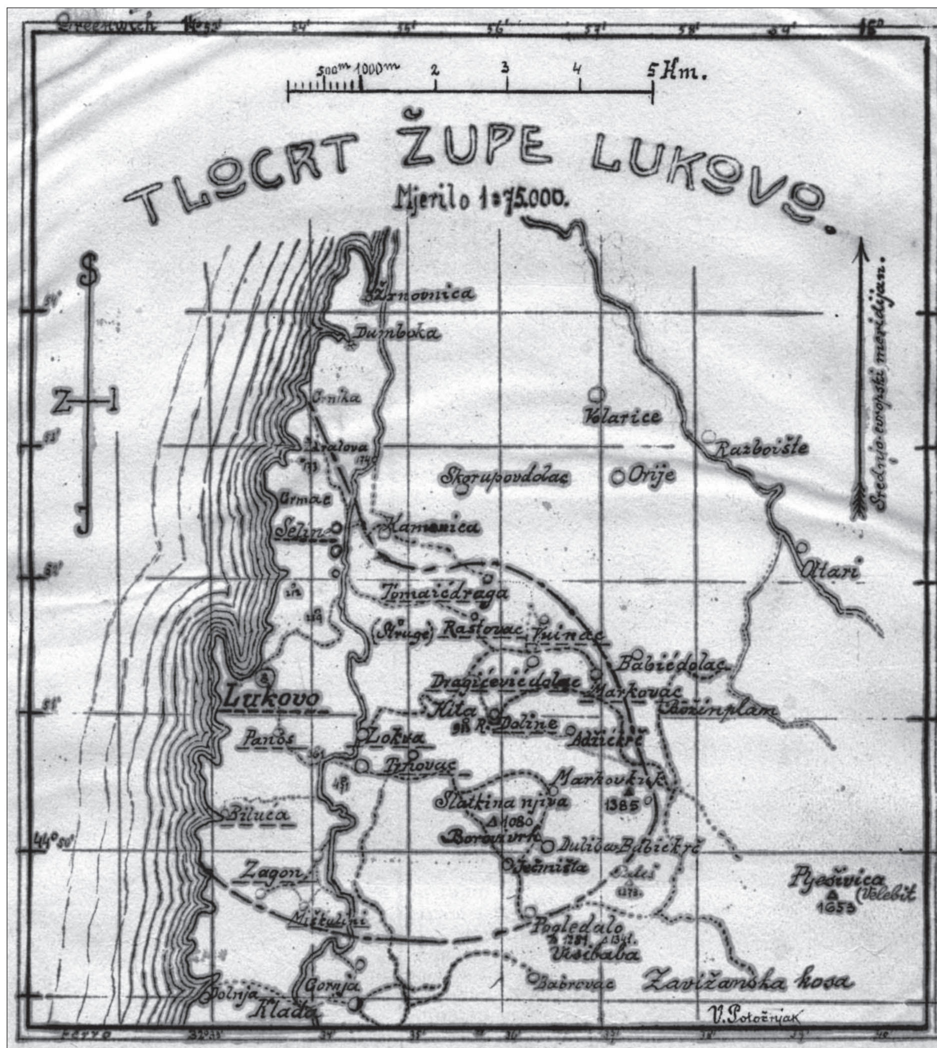

Sl. 86. Središnji dio župe krajem 18. stoljeća (izvor: Mapire)

mjestu gdje je prije bilo župno središte – Šugarje. Svakako je kraj bio naseljen i u srednjem vijeku jer je crkva na obali zabilježena (kao ruševina) 1700. godine, što znači da su je novovjeki naseljenici naslijedili od onih koji su živjeli ovdje u srednjem vijeku. Vjernici su potpadali pod župu u Sv. Jurju sve dok nije 1776. uspostavljen samostalni vikarijat.[277]

Biskup Ježić je 29. svibnja 1795. godine u Lukovu našao u 48 kuća 362 duše. Preporučio je caru da pomogne obnovu kapelanova stana koji je veoma loš. Crkva nema krstionice, ali je liturgijskim ruhom dobro opskrbljena. Kaže da su krštenja zapisana na nepovezanim listovima i da treba nabaviti knjigu za biskupske i kraljevske dekrete. Isti biskup će 1807. podignuti mjesnu kapelaniju na razinu župe.

[277] BAS, Spisi 1836., br. 703.

Sl. 87. Naselja u župi (izvor: Spomenica Župe)

Svake nedjelje vjernicima stoji na raspolaganju novi *LISTIĆ župe sv. Karla Boromejskog* te *župa Cesarica, Lukovo šugarje i Prizna.*

Broj vjernika u župi

Tabl. 6. Broj vjernika u župi

	1828.	1841.	1863.	1875.	1896.	1915.	1924[278]
U mjestu	102	103	123	147	170	150	166
Bilućа	35	32	50	6244	70	49	61
Doline	59	39	47	64	96	12	10
Dragićević dolac		13	15	20	25	18	30
Zagon	54		42	52	57	66	53
G. Zagon[279] -pod kosom		31	43	50	63	47	52
Lokva		38	96	120	132	105	110
Markovac[280]							29
Panos		33	33	34	42	60	70
Rastovac		7	10	13	8	10	18
Seline	50	57	128	132	216	180	119
Struge		6	6	9	4		
Tomaić draga		19	11	44	26	14	12
Tončaić	29						
Trnovac		18	33	35	43	40	32
Stranci						10	10
Ukupno	429	479	637	783	952	761	772

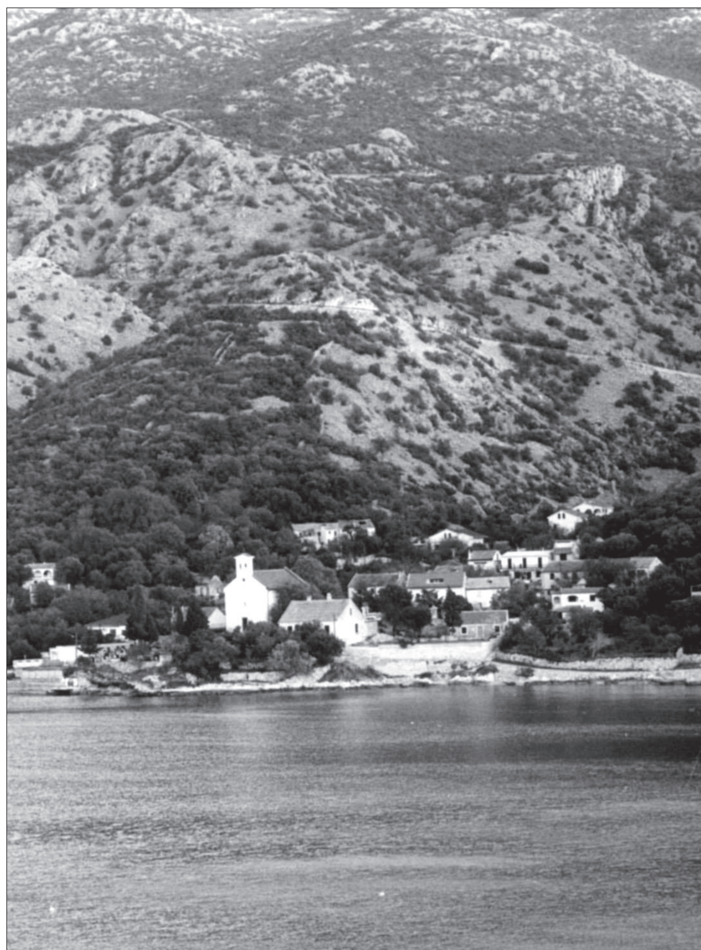
U župnoj *Spomenici* (15–18) imamo opis sela s brojem stanovnika za 1904. godinu.

---

[278] U popratnoj bilješci župnik je napisao: *Početkom godine 1922. pa kasnije više se obitelji iselilo u Slavoniju i tamo nabavili kućišta i zemljišta, pa je sva prilika da se te obitelji nikad više simo vratiti neće, ali jer to nije baš posve sigurno, broji ih se još uvijek ovdje. Tako je i s mnogima (cijele obitelji) koji su u Americi. Tako izgleda ko da se – prema zadnjem šematizmu, župa povećala, dok je faktično mnogo manja.* (BAS, Spisi 1924., od 24. lipnja)

[279] U popisima prije 1915. to se vodi pod nazivom Gornja Klada jer je pripadalo istoimenoj poreznoj općini (D. NEKIĆ, 2002, 100).

[280] Javlja se naselje prvi put 1914. uz bilješku: *Selo Markovac u zadnjem je šematizmu naprosto pripojeno Selinama, jer su odatle tamo se naselili i prije se kroz zimu opet u Seline vratili. Ali već kroz lijepi niz godina stalno su gornje obitelji nastanjene u Markovcu, te u Seline u opće se više ne vraćaju, jer već ondje svojih kuća ne imadu*. (BAS, Spisi 1924., od 24. lipnja).

Sl. 88. Crkva sv. Luke, groblje i župni stan (izvor: GMS)

Župna crkva

Današnja crkva sagrađena je 1843. godine troškom Otočke pukovnije.

Prijašnja je bila bliže moru i oko nje se nalazilo groblje. Tu je crkvu kao ruševinu vidio biskup Brajković 1700. godine.[281] U vrijeme biskupa Benzonija (1733.) crkva je bez krova.[282] Glavni ulaz bio je okrenut prema moru. Prema

[281] Spis se pripisuje senjskom biskupu Brajkoviću, ali je vjerojatno da ga je pisala neka druga ruka. Po tome je crkva razorena i ima svega četiri bunjevačke kuće (R. LOPAŠIĆ, 1888, 192).

[282] BAS, FASC. I, br. 28 (Parochia S. Georgii).

Spomenici, bila je dugačka 7 klaftera, a široka 3, što i ne izgleda nešto veliko. U njoj je bila slika Majke Božje ispod koje je sv. Luka koji slika Trsatsku Gospu. Kraj sv. Luke je sv. Ivan Evanđelist. Druga slika je Žalosne Gospe koja stoji pred križem. U vrijeme župnika Lončarića na tavanu je bilo nekoliko kipova iz stare crkve (str. 28–29.). Da je ondje crkva odavna, vidi se i po zapisu iz 1768. kada se kaže da je crkva "od pamtivijeka". Narodu je daleko ići na misu u Sv. Juraj pa traži kapelana.[283] Župnik Marinci zabilježio je predaju da su središnji dio crkve sagradili Grci koji su tu boravili, a drugi dio da su sagradili predšasnici naroda koji sada ondje boravi. Tu predaju zapisao je i Fras.[284] Vikarijat je uspostavljen 1776.

Sl. 89. Pročelje župne crkve (izvor: GMS)

Papa Pio VII. proglasio je 15. ožujka 1820. glavni oltar sv. Luke povlaštenim (altare privilegiatum).[285] Zapravo je nakon toga sagrađen novi oltar na koji se primijenila dobivena povlastica.[286] Župnik Ivan Marenci tuži se 20. kolovoza 1838. da je crkva u većem dijelu ruševna i ne može se u njoj misa služiti bez opasnosti, a vjernici isti dan pišu senjskom biskupu neka se zauzme da se *crikva ova naša u pristojan red i stališ stavi.*[287] Crkva je srušena i u kolovozu 1842. započelo se s gradnjom nove. Dovršena je iduće godine kada je i blagoslovljena. Prema odredbi nadležnih, prostor oko crkve više se ne smije koristiti za groblje.

283 Fasc. B, 43. Sv. Juraj.

284 Fras je u Lukovu prepoznao *ruševine grčkih kuća* , a i župna crkva, *kako se to još vidi*, bila je grčki hram (F. J. FRAS, 188).

285 BAS, Spisi 1920, br. 988. Ana Lemić kaže da je ta crkva iz 1772. (str. 137.)

286 17. srpnja 1820. župnik Josip Janušić moli biskupiju da može napraviti novi oltar koji će biti povlašten prema otpisu iz Rima 15. ožujka te godine (BAS, Spisi 1820., br. 988).

287 BAS, Spisi 1838, br. 1087–1088. *Spomenica*, 30–34.

Sl. 90. Crkva sv. Luke i staro groblje (izvor: GMS)

Nova crkva bila je blagoslovljena na dan sv. Luke 18. listopada 1843. Široka je 8 m, a duga 12. Lončarić se tuži da je bez stila, goli pravokutnik. Nema ništa u crkvi čime bi župnikovo oko bilo posve zadovoljno (str. 31).

Jake bujice nanijele su 1849. cijelom mjestu i crkvi veliku štetu. O tome opširno izvješćuje biskupa u Senju tadašnji župnik Marenci.[288] Te bujice uništile su do tada bujne vinograde. Kod popravka 1870. šimla na krovu zamijenjena je kupom. Veći zahvati na popravku učinjeni su 1883. i posebno 1900. godine, kada je u obnovi sva žbuka otučena do kamena, osim štuke stropa, i stavljena nova. Krov je bio previsok pa ga je laka svaka jača bura oštetila. Križni put je postavljen 1892. Pokrajnji oltar sv. Antuna, s kipom istoga sveca, postavljen je 1894.[289] Novi glavni oltar izradio je majstor Mate Jurinović iz Baške 1914. godine. Kip sv. Luke naručen je od poduzetnika Ferdinanda Stuflessera iz Tirola. Iste godine nabavljeno je u Zagrebu kod majstora Antuna Blazine novo veliko zvono. No, uskoro će (1917.) sva zvona, osim maloga (60 kg), biti oduzeta za ratne potrebe jer nisu bila ni stara ni od umjetničke vrijednosti. 1912. sanirane su dvije pukotine na pročelju. Novi glavni oltar napravio je Mate Jurinović iz Baške 1914. Nakon svršetka Prvoga svjetskog rata trebalo je mnogo toga popraviti. Uz to je potres 1. svibnja 1928. srušio krov crkve. Poslovi obnove su se pomakli kada je predloženo da se crkveni krov uredi kao sabirna površina za kišnicu. Radove je izvodio poduzetnik Nikola Lukinović. Obnovljenu crkvu blagoslovio je 3. kolovoza 1930. senjski kanonik Josip Frančišković. U vrijeme Drugoga svjetskog rata obnovljen je krov nad svetištem i sakristijom.

---

[288] BAS, Spisi 1949., br. 1260.

[289] *Spomenica,* 33–34.

Sl. 91. Glavni oltar (izvor: GMS)

Svakako je činjenica da od 1929. župnici ne rezidiraju u mjestu, već župom upravljaju iz susjednih župa, najviše iz Sv. Jurja, negativno utjecala na održavanje i popravljanje crkve. Jaka bura dosta je u prosincu oštetila krov crkve i trebalo je vremena da se to sanira.[290]

Velika pomoć za obnovu bio je ugovor koji je župa sklopila s austrijskom župom Krista Kralja iz Graza. Temeljita obnova počela je 1965. godine. Osim građevinskih radova, napravljene su nove klupe i elektrificirana su zvona. Radovi su trajali do kraja listopada 1989.

Zasad se nalazi u dobrom stanju. U sakristiji se popravlja strop koji je od prokišnjavanja propao. Zbog otpadanja žbuke zbog blizine mora potrebno će biti sanirati fasadu.

---

[290] BAS, Spisi 1952., br. 1618. (šteta od bure nad svetištem ž. crkve u Lukovu; 1953. 766. (šteta popravljena).

Sl. 92. Kalvarija – kapelica (izvor: GMS)

Sl. 93. Kapelica sv. Nikole u Ažić Lokvi (izvor: GMS)

Kapele

Prva kapelica na *Kalvariji* sagrađena je 1873. Današnju su sagradili župljani 1909. godine. U kapeli na Kalvariji sv. Mihovila trebat će pristupiti sanaciji.

Kapelica *sv. Nikole* u Ažić Lokvi sagrađena je oko 1870. godine. Kip sv. Nikole je 1948. odnesen i uništen. Nedugo nakon toga postavljen je ondje kip Majke Božje. Sve do odlaska župnika Josipa Šimca (1977.) ondje je služena nedjeljna sv. misa. Treba obnoviti pročelje. Unutarnje dimenzije su 1x1,2 m.

Kapelicu *sv. Nikole* iza lukobrana dala je napraviti mještanka Anica Rogić.

U Župi je 1928. osnovano Društvo Presvetog oltarskog sakramenta i Misni savez za afričke misije.

Sl. 94. Kapelica sv. Nikole (GMS)

Župni stan

Stari župni (kapelanski) stan sagrađen je 1772. Ježić 1795. spominje da je kapelanov stan jako loš. On je 1912. zbog dotrajalosti srušen i napravljen je ovaj potpuno novi. Pola sredstava namaknula je država, a za drugu polovicu obvezali su se župljani. Uslijed olujne bure stradala je polovica krova, što je trebalo popraviti. Kada je župa ostala bez svoga svećenika i svećenici su dolazili iz susjednih župa, stan je iznajmljen Komandi mornarice u Selcu. Stanarina nije redovno plaćana pa su se nizali sporovi oko toga. Ipak je u vrijeme Drugoga svjetskog rata država pomagala za njegov popravak. Redali su se sporovi i prije rata i za vrijeme rata. Stan je 1950. ljeti iznajmljen za boravak djece iz Vojvodine, a 1974. jedna prostorija ustupljena je za poštanski ured. Dvije godine kasnije sklopljen je ugovor o korištenju cijeloga stana za potrebe župe Krista Kralja iz Graza, koji uz neke izmjene i danas vrijedi. Među obvezama koje je spomenuta župa primila na sebe jest uređenje i održavanje stana.

Sl. 95. Župni stan (snimio Nikola Turkalj 2017.)

Cjelokupni stan je obnovljen 2011. godine prema projektu Damira Lukanovića. Obnovili su ga Austrijanci iz Graza, iz župe Krista Kralja. Oni ga sada koriste i održavaju bez naknade. Ugovor im je dostavljen, ali ga nisu vratili, tj. nisu ga potpisali. Josef Tiber se razbolio i nisu još našli zamjenu tko bi umjesto njega potpisao brigu oko kuće.

Župni ured

Matice se vode od 1776., što znači od uspostave samostalnog vikarijata, u:

a) Hrvatskom državnom arhivu:

- krštenih: 1776. – 1848.
- vjenčanih: 1776. –1858.
- umrlih: 1776. – 1855.

b) Državnom arhivu Gospić:

- krštenih: 1897. –1947.
- vjenčanih: 1898. –1947.
- umrlih: 1894. –1945.

c) župnom uredu su sada:

- krštenih od 1900. do 1943. IV. sv. od 1943. do danas (II. sv.)
- vjenčanih od III. sv. od 1900. do 1943. i sv. IV. od 1943. do danas Ukupno (II. sv.)
- umrlih od 1900. do 1947. i sv. V. od 1948. do danas (II. sv.)
- krizmanih sv. I. (1908. – 1997.), II. (1998. – 2016).

Stališ duša je iz 1830. godine. Nova kartoteka je u nastajanju. Župa Lukovo Otočko ima *Spomenicu* župe, koja se započela 1904. godine. Sadašnji župnik napisao je o zatečenom stanju u župi 1997. Arhiv se nalazi u župnom uredu Sveti Juraj. Za sada je to jedino moguće mjesto.

Parice svih triju matica u BAS za godine: 1827. –1849., 1854.

Od vrjednijih liturgijskih knjiga župa je 1859. imala: 1850. ima latinske misale iz 1770. i 1791., *Rituale zagrabiense* 1720. i Bandulovićev *Šćavet* iz 1699.

Crkvena zemlja

Prema vlasničkome listu crkvena zemlja župe nalazi se na: k.č. br. 5206 (pod nazivom *crkva sv. Luke sa prostorom u Lukovom*), k.č. 6364 (pod nazivom *prostor Kalvarija više Lukova*), k.č. 5203 (pod nazivom *kuća plovanija u Lukovu*), k.č. 5202 (pod nazivom *vrtal za plovanijom u Lukovu*), k.č. 5204 (pod nazivom *vrtal pred plovanijom u Lukovu*).

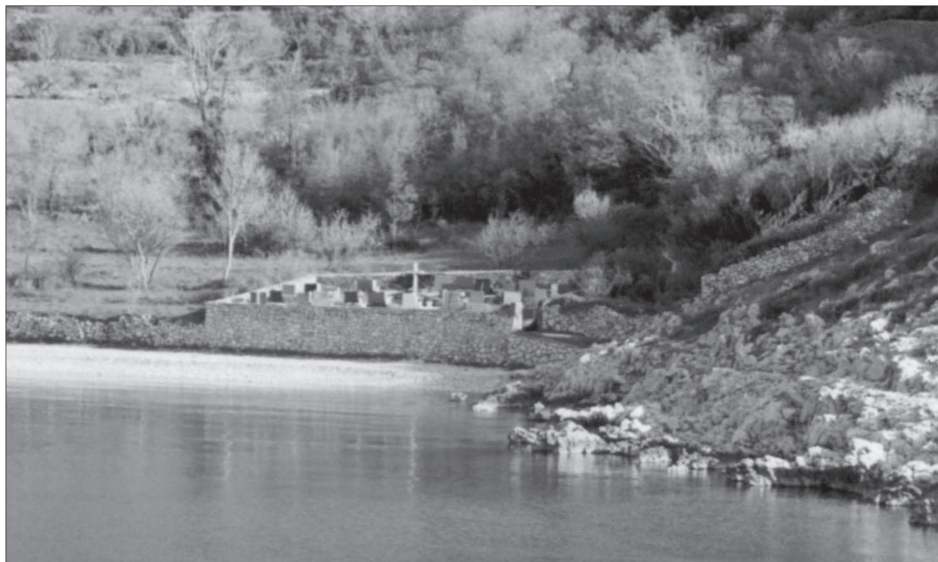
U pogledu zemlje kojom se ne koristi Crkva nije dana u najam nikome.

Groblje

Kako je rečeno, stara crkva bila je bliže obali, a oko nje bilo je groblje. Gradnjom nove crkve u blizini, oko koje više nije bilo groblje, prostor za ukop se smanjio. Osnovano je 1834. novo groblje zvano još *Njivina* (*Njiva prema moru*). Lončarić kaže da je prvi ukop tu bio tek 1855. (str. 36). Od tada se koristilo jedno i drugo, a od 1909. više se ne pokapa na starom groblju. Njivina se pokazala nedostatnom za potrebe župe, pa su neki predlagali da se ponovno dopusti pokapanje i na starom groblju. U bezizlaznim situacijama to je i činjeno. Na svako od groblja 1927. postavljen je cementni križ. Ti križevi su zamijenjeni 1997. i 1998. Zacijelo je raseljavanje olakšalo ovaj problem jer se time umanjivao broj pokopa.

Senjski kanonik Vinko Vukasović kaže 1765. *Lucovo olim Klizs*.[291] Godine 1931. osnovana je ondje Ribarska zadruga.

[291] BAS, Fasc. B, br. 29.

Sl. 96. Groblje Njivina - lijevo (GMS)

Između dva rata primala je *Glasnik Srca Isusova* i *Glasnik sv. Josipa* te knjige *Društva sv. Jeronima*.

Svećenici (mjesni kapelani i župnici)

Mjesni kapelani:[292]

Ivan Kolliker (Kolikar) 1776. – 1787.[293]

Vinko Ferari Alberti 1787.[294]

[292] Postoje kapelani koji borave u župi i pomažu župniku, a postoje I oni koji borave u nekoj područnoj crkvi i uglavnom samostalno upravljaju područjem oko te crkve (kapelanije). Oni samostalno vode posebne matice krštenih, vjenčanih i umrlih. Župnik Potočnjak kaže da je popis župnika sastavio prema maticama koje su sačuvane od 1776. Zato ću navoditi do 1915. prema podacima koji su navedeni u *Spomenici* (str. 42–47.).

[293] Rodom je Senjanin. Godine 1751. nalazi se na studiju u Grazu. Jelena Cikulić ostavlja mu 25. listopada 1764. patrimonij u Senju kako bi mogao stupiti među žakne (klerike) (BAS, R 7 – Kolliker). Bio je lokalni kapelan u Lukovu Otočkom od 1776. do 1787. Prije toga nalazimo ga u Kuterevu (1771.) i Brinju (1774.). (Spomenica, 42-47).

[294] Josip II. dokinuo je 1786. na području svoga vladanja red pavlina. Redovnici su redovito prelazili u biskupijski kler i prihvaćali pastoralne službe u biskupiji. Jedan od takvih je i Vinko Ferari Alberti. Rođen je 23. kolovoza 1750., za svećenika zaređen 29. kolovoza 1773. Bio je mjesni kapelan u Lukovu Otočkom (1787.) i Kostreni sv. Barbara (1789.) Bio je župnik u Ričicama, kao umirovljenik živio je u Gospiću. Umro je 1813. godine. (D. NEKIĆ, 99).

Andrija Klarić 1787. – 1789.[295]
Nikola Domitrović 1790. – 1792.[296]
Juraj Hreljanović 1792. – 1800.[297]
Ivan Božanić 1801.[298]
Mate (Ivan) Sorić 1801. –1803.[299]
Ivan Škunca 1803.[300]
Grgur Pincetić 1803. – 1805.[301]
Juraj Magošić 1805. –1813.[302] Kapelanija je 1807. podignuta na župu. Zaveden je za župnika¸ (investitura) tek 1809.

Župnici i upravitelji župe:
Ivan Antonić 1813. – 1814.[303]
Grga Knežević 1814. – 1817.[304]

[295] Drugih podataka o njemu nema. (Spomenica, 42; Nekić, 99).

[296] Nakon toga premješten je u Orihovo Selišće (kraj Drežnika). Župnik u Cetinu bio je od 1804. do 1820. Ondje je i umro 18. kolovoza 1823.

[297] Rođen je u Senju 7. rujna 1751., za svećenika je zaređen 1772. Župnik u Sv. Jurju je od 1804. do 1827. (BAS, Fasc. X, br. 39; Otac je 1749. porkulab u Jablancu i ostavlja mu kao žaknu patrimonij (BAS, Fasc. A, 47).

[298] Spominje se kao kapelan u Ogulinu (1799.), Pripada onoj skupini svećenika koje je biskup Ježić dobio iz otočkih biskupija. Neki su se brzo vratili natrag, a među takve možemo ubrojiti i Božanića jer ga poslije više nigdje ne susrećemo.

[299] Rodom je iz Baške, matice je pisao na hrvatskom jeziku. (D. NEKIĆ, 2002, 100). U Popisu svećenika 1803. tu nalazimo Ivana Sorića.

[300] Rođen je 1771., vjerojatno na susjednom otoku Pagu. Upravljao je 1803. iz Sv. Jurja lokalnom kapelanijom Lukovo Otočko. Iduće godine nalazimo ga u Starigradu gdje ostaje do 1806. Poslije ga ne nalazimo u Senjskoj biskupiji. Vjerojatno se vratio u svoju matičnu biskupiju. (D. NEKIĆ, 2002, 100).

[301] Rođen je 1754. Bio je lokalni kapelan u Starigradu (1800-1803.), a potom u Lukovu Otočkom od 1803. do 1804. godine. Spomenica navodi da je bio kapelan i 1805., ali ga 11. srpnja 1804. nalazimo kao kapelana u Karlobagu. Drugih podataka o njemu nemamo.

[302] Bio je župnik i 1821.-1827. Kapelanija je 1807. podignuta na župu, ali je on službeno tek 1809. promoviran u župnika. Bio je između toga župnik u Prizni. U biskupijskom shematizmu iz 1828. se ne spominje. Ili je umro ili otišao u svoju matičnu biskupiju. Inače biskup Ježić tuži se na nj da je često odsutan i da ne vodi dobro uredske knjige (BAS, Ježićeva vizitacija 1817; D. NEKIĆ, 2002, 100-101).

[303] Rođen je u Bribiru 10. kolovoza 1788., 16. travnja 1811. zaređen za svećenika. Službovao je kao kapelan u Donjem Kosinju, Brinju i Otočcu (1789.-1790.) te administrator u Letincu i *Lukovu Otočkom* (stanovao u Sv. Jurju); bio je župnik u Buniću i excurrendo upravljao Korenicom; župnik u Ličkom Novom (1817.), Sv. Roku i Podlapači. Umro je u Podlapači 26. svibnja 1833.

[304] Spomenica, 43; S. KOVAČIĆ, 2004, 284-290.

Petar Persseni 1817.[305] iz Starigrada
Josip Janušić 1818. – 1921.[306]
Juraj Magošić 1821. –1827., prijašnji upravitelj
Ivan Marenci 1828. – 1850.[307]
Vinko Martinčić 1850./51.[308] iz Starigrada. Imenovanje Antuna Žica izgleda nije realizirano.
Franjo Plentaj 1851. – 1856.[309]
Juraj Antonić 1856.[310]
Šimun Šegulja 1856. – 1858.[311]

---

305 Rođen je u Rabu 20. lipnja 1765. godine, za svećenika Rapske biskupije zaređen je 1792. Bio je kapelan u Jablancu (1795. i 1804.), Otočcu (1799.) i mjesni kapelan u Bruvnu. Župom Starigrad upravljao je od 1807. do 1826. Poslije ga ne nalazimo u biskupiji. Ili ga je njegov biskup povukao ili je umro.

306 Rođen je u Senju 1780. Bio je kapelan u Senju 1807. Upravljao je župom Lukovo Otočko od 1818. do 1821. Prethodno je bio župnik u Buniću, Zrmanji (Palanka) i Bruvnu, a iz Lukova premješten je u Kaluđerovac. Umro u Senju 15. travnja 1846. kao umirovljeni kaluđerovački župnik.

307 Rođen je u Senju 23. prosinca 1798. Bogoslovski studij završio je u Senju 1823., gdje je zaređen za svećenika. Osim hrvatskog, znao je latinski, talijanski i njemački. Prva služba bila mu je kapelan u Otočcu (1823.-1825.), Od 1827. do 1850. župnik je u Lukovu Otočkom. U njegovo vrijeme sagrađena je današnja župna crkva. Premješten je u Krasno 6. studenoga 1850., gdje je živio do smrti 5. studenoga 1857.

U Spomenici Lukova stoji da je kratko vrijeme 1851./2 upravljao župom iz Starigrada Vinko Martinčić (42).

308 Rođen je u Bribiru 23. ožujka 1823. Filozofsko-teološki studij završio je u Senju gdje je zaređen za svećenika 31. srpnja 1847. Službovao je kao kapelan u Donjem Kosinju i Driveniku (1847.), Jablancu (1848.), D. Pazarištu (1849.), Rakovici i Jablancu (1850.), administrator u Lukovu i Prizni (1851.), od 1853. u Boričevcu, od 1858. administrator pa župnik u Brušanima. Od 1. listopada 1862. je župnik u Udbini. Već kao umirovljenik primio je 1885. upravu župe Brlog, a dvije godine poslije vraća se na mjesto upravitelja župe Udbina, gdje je i umro 12. prosinca 1894. Godine 1869. imenovan je prisjednikom Duhovnog stola.

309 Rođen je 1. ožujka 1794. Bogosloviju je završio u Senju i 24. travnja 1821. zaređen je za svećenika. Prva služba bila je kapelan u Ogulinu, a od 1823. do 1825. bio je privremeni upravitelj iste župe. Zatim je imenovan upraviteljem župe Tržić do 1851. kada je imenovan župnikom u Lukovu. Godine 1856. dobiva na upravu župu Ribnik. Umro je u Senju 11. veljače 1865 (Lumen fidei 63; Nekić, 101.).

310 Rođen je 28. listopada 1805., svećenik je od 4. rujna 1835. Bio je župnik u Trnovcu od 1848., od 1854. upravitelj u Ribniku, od ožujka do kolovoza 1856. upravitelj župe Lukovo Otočko, od 1860. župnik u Aleksinici. Umro je 8. prosinca 1877. kao župnik u Vagancu.

311 Rođen je u Novom Vinodolskom 1814. Bogosloviju je završio u Senju i 1838. zaređen je za svećenika. Prije Lukova bio je kapelan u Brinju i upravitelj župe Aleksinica. Umro u Novom Vinodolskom 31. kolovoza 1860. Svoju je imovinu oporučno ostavio župi.

Josip Studenac 1858. – 1972.[312]

Ivan Turina 1872. – 1882. Nakon 1880. iz Starigrada. Ponovno 1887. i 1889. – 1891.[313]

Juraj Jeličić 1882. – 1887.[314]

Ivan Malinarić 1887. – 1889.[315]

Antun Polessi 1891. – 1896.[316]

Venceslav (Vencel) Potočnjak 1896. – 1906.[317]

Krsto Lončarić 1906. – 1915.[318]

---

312 Rođen je u Rijeci 7. veljače 1830. Studirao je teologiju u Senju i za svećenika je zaređen 24. srpnja 1853. Bio je prethodno kapelan u Lovincu. Umro je kao župnik u Lukovu 28. siječnja 1872. i pokopan je na župnome groblju. Nakon Studenca par mjeseci upravljao je župom Franjo Kovačić. Premješten je u Perušić.

313 Bio je upravitelj župe Starigrad od 1880. do 1900., a Lukovom Otočkim upravljao je od 1872. do 1882. kada je dobio Starigrad i preselio se onamo iz Lukova. Teško je bilo svladavati te daljine i loše putove pa je više puta tražio premještaj. Pri kraju je bio imenovan provicearhiđakonom Jablanačkog dekanata. Umro je u Starigradu 1. siječnja 1900. godine (*Spomenica*, 45; Album svećenika; D. NEKIĆ, 2002, 101–102.).

314 Rođen je u Selcima 21. srpnja 1831. Pokopan je u Lukovu Otočkom 1887. (Album svećenika; D. NEKIĆ, 2002, 102–103). Bio je svećenik Zadarske biskupije (*Spomenica*, 45).

315 Rođen je u Grižanama 27. siječnja 1879. Teološke nauke završio je u Senju nakon čega je 27. lipnja 1884. zaređen za svećenika. Prve službe bile su mu kapelan u Gospiću i Hreljinu. Poslije je službovao kao upravitelj župa u Kostreni - Sv. Lucija, Selcu, Oštarijama kraj Ogulina, Zagorju Ogulinskom, Josipdolu i Brinju. Umro je u Grižanama 4. prosinca 1940. (*Spomenica*, 46; Album svećenika; D. NEKIĆ, 2002, 102.).

316 Rođen je u Rijeci 29. svibnja 1854., bogoslovlje je studirao u Senju i ondje je 20. lipnja 1878. zaređen za svećenika. Službe prije Lukova bile su: kapelan u Delnicama, Lokvama, Bribiru, Grižanama, Perušiću i Klancu. Imao je dosta opomena, a čak je i suspendiran. Lukovo je tada poslužilo kao kažnjenička postaja. On se tu afirmirao kao dobar pastir. Podigao je oltar sv. Antuna i otvorio 1894. pučku školu u Lukovu. Iz Lukova je otišao u Kostrenu - Sv. Barbaru. Umro je u Zagrebu 12. svibnja 1918. (*Spomenica*, 46; Album svećenika; D. NEKIĆ, 2002, 104.).

317 Vjenceslav Potočnjak upravljao je župom Lukovo Otočko od 1896. do 1906. Rođen je u Novom Vinodolskom 24. ožujka 1866. Bogoslovlje je završio u Senju gdje je 5. srpnja 1891. zaređen za svećenika. Prije Lukova služio je kao kapelan u Grobniku i Bakru te upravitelj župe Kostrena - Sv. Barbara. Od 1904. bio je začasni prisjednik Duhovnog stola, a od 1910. bio je kanonik. Umro je kao župnik u Dragi 24. lipnja 1938. (Album svećenika; D. NEKIĆ, 2002, 104–105).

318 Krsto Lončarić bio je župnik u Lukovu Otočkom od 1906. do 1915. Rođen je u Senju 2. svibnja 1977. godine. U Senju je završio teološki studij i 10. lipnja 1900. ondje je zaređen za svećenika. Nakon toga je službovao u Cvitoviću, Slunju, Trsatu, Jablancu i Korenici. Upraviteljem župe Lukovo imenovan je 18. listopada 1906. Mnogo važnih podataka zabilježio je u spomenici. Deset godina poslije (1916.) premješten je za župnika u Lički Novi gdje je živio do kraja i ondje umro 4. listopada 1939. (Album svećenika; D. NEKIĆ, 2002, 105.).

Nikola Piškulić 1916. –1918.[319]
Josip Kezele 1919.[320]
Andrija Ban 1919. – 1921. iz Sv. Jurja
Dragutin Hlača 1921. –1925.[321]
Franjo Ljubičić 1925. – 1926.[322]
Ivan Trstenjak 1926. – 1929.[323]
Franjo Ljubičić 1929. – 1936. iz Starigrada
Juraj Matijević 1936. – 1940. iz Sv. Jurja
Vilim Kerec 1940. – 1944; kraće vrijeme 1945. iz Sv. Jurja
Vilim Weber 1944. – 1947. u Lukovu; 1947. – 1954. iz Sv. Jurja
Drago Babić 1954. – 1968. iz Jablanca. Od 1959. pomaže mu Bogdan Zović.
Ante Cvitković 1968. –1970. iz Sv. Jurja
Petar Berišić 1970. – 1973. iz Sv. Jurja
Josip Šimac 1973. – 1977. iz Sv. Jurja
Marijan Dujmić 1977. – 1982. iz Sv. Jurja
Ivan Buić 1982. – 1990. iz Sv. Jurja
Frane Brozić 1990. – 1997. iz Sv. Jurja
Silvije Milin 1997.- iz Sv. Jurja

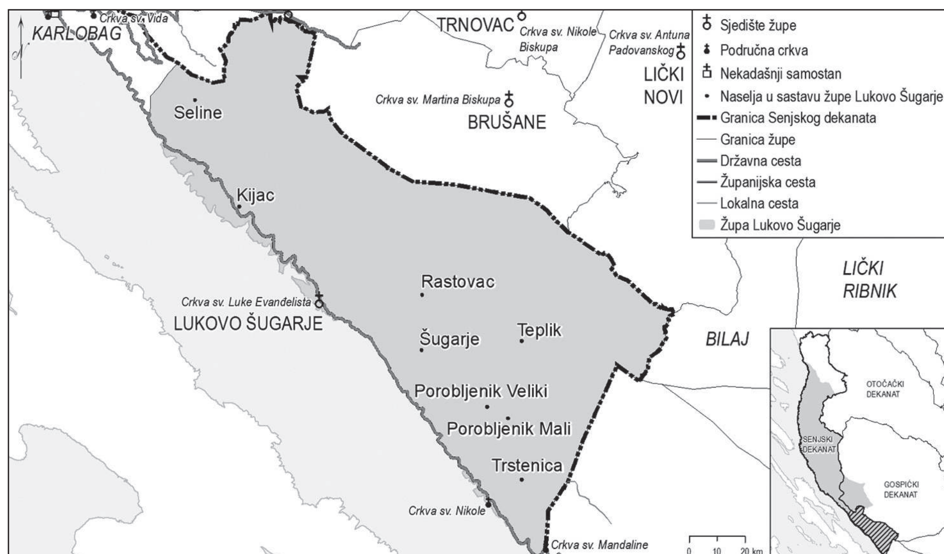
[319] Nikola Piškulić rođen je 26. studenoga 1885. u Novom Vinodolskomm. Bogosloviju je završio 1909. kada je na Petrovo zaređen za svećenika. Prve službe bile su mu: kapelan u Perušiću, Hreljinu, Grižanama, Delnicama, Rijeci, Ogulinu i upravitelj župe Saborsko, odakle dolazi u Lukovo 24. siječnja 1916. do 14. travnja 1918. kada je pozvan za vojnog kapelana. Još iste godine, jer je rat završen, imenovan je upraviteljem župe Gornji Kosinj. Umro je u Novom Vinodolskom 31. prossinca 1929.

[320] Kratko vrijeme župom Lukovo Otočko upravljao je 1919. Josip Kezele. Rođen je u Delnicama 8. siječnja 1888. Nakon teologije u Senju, za svećenika je zaređen 1912. Služio je u raznim župama, a umro je u Tounju 31. svibnja 1952. (Album svećenika; D. NEKIĆ, 2002, 107.).

[321] Vidi: Cesarica.

[322] Franjo Ljubičić bio je upravitelj župe Lukovo (1925. i 1926.) i Starigrad (do 1939.). Rođen je u Praputnjaku 4. listopada 1883. Teološki studij završio je u Senju, a za svećenik je zaređen 3. kolovoza 1907. Bio je kapelan u Ledenicama, Bakru, Ogulinu i Perušiću, upravitelj župa Trnovac, Vrbovsko, Aleksinica i Starigrada (1924. – 1939.). Privremeno je iz Starigrada upravljao Lukovom (1925. – 1926). Nakon Starigrada upravljao je još župama Sv. Križ (Rijeka) i Cernik. Umro je u Cerniku 20. siječnja 1963. (BAS, Album svećenika; D. NEKIĆ, 2002, 109.).

[323] Ivan Trstenjak bio je umirovljeni vojni svećenik koji je 1926. primljen u Senjsko-modrušku biskupiju. U župu je stigao 16. prosinca 1926., ali je primopredaja obavljena tek u lipnju jer se čekao službeni dokument o umirovljenju koji je stigao preko Biskupskog ordinarijata u Splitu. Svojim brojnim i korisnim inicijativama ostavio je duboki trag u župi, ali je radio i previše pa se nekima i zamjerio. Sam je tražio da ga se razriješi, što se i dogodilo 14. ožujka 1929. godine. Umro je u studenome iste godine u sušačkoj bolnici (BAS, Album svećenika; D. NEKIĆ, 2002, 109–110.).

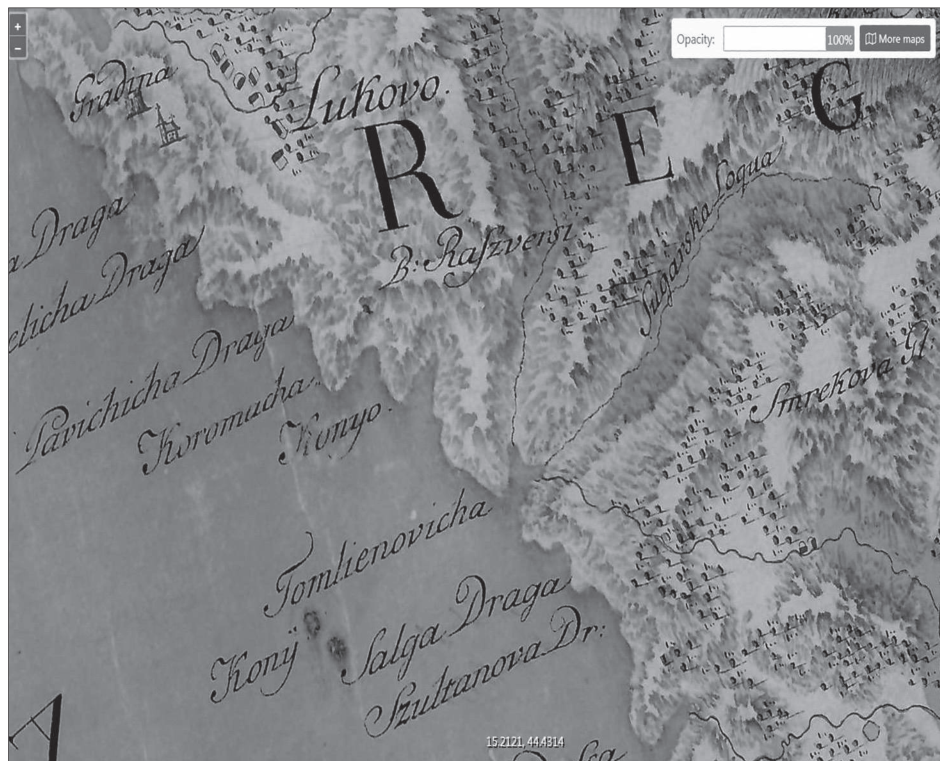
Sl. 97. Naselja u župi (izradio Nikola Šimunić)

10.5. Lukovo Šugarje

Zajednica vjernika na ovom području bila je najprije pod imenom Šugarje, zatim Lukovo i Šugarje i na koncu Lukovo Šugarje. Njezine početke možemo dobro pratiti zahvaljujući popu Stipi Vučetiću koji je sve istražio i zabilježio u župnoj *Spomenici*. Vučetić je upravljao župom od 1902. do 1905. Spomenicu je počeo pisati 1905., ali je prethodno dobro ispitao povijest župe. *Spomenica* se nalazi u Župnom uredu u Karlobagu jer kapucini iz Karlobaga već dugo upravljaju tom župom. Svi koji su dosad pisali o župi iz vremena prije 1905. uglavnom ponavljaju ono što je Vučetić napisao.[324]

Do 1863. pod župu nije spadao Kijac. Te godine sva sela između Vidovca i Trstenice pripojena su ovoj župi. Župa Lukovo Šugarje prostire se danas uz more u dužini od 20 km, a u širini sve do vrhova Velebita. Kako kaže Stjepan Pavičić, prije 1939., dakle dok još nije bilo ceste, glavni putovi u župi bili su more i staze koje su povezivale doline što se prostiru na velebitskoj strani uz more. Na toj stazi nalaze se gotovo svi zaselci tamo od Ljubotića (Tribanj), Marasi, Šarići, Šugarica, Seline, Zagon, Konjsko, Šušanj, Ledenik, Kućište, pa čak mogu

324 Usp. "Zaboravljena kapelica sv. Marka u Lukovom Šugarju", *Ličke župe*, Gospić, 1985, 104–105.; Ante Rukavina, *Zvona ispod zvijezda*, Gospić 1989, 69–75. "Crkvina u Šugarju"; Ante Rukavina, *Baške Oštarije i šira okolica*, Zagreb, 1991, 51–60.

Sl. 98. Središnji dio župe krajem 18. stoljeća (izvor: Mapire)

se spomenuti i Vrbani u Skorupovcu i Vrbanjskoj Dulibi. U tim velebitskim udubinama živio je zdrav i snažan narod, obitelji s brojnom djecom. Imali su mnogo koza i ovaca. Po svojim malim dolinama sadili su krumpir, sjekli drva na Velebitu i kriomice vozili na otok Pag i u sjevernu Dalmaciju. Kada im je poslije rata zabranjeno držati koze i koristiti šumu, počeli su se iseljavati. Nakon 1955. ostali su ondje uglavnom stariji ljudi. Na tom čisto stočarskom zemljištu naselili su se Bunjevci: Barići, Došeni, Marasi, Milkovići, Pavičići, Pezelji, Rudelići, Šarići, Šikići, Trošelji i Vrbani iz tome kraju južnih dijelova, a od Liča jedino Tomljenovići. Pavićić kaže da je za to područje prije Turaka središnje naselje bilo u Trstenici gdje je bila i župna crkva.[325] Kako se vidi iz opisa 1639., Trstenica je zaliv pred Sv. Mandalinom. U shematizmima sve do 1916. Trstenica se broji u Senjskoj biskupiji.

[325] S. PAVIČIĆ, 1966, 370.

Sl. 99. a) Proslava sv. Luke 2012. u crkvi (izvor: Listić)

Sl. 99. b) Proslava pred župnim stanom (izvor: Listić)

Današnja lukovošugarska župa podignuta je 1781. na samostalni vikarijat. Sjedište je bilo u Šugarju kod crkve sv. Marka. Prvi kapelan bio je Ivan Krstitelj Vlatković. Godine 1790. sjedište kapelanije ili vikarijata premješteno je u Lukovo gdje su bile zidine crkve sv. Luke.[326] Tada se naziva Lukovo i Šugarje. Budući da nema crkve, kapelan se služi prijenosnim oltarom ("altare portatile").[327] Crkve nema ni 1796. Kapelan Vinko Sabljak (1790. – 1794.) nije imao ni pokope ni vjenčanja u Šugarju. Za njegova nasljednika Andrije Basletića (1794. – 1806.) poznato je da vodi matične knjige i to na hrvatskom jeziku. Biskup Ježić kaže 1904. da crkva više liči pećini nego crkvi.

Župa

Nasljednik Andrije Basletića je Ivan Barać (1805. – 1810.). U njegovo vrijeme kapelanija je 1807. podignuta na župu. Vjerojatno on nije odmah imenovan župnikom i nije se kao takav potpisivao u maticama pa je došlo do zabune kada je župa osnovana. Tako i naš Stipe Vučetić misli da je to bilo tek 1809., što dakako nije točno. Za vrijeme župnika Vicka Baraća (1810. – 1816.) župa se spominje kao Lukovo i Šugarje, ali se župnik potpisuje samo šugarski.

[326] Ne znamo kada je građena crkva od koje su ostale samo zidine. U bilješci na glagoljskom misalu iz 1435., poznatom pod nazivom *Borgo Illirico 8*, spominje se autor bilješke Luka "na Luci u svetoga Luke". Riječ je o području Ninske biskupije. Lukovo je svakako u to vrijeme pripadalo Ninskoj biskupiji pa bi moglo biti da je tu spomenuto Lukovo s crkvom sv. Luke (usp. J. VAJS, 1948, 24. Vajs naziva misal *Borgo illirico 4*, dok se drugdje vodi pod *Borgo illirico 8*. Vidi također: Đ. ŠURMIN, 1899, 154–155).

[327] BAS, F VII B, 17.

Novi upravitelj bio je Vinko Sabljak. On je do 1817. boravio u Lukovu, a poslije toga u Karlobagu.[328] Župnik Andrija Marić (1826. – 1831.) prvi 1829. naziva župu Lukovo Šugarje (ne: Lukovo *i* Šugarje). Poslije njega opet se župom upravlja iz Karlobaga. Šime Starčević je te godine molio da mu se dade na upravu Šugarje. On bi njime upravljao s kapelanom.

Broj vjernika u župi

Tabl. 7. Broj vjernika u župi

	1828.	1841.	1863.	1875.	1896.	1915.	1924.
U Mjestu	89	36	41	58	46	61	60
Kijac		25	23	19	23	14	3
Porobljenik mali		57	72	78	97	202	200
Porobljenik veliki		37	49	57	126	127	128
Rastovac	50	45	57	95	112	153	96
Seline		36	41	30	33	47	33
Šugarje	120	102	124	164	211	283	261
Šušnjevac			27	36	46	76	68
Teplik		21	26	33	45	43	37
Trstenica[329]	125	62	64	96	135	215	218
Stranci						27	24
Ukupno	384	421	524	666	882	1248	1116

Lokalna kapelanija brojila je 1804. godine 61 kuću i oko 460 vjernika. Dok je Šime Starčević upravljao ovom župom iz Karlobaga, podigao je opet porušenu kapelicu sv. Luke u Lukovu, pokrio krovom i tako je uredio da se u njoj može misiti samo za najveću potrebu. Na granici prema Dalmaciji, na samoj međi, nalazi se kapela sv. Marije Magdalene. Govorilo se da je granica između Mletačke Republike i Austrijske Monarhije bila određena po tjemenu te crkve. Državna granica bila je i biskupijska. U njoj su vršili bogoslužje župnik šugarski i onaj iz Ninske biskupije. Kojoj biskupiji ova kapela pripada, ne zna ni Stipe Vučetić, pisac *Spomenice*, jer se uzdržava po dobročiniteljima iz obiju biskupija, tj. iz župe lukovošugarske i župe u Ljubotiću, odnosno Tribnju. U Lukovu Šugarju trebalo je graditi novu župnu crkvu; nije bilo ni stana. Zato župnik Dadić stalno boravi u Karlobagu. Dadić će podignuti crkvu, ali dok nije sagradio i stan, morao je dolaziti iz Karlobaga.

[328] BAS, Spisi 1836., br. 1756.

[329] U Trstenici se nalazi kapela sv. Marije Magdalene.

Sl. 100. Dadićev bunar danas (izvor: Listić)

Najpoznatiji i najzaslužniji župnik je Šime Placid Dadić. On je župnikovao od 1834. do 1877. U narodu je dugo ostao živi spomen na tog svećenika. Za stotu obljetnicu njegova dolaska za župnika planirali su mu župljani 1932. podići spomenik. Župnik je povjerio kamenorescu Jeri Košuti iz Stona da napravi spomenik. Tada je župom upravljao iz Tribnja Lovro Dražić koji je računao na pomoć biskupije. Molio je da se pozove sve biskupijske svećenike da u tome pomognu.[330] U Službenom vjesniku nisam našao takvo pismo senjskog Ordinarijata. Vjerojatno je pomoć izostala pa je izostao i spomenik.

Između dva rata postojala su katolička društva: *Društvo djevojaka*, *Djevojačko društvo Srca Isusova* i *Bratovština kršćanskog nauka*. Župa je primala *Glasnik Srca Isusova* i *Glasnik sv. Ante.*

Nakon Dadića upravu je preuzeo karlobaški župnik Demelli. On kaže da na Dadićevom pogrebu u Karlobagu nije bilo nijednog njegovog župljanina *jer*

[330] BAS, Spisi 1932., br. 2001. Kapucini su pomagali u upravi župe poslije 1880., a od 1922. preuzimaju upravu biskupijski svećenici.

Sl. 101. Blagoslov spomenika braniteljima (izvor: Listić)

oni stanuju ljeti poslije Brašančeva do sv. Luke stranom u Lici, a stranom u planini, daleko od Lukova kojih 6 sati i više, pa dojdu zimi dole do 200 duša uzduž morske obale razterkani; a ima Lukovčana koji nigdar ne sele te samo pošalju po dva čobana na blago doli, pa ovi k svetoj Maši dolaze u Lukovo po nedjeljah najviše po 25 duša, na polnoćnicu do 100 duša, na Božić do 30, na Uskrs do 30-40, na Veliki petak do jedno 50 duša, i to da popiju nekoliko čaša vina na onaj dan radi vladajuće presude, da toliko više krvi imade. - Na Tijelovo u Lukovo dojde duša k svetoj Maši do jedna stotina. U zimi kad se ne more k crkvi radi silne bure niti iz samoga župnoga stana izaći, da čovjeka u more bura ne odnese, nitko živ i po nedjeljah ne dolazi. Kada je uskrsna ispovijed dolaze k crkvi njegda 2, njegda 6, a najviše 10 duša. Međutim dolaze većina po velikih blagdanih u Karlobag k svetoj Maši i ispovijedi. Što se tiče ćudi Lukovčana, kako čujem, gori su od mojih Stanišćana, Ledeničana, Dabrana i iz Konjskoga oštarske župe, koji su svake nedjelje kod svete Maše u Bagu. Lukovčani po čuvenju jesu pravdači, smutljivci, te siku drva u gori da jih kriumčare u Dalmaciji, navaljuju kadkada jedan na drugoga sjekirami kano vukovi, - a svaki odvuče djevojku mjesec dana prije nego je pozakoni.[331]

[331] BAS, Spisi 1877., br. 1886.

Sl. 102. Vjernicima je u lijepoj uspomeni ostao upravitelj župe fra Josip Grivić (2008.) (izvor: Listić)

Očito da Demelli nije imao želju upravljati iz Karlobaga Lukovim Šugarjem kada je župljane ovako opisao. Dadić je inače opravdavao puk zbog siromaštva i teškoća življenja. Od 1903. dozvoljeno je misiti u planini, ondje gdje je narod.

Od 1878. do 1893. upravljali su župom kapucini iz Karlobaga. Kroz to vrijeme o Barić Dragi vodio je brigu župnik iz Tribnja (Zadarska nadbiskupija). Župu će 1893. preuzeti biskupijski svećenici do 1911. Od te godine preuzimaju župu kapucini i vode je do danas.

Škola je sagrađena 1906. Prije Prvog svjetskog rata bilo je mnogo iseljavanja, pogotovo u Ameriku, zbog gladi. Vlasti su zabranile prodaju drva. Kroničar piše: *Plačući odlaze u Ameriku; tjera ih glad... Ovi većma ljube svoj kamen nego drugi svoju grudu.*

Važan događaj za ljude ove župe zbio se 1938. kada je sagrađena cesta uz more. Prošla je sredinom župnikovog vrta. Župljani su i nakon Drugoga svjetskog rata ostali povezani s Crkvom.

Na iseljavanje naroda utjecali su događaji vezani uz Velebitski ustanak 1932., u koji su mještani bili dosta uključeni, a još više poslijeratna izgradnja vojne baze u mjestu. Zbog te gradnje mnogi su se morali iseliti jer je za bazu bilo potrebno "očistiti" široki prostor, a dosta ih je iselilo jer je baza prekinula komunikaciju s prometnicama. Dakako, utjecala je na to i naredba o zabrani držanja koza jer bez koza uvjeti za život postali su mnogo teži.

Župa je još 1980. imala 220 osoba u župi.

I ova župa zbog malog broja vjernika, pretežno starije dobi, traži poseban pristup u pastoralu. 2016. blagoslovljeno je 60 obitelji. Dodatno stvara problem i udaljenost (oko 25 km) od župe Karlobag. Prema kazivanju župnika ova župa je u odnosu na ostale dvije, Priznu i Cesaricu, vjerski najaktivnija, kako u dolaženju na nedjeljne i blagdanske sv. mise, a tako i na pobožnosti krunice i križnog puta.

Također, valjalo bi kao i kod drugih župa više svratiti pozornost u vrijeme turističke sezone na pastoral turista.

Vjernicima je svake nedjelje na raspolaganju *LISTIĆ župe sv. Karla Boromejskog* te *župa Cesarica, Lukovo Šugarje i Prizna*

Crkve

Sv. Marko u Šugarju

U počecima ove župe spominju se dvije crkve: crkva sv. Marka u Šugarju i crkva sv. Luke u Lukovu.

Općenito se drži da je starija crkva sv. Marka u Šugarju. Nalazi se na prostoru koji se i danas zove Crikvina. Do toga se mjesta najlakše dođe s magistrale kod mjesta Križac. Otuda ima sat pješačenja. U Šugarju su 2015. bile dvije kuće koje su nastanjene jer ljudi ondje uzgajaju blago; i oni imaju svoje kuće uz more. Polazeći od tih kuća prema istoku, nakon nekoliko minuta dođe se do mjesta koje se i danas zove Crikvina. S lijeve strane staze dobro se vide zidovi stare crkve sv. Marka. Zidovi su visoki do metar i po, debljine jedan metar.

Crkva je bila dugačka oko 10 m, a široka oko 5 m. Iza ruševina crkve nalazi se jedna suhozidom ograđena zaravan gdje je bilo groblje, a narod kaže da su ondje pokopani i neki svećenici.[332] Ne znaju joj se počeci. Ona je obnovljena ili izgrađena nova u počecima naseljavanja Bunjevaca, svakako najkasnije u prvoj polovici 18. stoljeća. Njezinom arhitekturom nije se nitko ozbiljno pozabavio te pitanje starosti ostaje otvoreno. Kada je ona postala središte samostalnog vikarijata 1781., zacijelo je bila u funkciji crkve. Nije poslije redovito obnavljana

[332] Usp. Listić župe, V, br. 207, od 4. listopada 2015. Usp. A. RUKAVINA, 1989, 69–75.

Sl. 103. Ostaci crkve sv. Marka u Šugarju (snimio 1971. Zlarko Šafarić, izvor: SBS)

i zbog načina života vjernika. Ljeti su odlazili daleko u planine. Svakako nije bila u primjerenom stanju 1790. kada je sjedište mjesne kapelanije premješteno u Lukovo. Nemamo podataka da je ona ikada temeljito obnovljena, ali se povremeno misa služila u njoj, o čemu postoji predaja sve do danas. Zacijelo se služila misa bar o sv. Marku (25. travnja) kada se stočari spremaju na selidbu i traženje boljih pašnjaka. To je tzv. alpski tip stočarstva. Tlocrt je i danas prepoznatljiv (10x5 m) jer ima još sačuvanih zidova. Ante Rukavina je vidio zidova i do metar i pol visokih. Debljina im je metar.[333] Ana Lemić je nedavno snimila i kaže da *su ruševine crkve sv. Marka* uz sam suhozid.[334]

Sv. Luka u Lukovu

Crkva sv. Luke ima bogatiju povijest iako su joj počeci nepoznati, kao i oni sv. Marka. Spominje se već 1733. kao filijalna crkvica župe Karlobag. Udaljena je pet sati od župne crkve, porušena je i treba je u cijelosti obnoviti.[335] Župnik Josip Suvić 1765. izvješćuje: *Crkva sv. Luke u Lukovu bez krova* i dodaje

[333] *Zvona ispod zvijezda*, 1989, 69–75.
[334] A. LEMIĆ, 2013, 474–475.
[335] BAS, Fasc. B I, br. 28 (Carlopago).

Sl. 104. Crkva sv. Luke 1982. Pokraj je Ante Glavičić s mještankom (izvor: GSM)

da *kod nje ne stanuju župljani, osim što ondje preživi koji pastir iz smiljanske ili novljanske župe*. Inače je područje župe sve do 1899. pripadalo općini Smiljan, a od te godine je u općini Karlobag. Ta crkva je svakako bila manjih dimenzija i slabije strukture od crkve sv. Marka u Šugarju. Čini se da je postala župno središte ne po svojoj vrijednosti i veličini nego zbog boljega položaja. Kada je 1790. postala sjedište mjesnog kapelanata, također se govori da je treba obnoviti jer je porušena. Biskup Ježić posjetio je mjesnu kapelaniju 1795. i zabilježio da je ondje lokalni kapelan Andrija Basletić. Crkva sv. Luke je ruševna; 50 je kuća i 376 duša. Ljeti su svi, osim malo kuća, u brdima. Kapelan ima dopuštenje da u lipnju, srpnju i kolovozu može boraviti u Karlobagu. U crkvi je samo oltarna menza.[336]

Župnik Šime Dadić naziva je 1836. crkvica (*capellula*) i dodaje da je u vrijeme svoje uprave tom župom (1833. – 1834.) porušenu crkvicu sv. Luke ponovno podigao, pokrio i unutra uredio tako da se moglo u njoj misiti. Dadić je 1836. – 1837. sagradio novu crkvu kraj te crkvice i posvetio je istom svecu.

[336] BAS, F X, br. 39, 7.

Sl. 105. Crkva sv. Luke i župni stan (snimio Ive Vukić)

Sakristija je naknadno dograđena s desne strane svetišta, punom dužinom, a široka je 2,64 m. U početku se svećenik oblačio iza oltara. Stara crkvica se nalazila između današnje crkve i župnog stana. Nakon što je sagrađena nova crkva, ona stara pretvorena je u stražarnicu, a 1894. je porušena.[337] Župnik Dadić tužio se da je nova crkva pretijesna za puk kojega ima sve više. Ona je zato 1873. produžena. Dužina lađe je je nakon toga 11,40 m, a širina 6,40 m. Četverouglasto svetište dugo je 3,30 m, a široko 4,90 m.

Oltar sv. Ante podignut je 1901. godine.

Novi zahvat na obnovi poduzeo je župnik Stipe Vučetić 1904. U *Spomenici* on piše: *Slike sv. Luke i ona sv. Marije Magdalene jesu ponovljene slike. Božić, Uskrs i Uzašašće Gospino na nebo jesu sasma nove. Izradio ih je slikar Ferdo Ludvig u Senju. Prije slikah: Božić i Uskrs bijahu neke stare slike svetačke, kojih niti je bilo prepoznati, niti se moglo renovirati. Ja zamislih mjesto njih načiniti ove slike na kojih se odražuje bit kršćanstva: sv. Luka u sriedi koji piše*

337 BAS, Spisi, 1836., br. 929.

Sl. 106. Župna crkva (snimio Ive Vukić)

i o jednom i o drugom činu. Prije slike: Uzašašće Gospino na nebo bila je slika 'Mater misericordiae'. Nu jer ta slika nema i ne označuje blagdane po kalendaru i jer je bila oderana (od g. 1854,) to sam nju uništio, a dao sam izraditi Uzašašće Gospino na nebo. Bojadisanje crkve izradio je Ivan Dragojlović stanujući u Senju. Može se reći – crkva se umjetnički preporodila.[338]

Do 1907. nije u blizini crkve, osim župnika, nitko stanovao. Tek te godine dobio je župnik susjede u učiteljima.

1926. nabavljeno je željezno zvono težine 200 kg.

Crkva je i poslije više puta obnavljana. Nakon 1954. bila je u ruševnom stanju. Veća obnova započeta je 1976. i nastavljena 1982. Dovršena je 1996. za vrijeme uprave fra Ante Logare. Novi je oltar i ambon. Na oltarnom triptihu je u sredini sv. Luka, a sa strane sv. Leopold Mandić (desno) i sv. Nikola (lijevo). U crkvi je i kip Majke Božje, donesen iz Austrije, dar obitelji Došen. Klupe je darovao Ive Tomljenović iz Australije. Krov je pokriven crijepom

[338] *Spomenica*, 13–14. Ludvigu je plaćeno kr. 298, fl. 77.

Sl. 107. Unutrašnjost crkve (snimio Nikola Turkalj 2017.)

Sl. 108. Stara oltarna slika u sakristiji (izvor: GMS)

"mediterankom". Zvona su elektrificirana 1999., a fra Stjepan Bergovac je 2005. kameni križ na tornju zamijenio željeznim.

Sv. Marija Magdalena (Mandalina)

Senjski kanonik Vinko Vukasović spominje 1765. i crkvu u Trstenici *quaestionata a Venetis*.[339] To je bez sumnje crkva sv. Marije Magdalene (Mandaline). Župnik Dadić 1836. spominje i crkvu sv. Marije Magdalene u kojoj službu Božju vrši i obližnji župnik bivše Ninske biskupije iz Tribnja i lukovošugarski župnik. Dodaje da je crkva stara i da se ne zna kojoj biskupiji pripada jer je održavaju dobročinitelji kako iz jedne tako i iz druge župe i biskupije. Shematizmi Senjsko-modruške biskupije iz 19. stoljeća vode je kao da je dio lukovošugarske župe. Župnik Rudolf Brnobić piše senjskom Ordinarijatu 25. svibnja 1938. *Crkva je stara kojih 900 godina, historički je znamenita jer njezinim tjemenom teče granica između Savske i Primorske banovine sada, a prije između Dalmacije i i Hrvatske, Mletačke i Hrvatske, itd. (...) Crkva je krilom evanđelja u ovoj župi. Oko nje je groblje gdje su se u starini zakapali župljani Lukova Šugarja iz sela Marasi i Trošelji. Slika sv. Marije Mandalene koja se u Lukovu nalazi biće bila naručena za ovu filijalu. (...) Crkva je dakle ili posve lukovačka ili skupna. A kao starina, na brizi je ovoj banovini. (...) Crkva ako ne posve nužna, a to vrlo korisna što mogu koji put ići na školsku misu djeca iz Barić Drage. Do Lukova im ima 10 km, a do Mandaline 4. A time se ne bi župa*

[339] To je crkva sv. Mandaline (BAS, Fasc. B, br. 29.)

Sl. 109. Kapela s grobljem u Širokoj (izvor: Listić)

u Lukovu uništila, kao kad bi se sagradila crkva u Dragi.[340] Danas Zadarska nadbiskupija ima na brizi tu crkvu. Na to da je pripadnost otišla u tom smjeru vjerojatno je utjecala činjenica da je do Drugoga svjetskog rata ne samo mjesto Sv. Mandalina nego i Barić Draga, pa katkada i cijela župa Lukovo Šugarje, davano na upravu svećeniku iz susjedne Zadarske nadbiskupije, za što je on dobivao posebnu nagradu.

Široka (punta)

U Širokoj napravljena je 1907. kapelica sv. Nikole. Vjerojatno je ona bila skromnih dimenzija, na groblju ili kraj njega. 1926. govori se ponovno da je sagrađena nova na čast istoga sveca i da je na nju stavljeno zvono. Nabavljeno je zvono težine 200 kg. Sačuvan nam je popis darovatelja.[341] Ni od te kapelice nije sačuvano ništa, već samo razbijeno zvono. Općina Karlobag je 2016. napravila i uredila kapelicu na groblju, koju je blagoslovio gospićko-senjski biskup Zdenko Križić 13. kolovoza iste godine. Povremeno su i prije kapucini

340 BAS, Spisi 1938., br. 1351.

341 BAS, Spisi 1912., br. 2626 (vjerojatno je spis pridružen sličnoj akciji 12 godina prije).

dolazili misiti na groblje pred križem gdje je i danas oltarna menza. Otkada je napravljena kapelica, misa se povremeno služi u njoj.

Župni stan

Kada je mjesni kapelan prešao iz Šugarja u Lukovo, zacijelo je ondje bio ili je napravljen neki stan za svećenika. Kapelan Vinko Sabljak (1790. – 1793.) stanuje u Lukovu. Biskup Ježić kaže 1795. da je stan kapelana sličan štali. Izgleda da su kapelani i župnici, koliko su stanovali na području župe, koristili privremeno stanove u privatnim kućama. Neki su stanovali u Karlobagu, tako se spominje da je župom od 1819. do 1826. upravljano iz Karlobaga. Novi župni stan sagradio je 1837. župnik Šime Dadić. Čak je i Dadić boravio u Karlobagu prije nego je sagradio bunar kraj župnog stana. On će u živoj litici podignuti vinograd, potkućnicu, vrt i voćar, sjenokošu i studenac dobre vode, kako piše lički arhiđakon Grgur Pančić. Zato arhiđakon zagovara da se takvom svećeniku pomogne (1836., br. 1017). U vrtu je 1853. napravio bunar. Priča se da je Dadić nakon što je tako lijepo uredio vrt kraj župnog stana dobio poziv od poreznog ureda da za svako stablo plati određeni iznos i da ga je to tako naljutilo da je sve što je tolikim trudom učinio na kraju sve posjekao.

Nakon Dadića malo godina je u stanu boravio župnik, povremeno se nekom iznajmljivao i od toga popravljao. Frane Došen 1966. uređuje župni stan, s time da bar jednu sobu mora urediti za svećenika.

Župni stan iznajmljen je poslije Drugog svjetskog rata pod ugovorom do 1986. Nakon toga obnovila ga je jedna katolička organizacija iz Njemačke i prilagodila ga za ljetni boravak. To je prizemnica sa 7 soba (4 s po 2 kreveta, 1 s 4 kreveta, 1 jednokrevetna (za svećenika, jedan sanitarni čvor s dva zahoda i 2 kupaonice s tuševima), blagovaonicom i kuhinjom. Ima dva ulaza: prema crkvi na suprotnoj strani. Podrum je ispod cijeloga stana dimenzija 19,39x11. Godine 2002. bilo je sve namješteno i uređeno. Ugovorom između Biskupije i Udruge JOB – 2013. (vlč. Dragutin Goričanec) župna kuća dana je udruzi na korištenje 30 godina.

Udruga Job uz suglasnost Biskupije krenula je u izradu novoga projekta gdje bi se uz postojeću župnu kuću napravila dogradnja i dogradila nova građevina na mjestu gdje je nekad bila štala. Dobivena je građevinska dozvola i čeka se početak gradnje.

Uz župni stan nalazi se štala bez krova.

Sl. 110. Dogradnja za humanitarnu udrugu Job – srpanj 2018.
(snimila Nada Brkljačić)

Župni ured

Župa nema svoj posebni arhiv. Vodi se zajedno sa župom Karlobag.

Matične knjige počele su se voditi 1782. godine i to na hrvatskom jeziku. Župnik Stipe Vučetić početkom 20. stoljeća imao je u rukama sve matice, osim između 1819. i 1826. godine. Matične knjige danas se nalaze:

a) u Državnom arhivu Gospić:
- rođenih: 1859. – 1889., 1890. – 1931., 1931. – 1945.
- vjenčanih: 1859. – 1889., 1890. – 1945.
- umrlih: 1859. –1889., 1890. – 1926., 1926. –1945.

b)u Župnom uredu u Karlobagu:
- krštenih, III (1890. – 1945.) i IV (1946.-)
- vjenčanih, IV (1946.-)
- umrlih, IV (1946.-)
- krizmanih, I (1952.-)

Spomenicu je započeo pisati župnik Stipe Vučetić 1905., ali se potrudio da nađe podatke i starije od te godine. Ta *Spomenica* je nejednako popunjavana do 1976. Praznina je od 1938. do 1953.
Stališ duša vođen je od 1872., ali ne do kraja.

Groblje

Uz crkve sv. Marka u Šugarju i sv. Luke u Lukovu bila su groblja.[342] U Šugarju još postoji predaja o tome. Ono je bilo na zaravni iza crkve. Kapelan (vikar) Vlatković zabilježio je da je ondje 1782. pokopao Luku Jelinića i Pavla Šarića. Vinko Sabljak je 1793. u Lukovu pokopao starca od 123 godine Iliju Trošelja.[343] Mjesni kapelan Andrija Basletić (1794. – 1806.) stanuje u Lukovu, ali Šugarane pokapa u Šugarju kraj sv. Marka. Mjesta koja su bila bliža crkvi sv. Marije Magdalene svoje su pokojne pokapali na groblju oko te crkve.

Zajedničko župno groblje napravljeno je u Lukovu 1839. godine.

Drugo groblje je u na Širokoj punti. Na njoj pokapaju iz naselja Devčić Draga (Redine, Dračuša), Pržunac (Mali i Veliki), Barić Draga (bivša Divarica), Bili Brigovi i Tamnička. Osnovano je 1908., kako piše nad ulazom. Inače, prijedlog je dao još 1904. župnik Stipe Vučetić, pod uvjetom da se župniku donese mrtvozornica za pokojnika, a da ga naknadno svećenik blagoslovi u zgodno vrijeme.[344]

Lokalni kapelani:
Ivan Kerstitelj Vlatković 1782. –1783.[345]
Joso Prpić 1783. – 1790.[346]
Vinko Sabljak 1790. – 1794.[347]

---

342 V. *Spomenica župe*, 16.

343 Tako je ondje 1782. pokopan Luka Jelinić *per me Joanem Baptistam Vlatkovich vicarium sugariensem* i Pavao Šarić *in Sugarie ad rudera Ecclesiae vulgo S. Marci versus occasum est sepultus* (*Spomenica*, str, 3; *Listić župe*, V., br. 208, od 18. listopada 2015.).

344 Spomenica, 16.

345 Ivan Kerstitelj Vlatković je Senjanin. 1777. nalazi se na studiju u Grazu, što znači da je koju godinu poslije zaređen za svećenika. Postoji svećenik istoga imena i prezimena koji je 1720. zaređen za svećenika (BAS, R, br. 5). Teško je vjerovati da je ovdje riječ o tome.

346 Joso Prpić rođen je 28. ožujka 1748. u Ledeniku. Od 1783. do 1790. lokalni je kapelan u Šugarju. U Ledeniku je od 1790. do 1801., bez crkve i stana te s anuje u obiteljskoj kući. Kuća je u ledeničkoj kapelaniji 64, a duša u kapelaniji je 564. (BAS, Fasc. X 39).

347 Vinko Sabljak, Karlobažanin, bio je administrator lokalne kapelanije Sv. Rok 1789. (BAS, Fasc. VII,17). 1793. je mjesni kapelan u Lukovu Otočkom, poslije je župnik u Ribniku (BAS, Fasc. VII,17).

Sl. 111. Groblje u Lukovu (snimila Nada Brkljačić)

Andrije Basletić 1794. – 1806[348]
Ivan Barać 1806. – 1810.[349]

Župnici:
Vicko (Vinko) Barać 1810. –1816.[350]
1819. –1826. župom se upravlja iz Karlobaga.
Andrija Marić 1826. – 1833.[351]

---

348 Rođen je 1756., a svećenik je od 1781. Bio je kapelan u Karlobagu 1789., lokalni kapelan u Šugarju od 1794. do 1806., a od 9. srpnja 1807. do 1819. župnik Ledenika, gdje nema ni crkve ni župnoga stana.

349 Njegov brat Grgur Barać ostavlja mu 1772. patrimonij da bi se mogao rediti za svećenika (BAS, R 7 – Barać). Za njegova vremena postade kapelanija župom (1807.). Umro je 1838.

350 Prije toga poznato je da je bio kapelan u Otočcu. Župa se u njegovo vrijeme spominje kao Lukovo i Šugarje, ali se župnik potpisuje samo Šugarski. Od 1819. do1826. nedostaju matice pa se smatra da je u to vrijeme župom upravljano iz Karlobaga. Umro je u Karlobagu 1835.

351 Andrija Marić vodio je župu od 1826. do 1831., najprije kao "administrator parochiae sugariensis", a od godine 1829. bilježi se kao "parochus Lukovo-Sugariensis". Otišao je godine 1831. iz Lukova Šugarja, a u biskupskom dekretu od 9. prosinca 1833. navodi se da je Marić umro u Rijeci.

Šime Starčević 1833. – 1834. (v. posebni prilog na kraju)
Šime Placid Dadić 1834. –1877.[352] (v. posebni prilog na kraju)
Upravu preuzeo karlobaški župnik Josip Demelli
1878. – 1893. upravljaju kapucini iz Karlobaga:[353]

- Maks Stranjšak, iz Sv. Jurja kod Lutenberga
- Salež Arklenić, iz Katarovca, župa Križevljan Radovečki
- Leopold Počnik
- Josip Kolačko, iz Vidovca kod Varaždina
- Oto Kovačić

Stjepan Dominez 1893. – 1898.[354]
Ivan Dujam 1898. – 1902.[355]
Stipe Vučetić 1902. – 1905.[356]
Josip Krnjak 1905. – 1913.[357]

---

[352] Šime Placid rođen je u Karlobagu 6. listopada 1802. Bogosloviju je završio u Senju, gdje je 1828. zaređen za svećenika. Službovo je kao kapelan u D. Pazarištu, Gospiću, Slunju i Rakovici, a od 1834. do smrti 21. kolovoza 1977. bio je župnik u Lukovom Šugarju. Može se reći da je preporodio župu i izgradio sve potrebne objekte. O njemu je lijepo pisao njegov nasljednik u *Spomenici župe* (8–12.).

[353] Prema *Spomenici župe,* 12.

[354] Stjepan Dominez rođen je u Karlobagu 26. listopada 1860. Studij teologije završio je u Senju gdje je zaređen za svećenika 21. lipnja 1885. Službovao je kao kapelan u Jelenju i Kraljevici (1885.) i Senju, bio je administrator u Klancu, Ličkom Osiku (1891.), kapelan u Mrkoplju (1893.), administrator u Lukovom Šugarju (1893.) i Lovincu (1898.), župnik u Lovincu (1899.), gdje je i umro 13. siječnja 1820.

[355] Ivan Dujam rođen je u Skradu na Korani (župa Blagaj) 17. veljače 1863. Bogosloviju je završio u Senju gdje je zaređen za svećenika 12. lipnja 1887. Službovao je kao kapelan u Grobniku i Perušiću (1887.), D. Pazarištu (1888.), Brinju (1889.), Kraljevici i Ravnoj Gori (1890.), Čabru (1893.), Sv. Jeleni (1894.), Lovincu (1896.), Jablancu (1897.); bio je administrator u Lukovom Šugarju (1898.), Palanki (1902.) Širokoj Kuli (1905.) i Kaluđerovcu (1908.). Umro je 2. srpnja 1909. Više puta je crkveno bio kažnjavan.

[356] Stjepan (Stipe) Vučetić rođen je u Brinju 8. studenoga 1873. Gimnaziju je pohađao u Zagrebu, a bogosloviju u Senju. Za svećenika je zaređen 21. lipnja 1896. Službovao je kao kapelan u Kraljevici (1896.), Delnicama, Jablancu, Vališselu i Bribiru (1897.), Brinju (1898.), Starigradu (1899.), potom kao administrator u Starigradu (1900.), Čanku (1901.), Lukovu Šugarju (1902.) i Bilaju (1906.). 16. studenoga 1912. imenovan je župnikom u Ledenicama i administratorom u Zagonu. 1919. odveli su ga vojnici zbog navodne protudržavne agitacije. 1920. u prosincu vratio se jer mu krivnja nije dokazana. 27. prosinca 1937. imenovan je začasnim prisjednikom duh. stola. 16. lipnja 1941. imenovan je kanonikom u Bribiru. 1942. imenovan je zamjenikom vojnog vikara hrvatskoga domobranstava nadbiskupa Alojzija Stepinca. Umro je u Vojnoj bolnici 20. travnja 1945.

[357] Josip Krnjak rođen je u Kalinovcu (Zagrebačka biskupija) 18. veljače 1894. Bogosloviju je završio u Senju gdje je za svećenika zaređen 1900. godine. Poslije Lukova Šugarja bio je kapelan u Brodu na Kupi gdje je umro u Kalibovcu 17. srpnja 1915.

Josip Hlača 1913. – 1922., kap. iz Karlobaga
Dragan Hrbek 1922. – 1924.[358]
Ivan Novak 1924. – 1926.[359]
Don Lovre Dražić 1926. – 1937., iz Tribnja
Rudolf Brnabić 1937. – 1938., iz Tribnja[360]
o. Mihovil Hlača 1938. – 1945., kap. iz Karlobaga
o. Stjepan Lesjak 1945. – 1949., o., kap. iz Karlobaga[361]
o. Stanko Pečovnik 1949. – 1951., kap. iz Karlobaga
o Emilijan Zavratnik 1951. – 1953., kap. iz Karlobaga
o. Ambrozije Habek 1953. – 1958., kap. iz Karlobaga
o. Modesto Borak 1953. – 1958., kap. iz Karlobaga
o. Ambrozije Habek 1961. – 1963., kap. iz Karlobaga
o. Antonin Greč 1963. – 1965., kap. iz Karlobaga[362]
o. Modesto Borak 1965. – 1970., kap. iz Karlobaga
fra Zlatko Šafarić 1970. – 1973., kap. iz Karlobaga
fra Ilija Borak 1973. – 1979., kap. iz Karlobaga
fra Krsto Hrženjak 1979. – 1994., kap. iz Karlobaga
fra Davor Burić 1994. – 1996., kap. iz Karlobaga
fra Ante Logara 1996. – 2005., kap. iz Karlobaga
fra Stjepan Bergovac 2005. – 2011., kap. iz Karlobaga
fra Josip Grivić 2011. – 2017., kap. iz Karlobaga
fra Mirko Ljubić Varga 2017.-, kap. iz Karlobaga

[358] Dragutin (Karlo) Hrbek rođen je u Senju 27. srpnja 1894., a za svećenika je zaređen 1917. Iz Lukova Šugarja premješten je u Krasno. Umro je u bolnici u Otočcu 30. srpnja 1937.

[359] Ivan Novak, ex OFM, rođen je u Varaždinu 18. travnja 1887., a zaređen za svećenika u Zagrebu 10. kolovoza 1910. U veljači 1921. primljen je privremeno i namješten za adm. u Korenici. 1922. administrator je u Ramljanima s upravom Čanka. Od 5. rujna 1924. je administrator u Lukovom Šugarju. Bio je 1929. premješten u Kompolje, uz dužnost da upravlja i Švicom. Godine 1930. premješten je kao administrator u Dabar pa u Bilaj-Ribnik (1834.). Otišao je u Zagrebačku biskupiju 1942. g., a 2. srpnja 1966. ekskardiniran je iz Senjsko-modruške biskupije i inkardiniran u Zagrebačku biskupiju.

[360] Razriješen uprave župe zbog sablažnjiva vladanja 20. listopada 1938. (BAS, Spisi 1938., br. 2.605).

[361] Krsno mu je ime Anton. Rodom je iz Njiverc pri Kidričevem (Slovenija). Umro u Ptuju 7. prosinca 1988. u dobi od 77 godina i to kao redovnik-kapucin 59 godina, odn. svećenik 52. godine.

[362] V. LISTIĆ od 24. svibnja 2015.

10.6. Baške Oštarije

Glavni izvor za povijest ove župe jest župna *Spomenica* koja se počinje pisati 1895. Budući da ima mnogo pisaca, svaki od njih ima svoju procjenu što treba sačuvati u pamćenju i što treba zapisati. Uglavnom se bilježe samo glavni događaji, ali katkada se i to ispusti. Nakon što su kapucini 1939. preuzeli upravu Župe, nije *Spomenica* nastavljena, ali se šezdesetih godina 20. stoljeća nastoji popuniti nastala praznina. Dolaskom upravitelja župe Zlatka Šafarića u *Spomenicu* se počinje bilježiti sve što ulazi u oglasnu knjigu. No, zato tu imamo podatke o vremenu, o blagoslovu svake kuće i broju stanovnika, o broju prisutnih na misi, broju pričesnika, umrlih, vjenčanih i sl. Takav način pisanja traje do 2009. kada župu preuzimaju biskupijski svećenici. Kada je 2010. godine župu preuzeo Marinko Miličević, on uz važnije župne događaje bilježi i sve što je vezano uz djelatnost pastoralnoga centra: duhovne vježbe, seminari i sl.

Svi koji su dosad pisali o tom području, kao glavni izvor imali su navedenu Spomenicu.[363]

Sl. 112. Naselja u župi (izradio Nikola Šimunić)

[363] Ante Rukavina, *Zvona ispod zvijezda*, Gospić 1989. str. 61.; Ante Rukavina, *Baške Oštarije i šira okolica*, Zagreb, 1991. O Oštarijama ima više nego u prvoj knjizi, v. str. 83–94. Uključena je proslava obnove. Vidi također: *Ličke župe.* Gospić, 1985, 81–83.

Sl. 113. Dio župe krajem 18. stoljeća (izvor: Mapire)

Područje župe pod vidom socijalno-medicinskih istraživanja obrađuje knjiga: *Dabri i susjedna sela srednjeg Velebita*.[364]

Ime Oštarije nastalo je od *oštarija/gostinjaca/gostionica* koje su bile na prijelazu Velebita iz Like prema moru, odnosno Karlobagu. Budući da postoji mjesto i župa Oštarije kraj Ogulina, ovo naselje se službeno zove Baške Oštarije (Oštarije kod Baga). U pisanim dokumentima naziv Oštarije nalazimo tek u novom vijeku iako je zacijelo to srednjovjekovni naziv. U vrijeme naseljavanja Podgorja stočarima ovo područje nije bilo posebno privlačno, pa se ondje i nije razvilo jače naselje. Tek kad je državna vlast svojim interesima više ušla u prostor i sustavno radila na tome da oštarska ravnica bude prohodna i nastanjena, postao je taj prostor mnogima privlačan za stanovanje. Može se reći da je novovjeko selo Oštarije gotovo na silu utemeljilo bivše vojno nadleštvo baš na pola puta

[364] *Institut za medicinu JAZU*, Zagreb 1959. Glavni rad je onaj Branimira Gušića.

između Karlobaga i Gospića, da bude pristanište putnicima koji polaze k moru i obratno. Jer prije, kako pripovijedaju stari, bilo je svake zime mnogo smrznutih na tom prijelazu Velebita. Naime, od Karlobaga do Brušana nije bilo ni kuće ni kakve kolibe. Nastanku i opstanku sela mnogo su pomogle ceste. Najprije je sagrađena cesta Karolina (1754.), zatim Terezijana (1786.) i konačno 1851. dovršena ova današnja. Njihove trase su se u usponu i spustu razilazile, ali su se na oštarskom prijevoju približile i dobrim dijelom poklapale. Trasa iz 1851. do 1959. u cijelosti je asfaltirana, što je svakako od posebne važnosti i za Oštarije.

U duhu gostinjske predaje, 1939. sagrađen je moderni hotel "Velebno" s 21 sobom i drvoredom oko njega. U planu je bilo da se oko hotela sagradi mali planinarski grad. Nažalost, 1942. oko blagdana Sv. Ilije hotel je zapaljen. Novi hotel istoga imena, ali na drugom mjestu otvoren je 1971. godine. Hotel je stradao na početku Domovinskoga rata. Ubrzo je izgrađen novi, još za rata, ali nažalost nije se uspio održati u miru.

Vikarijat i župa Ledenik

Nakon naseljavanja Podgorja krajem 17. i početkom 18. stoljeća, najprije su uspostavljene dvije župe: Sv. Juraj na sjevernom dijelu i Karlobag na južnom. Od Karlobaga će se poslije odvojiti Cesarica, Lukovo Šugarje i Ledenik/Oštarije. Za široki pojas prema unutrašnjosti, uključujući Dabre i oštarsku visoravan, formirat će se 1786. tzv. vikarijat u Ledeniku. Od 1790. vikarijat se zove mjesna ili lokalna kapelanija, što u pravnom smislu znači isto. Biskup Ježić je 1799. zapisao: *Ledenik. 5. lipnja 1795. Nema crkve ni stana za kapelana. Sada kapelan Josip Prpić boravi u svojoj kući. Rođen je 1748., a kapelan je od 1790. Kuća je 64 a ljudi 564. Ljudi su raspršeni tako da od sjevernog do južnog dijela ima 6 sati. U Oštarijama i obližnjem selu Konjskom ima 26 kuće od kojih je zimi opasno po život ići u Ledenik. Zato je za njih potrebno podignuti novu kapelaniju.*[365] I kada je biskup došao 10. srpnja 1804. u vizitaciju zamoliše ga narodne starješine da se Oštarije priključe lokalnoj kapelaniji u Brušanima. U Ledeniku nema crkve, a u Oštarijama lokalni kapelan Antun Suvić misi u nekoj kapeli/kući koja više liči na špilju. To čini po naredbi vojnog zapovjedništva, bez biskupova dopuštenja. Biskup Ježić kaže da je posvećena Pohodu Blažene Djevice Marije. Nema ni stana za kapelana nego on stanuje u vlastitoj kući.[366] Ledenik je bio i prvo župno središte kada je mjesna kapelanija 1807. podignuta na župu. Župno središte tek je 1820. preneseno u Oštarije.

[365] BAS, FASC. X, br. 39 (Calobagensis)

[366] BAS, Ježićeva vizitacija 1804. fasc. XIV, br. 18.

Prema Šimi Starčeviću,[367] prvi kapelan vikarijata u Ledeniku bio je Matej Šimac iz Bribira. Boravio je u Karlobagu dok se ne sagradi crkva i stan u Ledeniku. Kada u tome nije uspijevao, dan je za kapelana karlobaškom župniku. U Ledenik je došao iz Šugarja Josip Prpić, rodom je iz Ledenika i ondje je oko 1790./91. svojim sredstvima sagradio kuću u kojoj je s dopuštenjem biskupa Ordinarija služio misu sve dok nije u Oštarijama sagrađena drvena kapela. Kada je 1801. umro, njegova kuća u Ledeniku pripala je rodbini. Njegov nasljednik Antun Žuvić (Suvić), glagoljaš iz Karlobaga, ostao je kod svojih u Karlobagu, a u Oštarije je odlazio samo za služenje mise.

Nakon njega dolazi Karlobažanin Andrija Basletić koji će postati prvi župnik (1807. – 1819.). Nastavio je s istom praksom s tom razlikom što je u međuvremenu u Oštarijama ukinuta pošta i što je 1810. srušena drvena kapela. Od tada pa do 1821. na području te župe nije se uopće misilo, nego su se samo podjeljivali sakramenti umirućih i vodili sprovodi onih čija mrtva tijela nije bilo moguće donijeti u Karlobag. Za sve drugo vjernici su dolazili u Karlobag. Narod se nije ni osjećao odijeljen od karlobaške župe.

Prijelaz u Oštarije

Andriju je naslijedio nećak Ivan Basletić. Nakon nešto više od godine dana, dobio je u Oštarijama jednu zgradu u kojoj je mogao misiti dok se ne izgradi crkva. Zbog egzistencijalnih nepogoda premješten je u Priznu, a naslijedio ga je Josip Božičević koji je iz istih razloga tražio premještaj, ali je ostao do 1835. kada ga je naslijedio, najprije kao administrator, a od sljedeće godine kao župnik, Maksimilijan Zerngollern, kojega su pratile nevolje njegovih prethodnika. Svećeniku u Oštarijama je teško, kako sam kaže, jer se izlaže životnoj opasnosti kada u nevrijeme treba ići daleko bolesnicima, a zbog daljine i teškoga terena i ljudi slabo dolaze na misu. Posebno su te teškoće u jakim zimama. Župljani mu ne daju drva, radije idu za sakramente u Liku ili Karlobag, u životnoj je opasnosti kad ide bolesnicima. Župljanima je jako teško dolaziti u Oštarije. Župniku je dalek susjedni župnik. Mnogim župljanima lakše je doći u Karlobag

Da se smanje teškoće, karlobaški župnik Šime Starčević iznosi neke svoje prijedloge. Bolje bi bilo kada bi župnik imao samo Oštarije, a da se za Ledenik i Ravni Dabar odredi posebni kapelan; ili pak da Oštarije preuzme župnik iz Brušana, a da se Ledenik i Dabar vrate ponovno Karlobagu. Ima

[367] BAS, Spisi 1836., br. 786.

Starčević i drugih kombinacija, ali nijedna nije ostvarena, nego su Oštarije ostale župno središte za cijeli prostor koji je u početku namijenjen Ledeniku.[368]

Državnim vlastima bilo je stalo da se Oštarije nasele jer je ono bilo na središtu puta između Gospića i Karlobaga. Teško je osigurati siguran prolaz putnika i robe ako kraj nije naseljen. Zato su vlasti katkada i prisilno ondje naseljavale stanovništvo. S druge strane, kada je ojačao promet, i ljudi su se radije ondje naseljavali.

Crkva je u Oštarijama postojala i krajem 18. stoljeća. Fras kaže da je ondje sagrađena nova crkva 1826.[369] Nova prometnica otvorila je bolje uvjete pa se sve više stvaralo ondje respektabilno naselje koje se u onim prilikama i samo nametalo kao župno središte. Službeno je središte župe preneseno iz Ledenika u Oštarije 1820. Dakako da sve teškoće nisu riješene. Još u listopadu 1862.[370] tuže se biskupu predstavnici Ledenika i Kućišta što su njihova mjesta odijeljena od "mile nam plovanije Baške" i dane Oštarijama koje su im dalje. Nedjeljom oni sudjeluju na misi u Bagu. Neka ih se oslobodi učinjene nepravde.

Godine 1858. sagrađena je nova i prostrana crkva.[371] Kada je još ondje 1888. podignuta škola i povjerena upravitelju župe[372], jasno je bilo da se ne planira nikakvo premještanje župnog središta iz Oštarija. 1913. bilo je 164 krizmanika u župi. Te godine stavljen je križ na skretanju za Konjsko.

Zaštitnik župe je Pohođenje Marijino (sv. Elizabeta), koje se po starom kalendaru slavilo 2. srpnja, zbog lakšeg okupljanja raseljenih – pogodnije je jer je ljeti – i to na bližu nedjelju tome danu. Sadašnji upravitelj župe Marinko Miličević podržao je tu praksu, ali služi misu i 31. svibnja, kada se taj blagdan slavi po obnovljenom kalendaru. Na proslavi se skupljalo dosta ljudi, a taj dan postat će i termin za okupljanje i raseljenih župljana. Redovito se tada na Oštarijama nađe veliki broj vjernika. Slavi se i suzaštitnika župe sv. Iliju čiji je oltar stajao u staroj crkvi. Od drugih blagdana, posebno su posjećeni Božić i Uskrs. Iako od 1939. svećenik nije bio nastanjen u župi, kapucini su često dolazili i po dvojica da dadu ljudima priliku za ispovijed. Vjernici su rado dočekivali svećenike u vrijeme blagoslova kuća, kojom prilikom bolesnici su se ispovijedali i pričestili. U komunističko vrijeme bilo je dosta teškoća s održavanjem vjeronauka za djecu.

---

368 BAS, Spisi 1836., br. 786 i 1756.
369 F. J. FRAS, 158.
370 BAS, Spisi 1862., br. 1502.
371 *Spomenica*, 2.
372 BAS, Spisi 1888., br. 1365 i 1552 .

Broj vjernika u župi

Tabl. 8. Broj vjernika u župi[373]

	1799.	1827.	1841.	1863.	1875.	1896.	1915.	1925.
U Mjestu	50	84	154	215	252	276	305	215
Oštarsko polje						25		
Ripište						16	41	
Vrh takalice						15	16	
Konjsko	115	226	245	280	350	290	308	280
Šušanj	47					84	99	
Crni Dabar	38		114	124	140	146	163	124
Došen Dabar	23		67	100	101	24	2	100
Došen Dulibe						64	83	
Došen Plana						48	86	
Ravni Dabar	67		85	80	88	66	89	80
Raketa						9		
Rujica plan						14		
Kućište	123	340	111	90	131	173	90	90
Ledenik	114	131	117	151	188	262	151	151
Stupačinovo						98		
Ukupno	608	781	893	1 040	1 250	1432	1 745	1 040

Prema popisu upravitelja župe Modesta Boraka 1968.[374] stanje je bilo ovako:

B. Oštarije i Stupačinovo______: 118 stanovnika
Crni Dabar______: 47 "
Došen Dabar______: 11 "
Ravni Dabar______: 5 "
Bačić Duliba______: 2 "
Sušanj______: 53 "
Konjsko______: 36 "
Ruja______: 4 "
Kućišta i Ledenik______: 130 "
Ukupno: **406** stanovnika

[373] Statistika za 1799. uzeta je iz vizitacije biskupa Ježića (BAS, fasc. XII, br. 22), a za ostale godine iz tiskanih biskupijskih shematizama.
[374] *Spomenica,* 46

Upravitelj župe Zlatko Šafarić na završetku pohoda kućama 1973.[375] dao je ovaj broj stanovnika po naseljima:

1. Baške Oštarije	19	kuća	59	stanovnika
2. Stupačinovo	6	kuća	24	"
3. Prpić Polje	4	kuće	15	"
4. Sušanj i 2. kuće od Konjskog	15	kuća	36	"
5. Konjsko	11	kuća	25	"
6. Kućišta	7	kuća	26	"
7. Ledenik (1 žena ne prima)	21	kuća	80	"
Te još				
Ravni Dabar: Prpić Jure, otac, žena i 2 djece			5	"
Ruja – Devčić Pave, Ilija Došen, 2 djece, žena			5	"
pok. Bačić Nikola Ravni Dabar s obitelji			3	"
			278	"

Dabri su se raselili nakon 1970. Župnik Zlatko Šafarić popisao je 1968. u Spomenici one koji su još ondje živjeli. Gore smo vidjeli kako je to izgledalo 1973. Razlozi iseljavanja bili su u promijenjenim uvjetima života i u nenaklonosti tadašnjih vlasti koja nije otvarala radna mjesta, nego je pače zatvarala i do tada postojeća. Iseljavanje je intenzivirano nakon što je 1972. godine ubijen milicajac Uzelac; dvije godine kasnije milicija je ubila Matu Prpića, Dabranina, koji se ilegalno vratio iz emigracije i zajedno s Ivanom Matičićem skrivao se u Dabru.[376]

Nakon što je Biskupija preuzela 2009. upravu župe te obnovila i preuredila župne prostorije, započinje nova vrsta pastoralne djelatnosti u Baškim Oštarijama. Župne prostorije ne služe samo za župu, nego su stavljene u službu biskupijskog pastoralnog centra kojim upravlja župnik uz pomoć biskupijskog osoblja. Sada je župnik Marinko Miličević koji je ujedno i biskupijski generalni vikar. Miličević organizira razne pastoralne susrete i duhovne vježbe.

Može se reći da pastoralni centar postaje sve više jedna duhovna oaza u koju dolaze razne skupine: mladi, odrasli, ministranti, katoličke udruge, školska djeca, kako na biskupijskoj tako i nacionalnoj razini. Dakako, ima još prostora da se još više iskoristi mogućnost ove kuće u slobodne dane i mjesece, posebno u zimskom i proljetnom razdoblju. Što se tiče župe, uočljivi su pomaci u vjerskom oživljavanju ovog kraja pod vidom izgradnje sakralnih objekata. Izgrađene su dvije kapele: Presvetog Trojstva u Ledeniku (2011.) i sv. Mihovila u Crnom

[375] *Spomenica*, 46.
[376] A. RUKAVINA, 1991, 43; K. KATALINIĆ, 2018, 15–64.

114. Proslava župnog zaštitnika 2018. (snimio Nikola Turkalj)

Dabru (2014.). Redovito za zaštitnike ovih kapela okupe se domaći, ali i iseljeni Dabrani, Ledeničani i Oštarci. Na proslavama bude i 150 do 200 vjernika. Ove kapelice izgrađene su zaslugom i zauzimanjem Ivana Tomljenovića, načelnika Općine Karlobag i mještana Baških Oštarija.

Ono što je dobro spomenuti u pogledu naseljenosti župe (svega 26 obitelji) je da ima i obitelji koje se vraćaju živjeti na Oštarije. Pozitivan znak je što sve više ljudi, rodom iz Oštarija, iz Zagreba i Rijeke ljeti i zimi dolazi živjeti na Oštarije.

Što se tiče stanja sakralnih građevina, najveću potrebu za sanacijom ima župna crkva, obnova preostaloga dijela vanjske fasade i pokrova krovišta koje zbog kondenzacije stvara vlagu i šteti građi krovišta.

Najveći broj ljudi okupi se za proslavu Sv. Elizabete koju oni slave prvu nedjelju u srpnju. Tada bude i do dvjesto pedeset ljudi, domaćih i iseljenih mještana i prijatelja Baških Oštarija. Veselje se nastavlja nakon službe Božje, a načelnik Općine pobrine se da svaki hodočasnik bude pristojno pogošćen.

Sl. 115. Oživljava i ugodno druženje poslije mise (snimio Nikola Turkalj 2018.)

Sl. 116. Župnik se snađe u svakom sjedalu (snimio Nikola Turkalj 2018.)

Crkva

Petar Runje pronašao je podatak da je krajem 15. stoljeća postojalo jedno marijansko hodočasničko svetište iznad Baga (*supra Scrissam*).[377] Svakako to ne može biti Krasno jer se za nj ne može reći da je iznad Karlobaga. Svakako je važan podatak koji donosi karlobaški župnik Ivanković da je na Oštarijama 1782. počela pobožnost Pohoda Majke Božje rođakinji Elizabeti. To znači da je u to vrijeme nastala drvena kapelica koju je biskup Ježić našao 1804. na Oštarijama. On izričito kaže da je posvećena Marijinu Pohođenju.[378] Ona se 1810. urušila, ali će se titular prenijeti na sljedeće dvije crkve koje će se ondje sagraditi. Nakon 1821. župnik je na Oštarijama dobio za bogoslužje jednu zgradu. Fras je u svoje vrijeme (1835.) našao zidanu crkvu na Oštarijama i kaže da je sagrađena 1826. godine. Spominje je i župnik Zergollern u dopisu od 16. svibnja 1836. godine. Kaže da je novogradnja i od kamena, ali da je premalena za 818 vjernika, koliko ih ima župa.[379] Današnja crkva sagrađena je 1858. godine

U Ledeniku je mjesni kapelan sagradio 1790./91. sebi kuću i u njoj obavljao bogoslužje. Kada je on 1801. umro, njegova kuća pripala je njegovoj rodbini. Još tada se počelo razmišljati o premještaju sjedišta iz Ledenika. Ipak je u vrijeme osnivanja župe 1807. kao središte naveden Ledenik. No, još tada postoji na Oštarijama drvena kapelica. I ona je 1810. srušena. Tek 1820. dobiva župa na korištenje postojeću zgradu u Oštarijama. Vjerojatno je to bilo povezano

---

377 P. RUNJE, 2001, 140; Preuzeto iz lista *Zvona*, 1987/11, 12.

378 *Spomenica* (s. p.)

379 BAS, Spisi 1836., br. 600.

Sl. 117. Župna crkva nakon 1943.
(izvor: Europa, 3)

Sl. 118. Župna crkva nakon obnove
(snimio Marinko Miličević 2018.)

sa službenim premještajem središta župe iz Ledenika u Oštarije. Fras kaže da je u Oštarijama sagrađena crkva 1826., što bi bilo i za očekivati jer je malo vjerojatno da ondje nije sagrađena crkva sve do 1858., kada je dovršena crkva koja je ondje i danas, dakako uz brojne popravke i preuređenja. Nova crkva počela se graditi 1855., a dovršena spomenute godine. Veliki oltar na čast sv. Elizabete dovršen je tek 1866. Crkva nema tornja, nego je na "preslicu". 18. veljače 1912. održavana je doprinosbena raspava za prekrivanje crkve limom te zidanje tornja na crkvi.[380] Nije bilo sredstava, pa ni tornja. Kada je 1899. podignut pokrajnji oltar na čast sv. Ilije, taj svetac postao je suzaštitnik crkve i župe.[381] Vlada je 1917. zatvorila crkvu zbog otpadanja žbuke. Misa se održavala u župnom stanu.[382] Crkva nije popravljena ni nakon deset godina pa je biskup za vrijeme krizme 1927. služio misu pod vedrim nebom.

380 Spomenica, 7.
381 BAS, Spisi 1899., br. 1910.
382 BAS, Spisi 1917., br. 2688, 2838, 3007.

U korizmi 1904. nabavljen je za crkvu Križni put od A. Scholza iz Zagreba, a 1913. postavljen je križ na križanju prema Konjskom. U *Spomenici* piše da su na crkvi 1935. stavljeni novi prozori.

Od 1939. godine župom upravljaju kapucini iz Karlobaga. Tako će biti punih 70 godina jer će biskupijski svećenici župu preuzeti 2009. godine. Nakon rata župa je povjerena kapucinima u Karlobagu. Upravitelj župe o. Emilijan Zavratnik piše 1949. da se za lijepog vremena misilo u zidinama crkve, a za Božić je uređen župni stan za kapelu. Ide se misiti drugu nedjelju u mjesecu. Crkvu su 1943. najprije bombardirali Talijani pa ubrzo zapalili partizani. Ipak su ostala oba zvona na crkvi. Ionako trošna crkva, u ratu je primila dodatne udarce. Trebalo ju je obnoviti, ali nije bilo sredstava. Na koncu je 1950. zabranjeno služiti misu u njoj.[383]

Sl. 119. Glavni oltar i retabl (izvor: Europa, 6)

Dobro je bilo što je protekle godine vraćen župni stan pa je u njemu napravljena kapelica gdje se služila misa. Kako ni stan nije bio dobro popravljen, u noći između Božića i sv. Stjepana 1957. srušio se krov na župnom stanu. Za bogoslužje ostale su još zidine župne crkve, kad je to vrijeme dopuštalo. Iduće godine preuređena je za kapelicu gospodarska zgrada, s time da je uklonjen zid koji ju je dijelio na dva dijela. Zlatko Šafarić je 1968. u tu kapelicu dopremio željeznu peć. Početkom ljeta 1988. kapela je temeljito obnovljena, stavljene su podne pločice, obojana je i dobila drveni oltar, ambon, ormarić za rublje i klupu za sjedenje. Kapela je dobila križni put iz Austrije. (I danas se taj prostor za manje skupine koristi i kao dvorana i kao kapelica.)

383 BAS, Spisi 1950. (zabrana služenja sv. mise u B. Oštarijama).

Sl. 120. a) i b) Dva prozora – vitraja (izvor: Europa, 7)

Osamdesetih godina prošlog stoljeća često se govorilo o potrebi obnove crkve. Najveći pobornik te ideje bio je nadbiskup Pavlišić. Preko Drage Babića, jablanačkog župnika, Pavlišić se povezao sa svećenicima i udrugama u Austriji. Ondje je naišao na velikog prijatelja i entuzijasta Johannesa Regnera, župnika u župi Graz-Ragnitz. On se dao na skupljanje sredstava i na povezivanje onih kojima bi sakralni objekt na Oštarijama dobro došao. Dobro ga je shvatio župnik iz Pölauberga, August Fink. Narod nije bio naročito oduševljen s tom idejom jer se činilo da nema koristi graditi tako veliku crkvu u vrijeme kada je broj župljana tako nisko pao. Dakako da se bojao i troškova. Nisu ni kapucini u Karlobagu mogli slijediti nametnutu dinamiku inicijatora koji su u svojim planovima bili sve raskošniji. Planirao je Regner i gradnju velikog samostana sv. Klare koji bi po njemu mogao doprinijeti duhovnoj obnovi tamošnjeg naroda i cijele Hrvatske.

Za početak krenulo se s izgradnjom novoga župnog stana, ili bolje reći pastoralnoga centra. O tome će biti poslije više riječi. Nakon što je to uspješno

dovršeno, počela je obnova crkve. Početkom ljeta 1989. počela je akcija. Akcija ide preko Nadbiskupije, a radi poduzetnik Tadija Pejić iz Rijeke. Financiraju uglavnom dobrotvori iz Austrije. Radovi su dobro napredovali i već 25. kolovoza 1990. mogla je biti posvećena. Posvetio ju je riječko-senjski nadbiskup u miru Josip Pavlišić uz prisutnost aktualnog riječko-senjskog nadbiskupa Antona Tamaruta i Johanna Webera, biskupa iz Graza, te brojnih svećenika. Inicijator proslave i najveći dobrotvor bio je Johannes Regner, župnik iz Ragnitza, pa je voditelj radova ključeve predao njemu i karlobaškom (i oštarskom) župniku Krsti Hrženjaku. Župa Ragnitz poklonila je i namještaj u crkvi.

Sl. 121. Ulazna vrata, dva prozora (izvor: Europa, 6)

Obnova je poštivala osnovnu strukturu crkve, ali je unutrašnje uređenje bilo dosta izmijenjeno, najviše radom umjetnika iz Voitsberga (Austrija) Franza Weisa. On je izradio oltarni poliptih s motivima iz života BDM, ulazna vrata, krstionicu i izradio prozorske vitraje. Na oltarnom popiptihu (preko 7 m visok i i 4 metra širok) u sredini je susret Blažene Djevica Marije i njezine rođakinje Elizabete, a oko te slike su motivi iz života Majke Božje. Emajlirane table ukrašuju oltar, ambon i tabernakul. Iz marijanskog svetišta u Pőllaubergu donesena je kopija kipa Majke potlačenih (der Bedrängten), čime bi se na oštarsku crkvu željelo prenijeti onaj osjećaj kojim se vjernici utječu Mariji u svetištu u Pőllaubergu.[384] Maleraj je izvršio Valentin Schaunigg i njegova grupa. Sve je financirao vlč. Johannes Regner sa svojim dobrotvorima.[385]

Danas je crkvi hitno je potrebna sanacija pokrova i fasada.

---

[384] A. RUKAVINA, 1991, 86–94.

[385] *Spomenica*, 119. Objavljen je na njemačkom promidžbeni letak koji se dijelio po Austriji i Njemačkoj kojim se zainteresirane obavješćuje što sve nude Baške Oštarije sa svojim sadržajima (*Wahlfartskirche Maria Heimdichung in Baške Oštarije/Kroatien. Jugendlager und Familienerholubg; wandern in Velebitgebirge und schwimmen in Karlobag ... ein Luft-Kurort und Wahlfahrtsort im Gebirge nahe dom Meer*.)

Sl. 122. Kapelica u Ledeniku (snimio Marinko Miličević 2018.)

Kapele

Karlobaški župnik Antun Ivanković zabilježio je u *Spomenici* (str. 7) da je 1782. na Oštarijama uvedena pobožnost Pohoda Majke Božje Elizabeti i da se ona održava od tada uz sudjelovanje naroda (*concursus populi*) svake godine 2. srpnja kada je ondje pjevana misa i propovijed. Vjerojatno je tu sagrađena ona drvena kapela koja se srušila 1810.

U novije vrijeme sagrađene su na području župe dvije kapelice: jedna u Ledeniku, a druga u Crnom Dabru. Za postojanje kapelica na tom mjestu nemamo pisanih tragova. Jedini izvor je svjedočenje naroda.

Kako je već spomenuto, u Ledeniku je prvi mjesni kapelan Josip Prpić sagradio 1790./91. sebi kuću i u njoj imao prostoriju za služenje mise. Kuća je nakon njegove smrti pripala rodbini i prema tome iz tog vremena ne možemo računati da nam se sačuvao neki sakralni objekt. Ante Rukavina je zabilježio predaju da je na lokaciji Pod Sklopinom bila crkvica koja je stradala u potresu. Mještani su stavili njezino zvono na veliki hrast koji je bio kraj nje i zvonili.

Sl. 123. Sv. Mihovil u Crnom Dabru
(snimio Nikola Turkalj 2015.)

Neki Josip Prpić zvani Grujo uzeo je sebi za pravo da okupi ljude i čita sve što svećenik čita.[386] Ana Lemić razgovarala je s mještanima koji joj rekoše da se između dvaju svjetskih ratova još vidio dio zvonika.[387] Po tome bi neka crkvica poslije ipak bila sagrađena. Ona se svakako u službenim popisima ni u biskupijskim shematizmima ne nalazi.

Današnji župnik Marinko Miličević poslao mi je u vezi s time 27. srpnja 2018. sljedeći dopis:

U selu Ledenik iznad Karlobaga, sagrađena je početkom 19. stoljeća manja crkva Presv. Trojstva, a godine 1820. župno središte prenešena je na Baške Oštarije. U Ledeniku je ostalo samo zvono od te crkve, koje je služilo za poziv na molitvu i za oglašavanje kada bi tko umro. Ta crkva se nalazila otprilike u sredini sela.

Ledeničani su marljivi ljudi i nisu se mogli pomiriti s tim da nemaju crkvu u svome selu. Zato su nastojali sagraditi novu crkvu uz groblje (odmah na

[386] A. RUKAVINA 1989, 64–66.
[387] A. LEMIĆ, 2013, 392.

Sl. 124. Svetište kapelice (snimio Nikola Turkalj 2015.)

početku sela), koja bi ujedno služila i kao mrtvačnica. Temelje za tu crkvu uz groblje postavio je Mate Tomljenović 70.-tih godina 20. stotoljeća. Ondašnja vlast spriječila ga je u toj namjeri. Također je i vlč. Josip Kapš, župnik iz Trnovca, pokušao zajedno s Matom pokrenuti izgradnju iste crkve uz groblje, na tim temeljima, ali nije uspio.[388] *Ta želja Ledeničana tek se ostvarila 2011. godine, kada je Općina Karlobag, bez ikakve smetnje uspjela realizirati već dugo željenu crkvu. Izgrađena je na temeljima koje je zepočeo Mate Tomljenović i na kojima je i vlč. Kapš želio izgraditi tu crkvu.*

Danas je ta crkvica u funkciji. Mise se održavaju jednom mjesečno. Posebno dobro dođe za sprovodne mise, jer su prije svećenici tamo služili misu na otvorenom pod lipom koja je u središtu groblja. Treba još spomenuti da je Mate Tomljenović dovršio gradnju zidova oko groblja na Baškim Oštarijama.

Ledenik se često naziva Ledenik Cesarički. Nalazi se 400 metara nadmorske visine i prostire se na površini od 5,84 km².

Isti župnik zabilježio je 2011. u *Spomenicu*: *U jesen, ove godine sagrađena je crkva Presv. Trojstva u Ledeniku, na mjestu gdje je po prilici nekada bila. Naime u II. sv. ratu srušili su je partizani. Budući da je crkva bila posvećena Presvetom Trojstvu, ovaj ćemo blagdan proslavljati svake godine u toj crkvi. Osim toga, prije smo misu na Sve Svete imali na otvorenom u groblju a sprovodne mise smo morali imati na B. Oštarijama, sada nam ova crkva koristi da možemo*

[388] U rukopisnom tekstu o Josipu Kapšu Ana Tomljenović je zapisala: *Kapelica sv. Franje Asiškog u Ledeniku (Velebitsko podgorje) nije privedena kraju, iako je započeta s velikim entuzijazmom Ledeničana i vlč. Kapša. Vlasti su zabranile nastavak radova, jer je izgradnja započeta bez građevne dozvole. Ostali su samo betonski zidovi nedovršene kapelice. Suvišno je napomenuti da do tada niti jedna kuća ili drugi objekt u Ledeniku nije građen s građevnom dozvolom!*

Sl. 125. Župnik i načelnik Općine s Dabranima za stolom (snimio Nikola Turkalj 2015.)

Sl. 126. Vratio se Dabranima osmijeh na lice (snimio Nikola Turkalj 2015.)

tu imati mise prema potrebi ovih vjernika, kojih je više u Ledeniku nego li na B. Oštarijama".[389]

Iz navedenoga proizlazi da je u Ledeniku ipak postojala neka kapelica, ali po svoj prilici nije rađena u dogovoru sa biskupskim nadleštvima pa nije nigdje registrirana.

Slično je i s Crnim Dabrom. Nigdje ta kapelica nije bila registrirana. Župnik je 2014. zapisao u *Spomenicu*: *Ove godine proslavljen je sv. Mihovil u Crnom Dabru. Proslavili smo ga u nedjelju 28. rujna 2014. jer je narodu lakše doći kada je neradni dan. ... Na temeljima stare kapelice Svetog Mihovila sagradila je (Općina) novu crkvu. ... Stari ljudi se sjećaju kako je crkva izgledala, pa su to prenijeli graditeljima. Tako je crkva sagrađena otprilike ista kakva je i nekada bila*.[390] Valja ovomu dodati da se načelnik općine pobrine svake godine da hodočasnici budu primljeni i kao gosti koji bivaju pogošćeni, tako da se u Crnom Dabru osjeti radost druženja, kako se vidi i na priložnim fotografijama.

Teško je posumnjati u to sjećanje naroda, ali ostaju teškoće da to nigdje nije registrirano i da nemamo nikakvih naznaka da su na tim mjestima na blagdan zaštitnika bila ikakva slavlja.

Župa Oštarije nije se nikada tako razvila da može normalno funkcionirati bez pomoći sa strane. Nije bila u stanju uzdržavati i obnavljati crkvene objekte.

---

389 V. *Spomenica*, za 2011. godinu

390 *Spomenica*, za god. 2014.

Sl. 127. Župni stan i pastoralni centar zimi (snimio Nikola Turkalj 2015.)

Župni stan

Župni stan sagrađen je 1861. Veliki popravci započeli su 1916., ali nisu navrijeme završeni pa je stan dulje vremena bio otkriven i kiša je dosta toga uništila. U vrijeme popravka crkve 1917. služio je i za bogoslužje.[391] Župnik se još 1926. tuži da još uvijek nije popravljen. Ipak je bio toliko uređen da je župnik Josip Žagar u njemu stanovao do kraja života (1936.).

U bombardiranju 1943. godine župni stan je potpuno uništen.

Prijatelji iz Austrije, koje je pokrenuo Johannes Regner, župnik u Graz-Ragnitzu, u dogovoru s Riječko-senjskom nadbiskupijom počeli su 1987. graditi novi stan koji je trebao služiti kao pastoralni centar za župu i kao odmaralište i kuća susreta za prijatelje iz Austrije. Kuća je u ljeto iduće godine stavljena pod krov. U subotu 3. rujna u 10 sati bila je svečana misa za završetak grubih radova. Među koncelebrantima bili su Drago Babić iz Jablanca, Alojz Kukec iz Ličkog Osika, Johannes Regner iz Graz-Ragnitza i August Fink iz Pölauberga, koji financira radove kuće s Antonom iz župe Debant.[392] Spomenuo sam samo one koji su se tješnje povezali s projektom.

[391] BAS, Spisi 1917., br. 1092, 2838, 3007; 1918. 1918: 1964, 2383, 2514, 2598.

[392] Spomenica, 120–121.

Župni stan je sagrađen na temeljima starog stana, katnica s podrumom (15x10 m) s uređenim potkrovljem. Ima deset soba s ukupno 24 kreveta. U prizemlju su 4 sobe, 2 sanitarna čvora, kuhinja i blagovaonica; na katu je 6 soba s dva sanitarna čvora s tuševima. Dobročinitelji iz Austrije nazvali su kuću *Obiteljsko odmaralište (Familien-Erholung*) jer je bilo u planu da se ondje ljeti okupljaju obitelji, dok bi preko godine kuća služila za duhovne vježbe za potrebe Riječko-senjske nadbiskupije. Župa Graz-Ragnitz poklonila je pokućstvo za župni stan.

Budući da je u vrijeme Domovinskog rata hrvatska vojska koristila kuću, dosta toga je stradalo.[393] Šteta je rasla jer se kuća nije popravljala. Prijatelji iz Austrije, iako je 1992. sklopljen ugovor s Nadbiskupijom u Rijeci[394], odustat će od korištenja kuće i ona je i službeno predana 2005. novoosnovanoj Gospićko-senjskoj biskupiji. Veće obnove bile su od 2007. do 2009. Obnovljena je vanjska fasada, napravljeno je 16 soba sa sanitarnim čvorom i kupaonicom, ugrađeno je plinsko grijanje, postavljena je nova kuhinja, napravljena je velika dvorana i uređeni su podrumski prostori.

Biskupija ju je obnovila i koristi je kao župni stan i pastoralni centar za održavanje pastoralnih sastanaka i duhovnih vježbi. Voditelj Centra i ujedno župnik je preč. Marinko Miličević, generalni vikar Gospićko-senjske biskupije.

Gore spomenuta kapelica, preuređena gospodarska zgrada, služi danas kao dvorana za pastoralne susrete. Ona je 2008. – 2009. podvrgnuta velikoj sanaciji i prilagodbi novoj ulozi.

Pastoralni centar i dvorana su u dobrom stanju.

Župni ured

Matične knjige počinju 1801. Matice se nalaze:

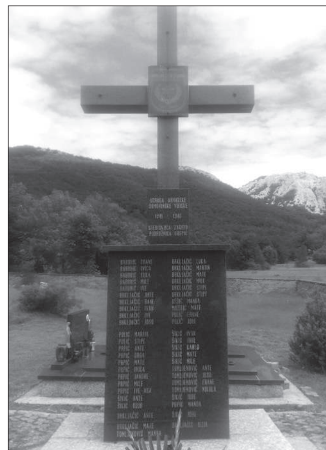
a) u Državnom arhivu Gospić:

- krštenih: 1858. – 1887., 1888. – 1914., 1915. – 1945.
- vjenčanih: 1889. – 1930., 1931. – 1945.
- umrlih: 1889. – 1913., 1914. – 1945.

393 Nadbiskupski arhiv Rijeka, br. 1461/92 0312: Baške Oštarije potvrda o boravku vojske u župnoj kući.

394 1464/92, 0312, Richard Pucher Nussdorf/Deb. ugovor za župnu kuću u Baške Oštarije. U vrijeme rata jedno vrijeme je u kući boravila vojska (Arhiv Riječke nadbiskupije, Spisi: 1461/92 0312, Baške Oštarije potvrda o boravku vojske u župnoj kući).

Sl. 128. Groblje u Oštarijama (snimio Marinko Miličević 2018.)

Sl. 129. Spomen-križ ubijenima između crkve i groblja (snimio Nikola Turkalj 2015.)

b) u Župnom uredu:
- krštenih od 1915. godine.
- vjenčanih od 1946. godine.
- umrlih od 1964. godine.

Spomenica postoji i vodi se uredno prema događajima i datumima. Pretipkana je sva spomenica 1878. – 2015. i spiralno je uvezana (2015).
Stališ duša: postoji popis obitelji kod blagoslova kuća. Postoje tri knjige: *Baške Oštarije*, *Oštarije – Kućište* i *Konjsko – Ledenik*.
Arhivsko gradivo prikladno je složeno. Nalazi se u u župnikovu stanu u Gospiću. Ima nešto knjiga u pastoralnom centru i mogu ih koristiti župljani.
U BAS nalaze se sve tri parice za godine 1826. – 1827.

Groblje

Najstarije groblje je u Ledeniku gdje je bilo u početku središte mjesne kapelanije i župe. Ondje nije prestajala praksa pokapanja ni onda kada je središte župe premješteno u Oštarije. Danas je uz groblje kapelica Presvetog Trojstva, koja služi i za grobljansku kapelu. U Oštarijama je ono osnovano kada su Oštarije postale župno središte. To znači oko 1820. godine. To groblje je proširivano i blagoslivljano. Blagoslovljeno je 1887. i 1907. godine, a to znači da je u to

Sl. 130. Molitva i spomen za žrtve pred Spomen-križem (snimio Nikola Turkalj 2018.)

Sl. 131. Groblje u Crnom Dabru (snimio Nikola Turkalj 2015.)

vrijeme i proširivano. Zid oko groblja obnovljen je 1936. Uz ta dva groblja, na području župe postoje još dva: jedno u Ravnom Dabru, a drugo u Crnom Dabru.

Mjesni kapelani:

Matej Šimac 1777. – 1790.[395]
Josip Prpić 1790. – 1801.[396]
Antun Suvić 1801. – 1803.[397]

Župnici:

Andrija Basletić do 1807. kapelan, a poslije do 1819. župnik Ledenika.[398]
Ivan Basletić 1819.[399]

[395] Matej Šimac rođen je 25. rujna 1739. u Bribiru, završio je nauke u Grazu, svećenik je od 1769. Bio je kapelan u Jablancu, Perušiću, Lešću, administrator u Perušiću, lokalni kapelan u Ledeniku, Kaluđerovcu, župnik u Kuterevu od 1796. do 1821. Umro je 19. siječnja 1821. (Opširan životopis u: *Kuterevo u prošlosti i sadašnjosti 1670. – 2007*., 81–83).

[396] Joso Prpić rođen je 28. ožujka 1748. u Ledeniku. Od 1783. do 1790. lokalni je kapelan u Šugarju, od 1790. je u Ledeniku kao lokalni kapelan, bez crkve i stana, stanuje u obiteljskoj kući. U Ledeniku je od 1790. do 1801. Kuća je u ledeničkoj kapelaniji 64, a duša 564. (BAS, Fasc. X, 39).

[397] Antun Suvić, glagoljaš, rođen je 1752. u Karlobagu. Burić piše: *Žuvić. Godine 1781. kao žakan prima u Karlobagu kuću u patrimonij* (BAS, Patrimonia, br. 27B.). U Karlobagu se spominje kao kapelan 1795.

[398] Andrija Basletić rođen je 1756., a svećenik je od 1781. Bio je kapelan u Karlobagu 1789., lokalni kapelan u Šugarju od 1794. do 1806., a od 9. srpnja 1807. do 1819. župnik Ledenika gdje nema ni crkve ni župnog stana.

[399] Ivan Basletić je nećak Andrije Basletića i naslijedio je Andriju kao upravitelj župe Ledenik. Rođen je u Karlobagu 18. prosinca 1785. Školu je završio u senjskom sjemeništu. Za svećenik je zaređen 1809. Bio je kapelan u Karlobagu i Perušiću, a u Brušanima najprije kapelan, a

Josip Božičević 1822. – 1835.[400]
Maksimilijan Zergollern 1835. –1839.[401]
Ivan Šegulja, adm. 1839.[402]
Paval Pohmajević, adm 1839. – 1841.[403]
Grga Potočnjak, župnik 1841.[404]
Anton Krišković, adm. 1850.[405]
Srećko Jeličić, adm. 1852.[406]
Nikola Protulipac 1853. – 1957.[407]

---

od 1814. kao župnik. Nakon nešto više od godine dana, dobio je u Oštarijama jednu zgradu u kojoj je mogao misiti dok se ne izgradi crkva. U njegovo vrijeme Oštarije postaju župno središte. Zbog egzistencijalnih nepogoda premješten je u Priznu gdje je bio župnik od 1822. do 1826., a poslije je premješten u Cesaricu. Umro je kao "parochus emerittus" cesarički 23. svibnja 1854.

400 Josip Božičević rođen je krajem 18. stoljeća, studij teologije završio je u Senju i 1821. zaređen za svećenika. Nakon Baških Oštarija bio je župnik u Bužimu. Umro je 29. listopada 1849.

401 Maksimilijan Zergollern (Cerngoller) rođen je u Senju 1804. Otac mu je bio viši krajiški časnik. Bogosloviju je pohađao u Zagrebu i Senju gdje je 1828. zaređen za svećenika. Bio je kapelan u Ogulinskim Oštarijama, u Senju i Kaluđerovcu, otkuda je na vlastitu molbu došao u Baške Oštarije. Pao je s konja 1836. pa je tražio lakše mjesto. Tek 1839. dobio je Ribnik. Umro je 26. travnja 1854.

402 Ivan Šegulja rođen je 1811. u Novom Vinodolskom, bogosloviju je završio u Senju i 1835. zaređen je za svećenika. Prije Oštarija bio je kapelan u Ledenicama, administrator u Brinju, a poslije kapelan u Udbini.

403 Paval Pohmajević rođen je u Senju 5. siječnja 1788., bogosloviju je završio u Senju 1831. i ondje je zaređen za svećenika. Od 1833. do 1839. nalazi se u Bruvnu kao upravitelj župe. Umro je 28. travnja 1847.

404 Grga Potočnjak rođen je u Novom Vinodolskom 1800. godine. Teologiju je završio u Senju i ondje je 1828. zaređen za svećenika. Nakon Oštarija bio je administrator u Prozoru i Saborskom. Umro je u 50. godini života 12. rujna 1855.

405 Anton Krišković rođen je u Novom Vinodolskom 23. kolovoza 1816. Bogosloviju je završio u Senju, a za svećenika je zaređen 31. srpnja 1842. Službovao je kao kapelan u Tounju (1842.), Ogulinu (1845.), Ličkom Lešću (1848.), Otočcu (1850.), Smiljanu (1850.), bio je administrator u Maljevcu (1850.), Baškim Oštarijama (1850.), Cesarici (1852.), opet u Baškim Oštarijama (1860.), u Maljevcu, župnik u Gračacu (1877.) i Tounju gdje je umro 2. srpnja 1879. U fasciklu (BAS) "Svećenici" ima njegov opširan životopis iz 1835. godine.

406 Srećko (Felix) Jeličić rođen je u Selcu 10. srpnja 1819. Bogosloviju je završio u Senju gdje je 20. srpnja 1845. zaređen za svećenika. Službovao je kao kapelan u Perušiću (1845.), Lešću (1850,), Smiljanu i Udbini (1851.), Lovincu i Karlobagu (1852.), kao upravitelj župe Oštarske u Lici (1852.), Podlapcu (1853.), kapelan u Rakovici (1859.) i kao župnik u Saborskom (1861,). Smutio mu se um 1880. pa je umirovljen iduće godine, u kojoj je i umro 14. studenoga.

407 Nikola Protulipac rođen je u Novigradu (Zagrebačka biskupija) 2. rujna 1798. Gimnaziju je završio u Karlovcu, tri godine bogoslovije u Zagrebu, a četvrtu u Senju. Zaređen za svećenika 14. rujna 1825. Bio je administrator u Divjakama, administrator i župnik u Širokoj Kuli, administrator u Stajnici, od 1836. župnik je u Plaškom, od 1840. u Saborskom, administrator u Baškim Oštarijama od 1860., župnik u Palanki. Ondje je umro od tifusa 2. kolovoza 1873.

Anton Krišković, adm. 1857. – 1860. (ponovno)
Mile Tićac, adm. 1860.[408]
Bonaventura Kertizza 1860. – 1887.[409]
Franjo Muršić 1887. – 1891.[410]
Adalbert Schmitzer 1891. – 1893.[411]
Josip Žagar 1899. – 1904.[412]
Juraj Očić 1937. – 1938.[413]
Nikola Rendulić 1938. – 1939.[414]

---

408 Mile Tićac rođen je u Pazarištu 1828. Bogoslovlje je završio u Senju 1853. Bio je administrator župe Baške Oštarije 1860. Ubrzo je zbog bolesti umirovljen i umro je 27. svibnja iduće godine.

409 Bonaventura Kertizza rođen je u Rijeci 13. srpnja 1805. Bogosloviju u Senju završio je 1832., kada je zaređen za svećenika. Bio je kapelan u Rijeci i kaptolski suplent do 1848., potom kapelan u Fužinama i Lukovdolu, administrator u Prezidu (1850.) i subsidijar u Bribirskom kaptolu. Od 1853. administrator je u Korenici, a od 1860. župnik u Baškim Oštarijama. Umirovljen je u svibnju 1887. i 29. istog mjeseca je umro. Pokopan je na mjesnom groblju.

410 Muršić Franjo rođen je u Gibini 2. travnja 1855. Bogosloviju je pohađao u Pečuhu i Senju. Za svećenika je zaređen 23. svibnja 1882. Službe: kapelan u Gospiću i Hreljinu, administrator u Ledenicama, kapelan u Bakru i Vrbovskom, od 2. travnja 1887. do 9. rujna 1891. administrator u Baškim Oštarijama. Nakon toga administrator u Dabru i Palanki. 19. prosinca 1900. umro je u Štrigovi, u rodnom mjestu Gibini.

411 Vojtjeh Šmicer (Schmitzer) rođen je u Senju 24. travnja 1864. Bogosloviju je završio u Senju i zaređen je za svećenika 1. srpnja 1888. Služio je u Bakru i Rijeci, a 9 rujna 1891. postaje administrator u Baškim Oštarijama i ostaje do 24. ožujka 1893. kada postaje administrator u Kuli. Od 8. rujna 1894. do 30. travnja 1895. administrator je u Prizni. Nakon toga služio je u Brinju i Rudopolju, Sv. Roku, Razlogama, Crbom Lugu, Liču, Selcu. Umro je 20. kolovoza 1937. u sjemenišnoj bolnici u Senju. Nekoliko puta je suspendiran i kažnjavan.

412 Josip Žagar rođen je u Kupjaku 5. siječnja 1863. Bogosloviju je završio u Senju i ondje je zaređen za svećenika 1885. Od 1899. do smrti 1936. bio je župnik u Baškim Oštarijama i ostao je u lijepom sjećanju svojim župljanima. Učitelji su ondje jedva izdržali godinu dana i stalno se tužili na teške uvjete života. Žagar je ondje izdržao 34. godine i nije se nikada tužio. Bio je blage naravi pa su ga zvali od milja *naš Jožica*. Umro je 2. listopada 1936. u Baškim Oštarijama. Pokopan je na mjesnom groblju. Lijepo ga je opisao Dršan Trepčić u *Zvonima* (1977, br. 12, str. 7.).

413 Juraj Očić, ex OFM, rođen je 31. srpnja 1910. u Rakovcu, klasičnu gimnaziju pohađao je kod franjevaca u Varaždinu, a teologiju u Zagrebu i Senju. Zaređen je 28. lipnja 1936. 18. kolovoza 1936. imenovan je kapelanom u Grižanima. 30. rujna 1936. dodijeljen je za duhovnog pomoćnika u Ogulinu. 1937. postaje administrator u Klancu i Kaluđerovcu, 28. kolovoza 1937. administrator je u Oštarijama Baškim. 20. listopada 1938. premješten je u istom svojstvu u Krmpote, a 24. ožujka 1942. u Ledenice. Od 1956. upravlja župama Ledenice, Krmpote i Zagon. Umro je 14. kolovoza 1966. u Ledenicama i ondje je pokopan. Bio je posebno glazbeno nadaren.

414 Nikola Rendulić rođen je u Ličkom Osiku 1912. Bogosloviju je završio u Senju i zaređen je za svećenika 28. lipnja 1936. Bio je upravitelj Široke Kule i Bunića. U Baškim Oštarijama bio je od 10. kolovoza 1938. Iz Oštarija je premješten u Rudopolje, a nakon što je ta župa gotovo uništena već na početku Drugoga svjetskog rata, nakon "prve puške", u studenom 1941. premješten je u Smiljan i povjerena mu je uprava župe Bužim. Umro je 16. rujna 1949. u gospićkoj bolnici.

o. Mihovil Hlača 1939. – 1946., kap. iz Karlobaga
o. Emilijan Zavratnik, kap. 1949.-[415] kap. iz Karlobaga
o. Ambrozije Habek -1958., kap. iz Karlobaga
o. Modesto Borak 1958. – 1961., kap. iz Karlobaga
o. Ambrozije Habek 1961.- kap. iz Karlobaga
o. Modesto Borak, kap. iz Karlobaga
fra Zlatko Šafarić 1967. – 1979., kap. iz Karlobaga
fra Krsto Hrženjak 1979. – 1994., kap. iz Karlobaga
fra Davor Burić 1992. – 1994., kap. iz Karlobaga
fra Ante Logara 1994. – 2005., kap. iz Karlobaga
fra Stjepan Bergovac 2005. – 2009. kap., iz Karlobaga
Nikola Turkalj 2009. – 2010., iz Gospića[416]
Marinko Miličević 2010.-, iz Gospića.[417]

10.7. Prizna

Danas je Prizna poznata jer je ondje trajektna luka za otok Pag. Administrativno pripada Gradu Senju iako je mnogo bliže Karlobagu (do Senja je 50 km, a do Karlobaga 15). Od magistrale do morske obale (Donje Prizna ili Gradina) napravljena je od 1976. do 1978. cesta koja je u vrijeme Domovinskog rata popravljena i proširena jer je tim putem išao promet od sjevera prema jugu Hrvatske u vrijeme kada je Maslenički most bio srušen i na okupiranom području. Sam naziv Gradina upućuje na neku utvrdu u prošlosti, a arheolozi kažu da je u blizini bilo ilirsko gradinsko naselje i kasnobizantska utvrda iz 6./7. stoljeća.[418]

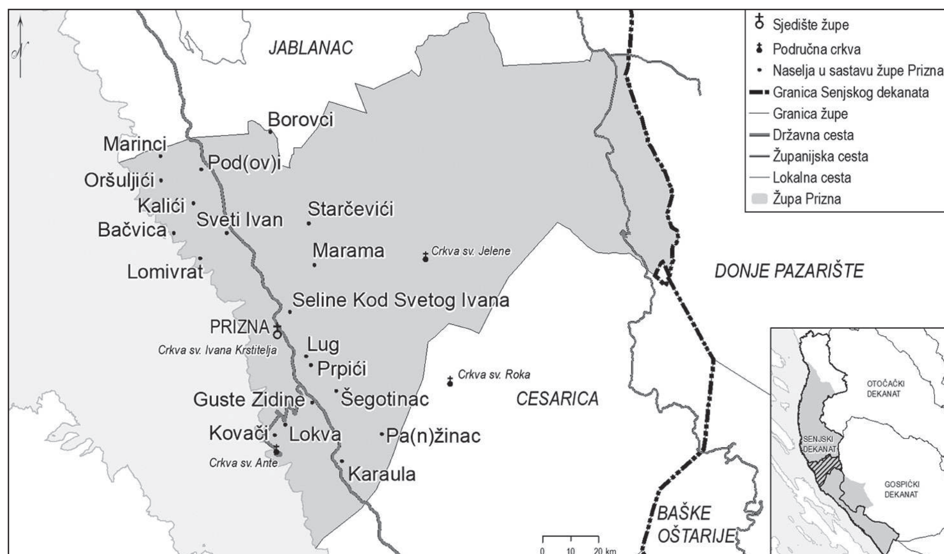
---

[415] U ovo vrijeme kapucini su se često izmjenjivali, tako da se može reći da su sačinjavali grupu (Emilijan Zavratnik, Ambrozije Habek, Modesto Borak, Antonin Greč) koja je vodila brigu o Karlobagu i okolnim župama.

[416] Nikola Turkalj rođen je u Taborišću kraj Slunja 16. studenoga 1964. godine. Bogoslovlje je završio u Rijeci i Zagrebu. Za svećenika je zaređen u Rijeci 16. kolovoza 1992. Bio je kapelan u Ogulinu i Gospiću, župnik u Bilaju u upraviteljem župa Ribnik i Novi u Lici. Potom je postao župnik u Otočcu, predstojnik biskupijskog katehetskog ureda. 2004. imenovan je biskupijskim ekonomom. Uz to upravlja župama Smiljan, Trnovac, Brušane i Bužim.

[417] Marinko Miličević rođen je 22. ožujka 1971. u Gradačcu (BiH). Pristupio je Družbi Isusovoj i 2005. diplomirao na Teološkom institutu te Družbe u Zagrebu. U rujnu 2008. došao je u Gospićko-senjsku biskupiju. Za svećenika je zaređen 29. lipnja 2009. godine. Do 2016. bio je biskupijski kancelar, a nakon toga generalni vikar.

[418] R. JURIĆ – I. ŠKORO, 2017, 132–133.

Sl. 132. Naselja u župi (izradio Nikola Šimunić)

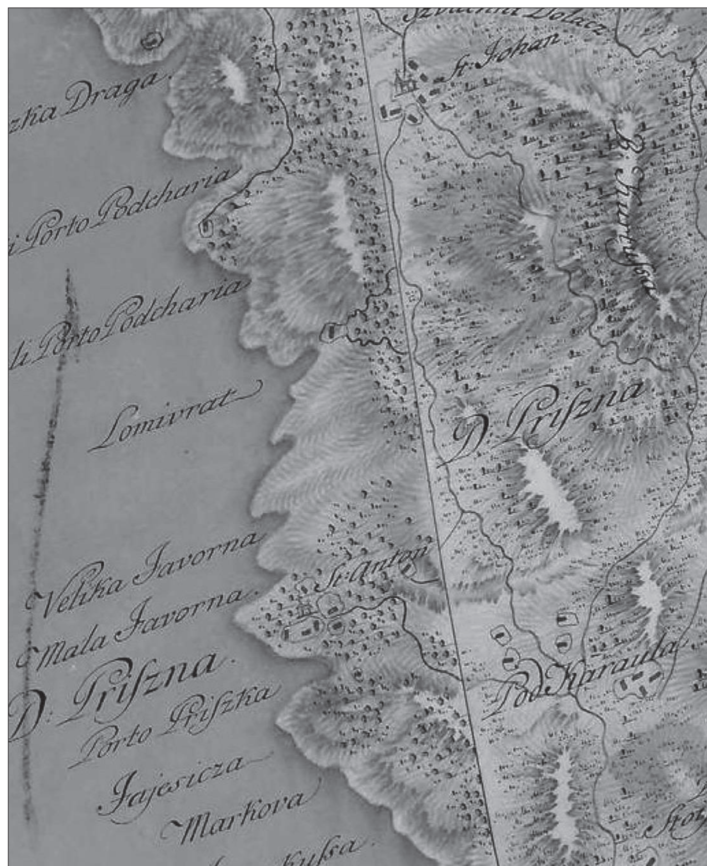
Župa

Područje župe do 1786. bilo je unutar župe Jablanac. Tada je uspostavljen vikarijat, što znači da je ondje redovito boravio svećenik. Župa je ondje osnovana 1807., a crkva sv. Ivana Krstitelja postala je župna crkva.

Iz već spomenutoga, jasno je da je obalni dio bio naseljen i u dalekoj prošlosti, a već činjenica da je u srednjem vijeku postojala podalje od obale crkva sv. Ivana jasno govori da je kraj oko crkve bio naseljen. Župna crkva ima od davnine zemljište zvano Ogradica. Bach spominje da je crkva posvećena 1418. i da ima jedno zvono iz 1713.[419] Zacijelo nije ostala čitava nakon raseljavanja Podgorja. Na njezinim ruševinama dograđena je u vrijeme naseljavanja nova crkva.

Biskup Pohmajević posjetio je Priznu 5. svibnja 1724. Predvečer uoči toga dana biskup je s pratnjom krenuo iz Jablanca prema Prizni. Prenoćili su u lađi. Ujutro su došli u Priznu gdje ih je dočekao karlobaški župnik s nekolicinom vjernika koji su došli s konjima za biskupa i pratnju do obale i uputili se prema crkvi sv. Ivana. Biskup je posvetio groblje, zvona i crkvu koja je imala tri oltara. Nakon mise ručao je pod drvećem oko crkve, 57-orici, među kojima je bilo više odraslih nego mladih, podijelio je sakrament svete potvrde.

[419] BACH, 2010, 133.

Sl. 133. Dio župe krajem 18. stoljeća (izvor: Mapire)

Vrativši se od sv. Ivana sišli su s konja i ušli u lađu te otplovili do Jablanca, a drugi dan do Sv. Jurja.[420]

Biskup Benzoni navodi da je 1733. oko crkve sv. Ivana bilo 7 ili 8 raspršenih seoskih kuća, a uz crkvu sv. Antuna samo obitelj Matijević koja je ondje podigla crkvu o svom trošku.[421]

U ljetno vrijeme, kada je nestašica vode, župnici se tuže da moraju ići u šumu ili u koje drugo susjedno mjesto gdje ima vode. Biskup Ježić kaže 1795. da u srpnju i kolovozu, kada su ljudi i stoka u planini, kapelan može stanovati u Jablancu. Zbog nedostatka klera i opadanja broja župljana, sve su slabiji bili

420 Hrvatski državni arhiv, protokol 15, Fasc.

421 BAS, F II (B), 7; Burić, 78.

uvjeti da župnik boravi u župi. Od 11. travnja 1944. župa je dana na upravu kapucinima u Karlobagu.

Upravitelj župe o. Modesto Borak ovako je 1971. opisao župljane: *Vjernici Prizne su dobri. Rado polaze na sv. misu, rado se mole, rado daju pomoć za svoju crkvu. Više puta sam rekao da od Rijeke do Zadra nema bolje župe od Prizne. Njihova župna crkva sv. Ivana Kristitelja je njihova ljubimica. U zadnje vrijeme mnogo su žrtvovali za svoju crkvu.*[422]

Broj vjernika u župi

Tabl. 9. Broj vjernika u župi

	1828.	1841.	1863.	1875.	1896.	1915.	1973.	2011.
U Mjestu	59	20	55	35	55	44		
Bačvica	87	87	75	100	162	161	9	3
Borovci		30	26	36	49	47	6	2
Brina						46		
Guste zidine			41	44	59	55	24	6
Ivinovica	24	28					15	2
Kalići							5	2
Karaula	66	34	53	59	95	96	23	2
Kovači								4
Lokva	68	68	15	38	64	23		
Lomivrat			14	16	20	7	9	2
Lug			42	51	75	75		
Marama		20	23	26	50	78	8	1
Marinci						50		3
Oršulići						9		1
Pa(n)žinac		23	39	25	39	45		
Pod(ov)i		31	40	54	101	99		
Prpići								4
Seline kod Sv. Ivana	67	92	68	53	76	61	16	2
Starčevići							11	2
Sv. Ivan					31	47	20	
Šegotinac						5		
Žutac						5		
Financ. straža					5	4		
Stranci						4		
Ukupno	303	433	491	572	881	991	183	34

[422] *Spomenica*, 1.

1768. Prizna ima 300 duša, 1804. u 24 kuće živi 243 vjernika.

Nakon 1916. nemamo shematizama u kojima je naveden broj vjernika po naseljima. Sačuvani su nam podaci župnika nakon blagoslova obitelji ili na kraju godine. Donosimo podatke za 1973. i 2011.[423]

Prema popisu iz blagoslova 2016. svega je 15 obitelji, i to je pretežno staračko stanovništvo. U ljetno vrijeme broj je povećan zbog turističke sezone i dolaska iseljenih obitelji te domaćih i stranih gostiju. No, to je sezonski.

Zimi je pohađanje mise u malome broju (1 do 10 vjernika) što može djelovati na svećenika obeshrabrujuće. Budući da je riječ o malom broju vjernika, župa ne može podmiriti niti putne troškove svećenika. To redovito čini Biskupija, tj. Biskupijska ustanova za uzdržavanje klera. Poteškoće u dolasku na misu koji put stvaraju i vremenske neprilike u dolasku i svećenika i vjernika.

Svjetliju točku bilježi *Spomenica* 2013. (181) da se u Gradini, s desne strane trajektne luke Prizna – Žigljen gradi novo naselje Bećak, više vikendaškoga tipa, ali u zadnje vrijeme znaju i preko zime ostati te bude malo života.

Vjernicima je svake nedjelje na raspolaganju *Listić župe sv. Karla Boromejskog te župa Cesarica, Lukovo Šugarje i Prizna*

Župna crkva

Do 1. travnja 1786. bila je filijala župe Jablanac. Toga datuma dobila je svoga vikara – kao kurata. Crkva sv. Ivana Krstitelja 1807. podignuta je na župu.

Crkva sv. Ivana (Lemić, 115, 328) spominje se u 15. stoljeću. Bach tvrdi da je veoma stara jer je posvećena 17. svibnja 1418. U Bachovo vrijeme imala je jedno zvono iz 1713. godine. Vjerojatno je oko te godine na temeljima srednjovjekovne crkve sazidana ova današnja. Tim zahvatom i naknadnim obnovama izgubila je svoj prvotni izgled (Starim cestama, 98) tako da je danas teško ustanoviti njezin srednjovjekovni oblik. Kad ju je biskup Pohmajević posjetio 1724., imala je tri oltara: veliki posvećen sv. Ivanu Krstitelju, pokrajnji s desne strane sv. Antunu Padovanskom i treći, s lijeve strane Gospi od milosti. Ta je crkva bila 1769. prepuštena propadanju. Kao i u nekim drugim podgorskim župama, žitelji su preko ljeta živjeli sa svojim stadom visoko u Velebitu, a u to vrijeme crkva u blizini mora bila je i nedjeljom bez vjernika. Ipak je zbog udaljenosti župe i župnika preporučeno 1768. da se ondje osnuje mjesna kapelanija, ali da se kapelan nastani u luci kod Sv. Antuna gdje mu treba sagraditi stan na ruševinama

[423] *Spomenica*, 179–180.

Sl. 134. Župna crkva sv. Ivana Krstitelja 1976. (izvor: SBS, snimio 1976. Mićo Rukavina)

Sl. 135. Oltar u župnoj crkvi 1976. (izvor: SBS, snimio 1976. Mićo Rukavina)

stare kuće kraj crkve.[424] Vikarijat je osnovan ondje 1786. godine, kada su zacijelo uklonjeni i nedostaci: loš krov i nedostatak ormara za liturgijsko ruho, na što su se svećenici i prije tužili.

Biskup Ježić posjetio je Priznu 31. svibnja 1795. Mjesni kapelan bio je tada Bartol Tomljanović. U 23 kuće živjelo je 216 duša. Crkva sv. Ivana Krstitelja je sat hoda udaljena od mora. Jamačno su veliki popravci bili i 1912. jer se govori o novoj župnoj crkvi.[425]

U crkvu je 1949. postavljen novi križni put.[426]

Crkva je više puta popravljana. Mandekić Nikola napravio je 1967. nove klupe u crkvi. Tada su napravljena i nova sakristijska vrata. Iduće godine stavljene

[424] BAS, Fasc. II (B), 7; Fasc. B, 43 (Jablanac).

[425] BAS, Spisi 1912., br. 1325, 2797 (jablanački dekan umoljen da izvjesti glede nove župne crkve u Prizni).

[426] BAS, Spisi 1949., br. 758.

Sl. 136. Današnja župna crkva i staro groblje
(snimila 29. srpnja 2018. Blaženka Ljubović)

su nove grede i novi krov. Župnik Drago Babić tužio se da su mnoge umjetnine stradale zato što zaštitari nisu dopustili staviti salonitski pokrov na krovu, koji ne propušta vodu, nego kanalice koje treba često popravljati i opet propuštaju.[427] Kupe su zamijenjene limom. Lim je 1999. zamijenjen crijepom. Stari truli pobočni oltari uklonjeni su 1971. godine. Struja je uvedena 1983. godine. Zvono od 50 kg nabavljeno je 1998. godine. Zadnji veliki zahvat na crkvi učinjen je 1999. kada je oko crkve izvršen opkop, na krov stavljen crijep, betoniran prostor ispred crkve i uređen zeleni pojas oko crkve. Svetište je pokriveno bakrenim limom. Na blagdan Sv. Ivana te godine crkva je blagoslovljena i otvorena za bogoslužje.[428] Kada je 2012. bura dignula taj krov, stavljen je jeftiniji pokrov, a troškovi su podmireni od prodaje bakrenog lima.

---

[427] *Spomenica župe* započeta 1953., 4.

[428] Listić župa 87, 23. lipnja 2013.

Sl. 137. a) Donja Prizna i crkva sv. Ante 1976. (izvor: SBS, snimio 1976. Mićo Rukavina)

Sl. 137. b) Oltar sv. Ante 1976. (izvor: SBS, snimio 1976. Mićo Rukavina)

Kapele

Kapela sv. Ante

Biskup Benzoni spominje 1733. crkvu sv. Antuna koju je sagradila obitelj Matijević o svom trošku. Te godine bila je to jedina obitelj u Donjoj Prizni.[429] Ona je poslije slovila kao patron te crkve. Sagrađena je nakon 1724. jer je Pohmajević te godine ne spominje. Crkva je zidana, ali loše. U opisu 1769. stoji da je treba popraviti i da ondje treba izgraditi i stan za svećenika.[430] Ježić 1795. kaže da se nalazi četvrt sata dalje od sv. Ivana, na morskoj obali. Krov crkve treba popraviti. Krstionice nema.

Biskup Ježić za vrijeme vizitacije 1804. kaže da je crkva toliko trošna da lokalni kapelan misi u stanu. Zanimljivo je da župa ima 60 zakladnih misa za

429 BAS, Fasc. I (B), br. 28 (Jablanac).
430 BAS, Fasc. B , 43 (B), (Jablanac).

Sl. 138. a) Crkva sv. Ante u Donjoj Prizni danas (snimila 29. srpnja 2018. Blaženka Ljubović)

Sl. 138. b) Svetište u crkvi sv. Ante u Donjoj Prizni (izvor: Listić 190/2015.)

Mirka Erdedija. Kapela je 1807. temeljito obnovljena tako da će se često govoriti da je ona tada sagrađena i da je ona župna crkva.[431]

Župnik M. Grünhut podigao je 1870. iz temelja svetište i malu sakristiju u kapeli sv. Antuna Padovanskog.[432] U noći između 19. i 20. studenoga 1887. navalila je silna povodnja (pijavica) i napunila vodom sav župni stan i kapelicu sv. Antuna, izderala i odnijela put tako da župnik nije mogao poći ni misiti. Tri su momka iz financijalne straže dva puna sata bacala vodu iz župnog stana. Župni vrt je zasut kamenjem do metar i po visine. Župnik Marko Rakuša jedva je ostao živ.[433] Crkva je obnovljena temeljito 1919., a blagoslovljena 1924. Oltar je blagoslovljen dvije godine kasnije.[434] Manja oštećenja dobila je crkva na početku Domovinskog rata.[435] Današnji izgled dobila je zadnjom

[431] F. BACH, 2010, 286. Prijevod je izgleda loš. Vjerojatno je smisao zadnje rečenice da je crkva podignuta na župu 1807.

[432] BAS, Spisi 1870., br. 1761.

[433] BAS, Spisi 1887., br. 1441, 1544.

[434] BAS, Spisi 1926., br. 680.

[435] Arhiv Riječko-senjske nadbiskupije, Spisi 1991., br. 852 i 1811 (Prizna, oštećenje kapelice sv. Ante na obali).

sveobuhvatnom obnovom 1998., u vrijeme uprave Ante Logare i Josipa Grivića. Pri obnovi, kao i kod sv. Ivana, od staroga su ostali samo zidovi. Najnovije uređenje "od okoliša do oltara" bilo je prije proslave sv. Ante 2014. godine.[436] Uglavnom je u dobrom stanju.

Sl. 139. Sv. Jelena na Mliništu
(izvor: A. LEMIĆ, 2013, 114)

Sv. Jelena na Mlinišu

Oko 1900. godine jedan od imućnijih Mandekića dao je sagraditi crkvicu sv. Jelene (dimenzija 4x3,1m). Zvonik joj je na preslicu. Do Prvoga svjetskog rata ljeti je u Mliništu bio svećenik jer su ljudi iz Podgorja ondje boravili. Između ostaloga, podučavao je djecu vjeronauku i pripremao za prvu sv. pričest i potvrdu. Poslije Drugoga svjetskog rata u Mlinište se sve rjeđe dolazilo pa je na kraju ostalo pusto. Kuće su polako propadale i danas su ostale samo ruševine. Jedino crkvica odolijeva zubu vremena.[437] U proljeće su se iz Prpić Luga selili u Mlinište. Na dan Sv. Jelene, čija kamena crkvica i danas stoji u Mliništu, okupljalo se pučanstvo tog dijela Podgorja da se pomole svojoj zaštitnici, da se sastanu s rodbinom i prijateljima, provesele i zapjevaju jer sutradan ih opet čeka mukotrpan rad od kojeg se samo preživljavalo.[438]

Kapela sv. Ivana u Lomivratu

O toj kapeli imamo dosta podataka iz dopisivanja upravitelja župe Ljudevita Notara s Ordinarijatom u Senju. Notar piše Ordinarijatu 30. lipnja 1889. da je u Narodnim novinama pročitao *kako je njekoć sv. Ivan Krstitel*

436 Listić župe, Karlobag, od 14. lipnja 2014.
437 A. LEMIĆ, 2013, 383.
438 A. LEMIĆ, 2013, 333; A. GLAVIČIĆ, 1981/82, 95.

pod selom Lomivrat župe Prizanjske prešao s mora na kopno te kako se i dan danas na jednom kamenu, pokraj same obale morske, nalazi ucjepljena stopa pomenutog svetca. Čim je došao u Priznu, prva misao mu je bila da se osvjedoči o tome. Otišao je 17. listopada prošle godine u Lomivrat i vidio da se i dan danas pozna stopa sv. Ivana Krstitelja. Bilo mu je žao što na tom mjestu nema nikakva znaka koji bi *pobudio u narodu bogoljubnost na pram sv. Ivanu Krstitelju* pa je nagovorio župljane da se ondje podigne neki spomenik. Narod se s time složio pa je svojim radom i troškom napravio put od spomenute stope do župne crkve, širok oko metar. Na početku toga puta podignuta je kapelica na čast sv. Ivana, dugačka tri metra, široka dva i po, visoka preko tri. U kapelici je podignut oltar sa slikom sv. Ivana Krstitelja. Moli dopuštenje da može blagosloviti kapelicu i sliku te da povremeno u kapelici može služiti misu. Biskup Posilović odgovara da je veoma ražalošćen njegovim pismom i činom da je bez dopuštenja Ordinarijata išao graditi kapelicu i širiti praznovjerje. Ako je spomenuta stopa unutar kapelice prije blagoslova, treba je izvaditi i razbiti. Poručuje Notaru da je učinio veliku ludost i neka se čuva da ne učini i drugu ako ne bude znao spriječiti sablazan u narodu.[439] Notar se u odgovoru 23. srpnja iste godine opravdava da nije širio nikakvo praznovjerje, nego da je prenio predaju u narodu, a da ni on sam nije vjerovao da je sv. Ivan Krstitelj bio u Lomivratu. Čuo je pripovijedati od starih *koji su jur prekoračili 70. godinu, da su još njihovi djedovi bosih noguh hodili na Lomivrat da se poklone tobožnjoj stopi, da je cjeluju te da od nje da započnu svoj zavjet do župne crkve sv. Ivana Krstitelja, a to da čini i današnji narod stranjski i domaći. Toga radi prepokorno potpisati, da baš odstrani narod od tog praznovjerja te da se ne klanja prostom kamenu nagovarao svoje pučane…da bi se pod selom Lomivrat podigla jedna malena kapelica, neka bi se narod u njoj Bogu pomolio te od nje započeo svoj običaj zavjeta, a ne od prostog kamena*.[440] Nije nam poznato kako je Posilović reagirao na ovu ispriku. Svakako, predaja o kojoj župnik govori i dalje živi u župi.

Dodajmo ovomo da je 1996. probijen put od sv. Ivana do Lomivrata. Danas je on neprohodan jer su u međuvremenu privatnici svojim gradnjama zapriječili prolaz rampama i natpisima: "Oštar pas!". Put do sv. Ivana Krstitelja u Lomivrati moguć je samo morskim putem.

[439] BAS, Spisi 1889., br. 892.

[440] BAS, Spisi 1889., br. 1011; usp. A. GLAVIČIĆ, 1981/82, 96–97.

Sl. 140. Groblje (snimila 29. srpnja 2018. Blaženka Ljubović)

Groblje

Najprije je bilo oko župne crkve, a 1925. napravljeno je stotinjak metara južnije. Nije potpuno ograđeno.

Župni stan

U izvješću 1768. preporučeno je da se u Prizni osnuje vikarijat (mjesna kapelanija) i da se kapelan nastani u luci kod sv. Antuna gdje mu treba sagraditi stan na ruševinama stare kuće kraj crkve. Kada je 1786. uspostavljen u Prizni vikarijat, zacijelo od tada datira stan za svećenika upravo kod sv. Antuna. Kod sv. Ivana spominje se 1768. teren zvani Ogradica koji je "od pamtivijeka" u posjedu Crkve.[441] 1836. stan je tijesan je i vlažan. Bilo bi potrebno ondje sagraditi neko prihvatilište za one koji prolaze s otoka ili na otok, a nemaju se za nevremena gdje skloniti. U ljetnim mjesecima zbog nestašice vode župnik mora s pukom u šumu ili u koje drugo mjesto gdje ima vode.[442]

[441] BAS, fasc. II (B), 7.

[442] BAS, Spisi 1836., br. 830. (nalazi se u fasciklu župe Prizna.)

Sl. 141. Župni stan 1976. (izvor: SBS, snimio 1976. Mićo Rukavina)

Kako je još prije spomenuto, u noći između 19. i 20. studenoga 1887. navalila je silna povodnja (pijavica) i napunila je vodom sav župni stan i kapelicu sv. Antuna, izderala i odnijela put tako da župnik nije mogao poći ni misiti. Tri su momka iz financijalne straže dva puna sata bacala vodu iz župnog stana. Župni vrt je zasut kamenjem do metar i pol. Župnik Marko Rakuša jedva je ostao živ (br. 1441, 1544).

U Prvome svjetskom ratu župni stan je izgorio. Župnik Vinko Butorac odustao je od popravljanja staroga stana i napravio je 1926. novi stan, zidanu katnicu, nedaleko župne crkve.[443] Zemljište na kojem je bio prijašnji stan nije danas u crkvenom posjedu. Poslije Drugoga svjetskog rata Općina Senj svojatala je sebi pravo na stan kod sv. Ivana. 19. kolovoza 1964. sklopljen je sudski sporazum po kojemu Općina Senj priznaje Župi pravo vlasništva na stan pod uvjetom da tužiteljica još tri godine dopusti poduzeću OTP Rijeka, podružnica

[443] BAS, Spisi 1921., br. 1639; 1925., br. 2640, 2691, 2819; 1926., br.96 i 333. Drago Babić u *Spomenici župe Jablanac* zabilježio je da su stan zapalili župljani iz Velebita jer im je stan na obali bio predaleko (*Spomenica župe Jablanac*, str. 4).

Senj, da može ondje imati svoje prodavaonice.[444] To se produljilo daleko od tri godine. Trgovina je iseljena iz stana 1985. godine.[445] Danas je župni stan u ruševnom stanju, postoje samo zidine. Nije ga bilo nužno obnavljati jer svećenik ne stanuje u mjestu, a nema ni novaca.

Župni ured

Župni ured za Priznu je u Karlobagu. Matice su započete 1786.[446] Nalaze se:

a) u Hrvatskom državnom arhivu Zagreb:

- krštenih: 1818. – 1859.
- vjenčanih: 1818. – 1859.
- umrlih: 1818. – 1859.

b) u Državnom arhivu Gospić nalaze se matice:

- krštenih: 1860. – 1902., 1902. – 1948.
- Vvjenčanih: 1860. – 1946.
- umrlih: 1850. – 1948.

c) u župnom uredu:

- Matica krštenih IV (1920. – 1946.) i V (1947.-)
- Matica vjenčanih V (1946.-)
- Matica umrlih III (1961.-). Ostale Matice umrlih u Jablancu.
- Matica krizmanih, II. (1936.-)

Spomenica je započela s pisanjem 20. veljače 1971. do 2014. Nova je započela s pisanjem 2015. Redovito se upisuju događaji popraćeni slikama.
Status animarum od godine 1822.
U BAS nalaze se parice svih triju matica za godine: 1826., 1828., 1835., 1839 (-VU), 1851,

Upravitelji:

Ivan Ciganić 1771. – 1788.[447]
Martin Lipovac, 1790. – 1792.[448]

---

[444] BAS, Spisi, fasc. Prizna. S trgovačkim poduzećem ugovor je sklopljen 1968. godine.

[445] BAS, Spisi 1968., br. 359. Karlobag Ugovor o zakupu župnog stana Prizna.

[446] Nije mi poznato gdje su prije 1818.

[447] O njemu nije ništa drugo poznato.

[448] Martin Lipovac rođen je u Prezidu 1747. Bio je poslije Prizne lokalni kapelan u Plaškom (spominje se 1792. i 1793.), od travnja 1806. župnik je u Zagorju gdje je ostao do umirovljenja. Umro je u Zagorju u kolovozu 1830. godine. (A. LUKETIĆ, 1994, 58.; cap. loc. u Plaškom 1792. (FIX, 60), isto 1793. (F X 21)).

Bartol Tomljanović, 1792. – 1798.[449]
Marin Pacifik Galcinja (Galzigna) 1798. – 1810.[450]
Mihael Čalampić, upr. u ožujku 1814. Vidi Jablanac
Juraj Magošić, župnik 1814. – 1821.[451]
Ivan Basletić 1822. – 1827.[452]
Petar Mrzljak 1827. – 1851.[453]
Vinko Martinčić 1851. – 1855. v. Lukovo Otočko.
Ivan Zeunig 1855. – 1860.[454]
Vinko Šegulja 1860. – 1863.[455]
Nikola Jurčić 1863. – 1869.[456]
Matija Grünhut 1869. – 1871. v. Karlobag
Dragutin (Karlo) Rataj (Rattay) 1871. – 1878.[457]

[449] Bartol Tomljanović rođen je 7. prosinca 1753., a imenovan je kuratom u Prizni 1792. Devet godina je bio u dušebrižništvu. (BAS, Fasc. X, br. 39). Preminuo je u Senju 16. rujna 1807.

[450] Lokalni kapelan od 1798. do 1807., potom župnik do 1814. Potpisao se 2. siječnja 1810: *Marinus Pacificus Galzigna (seu Ganzigna*) (BAS, Fasc. XVI, br. 13). Hrvatski se kaže Gocinić.

[451] Godine 1822. kraće vrijeme upravljali su župom Antun Brešanin i Josip Božičević.

[452] Ivan Basletić rođen je u Karlobagu 1787. Školu je završio u senjskomu sjemeništu. Za svećenika je zaređen 1809. Bio je kapelan u Karlobagu i Perušiću, a u Brušanima najprije kapelan i od 1814. župnik. Zbog egzistencijalnih nepogoda premješten je iz Oštarija u Priznu gdje je bio župnik od 1822. do 1826., a poslije je premješten u Cesaricu. Umro je kao *parochus emerittus* cesarički 23. svibnja 1854.

[453] Petar Mrzljak rođen je u Novom Vinodolskom 4. srpnja 1794. Bogosloviju je završio u Senju i zaređen je za svećenika 25. ožujka 1822. godine. Služio je kao kapelan u Hreljinu i Driveniku. Početkom 1827. preuzima upravu župe Starigrad, ali već 19. travnja imenovan je župnikom u Prizni. Administrator i župnik u Prizni bio je od 1827. do kraja života 9. rujna 1851.

[454] Ivan Zeunig (Zeunik) rođen je u Pišćacu kraj Celja 17. prosinca 1824., bogosloviju je završio u Senju, a za svećenika je zaređen 6. kolovoza 1843. Bio je kapelan u Josipdolu, zatim upravitelj župe Boričevac, otkuda je 1855. premješten za upravitelja župe Prizna. Iz Prizne odlazi za administratora u Tržić. Umro je u Tounju kao umirovljeni tržićki župnik 21. studenoga 1973. godine.

[455] Vinko Šegulja rođen je u Novom Vinodolskom 5. travnja 1829., bogoslovlje je završio u Senju i ondje je zaređen za svećenika 1854. Bio je kapelan u Zavalju (1854.), Sincu (1854.), Novom Vinodolskim (1855.), Grižanama (1857.), Ogulinu (1857.), administrator u Cerovniku, župnik u Prizni, administrator u Ledenicama (1863.), administrator i župnik u Krivom Putu (1864.) i Stajnici (1871.). Umro je kao umirovljeni župnik stajnički u Novom Vinodolskom 18. siječnja 1891.

[456] Nikola Jurčić rođen je u Prizni 6. prosinca 1835, bogosloviju je završio u Senju, gdje je 25. srpnja 1861. zaređen za svećenika. Bio je najprije kapelan u Bribiru (1863.). U Prizni je bio župnik od 12. svibnja 1863. do 31. srpnja 1869. Potom je bio administrator i župnik u Rudopolju (1869.) i župnik u Križpolju (1881.). Ubrzo je umro u Bribiru 11. prosinca 1881.

[457] Karlo (Dragutin) Rataj (Rattay) rođen je u mjesto Como (Italija) 7. ožujka 1831. Bogosloviju je završio u Senju 1855. i iste godine 29. srpnja zaređen je za svećenika. Bio je kapelan u Čabru o Ogulinu (1855.), Vališselu (1856.) i Rijeci (1857.), vojni kapelan Ogulinske pukovnije u Puli i Rovinju (1860.), župnik u Ričicama (1862.), administrator u Prizni (od 1871. do 1878.), župnik u D. Kosinju (1878.), gdje je umro 13. travnja 1881.

Martin Čanžek 1879. – 1880.[458]
Ivan Masten 1880. – 1883; 1889. – 1891. v. Cesarica
Ivan Iković 1883. – 1885.[459]
Marko Rakuša 1886. – 1888.[460]
Ljudevit Notar 1888. – 1889.[461]
Franjo Belavić 1893. – 1894.[462]
Vojtjeh Šmicer (Schmitzer) 1894. – 1896. v. Starigrad
Spiridion Kranjčević 1896. – 1806. iz Cesarice
Mihovil Travica 1898. – 1903. iz Cesarice
Franjo Paškvan 1903. – 1917.[463]
Marko Tomašić 1920. – 1923. iz Cesarice
Vinko Butorac 1923. – 1944. iz Jablanca

Dalje upravljaju kapucini iz Karlobaga.

[458] Martin Čanžek rođen je u Pristovi 4. studenoga 1841. Bogosloviju je pohađao u Grazu, Zagrebu i Senju, a za svećenika je zaređen 13. listopada 1978. Bio je kapelan u Jelenju (1878.) i Bribiru (1879.), Od 27. kolovoza 1879. do 30. ožujka bio je administrator u Prizni. Toga dana je umro.

[459] Ivan Iković rođen je u Senju 26. kolovoza 1839. U Senju je završio sve školovanje do svećeništva i zaređen je 28. listopada 1863. Bio je kapelan u Lovincu (1863.), administrator u Bužimu (1867.), župnik u D. Pazarištu (1873.). Zbog bolesti je umirovljen 1876., ali je i dalje ostao aktivan. Tako je u Prizni bio administrator od 16. ožujka 1883. do 1. prosinca 1885. Vratio se u prijašnju župu Donje Pazarište. Umro je u Senju siječnja 1905. kao umirovljeni župnik Donjega Pazarišta. Nakon njegova odlaska, Priznom su do Rakuše upravljali svećenici iz Jablanca i Cesarice.

[460] Marko Rakuša rođen je u mjestu Grabe 25. travnja 1848. Bogosloviju je pohađao u Grazu i Senju, za svećenika je zaređen 12. srpnja 1881. Bio je kapelan u Grobniku (1881.), Bribiru (1882.), administrator na Udbini (1884.), kapelan u Donjem Pazarištu (1886.), administrator u Prizni od 24. studenoga 1886. do 15. veljače 1888., zatim kapelan u Hreljinu (1888.), administrator u Širokoj Kuli, kapelan u Delnicama (1890.) i administrator u Razlogama. Umro je 22. rujna 1897.

[461] Ljudevit Notar rođen je na Trsatu 3. kolovoza 1856., bogosloviju je završio kod franjevaca u Dubrovniku, a za svećenika je zaređen 23. studenoga 1879. U biskupiju je došao 1885. Bio je propovjednik pri Bratovšini Gospe Žalosne u Rijeci. Do kraja života obnašao je razne svećeničke dužnosti u Rijeci, gdje je i umro 23. ožujka 1928.

[462] Franjo Belavić rođen je u mjestu Sv. Juraj kod Ludbrega 20. listopada 1860. Bogosloviju je pohađao u Zagrebu i Senju, a za svećenika je zaređen 21. lipnja 1886. Bio je kapelan u Lovincu (1885.), Kraljevici (1886.), Driveniku i Ravnoj Gori (1886.), Jelenju (1889.), Grobniku, Perušiću i Donjem Pazarištu, administrator u Bužimu, Prizni (1893.), Boričevcu (1883.), Rudopolju (1896.) i Zagonu te kateheta u Puli. 1922. imenovan je kapelanom u Gospiću, gdje je i umro 14. srpnja iduće godine.

[463] Franjo Paškvan rođen je u Hreljinu 19. rujna 1857. Bogosloviju je pohađao u Senju, a za svećenika je zaređen 23. svibnja 1882. Službovao je kao kapelan u Praputnjaku i Hreljinu, potom je privremeni učitelj na Senjskoj gimnaziji 1883. Ujesen iste godine kapelan je u Ogulinu, a 1893. odlazi nakratko za administratora župe Boričevac. Nakon toga preuzima upravu župe Vališselo do 1899., kada preuzima župu Dabar. Zbog loših postupaka oduzimana mu je služba. 14. ožujka 1902. postao je administrator u Prizni. 20. listopada 1903. administrator je u Cesarici. 17. travnja 1908. imenovan je župnikom u Prizni, otkuda je upravljao i Cesaricom. Umirovljen je 1917., a umro je u bolnici Milosrdnih sestara u Zagrebu 6. lipnja 1918.

10.8. Starigrad

Ima više dokaza da je područje starigradske župne bilo naseljeno u starom i u srednjem vijeku, ali o crkvenim prilikama iz toga vremena nemamo sigurnih podataka. Župa nema spomenice. Svakako je bilo vremena kada je kraj ostao bez svojih stanovnika te nije sačuvana ni predaja. Prvi put se to dogodilo u vrijeme seobe naroda, a drugi put u prvoj polovici 16. stoljeća kada je bila sveprisutna opasnost od Turaka, a stanovništvo nije imalo sigurnu potporu. Najviše ih je iselilo na susjedne otoke.

Ruševine Golubić Grada na brdu sjeverno od današnjeg naselja još nisu dobro "pročitane" pa su razna tumačenja zapravo nagađanja bez potrebnih dokaza. Tako Fras kaže da se ondje *nalaze ruševine samostana i grčkog hrama, o čemu je bilo nemoguće doznati nešto pobliže*. U Kladi na moru *su ostaci starih gradova koji su sagrađeni kad i Jablanac, ali se ne zna tko ih je razorio i kada*.[464]

1521. kralj Ludovik II. naredio je *judicibus et toti universitati Walachorum sub castro nostro Ztharigrad* da se moraju pokoravati senjskim kapetanima.[465]

Sl. 142. Naselja u župi (izradio Nikola Šimunić)

---

464 F. J. FRAS, 1988, 188.
465 P. ROGIĆ, 1965, 41.

Sl. 143. Središnji dio župe krajem 18. stoljeća (izvor: Mapire)

Broj vjernika u župi

Tabl. 10. Broj vjernika u župi

	1828.	1841.	1863.	1875.	1896.	1915.	1924.
U Mjestu	55	47	93	39	120	140	174
Brisnice	270	295	280	284	296	236	228
Ivanča			118	150	211	203	295
Klada	237						
D. Klada		103	125	142	213	212	278
G. Klada		201	258	246	320		
Legci						122	122

Vukušići						96	99
Dragićevići						87	97
G.Starigrad	254	252	280	248	401		
Rogići						40	73
Bralići						115	147
Modrići						79	99
Devčići						102	87
Stranci						21	12
Ukupno	791	928	1173	1159	1566	1514	1711

Za vrijeme Ježićeve vizitacije 1804. u lokalnoj kapelaniji ima 105 ognjišta i 668 stanovnika.

Crkvene prilike

U Golubić Gradu arheolog Ante Glavičić vidio je konture crkve koja je po predaji bila posvećena sv. Jeleni, što prenose Radomir Jurić i Iva Škoro.[466] Na jugozapadnim obroncima gradine u Donjem Starigradu nalazilo se neko značajnije rimsko naselje gdje je u ranokršćansko doba mogla biti neka manja vjerska zajednica.[467] Fras je u svoje vrijeme (1835.) vidio ondje *ruševine samostana i grčkog hrama*[468], što samo znači da su sve zgrade bilo toliko ruševne da se moglo mnogo toga pretpostavljati, ali malo dokazati.

U srednjem vijeku područje do Stinice pripadalo je Senjskoj biskupiji, a južno od toga mjesta Ninskoj biskupiji. Prema tome, već je Jablanac bio u drugoj biskupiji. U drugoj polovici 15. stoljeća poznate su veze Jablanca sa Senjom, što upućuje i na njegovu crkvenu pripadnost. Nakon Bečkog rata (1683. – 1699.) sve što je na ovim prostorima pripalo pod Austrijsku Monarhiju dano je na upravu senjskom biskupu, što znači na jadranskoj obali sve do Sv. Mandaline.

Po pričanju starih ljudi, veći dio ove župe nekoć je pripadao pod Sv. Juraj odakle je ovamo kadikad dolazio kapelan misiti. Drugi dio je potpadao pod Jablanac. Ovdje se lokalni kapelan stalno nastanio 1769., a 1807. Starigrad je postao župa (1836., b. 967)

466 R. JURIĆ – I. ŠKORO, 2017, 130.

467 A. GLAVIČIĆ 2003. 35. U knjizi Podaci župa iz 1925. zabilježeno je: *Prema sjeverozapadu od mjesta, udaljeno kojih 500 metara uspinje se brdo na čijem se vrhu vide razvaline frankopanskog grada. Na istočnom obronku istog brijega ruševina je za koju narod priča da je to bila crkva sv. Jelene*. (BAS, R 31, Starigrad)

468 F. J. FRAS, 1988, 188.

Sl. 144. Stari grad Golubić (snimila 29. srpnja 2018. Blaženka Ljubović)

Sl. 145. Navodna crkva sv. Jelene (snimio Ivan Vukušić 2016.)

Sl. 146. Panorama: župni stan je dolje desno (izvor: GMS)

U Starigradu nalazimo prvi spomen crkve i crkvene organizacije 1700. kada je zabilježeno da je ondje razorena crkva sv. Jakova. Tada je u samom mjestu bilo 10 bunjevačkih kuća.[469] Župnik Drago Babić kaže da su crkvu porušili mletački podanici 1675. Crkva sv. Jakova poslije je obnovljena, a posvetio ju je 1737. senjski biskup Benzoni.[470] Područje je većim dijelom i sa Starigradom pripadalo župi Sv. Juraj iz koje je povremeno dolazio kapelan. Manji, južni dio, bio je pod Jablancem.

Između dvaju ratova postojali su u župi *Društvo Srca Isusova* i ženski pjevački zbor. Od tiska priman je *Glasnik Srca Isusova* (26 kom.) i *Glasnik sv. Josipa* (60 kom.), a bilo je 36 članova *Društva sv. Jeronima*.

Župna crkva sv. Jakova

Crkva je sagrađena 1766. na temelju stare crkve (od pamtivijeka) koju su srušili Mlečani. Izgrađen je stan za kapelana koji se ondje nastanio 1. siječnja 1769. Prvi upis u matice je iz prethodne godine.[471] Biskup Ježić 1795. kaže da crkvu treba svakako popraviti i staviti stakla na prozore. Starigrad je 1807. postao samostalnom župom.

Više puta se spominje novogradnja, a izgleda da je riječ samo o obnovi ili eventualnom proširenju crkve.[472] Tako se govori o novoj crkvi 1766., 1772., i 1843. Sigurno je da je 1877. bila produžena. Te godine administrator Mate Martinčić piše da je premalena za puk od 1400 duša.[473] Uskoro je nabavljena i nova slika sv. Jakova.

Ta crkva bila je na današnjemu groblju. Ona se 1891. urušila, a nova crkva na današnjem mjestu podignuta je i blagoslovljena 1896. godine. Nije još posvećena. Novi oltar napravljen je 1908. Ona je 1916. oslikana[474], a iduće godine oduzeta su zvona zbog ratnih potreba.[475] Ograda oko crkve sa stubištem

[469] Crkva sv. Jakova zabilježena je 1700. u popisu koji se pripisuje biskupu Brajkoviću: *Starigrad est ecclesia s. Jacobi destructa a Venetorum subditis, aluntur ibi 10 domos Bunyevaczorum*. (Lopašić, Spomenici Hrvatske krajine, iii, 182) Tada je ona srušena, što znači da je nastala prije raseljavanja Podgorja (Lopašić, SHK III, 1885, 192).

[470] J. BURIĆ, 2002, 211.

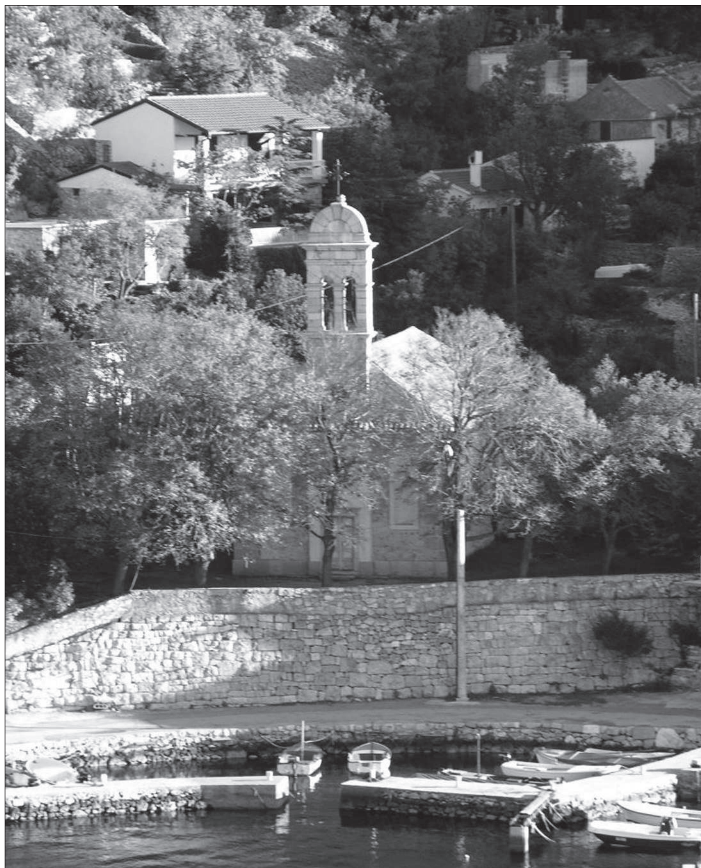
[471] BAS, Fasc. II (B), 7. U rukopisnoj knjizi Podaci župa (BAS, R 31) na stranici Starigrada tabilježeno je: *Najstarije matice rođenih, mrtvih i vjenčanih počinju se voditi g. 1770. i to u jednom svesku. Na početnim koricama istih matica upisana su tri nečitljiva krštenja u 1768*.

[472] Za novije podatke korištena je arhivska građa u Biskupskom arhivu u Senju, na čemu zahvaljujem ravnateljici Mileni Rogić. Za slikovni materijal hvala Ivanu Vukušiću.

[473] BAS, Spisi 1877., br. 1269, 1269/S (povećanje crkve).

[474] BAS, Spisi 1916., br. 735 (iz crkvene blagajne platiti oslikavanje crkve).

[475] BAS, Spisi 1917., br. 1226 (namira za odštetni iznos rekviriranih zvona), 4.

Sl. 147. Župna crkva sv. Jakova (snimio Ivan Vukušić 2016.)

izgrađena je 1931.godine. Za bombardiranja Starigrada 1943. crkva je jako oštećena, a šteta je rasla jer se četiri godine nije moglo ništa popravljati. U obnovi 1947. i 1948. stavljen je novi krov i učinjeni su drugi nužni popravci. Krov je morao biti popravljen 2010. zbog toga što su se pojavile opasne rupe na njemu.

U prostoru iznad sakristije u župnoj crkvi u Svetom Jurju nalazi se šest kipova koji pripadaju ovoj župi.

Potrebno je izvršiti sanaciju pokrova i vanjske žbuke, sanaciju zvonika, riješiti pitanje zvona tj. uleknuća. Potrebno je zvono zarotirati. U unutrašnjosti valja riješiti pitanje poda, cigle se kroše. Od 2016. Ministarstvo kulture započelo je sa njezinom obnovom.

U crkvi je postavljena nova instalacija struje.

Sl. 148. Glavni oltar sv. Jakova, na čijoj se poleđini nalazi natpis majstora koji je oslikao crkvu 1908. godine (gornji desni kut fotografije) (snimio Nikola Turkalj 2017.)

Sl. 149. Oltar sv. Antuna (snimio Nikola Turkalj 2017.)

Sl. 150. Oltar sv. Roka (snimio Nikola Turkalj 2017.)

Sl. 151. Crkva sv. Ante u Gornjem Starigradu (snimio Nikola Turkalj 2017.)

Uz župnu crkvu postavljene su naprave za djecu (njihaljka, ringišpil i dr). Ove sprave postavila je Udruga građana "GRADINA" koju vodi gđa. Habiba Legac bez suglasnosti župe i Biskupije.

Kapele

U samom mjestu u privatnom dvorištu nalazi se kapelica *sv. Roka*.

U Gornjem Starigradu je kapela *sv. Ante*. Kod renoviranja Jadranske magistrale srušen je zvonik (tipa onoga u Ivanči) pa je župnik Drago Babić izmolio da se na groblju s druge strane uz preneseni zvonik prigradi kapelica. Ona je 1989. nadograđena širom i višom lađom. Kapela služi i kao mrtvačnica jer je uz groblje koje je ondje uspostavljeno 1930. godine na parceli koju su za tu svrhu darovala braća Martin i Vicko Modrić. Iduće 1931. postavljeno je ondje i zvono, teško 48 kg, s likom sv. Ante. Obnavlja se.

Sl. 152. Kapela u Velikim Brisnicama (snimio Ivan Vukušić 2017.)

Sl. 153. Unutrašnjost kapele (snimio Nikola Turkalj 2017.)

U Velikim Brisnicama bio je također neki sakralni objekt. Izgleda da je upravo na temeljima te kapele 1906. podignuta kapelica *Srca Isusova*[476], koja je poslije više puta obnavljana. U njoj je drveni oltar. Zidovi su ožbukani, a pod je od cigle. Unutra su dva procesijonalna križa; jedan je bez korpusa. Kameni kip visine 85 cm nabavljen je 1927. u Zagrebu (tvrtka R. Heinzel). Obnovljena je 2003. Nedaleko od crkve postavljen je križ na betonskom stupu.

Kapelu *Gospe Lurdske* u Gornjoj Kladi sagradili su mještani 1927. na inicijativu i uz pomoć Stipana Vukušića, povratnika iz Australije (dimenzija 2,5x2,5 m). U crkvenim spisima naziva se kapela Gospe Lurdske, a narod je zove Majke Božje "od Škapulira" (Karmelske). Iste godine blagoslovljeno je i zvono (55 kg, nabavljeno u Ljubljani), a naredne godine i drveni kip.[477] Za Drugoga svjetskog rata odneseno je zvono, a 1970. kupljeno ovo današnje.

[476] BAS, Spisi 1906., br. 897 (Kotarska oblast moli dozvolu za gradnju kapele u Brisnicama). Kapelica je dimenzija 5x3,5 m.; 1472 (o blagoslovu novosagrađene kapele u Brisnicama). Na spomen-ploči stoji da je kapelica obnovljena 1946. i 2003.

[477] BAS, Spisi 1927., br. 1242 (gradnja lurdske špilje u Kladi), 1248 (blagoslov zvona u Kladi i misa na otvorenom), 1345 (isto kao 1248), 1382 (nacrt lurdske špilje i ovlast blagoslova), 2846 (moli ovlast blagosloviti zvona); 1928: 458 (zapisnik o blagoslovu zvona u Donjoj Kladi), 459 (ovlaštenje Ljubičiću da blagoslovi kip Majke Božje Lurdske), 547 (zapisnik o blagoslovu zvona kapele).

Sl. 154. a) Kapela Gospe Lurdske (Karmelske)
(snimio Ivan Vukušić 2017.)

Sl. 154. b) Marica Vukušić pred kapelom s unicima i praunucima (snimio Ivan Vukušić)

Sl. 154. c) Unutrašnjost kapele (snimio Nikola Turkalj 2017.)

Sl. 155. a) Donja Klada s kapelicom sv. Nikole (snimio Ivan Vukušić 2017.)

Sl. 155. b) Unutrašnjost kapele sv. Nikole (snimio Nikola Turkalj 2017.)

Sl. 156. Kapelica u Donjoj Kladi (izvor: GMS)

Sl. 157. Kapelica sv. Ante na Zavižanu (snimio Ivan Vukušić 2017.)

U Donjoj Kladi napravljena je 1897. kapelica *sv. Nikole*. Blagoslovljena je 1900. Ispod menze s moćima župnik Babić je napisao nekoliko riječi glagoljskim slovima. S desne strane je jedna nadgrobna ploča.

Zavižan pripada župi Starigrad. Župnik je ondje blagoslovio 1927. planinarsku kuću i misio u njoj. Na Zavižanu je 2000. godine podignuta kapelica *sv. Ante* (dimenzija 4x3 m). Podigoše ih obitelji Ante Vukušića (Stipanova unuka!), Nevena Pantova i Mladena Majhena.

Sl. 158. Zvonik u Ivanči (snimio Ivan Vukušić 2017.)

U Ivanči je 1928. sagrađen na mjestu staroga novi zvonik i blagoslovljeno zvono (46 kg, nabavljeno u Ljubljani). Zvonik izgleda sprijeda kao crkvica na preslicu sa zvonom, ali osim prednjega pročelja nema ništa drugo dograđeno.[478]

U Donjem Starigradu pokraj kuće br.41 nalazi se poklon-kapelica.

Groblje

Župnik Franjo Starčević 1869. kaže da je običaj pokapanja ljudi uz samu crkvu. On je podalje od crkve iskrčio teren i dobio dozvolu državnih vlasti da se ondje vrše pokapanja. Groblje je prošireno 1878. tako da je bilo dvostruko veće. Moli Ordinarijat da bi se novo groblje blagoslovilo.[479] Groblje je 1878. blagoslovljeno.[480] Crkvu na groblju, uz prijašnju župnu crkvu, obnovio je 1930. župnik Franjo Ljubičić i postavio u nju kip sv. Franje, svojega zaštitnika. U popravcima je crkva izgubila svoju originalnost i spomenički značaj. Vanjski zid ostatak je stare crkve sv. Jakova. Sada služi kao mrtvačnica.

[478] BAS, Spisi 1928., 636 (dozvoljena gradnja tornja u Ivanči)

[479] BAS, Spisi 1869., br. 735.

[480] BAS, Spisi 1878., 502 (moli se popravak), 717 (opet o popravku), 719 (blagoslov groblja).

Sl. 159. Groblje i crkva sv. Franje (prijašnja župna crkva sv. Jakova) u D. Starigradu (snimio Nikola Turkalj 2017.)

Žitelji u Velikim Brisnicama napravili su 1906. kapelicu Srcu Isusovu i odmah tražili da mogu imati svoje groblje. Groblje je uređeno 1926.[481]

Gornji Starigrad

Na zemlji Antunovića Modrića 1930. za stanovnike Gornje i Donje Klade te Gornjega Starigrada napravljeno je groblje. Župnik Drago Babić pod izlikom gradnje mrtvačnice gradio je kapelicu *sv. Ante*. Građevina je poslije nadograđivana i proširivana da bude i kapelica i mrtvačnica pa je teško prepoznatljiva kao kapelica, a u funkciji je i kapelice i mrtvačnice. Želio je ondje napraviti kapelicu pokraj kapele sv. Ante, koja je proširena da može služiti i kao mrtvačnica.

Donja Klada nakon Drugoga svjetskog rata dobila je svoje groblje.

[481] BS, Spisi 1906., 1731 (uputa glede želje žitelja Velikih Brisnica da sagrade svoje groblje); 1926: 620 (o pokopu u novom još neblagoslovljenu groblju u Brisnicama), 716 (moli se dozvola pokapanja u groblju u Brisnicama)

Sl. 160. a) Župni stan (snimila Blaženka Ljubović)

Sl. 160. b) Spomen-ploča župniku Dragi Babiću (snimila Blaženka Ljubović)

Župni stan

U izvješću iz 1768. spominje se da je stan kapelana solidan. Još nije dovršen, ali radovi dobro napreduju. Biskup Ježić 1795. kaže da je kapelanova kuća u dobrom stanju.

Sl. 161. Župni stan – kat (snimio Nikola Turkalj 2017.)

Župni stan popravljen je 1827. U Drugome svjetskom ratu je uništen. Manji popravci učinjeni su 1970. uz pomoć katoličke udruge *Bauorde* iz Nizozemske, a potpuno ga je preuredila osamdesetih godina prošlog stoljeća *Udruga Starigrad* iz Njemačke, pod vodstvom vojnog svećenika Wigberta Strassburgera. Novi stan je Udruzi dan ugovorno na korištenje bez naknade na 20 godina. Ugovor je poslije produljen uz neke manje izmjene. Župni stan je u dobromu stanju, iz pregleda kuće vidljivo je da se vodi briga oko njegova održavanja. Kuća ima prizemlje, jedan kat i potkrovlje. Unutar kuće nalazi se šest namještenih soba s po dva kreveta (ukupno 12 kreveta), dvije kuhinje, u prizemlju se nalaze garaža i spremište. Prema Ugovoru stan je dan u najam Nijemcima (g. Wigbert Strassburger) do 2020.

Župni ured

Arhiv župe nalazi se u župnome uredu u Jablancu. Prvi upis u matice je iz 1768. Matične knjige nalaze se:

a) u Hrvatskom državnom arhivu Zagreb:
- krštenih. 1770., 1777. – 1814., 1816. – 1841., 1840. – 1858.
- vjenčanih: 1770. – 1774., 1791. – 1795., 1807. – 1812., 1816. – 1841.
- umrlih: 1769. – 1815., 1816. – 1841.

b) u Državnom arhivu Gospić:
- krštenih: 1859. – 1901., 1901. – 1941., 1942. – 1949.
- vjenčanih: 1888. – 1949.
- umrlih: 1868. – 1919,. 1920. – 1948.

c) u župnom uredu Sv. Juraj (gdje boravi upravitelj župe):
- krštenih, I (1920.-). Ima i Matica rođenih od 1943. do 1996. Ovi podaci nalaze se i u Matici vjenčanih, III (1920.-) umrlih, II (1920.-) i Matici krizmanih, I (1956. – 1998.)

Striš duša – Status animarum iz godina 1800. (godina je upitna), 1841., 1879. i 1908.
Župa nema spomenicu. U BAS nalaze se parice svih triju matica za godine: 1828., 1840., 1841., 1854.

Lokalni kapelani i župnici:
Anton Salapan, 1771.
Nikola Bilišić, curatus 1779.
Antun Radović 1781.[482]
Pavao Martinčić 1781. – 1788.[483]
Marko Riglin 1790. – 1800.[484]

[482] Antun Radović spominje se u Letincu kao župni vikar. 1803. i 1807. spominje se u Cesarici. Vjerojatno je da je ondje riječ o Mati Radoviću.

[483] Pavao Martinčić rođen je u Bribiru 13. travnja 1754., filozofiju i teologiju završio je u Pešti, a zaređen jw za svećenika 30. listopada 1779. Bio je kapelan u Brlogu, lokalni kapelan u Starigradu (2 godine) i Krasnu, upravitelj župa Gornji i Donji Kosinj (15 godina). Od 1815. župnik je u G. Pazarištu. Tu je 1820. umirovljen.

[484] Marko Riglin rođen je 29. studenoga 1744. Udova Mate Tomljanovića ostavlja mu 14. listopada 1766. za patrimonij kuću u Senju (BAS, R 9. Riglin). Za svećenika je zaređen 10. veljače 1776. Bio je od 2. veljače 1790. lokalni kapelan u Starigradu. 1804. je lokalni kapelan u Brušanima.

Grgur Pincetić Pinčetić 1800. – 1903.[485]
Ivan Škunca 1804. – 1806.[486]
Ivan Janušić 1807. – 1809[487]

Župnici:

Petar Presseni 1809. – 1826.[488]
Ivan Dorčić 1826.[489]
Petar Mrzljak, 1827. v. Prizna
Juraj Pajalić 1827. – 1840.[490]
Josip Kružić 1841.[491]
Gašpar Jerko 1842. – 1953; 1856. – 1869.[492]
Ivan Pilepić 1854.[493]

[485] Rođen je 1754. Bio je lokalni kapelan u Starigradu (1800. – 1803.), a potom u Lukovu Otočkom od 1803. do 1804. godine. *Spomenica* navodi da je bio kapelan i 1805., ali ga 11. srpnja 1804. nalazimo kao kapelana u Karlobagu. Drugih podataka o njemu nemamo.

[486] Rođen je 1771., vjerojatno na susjednom otoku Pagu. Upravljao je 1803. iz Sv. Jurja lokalnom kapelanijom Lukovo Otočko. Iduće godine nalazimo ga u Starigradu gdje ostaje do 1806. Poslije ga ne nalazimo u Senjskoj biskupiji. Vjerojatno se vratio u svoju matičnu biskupiju. (D. NEKIĆ, 100).

[487] Ivan Janušić bio je 1807. i 1809. lokalni kapelan u Starigradu. Prethodno ga nalazimo kao kapelana u Brinju (1807.).

[488] Nekada se nalazi naziv: *Persseni* i *Peršen*. Rođen je u Rabu 20. lipnja 1765. godine, a za svećenika Rapske biskupije zaređen je 1792. Bio je kapelan u Jablancu (1795. i 1804.), Otočcu (1799.) i mjesni kapelan u Bruvnu. Župom Starigrad upravljao je od 1807. do 1826. Poslije ga ne nalazimo u Biskupiji, ili ga je njegov biskup povukao ili je umro.

[489] Za njega znamo samo da je kratko vrijeme (1826.) upravljao župom Starigrad. Vjerojatno je za to vrijeme bio posuđen iz neke druge biskupije. Jedan je Dorčić imenom Franjo studirao teologiju u Senju od 1821. do 1825. On je rodom iz Osorske biskupije.

[490] Juraj Pajalić Juraj rodio se u Baškoj. Bogosloviju je završio u Senju i ondje je zaređen za svećenika1826. godine. Cijeli svoj svećenički vijek proživio je u Starigradu. Umro je 12. prosinca 1840.

[491] Josip Kružić rođen je u Senju 14. prosinca 1808. Nižu naobrazbu stekao je u privatnoj školi, a teološku u Senju. Svećenik je od 1832. godine. 1835. bio je u Donjem Kosinju. Otuda je otišao na kratko vrijeme za upravitelja župe u Starigrad (1841.) pa u Kuterevo (1842.) i na koncu u Prozor (1844.). Umro je u Ličkom Lešću 18. travnja 1847. U fasciklu (BAS) "Svećenici" ima njegov opširan životopis iz 1835. godine.

[492] Gašpar Jerko rođen je u Karlobagu 7. siječnja 1810., bogoslovske studije završio je u Senju i zaređen je za svećenika 10. kolovoza 1637. godine. Bio je župnik u Starigradu od 1842. do 1853., a nakon toga je administrator u Josipdolu do 1856. Potom se vratio za župnika u Starigrad do umirovljenja 1969. Umro je u Senju kao umirovljeni župnik Starigrada 17. srpnja 1877.

[493] Rođen je 27. siječnja 1817. u Karlobagu. Bogosloviju je završio u Senju gdje je zaređen za svećenika 31. rujna 1842. Bio je vojni kapelan, kapelan na Udbini, Donjem Pazarištu, Bilaju, Otočcu, Ličkom Lešću, administrator u Jezeranama, Starigradu, Gračacu i Sv. Roku, potom župnik u Lovincu. 1862. postao je vicearhiđakon Udbinskog dekanata. Umro je 7. lipnja 1888.

Ivan Žanić ml. 1854. – 1855.[494]
Franjo Lončarič 1869. – 1877.[495]
Mate Martinčić 1877. – 1880.[496]
Ivan Ivšić 1880. (v. Jablanac)
Ivan Turina 1880. – 1900.[497]
Stjepan Vučetić 1900. – 1901.[498]
Franjo Rancinger 1901. – 1906.[499]
Grgo Švob 1906. – 1907.[500]
Petar Brozičević 1907.[501]
Mate Polić 1907. –1910.[502]

494 Ivan Žanić ml. rođen je 25. kolovoza 1823., bogosloviju je završio u Senju gdje je zaređen za svećenika 31. srpnja 1847. Od 1854. bio je administrator u Starigradu, a 1855. premješten je u Krivi Put i na koncu u Ledenice. Umro je 1885.

495 Franjo Lončarić rođen je u Senju 31. srpnja 1843. Bogosloviju je završio u Senju 1867. i ondje je zaređen za svećenika. Umo je u Starigradu 1877.

496 Mate Martinčić rođen je u Bribiru 5. svibnja 1841., bogosloviju je završio u Senju i ondje je 21. lipnja 1873. zaređen za svećenika. Bio je kapelan u Bakru i Bribiru. Nakon Starigrada bio je župnik u Dolu, Čabru i Gerovu. Bio je podarhiđakon Čabarskog dekanata. Umro je u Grižanama 7. siječnja 1900. godine.

497 Bio je upravitelj župe Starigrad od 1880. do 1900., a Lukovom Otočkim upravljao je od 1872. do 1882. kada je dobio Starigrad i preselio se onamo iz Lukova. Teško je bilo svladavati te daljine i loše putove pa je više puta tražio premještaj. Pri kraju je bio imenovan provicearhiđakonom Jablanačkog dekanata. Umro je u Starigradu 1. siječnja 1900. godine (*Spomenica*, 45; *Album svećenika*; D. NEKIĆ, 2002, 101–102.).

498 Vidi među upraviteljima župe Lukovo Šugarje.

499 Franjo Rancinger rođen je u Gerovu 9. listopada 1862. Teologiju je završio u Senju i ondje je 1885. zaređen za svećenika. Bio je kateheta, služio u Modrušu, Cerovniku, Gerovu, Čabru i Ravnoj Gori. 1905. izdano mu je dopuštenje da može ići u Ameriku, gdje je umro 1920. godine.

500 Grga Švob rođen je u Fužinama 11. ožujka 1869. Bogoslovski studij završio je u Senju gdje je zaređen za svećenika 2. srpnja 1893. Bio je kapelan u Slunju (1893.), kateheta i kapelan u Ogulinu (1894.), kapelan u Otočcu (1895.), Ravnoj Gori i Tršću (1897.), Jablancu (1898.), administrator u Boričevcu (1900.), Rudopolju (1903.) i Starigradu (1905.), potom opet kapelan u Delnicama (1907.) i Karlobagu (1908.). Umro je kao umirovljenik u bolnici Sestara milosrdnica u Zagrebu 26. prosinca 1908. Bio je slaba zdravlja, a jednom je bio i suspendiran.

501 Petar Brozičević rođen je u Crikvenici 27. lipnja 1875., bogosloviju je završio u Senju i ondje je 1900. zaređen za svećenika. Umro je u Crikvenici 10. listopada 1925.

502 Mate Polić rođen je na Trsatu 4. srpnja 1880. Bogosloviju je završio u Senju gdje je 1903. zaređen za svećenika. Službovao je u Kraljevici, Bakru, Praputnjaku, Selcu, Delnicama, Rijeci, Grižanama, Škrljevu, Kukuljanovu i Starigradu. Iz Starigrada odlazi u Novi Vinodolski pa u Drenovu gdje je bio do 1920., kada je morao otići zbog talijanskog nasilja. Tada dolazi za župnika u Ogulin i ostaje do 1934. godine. Iz Ogulina odlazi u Bakarac pa u novoosnovanu župu Krasicu. 1941. postaje upravitelj župe Trošmarija (Otok na Dobri). Umro je na Trsatu 13. svibnja 1943. godine (v. *Župa Sv. Križa u Ogulinu – Lumen fidei*, Ogulin, 2015, 74–79.)

Pavao Zigar 1910. – 1917.[503]
Andrija Đačić (Gačić) 1917. – 1924.[504]
Franjo Ljubičić 1924. – 1939.[505]
Vladimir Stuparić 1939. – 1940.[506]
Vilko Weber 1947. – 1953.[507]
Drago Babić 1953. – 1996., iz Jablanca
Silvije Milin 1996. – 1997., iz Sv. Jurja
Josip Jurković 1997. – 2012., iz Jablanca
Silvije Milin 2012. – 2013., iz Sv. Jurja
Ljuban Škraba 2013. – 2015., iz Jablanca
Silvije Milin 2015.-, iz Sv. Jurja

Tri su svećenika rođena u ovoj župi: Nikola Legac (1864. – 1903.), Zvonko Benzija (1913. – 1937.) i Zvonimir Milinović (1914. – 1943.) Benzija je umro

[503] Pavao Zigar rođen je u Rijeci 30. lipnja 1878. Bogosloviju je pohađao u Senju i Zagrebu, a za svećenika je zaređen u Senju 18. studenoga 1900. Službovao je kao privremeni vjeroučitelj velike gimnazije na Sušaku (1900.), potom je 1901. imenovan drugim kapelanom na Praputnjaku, a iste godine postaje vjeroučiteljem gradskih pučkih i šegrtske škole te docentom pedagogije i kateheta u bogoslovnom učilištu u Senju. Potom je imenovan kapelanom u Rijeci (1902.), u Slunju (1904.) i Ogulinu (1905.). 30. travnja 1906. postao je administrator u Drenovi, zatim je kapelan u Ledenicama (1908.), u Brinju (1909.) i 9. srpnja 1910. dobiva Starigrad na upravu gdje ostaje do 1917. Više puta je došao u sukob s crkvenim zakonom pa je suspendiran. Umro je u Rijeci 1947.

[504] Đačić (Giačić) Andrija rođen je u Senju 30. studenoga 1890. Bogosloviju je završio u Senju i ondje je 1913. zaređen za svećenika. Bio je najprije kapelan u Senju, a 1918. imenovan je župnikom u Starigradu. Godine 1924. otišao je u starokatolike. Umro je nepomiren s Crkvom 1963.

[505] Franjo Ljubičić bio je uprvitelj župe Lukovo (1925. i 1926.) i Starigrad (-1939.). Rođen je u Praputnjaku 4. listopada 1883. Teološki studij završio je u Senju, a za svećenika je zaređen 3. kolovoza 1907. Bio je kapelan u Ledenicama, Bakru, Ogulinu i Perušiću, upravitelj župa Trnovac, Vrbovsko, Aleksinica i Starigrad (1924. – 1939.). Privremeno je iz Starigrada upravljao Lukovom (1925. – 1926). Nakon Starigrada upravljao je još župama Sv. Križ (Rijeka) i Cernik. Umro je u Cerniku 20. siječnja 1963. (BAS, *Album svećenika;* D. NEKIĆ, 2002, 109).

[506] Vladimir Stuparić rođen je 29. studenoga 1911. u Križevcima, bogosloviju je završio u Senju, gdje je zaređen za svećenika 27. lipnja 1937. godine. Prva služba bila je duhovni pomoćnik u Jelenju, a od 7. kolovoza 1939. do 22. svibnja 1940. bio je administrator u Starigradu. Poslije je premješten u Tršće, a iste godine dobiva na upravu Boričevac. Nakon što je sa svojim vjernicima morao napustiti Boričevac, premješten je 6. studenoga 1941. u Sinac, gdje su ga partizani nepoznatoga datuma ubili (Vidi: A. BAKOVIĆ, 2007, 601).

[507] U vrijeme rata nije bilo redovne pastve. Dolazio je iz Karlobaga o. Hlača. Weber je upravljao iz Sv. Jurja, Babić, Jurković i Škraba upravljali su župom iz Jablanca, a Silvije Milin iz Sv. Jurja.

na glasu svetosti, a Milinovića su partizani ubili u Gorskom kotaru. Valja ovima pribrojiti legendu Podgorja Dragu Babića iz Donje Klade koji se, doduše, rodio u Širokoj Kuli jer mu je ondje otac bio privremeno na službi, ali su mu korijeni u Kladi, a Podgorju je darovao cijeli svoj radni vijek.

Dodatak - Izvješće župnika Jerka 1850. godine

Povjesničar Ivan Kukuljević Sakcinski uputio je svim katoličkim i pravoslavnim svećenicima upitnik o stanju u župi. Pitanja se ne odnose samo na crkvene stvari, nego imaju mnogo šire značenje. Svaki župnik odgovorio je na svoj način, držeći se postavljenoga okvira. Starigradski župnik Gašpar Jerko dao je dosta opširne i korisne odgovore pa ih je korisno iznijeti u cijelosti.[508] Radi lakšeg čitanja i boljeg razumijevanja prilagodio sam pisanje velikih i malih slova, rastavljanje riječi, a *jat* pisao sam kao *je,* iako bi se na mnogim mjestima moglo pisati i kao *i* ili pak kao *e*.

Gašpar Jerko rođen je u Karlobagu 7. siječnja 1910. Školovao se u senjskom visokom filozofsko-teološkom učilištu, a za svećenika je zaređen 10. kolovoza 1837. Župnik u Starigradu bio je od 1845. do 1853. i opet od 1856. do umirovljenja oko 1870. Umro je u Senju 1877. Njegovo izvješće prenosim u cijelosti, onako kako ga je on zabilježio.

Župa Starigrad spadajuć pod svetojuračku satniu u Otočkom regimentu

Mjesta:

Starigrad Dolnji, udaljen od cerkve 10 minuta, ima jednu cerkvu i 11 kuća. Leži u dolini okružena od nikoliko tersih tik do mora kadi se luka (porat) za barke i brodove nalazi.

Gore i pećine neima nego leži pod stranom koja se zove Kossa i pod berdeljkom imenovatim Gradinom.

Starigrad Gornji, udaljen od cerkve pola sata, ima 36 kuća. Leži razperšeno pod berdeljkom na malim poljanam.

Brisnice Velike, od cerkve udaljene 2 i pol sata, imaju 32 kuće. Leže pod Velebitom na jednoj poljani.

Ivanča, od cerkve udaljena sat i pol, ima 15 kuća. Leži pod jednim berdeljkom na jednoj poljani.

[508] *Statističko-topografski upitnici za područje Banske Hrvatske i Vojne Krajine iz 1850. i 1858. godine*, Hrvatski povijesni muzej, Zagreb, 2016. – Starigrad).

Sl. 162. Od svega napisanoga nađeno je samo prezime starigradskog župnika (snimio Ivan Vukušić 2017.)

Klada Dolnja, pola sata udaljena od cerkve. Leži tik uz more gdje živa voda izvire i u isto se sliva. Imaju jednu sigurnu luku (porat) okružene od terstja i jedne poljane.

Klada Gornja, od cerkve udaljena sat i pol, ima 33 kuće, leži razperšena po berdeljkih na malim poljanam.

Ukupno župa ima 1123 stanovnika, od toga muških 556 i ženskih 557. Svi su katolici. U ovoj župi vele svi što i jako lijepo u našem narodnom jeziku govore.

Ovdje nikakve učione niti pučke škole nejma.

Narod koji uz more stanuje nosi se ovdje po gradsku, a mervu dalje koji od mora po berdim stanuju, nose se po bunjevačku, nalično kao se nose gerčko-nesjedinjeni, akoprem su svi u ovoj župi katolici.

Ovdje je zabava ženskog spola šivanje, pletenje i predenje, a zanatlijah ovdje nikakvi neima osim 4 kalafata koji barke i brodice delaju.

Ovdi u ovoj cerkvi nikakvi starinski i znameniti knjiga neima, niti je ikakva knjižnica.

U ovom mjestu potoci ni jezera ne protiču, negoli 20 koračaja od župne kuće kod mora izvire živa voda i tako u isto utiče. Ista voda u mjesecim lipnju, serpnju i kolovozu otešča i slana postane. Inače u ostalim mjesecima verlo dobra i zdrava jest.

Ovdje uz more i mervu višje od istog kerči narod u kamenu i sadi s velikim trudom i kinom (!): lozu, smokvu, praskvu, armulin, mendulu, i ne siju ništa drugo nego ječam, jednako po svoj ovoj župi, i goje koze i ovce, i po malo konje, vole i krave. Zvjeradi i ptica u gori koja pod ovu župu spada ima svakojake versti i rastu podaleko od mora: rasti, jelve, bukve, smerči, grabrići, kljeni, javori i jasseni.

Ovdje tik uz ovo mjesto na jednom berdeljku nalazi se jedna razvalina Frangepanova kojoj se još jako dobro poznivaju prediljene sobe i u srid iste jedna gustirna. Pod ovom razvalom nalaze se tri tverda šanca, pod zapad u more gledajuć, a z burne strane pod gradinom nalaze se jedna cerkva[509] *bez krova i okol iste vnoge kuće razvaljene od kojih se samo temelji i podi poznadu; od ovi zadnji naleze se komadi marmorizirani od mnogoverstne farbe, s kojima su podi platirani bili, kao što se i dan današnji cijeli u Italiji na vnogo mjesti mjesto poda vidjeti mogu. Ovi stanovi bili su, kako mi narod kaže, od Gerkov iz Levanta i Rimljanov načinjeni.*

Medju spomenicih starih vremena zasluže osobitu pomlju "Smerčeve Doline", četiri i pol sata daleko od Starigrada iste župe u Velebitu, kadi, kako kažu, Attila iz Azie, hoteć uništit Italiu, svoja dobra (Schaetze) ostavio je, i u istinu ja nižje dolje upisati župnik pred tri godine osvidočio sam se svojom nazočnostjom, i našao sam na verh Velebita stope rimskoga druma, ispod njega po sata nižje k moru imenovatu dolinu i pećinu neizmernu zatvorenu kristaliziranim vratacim, koja na verhu oduhu imaju, kroz jednu luknju, kaoti trombonsku, kojoj kad se pristupi, vlasi od visak od vitra zatvorenog idju i čuje se malo odalje u istoj zatvorenoj pećini kao da bi neprestajuć dan i noć tri mlina mlila. Polag moga uma sudim da će biti zatvoreni vodopad (Wasserfall) koji znamenite rude mogao bi sobom vodit, a može biti i druga koja stvar. Vratašca dala bi se s malim troškom izminat, i onda bi se vidilo ono nešto zatvoreno, s laternam i

---

509 Narod priča da je to bila crkva sv. Jelene, a tako misli i bivši upravitelj župe Drago Babić. Meni se čini da tu uopće nije bila crkva, nego prostor pred ulazom u unutarnji dio staroga grada.

peržalim (mit Fackeln). Desno od vrata upisana su na jednoj visokoj litici dva redka gerčkim i smišanim meni nepoznatim slovim, na priliku od kaldejskih.[510]

U Starigradu, 14. svibnja 1850.

Zlatonos[511] *Jerko*
župnik

10.9. Sv. Juraj

Otkuda naziv mjestu Sv. Juraj

Župa ima svoju Spomenicu koju je 1902. započeo župnik Ivan Matejčić. Nije koristio povijesne izvore, niti je ispitao ima li kakva predaja u narodu pa je taj uvodni dio dosta površan. Ima 128 stranica. Praznina je između 1967. i 1977., a nakon 1997. ima dosta vrijednih podataka, ali *Spomenica* nije redovno popunjavana.[512] U našoj povijesnoj literaturi u srednjem vijeku ne spominje se naselje Sv. Juraj. Govori se samo o benediktinskoj opatiji Sv. Juraj, ali još nema suglasja oko toga gdje je ona bila i što je stvarno bilo na mjestu današnjeg Sv. Jurja. Neke dvojbe istraživači rješavaju, a pritom često stvore nove. Iz dostupnih vrela proizlazi da je u srednjem vijeku postojala na onom mjestu ne samo crkva sv. Jurja nego i mjesto koje se tim imenom zvalo. Što se tiče benediktinske opatije, mislim da nema razloga sumnjati u to da je na tom prostoru postojala benediktinska zajednica. Pitanje je samo je li ondje bila opatija koja je imala svoju podružnicu u Senju,ili je u Senju bila središnjica, a u Sv. Jurju podružnica. Moglo je također biti i tako da je središnjica bila jednom u Senju, a drugi put u Sv. Jurju, kao i to da su to bile dvije samostalne opatije. To su dvojbe koje ću i ovdje pokušati analizirati i dati svoje prosudbe.

---

510 Mnogi su krenuli u potragu za sakrivenim blagom, ali u Smrčevim dolinama ništa od blaga. Gotovo za svaku teže pristupačnu pećinu i špilju u Velebitu vezano je nekoliko priča o sakrivenom blagu. Postoji o tome i obilna literatura. Lijepo reče Ante Vukušić: *Priče o zakopanom blagu škakljale su maštu neimaštine*. Od natpisa nađeno je samo: *PLOV….STA…. JERKO 1843*. Očito to znači da je natpis urezao spomenuti starigradski župnik Gašpar Jerko. U gornjim odgovorima on se potpisuje kao *Zlatonos Jerko* u duhu onoga vremena kada se išlo na pohrvaćivanje svih stranih riječi. On je Gašpara preveo sa Zlatonos jer je među Svetim trima kraljevima Gašpar donio zlato novorođenom kralju (Isusu).

511 Pravo mu je ime Gašpar. To je i ime jednoga od Triju kraljeva: Gašpar, Melkior i Baltazar. Oni su nosili Novorođenome Isus tri dara: zlato, tamjan i plemenitu mast. Gašpar je dakle kao prvi nosio zlato pa ga je Jerko nazvao Zlatonos i svoje ime Gašpar preveo u Zlatonos.

512 Budući da postoji tiskani zbornik radova koji je nazvan: *Spomenica Sv. Jurja*, kod citiranja redovno će se navesti: *Spomenica župe*.

Naselje Sv. Juraj

Naziv Sv. Juraj bez sumnje dolazi od opatije sv. Jurja koja je postojala u današnjem mjestu Sv. Juraj. 1768. izričito nalazimo u službenom spisu da ime mjesta dolazi od opatske crkve sv. Jurja.[513] Iako je jedno vrijeme područje bilo bez stanovnika, blizina naseljenog Senja sačuvala je naziv opatije.

Mjesto, dakako, nije dobilo prve stanovnike u novom vijeku. Arheolozi nalaze tragove naselja još u predrimsko vrijeme. Ovdje je u starom vijeku bio grad Lopsica, koji su nastavali Lopsi. Aleksandra Faber smatra da se to ime sačuvalo u prezimenu Lopac i naseljima Lopci. Otočić Lisac bio bi hrvatska izvedenica od Lopsica. Faber je obavila terensko snimanje iz zraka i zaključuje da je područje po svojim osobinama - konfiguraciji tla, klimatskim prilikama, pristupačnosti i vezama prema moru i kopnu najprikladnije za naseljavanje.[514] Kada se gleda položaj Sv. Jurja, bilo bi čudno da se ondje nije razvilo jedno naselje. Nije onda čudno da su benediktinci upravo na tom mjestu smjestili svoj samostan (opatiju) oko kojega se razvilo novo hrvatsko naselje koje je dobilo ime po opatiji, kao što je to često bio slučaj. Čini se da su oni došli prvi nakon što se stabiliziralo stanje nakon velikih soba, pljački i ratova. Dodatni razlog za nastanak naselja mogao je biti u tome što su topuski cisterciti ondje dobili prostor da sagrade svoju radnu jedinicu ili granđu. Budući da je 1318. zabilježen Sv. Juraj kao naselje (za razliku od benediktinske opatije Sv. Juraj), moguće da se naselje razvilo uz radnu jedinicu (granđu) koju je topuska opatija ondje podigla sredinom 13. stoljeća. Naime, novija istraživanja pokazala su da je Sv. Juraj kao naselje poznat još u srednjem vijeku.

U časopisu *Geoadria* objavljen je 2012. članak koji su napisali Mirsad Kozličić, Josip Faričić i Sanda Uglešić pod naslovom: *Geografska osnova navigacije iz 1639. velebitskim kanalima prema Senjskom peljaru.* U tom članku na str. 49. i 52. spominje se na više mjesta naselje južno od Senja pod imenom Sv. Juraj. Evo što tu točno piše: *Prema reprodukcijama izvornika objavljenim kod M. Kozličića (1995.), među geografskim objektima imenovani su samo Senj i Sv. Juraj. Tako su primjerice, Senj i Sv. Juraj prikazani na portulanskoj karti Jadrana Pietra Vescontea iz1318. (signa i s.ti georgy; Sl. 2.), portulanskoj karti Europe Abrahama de Cresquesa iz 1375. (segna i san zorzo), portulanskoj karti Europe Nicolasa Passqualinija iz 1408. (segno i s. zorzi), portulanskoj karti Jadrana Jachobusa Giroldisa iz 1426. (segna i s.to çorçi), portulanskoj karti Jadrana Gratiosusa Benincase iz 1472. (segna i san giorgio). (...) I na drugim*

513 BAS, F II (B), br. 7.

514 A. FABER, 2003, 629–648.

Sl. 163. Naselja u župi (izradio Nikola Šimunić)

portulanskim kartama 16. st. (prema reprodukcijama izvornika objavljenim kod: Marković, 1993. i Kozličić, 1995.) podno Velebita najčešće su prikazivani samo Senj i Sv. Juraj, a iznimno i Žrnovnica. Tako su, primjerice, na karti središnjeg i istočnog Sredozemlja Maggiola Vescontea iz 1512. prikazani Senj (segna) i Žrnovnica (moline), na karti Jadrana Pietra Coppa iz 1525. Senj (Segna) i Sv. Juraj (S.Zo...), na karti središnjeg i istočnog Sredozemlja Giovannija Andreasa Vavassorea iz 1539. Senj (Segna) i Sv. Juraj (Sanzorzi), a na karti Jadrana Dioga Homema iz 1570. Senj (Segna), Sv. Juraj (s.zorzi) i Žrnovnica (molini).[515]

U skladu s time vidimo da postoji jasan kontinuitet srednjovjekovnog naselja sve od 1318. godine, a ono se počelo formirati uz benediktinsku opatiju koja mu je dala svoje ime. Što se tiče postojanja srednjovjekovnog naselja, to proizlazi iz samog *Senjskog peljara* iz 1639. jer se ondje jasno vidi da je ondje bilo kuća. One zacijelo nisu bile građene nakon raseljavanja Podgorja dvadesetih godina 16. stoljeća, nego su one ostatak onih kuća koje su građena prije tog vremena.

[515] M. KOZLIČIĆ – J. FARIČIĆ – S. UGLEŠIĆ, 2012, 49, 52. U članku je i karta iz 1318. na kojoj se vidi ime naselja/grada *S.ti GEORGY* ispod Senja. To znači da bismo ove godine mogli proslaviti 700. obljetnicu prvog spomena Sv. Jurja. Mislim da ovi kartografski podaci ne daju garanciju da je u drugoj polovici 16. stoljeća Sv. Juraj bio naseljeno mjesto, ali nam daju pravo pretpostavljati da nije bio potpuno bez stanovnika. Sv. Juraj je na mjestu gdje je na stranicama: 93–94, 125, 136, 143, 173, 174, 176–180, 191, 195, 196, 198.

Sl. 164. Dio župe krajem 18. stoljeća (izvor: Mapire)

U vrijeme turskih osvajanja i pljački, mjesto nije moglo dati sigurnost svojim stanovnicima pa je početkom 16. stoljeća počelo raseljavanje. Između 1520. i 1645. bilo je privremenih i rijetkih naseljavanja, ali po svoj prilici nije se sačuvao kontinuitet naseljenosti. U vrijeme Kandijskog rata (1645. – 1669.) bilježimo jače kretanje kršćanskog stanovništva s turskog područja prema područjima u vlasti Mletačke Republike i Austrijske Monarhije.

Stanovnici Jasenica i dalmatinskog Perušića pokušali su se iz turskog područja preseliti na mletačko. Kada im to nije uspjelo, zbog ometanja knezova Posedarskih, počeli su pregovarati sa senjskim kapetanom i u proljeće 1645. stigli u Senj otkuda su bili naseljeni na području Sv. Jurja. Bilo ih je 60 porodica,

od kojih 58 hrvatskih i dvije srpske. Kada su u proljeće 1653. osvanule u svetojuračkoj luci naoružane mletačke lađe, cijelo to stanovništvo s oko 600 osoba i 14 000 komada stoke ukrcalo se na lađe i prešlo na susjedno mletačko tlo. Poslije je provedena istraga pa je ustanovljeno da su lokalne vlasti prestrogo postupale prema doseljenicima što je kod njih stvorilo želju da traže bolja mjesta.

Senjska kapetanija ubrzo je uspostavila vezu s drugim stočarima s područja Obrovca, Zelengrada i Karina. Inače su i oni pripadali istom hrvatskom stanovništvu od kojeg su potjecali i Jaseničani. Već u proljeće 1655. sve su kuće u Sv. Jurju bile popunjene. I njih su mletačke vlasti uspjele 1674. nagovoriti da prijeđu na njihovo područje. Kada su ovi uvidjeli da ni na Pagu ni na susjednom kopnu koje su im mletačke vlasti dale nema onakvih pasišta za njihovu stoku kakvu su imali u velebitskim padinama iznad i oko Sv. Jurja, oko 20 porodica vratilo se 1677. ponovno onamo otkuda je otišlo. Uselili su se čak u iste kuće iz kojih su otišli. Tada su došli: Anići, Antići, Babići, Bralići, Buljevići, Devčići, Dujmešići, Glavaši, Katalinići, Lemići, Margete, Melci, Mijaljevići, Miloševići, Miškulini, Modrići, Nekići, Popovići, Rogići, Rončevići, Samardžije, Tomajići, Žarkovići, Žukulji, Žunjci. Osim ovih naselili su se Biondići iz Vinodola, Gržete iz Dobrinja, Lopci i Špalji iz Bribira, Škrgatići iz Grobnika, Šolići sa zadarskih otoka, Turine iz Hreljina. To su prezimena koja se i danas nalaze u Sv. Jurju i okolici. Rukavine su došle još u prvom valu. Nakon doseljenja 1653. ta porodica se proširila po mnogim krajevima pa i u Podgorju. Nakon oslobođenja Like i Krbave Rukavine iz Sv. Jurja naseljavaju kraj oko Novog u Lici, što znači da su već tada u Sv. Jurju bili veoma brojni. Iz Sv. Jurja naseljavanje je išlo u smjeru Jablanca i Vratnika na drugu stranu. Svi ti doseljenici nazivani su Bunjevci iako među njima ima nekoliko obitelji koje nisu bunjevačke.

Valja zabilježiti da su komunističke vlasti 1955. mjesto preimenovale u Jurjevo. Prijedlog je bio da ga se nazove Lisac, ali mještani su lakše prihvatili Jurjevo.[516]14. prosinca 1990. u 12 sati pročitana je odluka o vraćanju naziva mjesta Sv. Juraj. Odluku je donijela Skupština općine Senj na sjednici svih svojih vijeća 22. studenoga iste godine.[517] Povratak imena svečano je proslavljen na naredni blagdan sveca zaštitnika za koji je pripremljena posebna izložba, akademija, a svečanu misu na sam dan predvodio je riječko-senjski nadbiskup mons. Anton Tamarut.[518]

Naziv župe ostao je uvijek Sv. Juraj.

---

516 *Spomenica župe*, 53 i 59.

517 *Spomenica župe*, 84.

518 *Spomenica župe*, 85.

Sl. 165. a) Panorama mjesta. Desno od crkve je župni stan, a do njega je kuća Miće Rukavine Barbe (snimio Nikola Turkalj 2012.)

Benediktinska opatija Sv. Jurja

Poznato je da je sv. Juraj zaštitnik grada Senja, što znači da je u njemu ili kraj njega postojala crkva posvećena tom svecu. Crkve sv. Jurja često se nalaze na brdima poput stražara i viteza koji čuva grad. Krajiški general Ivan Lenković maknuo je tog stražara s brda kraj Senja, Trbušnjaka, i izgradio tvrđavu Nehaj kao novog stražara nad gradom.

Pod zidinama Nehaja otkrivena je crkva za koju se drži da je to crkva senjskog zaštitnika i da su tu crkvu dobili templari 1184./85. Često se poistovjećuje templarska crkva sv. Jurja s benediktinskom opatijom Sv. Jurja. Je li crkva na Trbušnjaku bila najprije benediktinska pa templarska pa opet benediktinska ili je riječ o dvjema različitim crkvama koje su postojale u isto vrijeme? Moglo bi se, naime, reći da su u vrijeme templara benediktinci otišli u svoju kuću u Sv. Juraj, a odlaskom templara preuzeli su ponovno crkvu na Trbušnjaku. Da je ona crkva na Trbušnjaku bila benediktinska u vrijeme Baščanske ploče, može posvjedočiti i Senjska ploča. Nakon povratka, njihova kuća se mogla zvati, za razliku od one u Sv. Jurju, sv. Dujma. Kod nje su se držali sajmovi.

Sl. 165. b) Panorama iz zraka (izvor: GMS, snimio Ante Španić)

Nitko neće sumnjati da je mjesto Sv. Juraj dobilo po svecu sv. Jurju, ali neće se svi složiti da je to vezano uz opatiju Sv. Jurja koja nam u vrelima dolazi pod imenom Sv. Juraj kraj Senja i Sv. Juraj Lisački (*de Lisac*).

Prvi put u povijesnim spisima susrećemo crkvu sv. Jurja kraj Senja u povelji pape Lucija III. koji 1184. ili 1185. potvrđuje templarima darovanje grada Senja i crkve sv. Jurja, što im je darovao kralj Bela III.[519] Budući da se u darovnici izričito spominje crkva, jasno je da to nije samo građevina, nego i posjed koji je vezan uz nju. Kralj Andrija II. obnavljajući darovnicu kaže da je ta crkva na području koje pripada gradu Senju.[520] Godine 1216. spominje se crkva sv. Jurja *de Casteluz* u Senju.[521] Je li to ista crkva koja se poslije javlja kao benediktinska opatijska crkva?

Većina autora smatra da su benediktinci došli na područje Senja nakon odlaska templara 1269. Kad bi to bilo tako, onda bi postojala vjerojatnost da je ista ona crkva sv. Jurja koja je prije bila templarska nakon toga postala benediktinska. Međutim, izvori jasno kažu da su na području Senja, koje je

[519] CD II, 191.
[520] CD II, 85–86. To znači da nije u samome Senju.
[521] M. JAPUNDŽIĆ, 1965, 102–l03.

Sl. 166. Spomenik sv. Jurju (snimio: Nikola Turkalj 2017.)

obuhvaćalo i područje današnjeg Sv. Jurja, u isto vrijeme postojali templari i benediktinci. Za vrijeme mongolske provale 1242. izričito stoji da su redovnici iz samostana Sv. Jurja pobjegli u Bašku.[522] Ti redovnici imali su svoje posjede i na području Gacke i 1245. povučena je granica u tom kraju između posjeda redovnika Sv. Jurja i templara.[523] Jasno je da ta benediktinska crkva nije ujedno i templarska. Postoje, dakle, na senjskom području u isto vrijeme (najmanje) dvije crkve posvećene sv. Jurju: benediktinska i ona koju su dobili templari godine 1184./85. Kada se to prihvati, postaje shvatljivo da je ona benediktinska dala ime današnjem mjestu Sv. Juraj.

Do sredine 14. stoljeća za opatiju se jednostavno kaže da je u Senjskoj biskupiji. Godine 1333. prvi put se uz ime opatije Sv. Jurja dodaje *de Lisac* i tako će biti do kraja. Budući da je sigurno da na području Sv. Jurja i danas postoji Lisac, onda je suvišno tražiti lokaciju za taj samostan negdje drugdje. Činjenica je, pored toga, da u Senjskom peljaru iz 1639. naselje južno od Senja naziva Sv. Juraj, koji je *dobar porat za brode male i velike... i ondi je kloštar i criqua i nekoliko kuć zidanih pustih*.[524] Iako ondje već dugo nije bilo redovnika, sačuvala se predaja o samostanu. U prilog ovom mišljenju je i gore rečeno da

[522] CD IV, 351.

[523] CD IV, 276–277.

[524] R. LOPAŠIĆ, II, 1888, 211; LJ. KRMPOTIĆ (1997, 126) objavio je prijevod rukopisa krajiškog inženjera Martina Stiera u kojem se za mjesto Sv. Juraj, u hrvatskom prijevodu, kaže: *Luka Sv. Juraj (S. Georgen*), pogodna za ribolov, ali i dobro sidrište za velike i male brodove; ima slatku vodu, jedan napušteni samostan, jednu crkvu i nekoliko napuštenih kuća, u koje su stavljeni Vlasi, a leži jednu njemačku milju od Senja. Dakle, kuće sada nisu puste kao 1639., nego su u njima vlasi. Zacijelo je Stier (1657. – 1660.) imao u rukama stariji rukopis koji je Lopašić objavio. U Senjskom peljaru (M. KOZLIČIĆ – S. UGLEŠIĆ, 2015) objavljeni su razni "peljari" u raznim varijantama. Zorislav Horvat misli da se ovdje *criqua* odnosi na crkvu sv. Filipa i Jakova (Z. HORVAT, 2001, 26). L. ČERNICKI – S. FORENBAHER (2016, 90) misle da je i stari samostan bio na mjestu crkve sv. Filipa i Jakova.

postoji kontinuitet naziva za naselje od srednjeg vijeka do danas. Osim toga, i meteorološke prilike mogu nam dati vrijedno svjedočanstvo. Budući, naime, da je redovništvo na kopno došlo s otoka Krka, a vjerojatno je u početku na kopnu bila samo filijala baščanskog samostana, veza između Baške i kopna mnogo je lakša prema Sv. Jurju nego prema Senju. A redovnici su uvijek dobro promislili koje mjesto je prikladno za život zajednice i koje više odgovara redovničkoj karizmi.

No, takvom razmišljanju ne ide u prilog Kaptolski statut iz 1340. u kojemu se kaže da kanonici na blagdan sv. Križa idu u Senjsku Dragu u tamošnju opatijsku crkvu, ali je draški opat dužan poslati konja za arhiđakona. Kada, međutim, idu za blagdan sv. Jurja u istoimenu samostansku crkvu, ne spominje se slanje konja, pa čak ni ručak, koji dobivaju kod Sv. Križa. Iz toga se dade zaključiti da je taj samostan u blizini, bliži od onoga Sv. Križa.[525] Uostalom, kamo bi kanonici i išli izvan Senja na blagdan sv. Jurja kad je taj svetac zaštitnik grada. Tada i drugi idu prema Senju i na sajam i na blagdan. Reći da su dva samostana posvećena istoimenom svecu, jedan u Senju a drugi na području današnjeg Sv. Jurja, ne može se opravdati jer bar za 15. stoljeće je jasno da se misli na isti samostan i kad se kaže *de Lisac* i kad se taj naziv ispusti jer vidimo da je isti opat. Najprihvatljivije je tumačenje da je crkva sv. Jurja na brdu kraj Senja, uz koju su templari zacijelo prigradili neke zgrade za civilnu i crkvenu uporabu, po odlasku templara (1269.) vraćena benediktincima. Oni su sve to mogli koristiti za svoje potrebe, ali je crkva s okolinom i dalje bila vezana uz potrebe grada gdje se proslavljalo gradskog zaštitnika i gdje su se održavali sajmovi. Nije isključeno da su te zgrade na brdu bile tretirane kao poseban samostan koji se jednom zvao Sv. Juraj, a drugi put Sv. Dujam. Naime, tek 1550. javlja se prvi put izričito benediktinski samostan Sv. Dujma *na senjskom brdu (in monte segniensi*). No, na marginama toga teksta svaki put kada se spominje naziv *Sv. Dujma*, druga ruka stavi *Sv. Jurja*.[526]

Svoja razmišljanja o toj problematici Ante Glavičić zaključuje kako se radi sigurno o dvjema crkvama sv. Jurja, jednoj u Senju, a drugoj u Sv. Jurju, ali da nije dokazano da se radi i o dvama samostanima. Pisac ovih redaka smatra vjerojatnim da su benediktinci iz opatije Sv. Juraj, na mjestu gdje se nalazi danas istoimeno naselje, imali u Senju neku ispostavu koja je po crkvenom i

525 Josip Frančišković temelju toga odbacio je mišljenje da je opatija bila u Sv. Jurju, nego da je bila nedaleko od današnje utvrde Nehaj na prostoru koje se zove Abatovo (J. FRANČIŠKOVIĆ, 1928, 483–496). Njegovo mišljenje neki i danas slijede.

526 E. LASZOWSKI, 1917, 361–362. Crkva sv. Dujma, bez naziva samostana ili opatije, spominje se u Senju 1472. i 1528. (M. BOGOVIĆ, 1990, 85)

općedruštvenom utjecaju bila često jača od same opatije, ali da crkvenopravno u Senju nije postojala benediktinska opatija. Veliko značenje te senjske ispostave bilo je razlogom da se opatiji u Sv. Jurju doda u naslovu *de Lisa*c, a katkada se ispostava u Senju naziva svojim posebnim imenom – opatija sv. Dujma. To još nije posljednja riječ o opatiji sv. Jurja, nego teza za koju još zasad nedostaju dovoljni razlozi.

Župa

Do 1807. pod Sv. Juraj spadale su područne crkve: sv. Mihovila podno Vratnika, sv. Luke u Lukovu, sv. Jakova u Starigradu i Majke Božje na Krasnu. Dok su u Sv. Jurju bili benediktinci, oni su obavljali svu pastoralnu skrb na širem prostoru oko opatije. Kada je opatija kao nadarbina davana drugim svećenicima, vjerojatno je tada nastala župa kao vjernička zajednica neovisna od opatije. Biskup Franjo Čikulin, imenovan od cara, ali nepriznat od pape, podijelio i župu i (naslovnu) opatiju kanoniku Stjepanu Pribiloviću. Tome se usprotivio Senjski kaptol i u pismu od 29. kolovoza 1682. tuži se ostrogonskom primasu ne samo zbog toga što prije papinskog imenovanja Čikulin ne smije vršiti jurisdikcijske čine nego i zato što je župa od pamtivijeka vezana uz kaptol, a pravo patronata na opatiju ima senjska općina. Sveta Stolica dala je preko svog nuncija u Beču pravo Senjskom kaptolu.[527]

Zbog blizine Senja i brojnih svećenika (kanonika) u njemu, izgleda da je župa sačuvala kakav-takav kontinuitet do novoga naseljavanja. Spominje je Dimitri u svom izvješću u Rim 1684. Kaže za župu da je siromašna i nema svoje misno ruho. Ima 300 vjernika.[528] Biskup Glavinić obišao je *Plovaniu S. Juria mučenika blizu Senja* 1692. godine. Obradovalo ga je što su se sami vjernici pokrenuli da obnove crkvu sv. Jurja; potaknuo ih je da nastave posao na hvalu Božju i na diku sv. Jurja. Primjećuje da je narod raspršen na sve strane i da ga u blizini veoma malo (*kruto malo*) boravi. Naređuje župniku da redovito služi misu i dijeli narodu sakramente prema zakonu svete Crkve, da nedjeljom i blagdanom tumači poslanicu i evanđelje te narod uči Oče naš, Zdravo Mariju, Vjerovanje (vjeru Božju), deset zapovijedi Božjih. Na kraju je izdao neke upute i naredbe. Crkvu treba zaključavati i držati je u redu te voditi brigu da se nabavi potrebno ruho i da se ono drži čisto.[529] Glavinić je 1695. poslao u Rim izvješće o

527 M. SLADOVIĆ, 1856, 176; *Spomenica Sv. Jurja*, 104.
528 M. BOGOVIĆ, 2003, 132.
529 Hrvatski državni arhiv, Protokol 15, 50–52.

stanju u biskupiji u kojem za Sv. Juraj kaže da je župnik *ilirski* (koji služi obrede na staroslavenskom) i uzdržava se milostinjom pobožnih vjernika.[530] Za vrijeme Bedekovića 1708. vjernika je 900, a župnik je jedan od senjskih kanonika.[531]

Opatija će se i dalje tretirati kao posebna crkvena ustanova. Opat Komša Lovrinjanin smatrao je da mu snagom opatskog naslova pripada jurisdikcija za cijelo Podgorje s Karlobagom. Tako je 1688. imenovao župnika za Karlobag.[532] Dakako, takva praksa nije bila prihvaćena. U 18. stoljeću opatija je naslovna, tj. nema područja svoje jurisdikcije. Zadnji naslovni opat Sv. Jurja bio je bribirski kanonik Franjo Lorbek, umro 1935. godine. Nakon toga neće biti imenovani naslovni opati.

Župa je prostorno bila veoma opsežna. Obuhvaćala je senjsko zaleđe do Francikovca i Veljuna pa na jug sve do granica s Karlobagom, a prelazila je i velebitski prijevoj obuhvaćajući krasnarski kraj. S porastom stanovništva stvarat će se i nova župska središta. Već 1695. župnik Ivan Vukelić za boravka u Jablancu potpisuje se kao jablanački župnik, što znači da je tada i Jablanac bio župno središte, samo što je njime upravljao svetojurački župnik. Potom se osamostalila župa Sv. Križa u Senjskoj Dragi (oko 1755.), a definitivna reorganizacija bila je 1807. kada su se odvojile i postale samostalne župe Vratnik, Krasno, Lukovo i Starigrad. Od tada je župa u današnjim granicama.

Još prije tih podjela imamo izvješće misionara koji se veoma pohvalno izražavaju o vjeri tog naroda. Misionar 1725. je zabilježio da su svakodnevno na propovijedi vjernici udaljeni 10 do 12 talijanskih milja (oko 18 km) radosno dolazili slušati riječ Božju. Jednako tako misionar u Sv. Jurju hvali žar pobožnosti kod svete mise.[533]

U 20. stoljeću misije su bile 1908., 1926., 1941. i 1960. Župnici su bili zadovoljni u sva četiri slučaja uspjehom misija. Vrijedno je spomenuti da je 1925. osnovana *Djevojačka Marijina kongregacija* koja će do rata biti veoma aktivna u župi.[534] Na samom početku toga rata, povodom 1300. obljetnice kršćanstva u Hrvata, revni župnik Vilim Kerec organizirao je temeljitu duhovnu obnovu župe. Održane su i kraće sv. misije. Pokrenula se cijela župa, a osnovan je i radni odbor koji bi tu obnovu vodio. Ratne prilike nisu dopustile da se ta lijepa inicijativa razvija i ostvari u smislu planova i programa koje je Odbor donio.[535]

---

530 M. BOGOVIĆ, 2003, 140.
531 M. BOGOVIĆ, 2003, 159.
532 *Spomenica Sv. Jurja*, 104.
533 *Vrela i prinosi*, br. 11 (1942.), 127.
534 *Spomenica župe*, 30–31.
535 *Spomenica župe*, 44–46.

Od drugih događaja valja još spomenuti sljedeće: župnik Ambroz Krišković kaže da je njemačka trivijalna škola otvorena u Sv. Jurju 1799., a 1836. hrvatska osnovna ili pučka škola. Župnika Matiju Burića (1929. – 1933.) zbog nacionalnih osjećaja progonila je i zatvarala jugoslavenska policija. 1933. pobjegao je u inozemstvo. Župljani ga pamte kao dobrog čovjeka i svećenika. (Prije rata se vratio u domovinu, a neposredno nakon rata nestao u noći.) Župnik Veber došao je u sukob s biskupijskom upravom koja ga je razriješila službe 1955., ali je on ostao u župi još četiri godine. Njegovo ponašanje i neposluh prema biskupu ostavili su loše tragove u župi. Srž sukoba bio je njegovo članstvo u Staleškom društvu katoličkih svećenika koje je osnovala državna vlast (Udba) da unese razdor u Crkvu u Hrvata. Nakon njega preuzima službeno upravu jablanački župnik Drago Babić s duhovnim pomoćnikom Bogdanom Zovićem koji je bio stvarni upravitelj. U veljači 1961. razriješen je Babić, a Zović je i formalno preuzeo upravu župe. O prilikama govori i činjenica da je Zović dospio u zatvor (20 dana) jer je u selu rekao kakva je to sloboda kada učiteljica u Hrmotinama otvoreno napada djecu što idu na vjeronauk. Te godine srušena je i kapelica na Oltarima gdje se služila sv. misa na Duhove.[536] Zovića je naslijedio još iste 1961. godine Ivan Glavinić (do 1968.). Njegova temperamentnost zacijelo je još uvijek u sjećanju Svetojuraca. Za vrijeme župnika Josipa Šimca (1973. – 1977.) 22. listopada 1974. u 23 sata grom je dobro prodrmao toranj i načeo crkvu.[537] Izgradnja drugoga tornja pala je na leđa župnika Šimca. No, on je i tu nezgodu zgodno iskoristio da se poveže i s onima koji su stajali podaleko od Crkve.[538] U tom približavanju napravio je i veće djelo nego li je toranj. Njegov rad preporučio ga je za teže i odgovornije mjesto u Voloskom i okolini, a u Sv. Juraj dolazi Marijan Dujmić i ostaje ondje od 1977. do 1982. Potom su župom upravljala sve do 1997. dva krčka svećenika: Ivan Buić i Frane Brozić. U vrijeme župnika Silvija Milina možemo reći da se cijelo Podgorje upravlja iz dva centra: iz Sv. Jurja i Karlobaga, kako je to bilo i na početku naseljavanja krajem 17. stoljeća. Milin, naime, osim Sv. Jurja i Lukova Otočkog upravlja sada također Jablancem i Starigradom.

Župa izdaje župni pastoralni listić i svake nedjelje dijeli se vjernicima, oko 20 do 25 primjeraka.

Župa je nakon Drugoga svjetskog rata imala vrsnoga orguljaša Miću Rukavinu zvanoga Barba. Uz to je bio i dobar fotograf.

[536] *Spomenica župe*, 57.

[537] Nadbiskupija Riječko-senjska, Spisi 1974., br. 1129, 2410 (Sv. Juraj zapisnik – razoren toranj župne crkve – oštećen krov župne crkve).

[538] *Spomenica Sv. Jurja*, 2003, 191–196.

Broj vjernika u župi

Kako je već rečeno, 1684. župa broji 300, a 1708. 900 vjernika. Tu je uračunato i područje budućih župa Starigrad i Jablanac.

Tabl. 11. Broj vjernika u župi

Sv. Juraj	1828.	1841.	1863.	1875.	1896.	1915.
U Mjestu	450	455	519	633	576	622
Biljevine	255	62	67	82	133	88[539]
Bilopolje		71	79	99	96	61
Bobovišće		60	84	109	155	107
Crnika		25	28	38	29	
Dumboka					13	22[540]
Hrmotine		116	109	152	129	128
Kamenica		14	22	22	48	60
Krstače						41
Krč					70	78[541]
Matešić pod		54	72	73	97	56
Oltari		7	23	30	38	40[542]
Orih		40	39	46	53	103
Planikovac		17	22	23	16	35
Podrepovac		47	78	100	109	180[543]
Rača		44	46	49	58	76
Rakita		75	90	108	97	102
Rastovac		18	26	31	43	43[544]
Razbojišće		17	14	18	45	38
Seline		21	15	28	44	30
Skorupovo		33	31	35	27	48
Smokvica		35	52	63	84	54
Staze i Žuninac						61
Stolac	63					
Tvrdi dolac						20
Tuževac		90	78	98	118	167

539 Uz Biljevine navode se Lopci i Osredak.
540 Ovdje se navodi zajedno s Žrnovicom.
541 Ovdje je naziv Turinski krč i Za Kosom.
542 U prethodnim popisima stajalo je: *Oltar*.
543 Ovdje se naziva Babić Dolac, a naziv Podrepovac stavljen je u zagrade.
544 Uz Rastovac navodi se i Sopinica.

Volarice	391	110	137	164	165	52
Žrnovnica		15	6	3	10	
Stranci						45
Ukupno	1154	1402	1637	2004	2263	2434

Za usporedbu donosim statističke podatke iz 1967. godine. Nakon obavljenoga blagoslova kuća (posjeta obiteljima), župnik Glavinić zabilježio je u *Spomenicu*: *Sv. Juraj ima 636 duša; četrdesetak naselja ukupno 877 duša, što znači da župa ima 1513 duša. Od toga odsutno je 111 duša, nekrštenih ima oko 50, prigodom blagoslova kuća ne prima svećenika 76 domaćinstava. Gornjaši stalno iseljavaju, a mjesto Sv. Juraj iz godine u godinu raste*.[545]

Crkve

Sv. Juraj

Kako je već navedeno, 1639. spominje se samo crkva sv. Jurja. U više navrata spominje se da je po toj crkvi mjesto dobilo ime.[546] Nakon dolaska novih stanovnika, služili su se starom opatijskom crkvom pa i onda kada je dvadesetih godina 18. stoljeća župnom crkvom postala crkva sv. Filipa i Jakova. U govoru je ona slovila još dugo kao župna crkva. U njoj je biskup Beznzoni 1737. posvetio oltar na čast Gospe Žalosne.[547] Iz župnih matica doznajemo da je imala i kapelu sv. Krunice. Iza oltara te kapele pokopan je 1759. Jandre Vukelić.[548]

Župna crkva je pod patronatom Senjskog kaptola. 1765. ona će biti pod istim patronatom, ali se za opatsku crkvu kaže da je pod patronatom Ugarske dvorske kancelarije.

Za opatsku crkvu sv. Jurja zabilježeno je 1768. da je od starine i da po njoj i mjesto nosi ime. Nalazi se u blizini župne crkve. Treba joj popraviti strop i sakristiju. Svim potrebnim za službu providja se iz župne crkve. Umjesto da se obje crkve popravljaju, bolje je i jeftinije urediti i proširiti ovu crkvu. Sadašnja župna crkva sv. Filipa i Jakova može se srušiti. Ovdje ima prostora za širenje i za groblje.[549] Crkva je 1784. izgubila posvetu jer je

[545] *Spomenica Sv. Jurja*, 64.

[546] *antiquitus errecta a qua etiam oppidum nomen habet ... murata, indiget reparatione tabulati superioris et perfectione sacristiae item omnibus ad altare et sacrificial.* (BAS, Fasc. II (B), 7)

[547] Za crkvu se kaže: *quae ditialis est parochialis ecclesia* (Burić, 2002, 211).

[548] P. ROGIĆ, 1965, 67.

[549] BAS, Fasc. B. 43 (Sv. Juraj).

Sl. 167. Župna crkva sv. Jurja u sumrak (snimio Nikola Turkalj 2012.)

u njoj bilo skladište drva. U vrijeme Ježićeve vizitacije 1795. ona je prazna, a narod je želi obnoviti. To je i učinjeno uz veliku pomoć župljana. Tako je od 1800. godine ta crkva postala ponovno župnom crkvom. Ona je tada produžena na strani svetišta. Bila je tada oko 14 m dugačka, a 6 m široka. Svetište je bilo široko koliko i kor. Tridesetih godina 19. stoljeća vidio ju je i Fras. Uočio je ondje zidine nekog samostana, ali pretpostavlja da su tu bili pavlini.[550] Temeljita obnova nije učinjena pa ju je trebalo privremeno povezivati željeznim sponama i zategama te dozidavati potporne zidove kako bi se spasilo ugroženu statiku. Župnik Krišković tuži se da su potporni zidovi smetali u odvijanju tijelovske procesije oko crkve.

Sve više je postajalo jasno da se rješavanjem nužnih problema neće doći do trajnijeg rješenja. Krov je previše pritiskao slabe zidove. Crkvu treba

[550] J. F. FRAS, 1988, 187.

Sl. 168. Glavni oltar (izvor: GMS)

proširiti i produžiti jer blagdanima jedva polovicu vjernika može ući u nju. Još slabije bi rješenje bilo vraćati se u crkvu sv. Filipa i Jakova jer je ona 1845. *od 29. junja, budući stara i nevaljana, bijaše posve zatvorena, niti se je u njoj služba Božja činila*.[551] Krenulo se u temeljitu obnovu crkve sv. Jurja. Već su bila nabavljena nova zvona (1849.), kada se 1852. crkva raspukla pa je srušena do temelja. Na njezinim temeljima sagrađena je između 1853. i 1856. današnja župna crkva. *Početak nove cerkve sv. Jurja u ovom mestu, a to iz temelja bijaše godine 1852. 2. septembra, građenje jest slijedilo 1854-1855. i 1856 pod cesarom Franjom Josipom početo i posliedneg leta miseca decembra 24. pridvečerje Božića dokončano, na koji dan jest služba božja u njoj započeta bila*.[552] Crkvu je posvetio 1860. Vjenceslav Soić, pomoćni biskup senjsko-modruški.

1906. napravljen je kor i nabavljene orgulje iz Češke. Crkva je temeljito obnovljena 1911. iznutra i izvana. Stari pod od cigle zamijenjen je brušenim betonom, a svetište prekriveno keramičkim pločicama. Iduće godine oslikao ju je iznutra 1912. Ante Talatin iz Rijeke. Iste godine nabavljeni su iz Tirola kipovi Srca Isusova i Gospe Lurdske koji su zamijenili na pokrajnjim oltarima kipove sv. Filipa i Jakova (iz stare župne crkve) i sv. Katarine i sv. Florijana.[553] Elektrika je uvedena 1949. godine.

22. listopada 1974. u 23 sata grom je dobro prodrmao toranj i načeo crkvu.[554] Grom nije otkrio samo toranj i dio crkvenoga krova, nego i pastoralnu snalažljivost župnika Šimca koji se tom nevoljom dobro okoristio da se poveže i

551 S. PAVIČIĆ, 1965, 56.

552 S korica matice, v. *Senjski zbornik* 1, 1965, 56.

553 *Spomenica župe*, 12–14.

554 Nadbiskupija Riječko-senjska, Spisi 1974., br. 1129, 2410 (Sv. Juraj zapisnik – razoren toranj župne crkve – oštećen krov župne crkve).

Sl. 169. Kor i orgulje u župnoj crkvi (snimio Nikola Turkalj 2012.)

Sl. 170. Oltar Srca Isusova (snimio Nikola Turkalj 2012.)

Sl. 171. Oltar Majke Božje (snimio Nikola Turkalj 2012.)

s onima koji su stajali podaleko od Crkve.[555] Nakon što je napravljen novi toranj, župnik Buić će 1985. temeljito obnoviti cijelo krovište crkve, a tri godine poslije i čitavu fasadu.[556]

Od 2016. crkva je ušla u program obnove Ministarstva kulture Republike Hrvatske. Učinjeni su prvi zahvati u unutrašnjosti crkve u predvorju.

Crkva sv. Filipa i Jakova

Zorislav Horvat se u novije vrijeme bavio tom crkvom i došao do zaključka da je njezina osnovna arhitektura iz 13. stoljeća s jasnim cistercitskim osobinama. Po njemu, topuski cisterciti dobili su 1240. od senjskih templara dopuštenje, uz određene uvjete, da ondje mogu sagraditi svoju poslovnu postaju (granđu) koja je dobila i svoju kapelu.[557] Nakon tog Horvatova rada svakako se ne može više govoriti da je ta crkva potpuno nova građevina nastala u počecima 18. stoljeća, kako bi se dalo naslutiti iz crkvenih izvješća toga doba, nego da je ona obnovljena kao od prije postojeća crkva.[558]

U Biskupskom arhivu u Senju tragove te crkve možemo pratiti tek od 18. stoljeća. Dvadesetih godina 18. stoljeća ona se spominje i postat će nova župna crkva i ostati takva do kraja stoljeća. Biskup Benzoni spominje je 1733. kao župnu.[559] Skrb o crkvama vodili su senjski kanonici koji su imali patronatska prava i nad župom. Benzonijev nasljednik Čolić napisao je 1754. da je to nova crkva i da je ne treba popravljati. Začuđuje podatak iz 1768. da je župna crkva *od pamtivijeka* i da je u veoma lošem stanju. Osim toga, tu se kaže da je na nepogodnom mjestu pa bi središte župe trebalo premjestiti u opatijsku crkvu sv.

555 *Spomenica Sv. Jurja*, 2003, 191–196.

556 *Spomenica župe*, 78, 61.

557 Z. HORVAT, 2001, 21–32. Prostor su djelomično arheološki istražile Marina Blečić (*Zaštitna arheološka istraživanja crkve sv. Filipa i Jakova u Svetom Jurju* (Senjski zbornik, 33, 2006, 5–26.) i Vedrana Glavaš (*Crkva sv. Filipa i Jakova*, 67–82.) i implicite prihvatile Horvatove zaključke, ali su otkrile novu dimenziju lokaliteta koja ga povezuje sa starom Lopsikom, što za ovaj rad nije relevantno. Kako se iz gore rečenoga vidi, nipošto ne stoji zaključak Marine Blečić (str. 23.) da je crkva u 18. ili početkom 19. stoljeća definitivno napuštena jer je u to vrijeme ona bila župna crkva župe Sv. Juraj. Radomir Jurić i Ica Škaro misle da *raspoloživi ostatci arhitekture nisu dovoljni za precizno datiranje.* (R. JURIĆ – I. ŠKARO, 2017, 139–140)

558 Bez sumnje je da još nismo riješili obe nepoznanice vezane uz benediktince i templare u Senju i okolici. Čudno je da templari daju lokaciju cistercitima "pod prozorima" benediktinske opatije Sv. Jurja. Cisterciti će dobiti i u Senju neke kuće (CD V, 617). I u Senju je postojala 1378. uz obalu crkva sv. Filipa i Jakova (CD XV, 366). Od te crkve nije ništa sačuvano, niti se ona poslije spominje. Teško je reći da to ime neku vezu, ali nije ni ona isključena.

559 BAS, fasc. I (B), br. 28. (Parochia S. Georgii).

Sl. 172. Zidine crkve sv. Filipa i Jakova (snimio Nikola Turkalj 2017.)

Jurja gdje je moguće proširenje crkve. Ta crkva je tada bez ičega što je potrebno za službu Božju.[560]

Ježić je u vizitaciji u Sv. Jurju od 27. do 29. svibnja 1795. Župnik je tada Vinko Stipanović. Župa ima kapelana za čije uzdržavanje dobiva 100 forinti. Župnik ima još 100,10 forinti za svoje i kapelanovo uzdržavanje; ima legat Ivana Vukelića od 14 misa. Kuća je 114, a vjernika 931. Crkveni računi i uprava su kod mjesnih činovnika. Crkva nema nikakav prihod osim milostinje. Nema službene primalje. Župna crkva ne može primiti sve vjernike. Svetište je pretijesno. Pučkim starješinama je predloženo da tako urede opatsku crkvu da može služiti za župnu i da se također sačuva sadašnja župna crkva.[561]

Na karti Austrijske Monarhije nacrtanoj krajem 18. stoljeća označena je svaka kuća, a crkve imaju svoj prepoznatljivi znak. U unutrašnjosti, nedaleko od današnje hidrocentrale Senj, vidi se znak jedne crkve.[562] Inače, tu crkvu nismo dosad nigdje našli ni u objavljenim tekstovima ni u arhivskom gradivu.

[560] BAS, F II (B), 7; F B, 43 (S. Georgii).
[561] BAS, FASC. X, br. 39 (B), str. 5.
[562] Staats Mapire.

Sl. 173. Unutrašnjost crkve sv. Filipa i Jakova (snimio Nikola Turkalj 2017.)

Kapele

Oltari

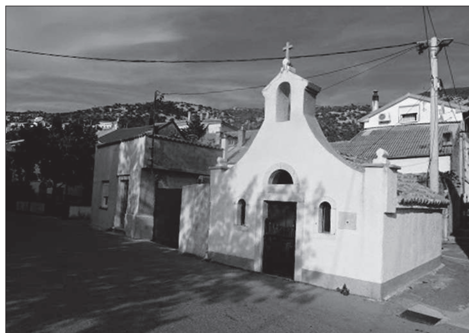
Andrija Ban zabilježio je u *Spomenici* da je 1903. sagrađena škola na Oltarima. Pred njom je 15. rujna 1924. služio misu. U blizini je i crkvica s oltarom sv. Ane, po čemu je i naselje dobilo naziv Oltari. Narod je dobro osjetio da je u svakoj crkvi oltar onaj središnji i najvažniji dio pa nas i svaka crkva odmah upućuje na oltar. Ona se nalazila nekako na pola puta od Sv. Jurja do krasnarskog svetišta Majke Božje, a u njoj ili kraj nje misilo se na blagdan Duhova.

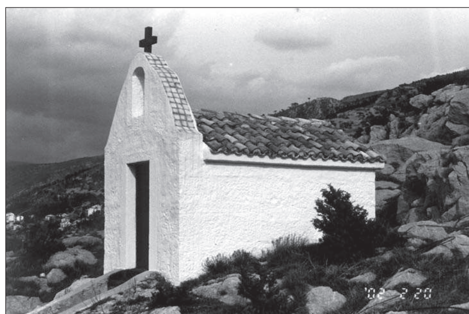
Sl. 174. Kapelica sv. Ane (izvor: Župni arhiv)

Sl. 175. Crkva na Jezerima (izvor: A. GLAVIČIĆ, 2003, 62)

Sl. 176. Kapela sv. Ivana (snimila 29. srpnja 2018. Blaženka Ljubović)

Sl. 177. Kapelica sv. Nikole (izvor: GMS)

Sve do 1807. Krasno je bilo u sastavu župe Sv. Juraj. Stara crkvica srušena je 1961. u vrijeme uklanjanja svetih znakova iz našeg naroda. Kada su se promijenile prilike i kada su se protjerani sveci mogli vratiti, pomišljalo se odmah i na povratak svetoga znaka na ovo mjesto. Taj posao započeo je 1997. župnik Frane Brozić, a sretno je dovršen u vrijeme župnikovanja Silvija Milina, današnjega župnika. Građena je prema nacrtu Damira Lukanovića. Blagoslovljena je 27. srpnja 2002. Trenutačno su u obnovi krov, prozori i fasada. Obnavlja se darovima župljana i donacijama.

Biskup Čolić spominje i ruševnu crkvu *sv. Antuna*, udaljenu 7 sati hoda od Sv. Jurja. To ne može biti današnja crkva sv. Ante u Krasnu jer je ona iz temelja sagrađena tek 1828. No, ima podataka da je prije na tom mjestu postojala jedna crkva koja je bila ruševna još 1795.[563] Druga mogućnost je da je to crkva na Jezerima na lokalitetu Crkvina koju je opisao Ivan Krajač u *Dnevnim novostima* od 6. siječnja 1929. (str. 8.) On smatra da je to srednjovjekovna crkva kojom su se koristili pastiri s jedne i druge strane Velebita. Njome su se u počecima koristili i doseljenici u 17. stoljeću, a kada je ona Krasnarima postala neprikladnaa, oni su sagradili sebi bližu crkvu – današnje svetište Gospe Krasnarske.[564]

---

[563] Ivan DEVČIĆ, 2007, 87. Župnik 1854. piše: *Sancti Antonii ecclesia diruta est*. Crkva je udaljena sedam sati od župne crkve, dok se za crkvu Majke Božje na Krasnu kaže da je udaljena osam sati. Crkva posjeduje komad zemlje od čega se dobije godišnje dva marijana (BAS, Fasc. I, 53 B).

[564] Krajačev tekst objavljen je u monografiji Krasno (2007, 183–186.). Ante Glavičić posjetio je lokalitet 1967. i u izvješću (Senjski zbornik, 3, 1967. – 1969., 281–282.) prepričao Krajačev prilog i dodao neke svoje rezultate. Uglavnom je to ponovio i u Senjskom zborniku 9, 1981. – 1982., 92–93. Koristeći se Glavičićem, Ante Rukavina bio je u opisu još detaljniji (A. RUKAVINA, 1989, 34–36.). Glavičić je 2003. prenesao sliku iz 1967., ali nije o Crikvini dodao ništa nova (A. GLAVIČIĆ, 2003, 6). Usp. BURIĆ, 2002, 77. Spominje tu crkvu i župnik Sv. Jurja u svom izvješću iz 1754. Tada je ona već porušena (diruta) (BAS, Fasc. 1, br. 53 B).

Kapela svetog *Ivana Nepomuka* nalazi se uz glavnu svetojursku prometnicu prema Senju. U izvješću župnika 1836. piše da je u Sv. Jurja *parva capella S. Joannis Nepomuceni errecta anno 1800.*, koju je podigao župljanin Gašpar Babić. U njoj se misilo samo na dan sveca. Dimenzija je 5x4 m. 1960. obnovljena je i nanovo prekrivena kupom.

Na kapelicu *svetog Nikole* 1960. stavljen je betonski krov, a zdrave kupe iskorištene su za pokrov sv. Ivana. U izvješću iz 2012. navodi se da se kapela sv. Nikole biskupa nalazi u dobrom stanju.

Sl. 178. Srce Isusovo (izvor: Spomenica, 289)

Župni stan

Župni stan je 1754. zidan i prikladan, popravljen oko 1770. i 1795. je u dobrom stanju. U izvješću iz 1768. stoji da župnom stanu prijeti opasnost rušenja. Treba ga temeljito popraviti, ali i proširiti da bude kakav se doliči župniku. Nešto manje od sto godina trebalo ga je temeljito popravljati. Obnova cijeloga župnog stana započela je 6. srpnja 1840. i već je 19. siječnja iduće godine mogao župnik u nj useliti.[565] Župni stan je temeljito obnovljen 1911. Tada su promijenjeni podovi i stropovi.[566] Elektrika je uvedena 1950. godine. Veći obnoviteljski zahvat učinjen je 1985. godine. Te godine i iduće koristili su dio stana članovi katoličke udruge iz Graza pa su se prihodom mogli otkloniti mnogi nedostaci i prilagoditi prostorije suvremenim potrebama. Najnoviji pregled biskupijskog ekonoma ističe da je stan dobrim dijelom obnovljen, ostaje još drenaža oko stana. Pojavljuju se velike količine vode koja dolazi s gradske ceste. Potrebno je cjelokupna izmjena prozora.

Drvarnica je 2016. godine sagrađena na mjestu gdje je bila stara drvarnica.

---

[565] *Spomenica Sv. Jurja*, 2003, 44.

[566] *Spomenica župe*, 13.

Sl. 179. Župni stan (snimio Nikola Turkalj 2012.)

Župnik vlč. Silvije Milin, rođen 16. prosinca 1955. u Zadru, upravlja župom sv. Jurja i sv. Luke od 1997. godine.

Iz župe je rodom vlč. Dinko Popović (rođen 1938.), umirovljeni riječki svećenik. Sada se nalazi u Svećeničkom domu u Rijeci.

Iz župe je rodom i vlč. Dino Rupčić, zaređen za svećenika 2011. godine, a sada je župnik u Donjem Lapcu, Boričevcu i Zavalju.

Župni ured

Najstarije matice župe Sv. Juraj počinju 1695., o čemu nam svjedoči Pavle Rogić.[567] Obično pisanje matica počinje osnivanjem župa ili mjesnih kapelanija. Ovdje to nije slučaj jer nam je poznato postojanje ove župe i prije te godine. U počecima župe za nju su vodili brigu senjski kanonici. Budući da oni nisu stanovali u Sv. Jurju, nego u svojim kućama u Senju, lako su se matice mogle izgubiti, a moguće je i da nisu redovito vođene. Ni župnik-kanonik u

[567] *Spomenica Sv. Jurja*, 2003, 39–49.

Senju nije imao svoj posebni ured, već je stanovao u svojoj ili kaptolskoj kući pa ondje matice počinju 1707.

Sada se nalaze:

a) u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu:

- krštenih: 1697.– 1739., 1740. – 1773, 1770., 1777. – 1804., 1804. – 1821, 1821. – 1827.,
- 1828. – 1852.
- vjenčanih: 1701. – 1782. (nedostaje 1778.), 1782. – 1827., 1828. – 1868.
- umrlih: 1695. – 1759., 1760. – 1805., 1805. – 1827., 1828. – 1858.

b) u Državnom arhivu Rijeka:

- krštenih: 1856. – 1869.
- umrlih: 1858. – 1873.

c) u Državnom arhivu Gospić:

- krštenih: 1878. – 1902., 1903. – 1929., 1929. – 1949.
- vjenčanih: 1869. – 1925., 1925. – 1949.
- umrlih: 1897. – 1923., 1923. – 1949.

U župnom uredu nalaze se danas sljedeće matice i knjige (od 1900. do 1946. su prijepisi jer su do te godine matice morale biti predane državnim vlastima, a onda je dobiveno dopuštenje da se mogu prepisati od 1900. godine):

- Matica krštenih, X (1900. – 1919.), XI (1919. –1943.). XII (1943.-)
- Matica vjenčanih, IV (1900. – 1943.), I (1943.-)
- Matica vjenčanih II (1900.-)
- Matica umrlih I (1900. – 1943.), II (1944. – 2002.), III (2002.-)
- Matica krizmanih, II (1919.-)

Stališ duša – p ostoji stari u kojima se nalaze zapisi po obiteljima s godinom rođenja od 1800. pa dalje. Sveti Juraj ima ukupno četiri *Stališa duša*.

*Spomenic*a župe započela je 1902. Župnik je napisao o zatečenom stanju u župi 1997. Župa ima svoju knjižnicu, a u župnom uredu ima oko 500 do 600 knjiga.

U BAS nalaze se sve tri parice za godine: 1827., 1828., 1854.-1860.

U popisu dragocjenosti pojedinih crkva 1941. za Sv. Juraj je zapisano: *Tu je jedna vrlo stara pokaznica u ormaru arhiva, vrlo trošna, izvan uporabe, malo veća je, iz bakra sa slabom pozlatom. Tu je u istom ormaru dosta star relikvijar s moćima sv. Jurja, manji, iz bakra posrebren i pozlaćen s rubinima. U dobrom je stanju. Upotrebljava se na Jurjevo. Tu je i jedan dosta star kalež s patenom, iz bakra sa zlatnom ornamentikom, u lošem stanju, izvan uporabe.*[568]

---

568 BAS, Izdvojeni spisi.

Prema pisanju Ivana Milčetića u Sv. Jurju se u 15. stoljeću nalazila rukopisna knjiga, koju je pisao nepoznati pisac i svećenik Mihael Saltić (prije 1462. godine), gdje su bila živim hrvatskim i staroslavenskim jezikom i glagoljskim pismom napisana razna čitanja iz Sv. pisma, životi svetaca, viđenja, moralne pouke, tzv. Zlatna misa bez posvete (služila se više iz praznovjerja nego iz prave pobožnosti i mnogo drugoga. Taj rukopis imao je Matej Sović (+1774.) u svojim rukama, a onda ga je darovao Albertu Fortisu.[569]

Crkvena zemlja

Prema vlasničkomu listu crkvena zemlja župe nalazi se na: k.č. br. 1402 (pod nazivom *crkva Sv. Juraj u selu – Sveti Juraj*), k.č. 1437 (pod nazivom *crkva sv. Filipa i Jakova sa grobljem u selu*), k.č. 1428 (pod nazivom *kuća sa štalom i dvorištem*), k.č. 1429 (pod nazivom *voćar pred kućom*), k.č. 1427 (pod nazivom *voćar vrta za kućom*), k.č. 690/4 (pod nazivom *kapelica u Sv. Jurju*), k.č. 690/5 (pod nazivom *neplodno Kalvarija u sv. Jurju*), k.č. 1401/6 (pod nazivom *sakristija i dvor u sv. Jurju*). Valja pogledati zemljišno-knjižne uloške (zk.ul. 95, 94, 55, 1255).

Većina zemlje nalazi se uz crkvene objekte.

Groblje

Prema zapisima u maticama, župljani su se pokapali u crkvi sv. Filipa i Jakova te sv. Jurja i uz te crkve. Zabilježeno je da je 1707. Juraj Skorupović pokopan u cimiteru sv. Jurja, a 1709. da su se utopili Toma i Manda Biondić i pokopani su na istom groblju. Znakovito je da je plovan sv. Jurja Ivan Vukelić pokopan 1730. u crkvi sv. Filipa i Jakova.[570] Godine 1759. pokopani su u kapeli Vukelić, Jandrej Vukelić i Lavrentin Vukelić. Iste godine Martin Balen iz Senja pokopan je na *cimiteru sv. Jurja*.[571] Novo groblje na današnjemu mjestu uređeno je 1910. I prije se ondje počelo pokapati jer postoji nadgrobni spomenik s godinom 1896.

Križ na Kalvariji postavljen je 1946. Prije je bio na zaravni prije ulaska u mjesto s južne strane. Uz odobrenje mjesnih vlasti, župnik Kerec organizirao je pravljenje staze i prijenos križa do Gradine koja će se ubuduće zvati Kalvarija.

569 Ivan MILČETIĆ, 1916, 403.
570 P. ROGIĆ, 1963, 54.
571 P. ROGIĆ, 1963, 53–57.

Sl. 180. Groblje (izvor: A. LEMIĆ, 2013, 135)

Sl. 181. Novo groblje (snimila 29. srpnja 2018. Blaženka Ljubović)

Sl. 182. Kalvarija – vrh (snimio Nikola Turkalj 2012.)

To je potaknulo vjernike da sveke godine organizirano idu Gospi Krasnarskoj na Veliku Gospu.[572]

[572] *Spomenica Sv. Jurja*, 2003, 275.

Župnici u novom vijeku:

Ivan Vukelić 1695. – 1730.[573]
Nikola Varović 1730. – 1744.[574]
Ivan Cerovac 1744. – 1758.[575]
Ivan Vukelić 1758. – 1774.[576]
Juraj Baffo 1774. – 1780.[577]
Vinko Stipanović 1780. – 1805. [578]
Ivan Mandić 1802.[579]
Pavao Laković 1802. – 1804.[580]

---

[573] Ivan Vukelić prvi je poznati župnik Sv. Jurja u novom vijeku. Za svećenika je zaređen 1693. pa na temelju toga možemo procijeniti da je rođen oko 1670. godine. U Sv. Juraj došao je 1695. Upravljao je tada i župom Jablanac i kada boravi u Jablancu potpisuje se kao jablanački župnik. Bio je i službeni misionar na oslobođenim područjima. Vukelić je umro 22. veljače 1730. godine i pokopan je na groblju sv. Filipa i Jakova.

[574] Senjanin, rođen 1700., za svećenika je zaređen 1724. Školovanje je završio privatno kod starijeg svećenika (glagoljaš). Biskup Benzoni za njega kaže 1737. da je glagoljaš, da je odlična vladanja, miran i religiozan (*mores optimi, quieti, religiosi*). Kapelan mu je bio Dujam Lekčević iz Sv. Jurja, rođen 1687., za svećenika je zaređen 1707. (jedno vrijeme bio je kapelan i Vukeliću). Bio je župnik u Sv. Jurju od 1730. do smrti 1744. (BAS, R, br. 6, str. 59.)

[575] Ivan Cerovac bio je prethodno župnik u Brinju od 1721. do 1729. (S. KRPAN, 1995, 114).

[576] Rođen je u Sv. Jurju. Studije je završio u Grazu gdje ga nalazimo 1733. Bio je župnik u Gornjem Kosinju od 1751. do 1758. Otuda je premješten za župnika u rodnu župu gdje je ostao do kraja života.

[577] Godine 1779. u Jablancu ima kapelana (prema: F. BACH, 2010, 285). 12. veljače 1782. nalazimo ga kao župnika u Lovincu. Prethodno je bio kapelan u Otočcu od 1764. do 1766. godine.

[578] Vinko (Vicko) Stipanović rođen je 1746. Studij filozofije i teologije "laudabiliter" završio je i tezu obranio na sveučilištu u Grazu. Za svećenika je zaređen 1769. Imenovan je župnikom u Saborskom 1776., a 1780. župnikom u Sv. Jurju. Ima kapelana (BAS, fasc. X, br. 39). Pri kraju je pobolijevao, pa su župom upravljali kao zamjenici Mandić, Laković i Hreljanović. Umro je 11. travnja 1805.

[579] Ivan Mandić rođen je 9. kolovoza 1767. u Bribiru. Nižu naobrazbu stekao je u Rijeci, filozofiju je studirao u Zagrebu i Varaždinu, a teologiju 4 godine u generalnom sjemeništu u Pešti. Po povratku bio je tri godine učitelj na trivijalnoj školi u Bribiru. Za svećenika je zaređen 12. veljače 1791. godine. Bio je administrator župe Ličko Lešće, potom mjesni kapelan u Krasnu. Jedno vrijeme bio je vojni kapelan u Dalmaciji, a onda se 1801. vratio u biskupiju. Nakon kratke uprave župe Sv. Jurja, preuzima Jablanac gdje je ostao četiri godine, a otuda je premješten u Sv. Rok gdje je bio 11 godina. Iz Sv. Roka otišao je na Udbinu gdje za je zatekla smrt 22. kolovoza 1836.

[580] Pavao Mihovil Latković 1795. župnik je u Jablancu, a u Sv. Jurju od 1802. Do 1804. (Rukopisi nisu tako čitki pa nije jasno je li ista osoba Pavao Mihovil Latković, župnik u Jablancu 1795. (BAS, Fasc. X, br. 39) i Pavao Luković/Latković u Sv. Jurju 1802. –1804.). Ovaj u Sv. Jurju je opat sv. Benedikta od Tereske. Iz Rapske je biskupije.

Juraj Hreljanović 1804. – 1827.[581]
Dragutin Vranić 1827. – 1834.[582]
Ambroz Krišković 1834. – 1873.[583]
Josip Nagy 1873.[584]
Eduard (Slavoljub) Biankini 1873. – 1989.[585]
Fran Dominez 1889. – 1896.[586]
Antun Harbić 1896. – 1897.[587]
Ivan Matejčić 1897. – 1903.[588]

---

581 Rođen je u Senju 7. rujna 1751., a za svećenika je zaređen 1772. Župnik u Sv. Jurju je od 1804. do 1827. (BAS, Fasc. X, br. 39). Otac mu je 1749. porkulab u Jablancu i ostavlja mu kao žaknu patrimonij (BAS, Fasc. A, 47).

Spominje se kao kapelan u Ogulinu (1799.). Pripada onoj skupini svećenika koje je biskup Ježić dobio iz otočkih biskupija. Neki su se brzo vratili natrag, a među takve možemo ubrojiti i Božanića jer ga poslije više nigdje ne susrećemo.

582 Dragutin Vranić bio je župnik u Sv. Jurju od 1827. do 1834. Prije toga (od 1818. do 1826.) bio je župnik u Kompolju. Umro je poslije 1845.

583 Ambroz Krišković rođen je u Senju 11. studenoga 1806. Bogosloviju je završio u Senju i ondje je zaređen za svećenika 22. studenoga 1829. Službovao je kao kapelan u Ličkom Lešću, Kompolju, Klancu, Sincu i Križpolju. Od 1834. je administrator, a od iduće godine župnik u Sv. Jurju. 1873. je umirovljen i umro je u Senju 11. kolovoza 1883. (Kratak životopis u BAS, Spisi 1836., br. 654.)

584 Josip Nagy rođen je u Varaždinu 1. lipnja 1849. Bogosloviju je završio u Senju gdje je zaređen za svećenika 1871. godine. Bio je 1874. kapelan u Otočcu i župnik u Krasnu (30 godina). 1907. je umirovoljen. Umro je u Zagrebu 21. prosinca 1914. godine.

585 Slavoljub (Edvard) Biankini rođen je 13. listopada 1830. u Senju gdje je završio teologiju i zaređen za svećenika 1855. godine. Službovao je kao kapelan u Rakovici i Senju, kao župnik u Letincu (1967.), Sv. Jurju (1873.) i Brušanima (1889.). Umro je u Brušanima 12. veljače 1891.

586 Franjo Dominez rodio se u Senju 29. lipnja 1856. U Senju je najprije završio učiteljsku školu, a nakon toga je upisao u istom gradu bogosloviju i zaređen je za svećenika 13. svibnja 1882. Bio je kapelan u Praputnjaku i Ogulinu (1882.), Senju gdje je ujedno bio nadstojnik u konviktu *Ožegovićianum* (1883.), administrator u Krmpotama (1885.) i Sv. Jurju (1889.). Zadnji premještaj bio je za župnika u Zavalje gdje je bio od 10. ožujka 1896. do smrti 1. veljače 1924. godine. O njemu je pisao opširno fra Petar Žagar u svojoj knjizi: *Trag svetosti župe Zavalje* (Čuntić – Petrinja, 2010.) Dominezu su posvećene stranice 59–93. Kratak, ali bogat tekst o Dominezu napisao je Vladimir Usmiani u *Službenom vjesniku Senjske i Modruške ili Krbavske biskupije* (1928, 2, str. 72–74).

587 Anton Harbić rođen je u Vrbniku 30. studenoga 1865., bogosloviju je pohađao u Zadru i Senju, a za svećenika je zaređen 11. rujna 1895. Služio je u Jelenju, Grižanama, Korenici, Čanku, Zagorju, Kukuljanovu i Škrljevu. Umro je 9. studenoga 1935. u Vrbniku.

588 Ivan Matejčić rođen je u Crikvenici 21. ožujka 1864. Bogosloviju je završio u Senju i zaređen je za svećenika 1. srpnja 1888. Bio je kapelan u Perušiću (1888.), Praputnjaku i Divjakama (1889.), Rijeci i Hreljinu (1890.), župnik u Sv. Jurju (1897.), Liču (1903.), Sv. Jakovu (1915.) i Dolu. Imenovan je 1920. prisjednikom Duhovnog stola. Od 1931. je župnik u Selcu i upravitelj Sv. Jelene (Dramalj). Umro je u Crikvenici 10. srpnja 1942. i ondje je pokopan.

Andrija Ban 1903. – 1918; 1919. – 1928.[589]
Josip Kezele 1918. – 1919.[590]
Matija Burić 1928. – 1933.[591]
Josip Tausani 1933. – 1934.[592]
Juraj Matijević 1934. – 1940)[593]
Vilim Kerec 1940. – 1947.[594]

---

[589] Andrija Ban rođen je u Sv. Jakovu Šiljevici 28. srpnja 1872. Filozofsko-teološki studij završio u Senju gdje je zaređen za svećenika 23. svibnja 1897. Bio je kapelan u Sv. Jeleni (1897.), Otočcu (1898.). Rijeci (1899.), administrator u Liču (1901.), Sv. Jurju (1903.), gdje je i župnik (od 1905.). Zatim je bio župnik u Perušiću, Sv. Jurju i Lukovu (1919.), Kraljevici (1928.) i privremeni upravitelj Bakarca (1931.). Umro je 2. travnja 1938. u sušačkoj bolnici i pokopan je u svećeničkoj grobnici na groblju u Kraljevici.

[590] Josip Kezele rođen je u Delnicama 8. siječnja 1888. Nakon teologije u Senju za svećenika je zaređen 1912. Služio je u raznim župama, a umro je u Tounju 31. svibnja 1952. (*Album svećenika*; D. NEKIĆ, 2002, 107).

[591] Matija Burić rođen je u Kraljevici 19. veljače 1888. Teološki studij pohađao je u Senju gdje je zaređen za svećenika 27. svibnja 1912. Kao svećenik bio je kapelan u Rijeci (1912.), upravitelj župe u Grobniku (1914,), Stajnici (1915,), Vratniku (1915.), Sv. Križu, Ribniku (1920.), Ričicama (1922.) i Gornjoj Drenovi (1924.). 1917. imenovan je pričuvnim domobranskim duhovnim pomoćnikom. Zabranjeno mu je 1926. vršiti crkvene obrede. Zabrana je dignuta nakon dvije godine kada je imenovan upraviteljem župe Sv. Juraj 1926. Iz Sv. Jurja otišao je 27. prosinca 1933. i preuzeo je župu Lipa i otuda je pobjegao u Italiju i pridružio se ustaškom pokretu. Nasljednik Juraj Matijević kaže za njega da je bio dobar prema svima pa su ga svi viljeli, a nije od župljana ništa tražio. *Bio je Hrvatina da mu nema para*. Jako je mnogo trpio od žandara. Tukli su ga i mlatili na sve načine. Jednom su ga odvukli u Senj pa nastavili tući. Župljane, koji su otišli u Senj da ga zagovaraju, zatvarali su i tukli. Kada se 1939. vratio, umirovljen je, ali je 12. kolovoza 1940. postao upravitelj novoosnovane župe Šmrika. U travnju 1946. na prijevaru su ga uhvatili partizani i ubili na nepoznatom mjestu (Ante Baković, 2007, 123).

[592] Josip Tausani rođen je u Senju 29. studenoga 1872. Bogosloviju je studirao u Budimpešti, a za svećenika je zaređen 1895. godine. Bio je kapelan u Ogulinu, župnik u Švici i Lešću na Dobri, Kompolju, Tounju i Tržiću. Umro je 1944.

[593] Juraj Matijević upravljao je od 24. studenoga 1934. do 1. listopada 1940. župom Sv. Juraj i excurrendo Lukovom Otočkim. Rođen je 19. listopada 1900. na Sušaku, ali roditelji su mu iz Podgorja. Bogoslovske nauke završio je u Zagrebu i ondje je na Petrovo 1931. zaređen za svećenika. Prije Sv. Jurja službovao je kao kapelan u Jelenju i upravitelj župe Ribnik. Iz Ribnika privremeno je upravljao i Bilajem. Iz Sv. Jurja premješten je u Podlapaču i povjerena mu je uprava Bunića. Otuda je 15. lipnja 1943. premješten na župu Gerovo gdje su ga iste godine ubili partizani. (BAS, *Album svećenika*; D. NEKIĆ, 2002, 112; A. BAKOVIĆ, *Hrvatski martirologij*, 2007, 427–428).

[594] Vilim Kerec, župnik Sv. Jurja od 1940. do 1947. Rođen je u župi Donja Lendava (Mariborska biskupija) 15. travnja 1911. Teologiju je završio u Senju gdje je zaređen za svećenika 29. lipnja 1938. godine. Nakon službe kapelana u Jelenju, imenovan je 1940. župnikom u Sv. Jurju gdje će ostati do rujna 1947. kada je imenovan upraviteljem župe u Jelenju. Nakon prometne nesreće umro je u Rijeci 12. svibnja 1958. godine (BAS, *Album svećenika*; D. NEKIĆ, 2002, 112–114). Pristupio je Staleškom društvu katoličkih svećenika.

Vilko Weber 1947. – 1959.[595]
Drago Babić, jablanački župnik preuzima 1959. upravu s duhovnim pomoćnikom Bogdanom Zovićem, koji je bio stvarni upravitelj. U veljači 1961. razriješen je Babić, a Zović je i formalno preuzeo upravu župe.[596]
Ivan Glavinić 1961. – 1968.
Ante Cvitković 1968. – 1970.[597]
Petar Berišić 1970. – 1973.[598]
Josip Šimac 1973. – 1977.[599]

---

595 Vilim (Vilko) Weber rođen je u Zavidovićima 26. listopada 1915. Bogosloviju je završio u Senju 1938. i ondje iste godine 29. lipnja zaređen za svećenika. Kao kapelan služio je u Hreljinu, Fužinama i Slunju. 21. travnja 1940. postao je župnik u Starigradu. Potom je 1943. imenovan župnikom u Krivom Putu. Zbog ratnih prilika župom upravlja iz Senja. Upravu Lukova Otočkog dobio je 5. rujna 1944., a Sv. Jurja 4. studenoga 1947. Iz Sv. Jurja upravlja Lukovom i Starigradom. Zbog članstva u Staleškom društvu katoličkih svećenika, osnovanom od državnih vlasti, suspendiran je 1955. i oduzeta mu je uprava svih triju župa. Nije htio napustiti Sv. Juraj niti je dopustio preuzimanje župe svećenicima koje je biskup tamo slao. Ipak je 1. listopada 1959. predao upravu župe Dragi Babiću. Poslije je obnašao odgovorne službe u spomenutom Staleškom društvu (BAS, *Album svećenika*; D. NEKIĆ, 2002, 113).

596 Za podatke o životu v. BAS, *Album svećenika*; list *ŽUPA,* II (2), Gospić, 1980, str. 47–49. *Službeni vjesnik Riječko-senjske nadbiskupije*, 1996, str. 45; *Senjski zbornik*, 23, 1997, 408–410; *Zvona*, 1996/4, 8. BAS, *Album svećenika*; D. NEKIĆ, 2002, 114–115. Životopis u prilogu.

597 Ante Cvitković rođen je u Švici 15. veljače 1943. Teološke studije pohađao je u Pazinu, Zadru i Rijeci. Za svećenika je zaređen 2. srpnja 1967. godine. Kao odličnom studentu bilo mu je ponuđeno da ide na daljnje studije u Rim, ali on za to tada nije bio raspoložen. Župu Sv. Juraj preuzeo je 5. rujna 1968. godine, a povjerena mu je uprava excurrendo i Lukova Otočkog. Premješten je 11. kolovoza 1970. u Ličko Lešće otkuda je neko vrijeme upravljao Ramljanima, Čankom i Sincem. Godine 1986. povjerena mu je uprava župe Prozor, ali je razriješen uprave Čanak i Ramljane. Bio je član raznih biskupijskih vijeća i dekan Otočkog dekanata. Dugo je bolovao, a umro je 5. siječnja 2009. i pokopan na groblju u Švici. Slovio je među svećenicima kao mudar i načitan svećenik, ali premalo pozitivno ambiciozan da bi njegove intelektualne vrline imale šire značenje.

598 Petar Berišić rođen je 9. studenoga 1936. u Urošvcu (Kosovo) u hrvatskoj obitelji. Srednju školu završio je u rodnom mjestu, a više razrede u Đakovu. Stupio je u red Misijske družbe zvane lazaristi koji imaju svoju kuću u Beogradu. Teološki studij završio je u Zagrebu, a za svećenika je zaređen na Petrovo 1968. Službovao je na raznim župama koje drži njegova redovnička zajednica. U svome redu nije se najbolje snalazio pa je pokušao prijeći u biskupijsku službu i tako je došao u Riječko-senjsku nadbiskupij. Nadbiskup Viktor Burić povjerio mu je 7. prosinca 1970. upravu župe Sv. Juraj i excurrendo Lukovo Otočko. Njegova uprava bila je kratka vijeka jer je razriješen već 12. travnja 1973. Kriza zvanja je i dalje tinjala pa je nakon dvije godine napustio red i svećeništvo. Ljeti 1997. vratio se u svoju matičnu biskupiju (usp. D. NEKIĆ, 2002, 117).

599 Josip Šimac rođen je Donjem Jelenju 2. srpnja 1939. Bogosloviju je započeo u Pazinu i završio u Zagrebu. Od 1968. do 1973. nalazi se u Hrvatskom zavodu sv. Jeronima u Rimu i pohađa pastoralnu teologiju na Lateranskom sveučilištu. U svojoj nadbiskupiji vršio je različite službe: profesor na riječkoj teologiji, župnik u Svetom Jurju i Lukovu Otočkom, župnik u Rukavcu (od

Marijan Dujmić 1977. – 1982.[600]
Ivan Buić 1982. – 1990.[601]
Frane Brozić 1990. – 1997.[602]
Silvije Milin 1997.[603]

Zaključak

Područje s primorske strane Velebita zove se Velebitsko podgorje ili samo Podgorje. U ovom radu dan je prikaz Crkve u prošlosti i sadašnjosti na onom dijelu koji pripada Gospićko-senjskoj biskupiji. Južniji, manji dio, nije obuhvaćen jer pripada Zadarskoj nadbiskupiji. Na obali su bila veća mjesta: Lopsica odnosno Sv. Juraj, Starigrad, Jablanac/Stinica i Karlobag (*Vegium, Scrissa*). Pripadali su raznim crkvenim jurisdikcijama, a u razvijenom srednjem vijeku Stinica je dijelila prostor na dvije jurisdikcije: senjsku i ninsku. Neko vrijeme Krbavska biskupija obuhvaćala je i Jablanac, a rapski biskup u sebi naklonim povijesnim

1977. do 1989.), Matuljima (od 1977. do 1978.) i Volovskom gdje je proveo trideset i tri godine, dekan opatijskog dekanata, kanonik Riječke prvostolne crkve, predstojnik Katehetskog ureda Riječke nadbiskupije, itd. Pokopan je u Jelenju 17. rujna 2013. (D. NEKIĆ, 2002, 116).

[600] Marijan Dujmić bio je od 1977. do 1982. župnik u Sv. Jurju i upravitelj Lukova Otočkog. Rođen je 17. studenoga 1915. u Kostreni - Sv. Lucija. Teologiju je završio u Senju i zaređen je za svećenika na Petrovo 1940. Prije dolaska u Sv. Juraj bio je duhovni pomoćnik u Kastvu, upravitelj župe Sv. Matej (Viškovo) i Kostrena - Sv. Barbara. Kao umirovljenik od 1982. živio je u Kostreni gdje je umro i pokopan 28. veljače 2007. godine.

[601] Ivan Buić je stariji kolega Frane Brozića iz Krčke biskupije. Rođen je u Milohnićima na otoku Krku 6. kolovoza 1939. godine. Bogosloviju je studirao u Pazinu u vrijeme kada su sjemenište i teološka škola u Rijeci montiranim procesom bili zatvoreni. Svećenik je od 1964. godine. U Sv. Juraj došao je 11. rujna 1980. godine i s tom župom preuzeo ujedno excurrendo upravu župe Lukovo Otočko. Svojem nasljedniku Frani Broziću predao je župu 1. listopada 1990. godine i vratio se u matičnu Krčku biskupiju.

[602] Frane Brozić je svećenik Krčke biskupije kojega je njegova biskupija na određeno vrijeme dala na službu u Riječko-senjsku nadbiskupiju. Rođen je 6. listopada 1946. Teologiju je studirao u Rijeci. Nakon Ivana Buića, Brozić je preuzeo upravu župe Sv. Juraj i excurendo Lukovo Otočko 2. listopada 1990. godine. Kratko vrijeme nakon smrti jablanačkog župnika Babića upravljao je također Jablancem i Starigradom. Ljeti 1997. vratio se u svoju matičnu biskupiju (Usp. D. NEKIĆ, 2002, 117).

[603] Silvije Milin je od 1997. do danas župnik Sv. Jurja i upravitelj župe Lukovo Otočko, a dulje vrijeme povjerena mu je također uprava Jablanca i Starigrada. Rodno mjesto mu je Diklo, a rodio se 16. prosinca 1955. Teologiju je studirao u Zagrebu, a za svećenika Riječko-senjske nadbiskupije zaređen je 14. lipnja 1980. godine. Bio je kapelan u Senju, a jednu godinu i upravitelj te župe. Nakon toga službovao je u Šapjanama, Viškovu, Rijeci (Vela crikva) i Ogulinu. 1996. preuzeo je upravu Jablanca i Starigrada, a iduće godine preselio se u Sv. Juraj (D. NEKIĆ, 2002, 118).

okolnostima vršio na nekim dijelovima stvarnu jurisdikciju. U 14. i 15. stoljeću crkvene institucije, biskupije i župe, imale su solidnu stabilnost, a u 16. stoljeću one su nestajale kao što je nestajalo i stanovništva na tom području. Redovništvo je osim benediktinaca u Sv. Jurju ostavilo neznatan trag. Neki tragovi su u Karlobagu (dominikanke i trećoreci), a u Stinici franjevci. Nađeni su samo nesigurni podaci o postojanju, ali ništa o djelovanju.

Taj prekid je trajao stoljeće i po. Kada je krajem 17. stoljeća došlo do ponovnog naseljavanja, bilo je to naseljavanje novoga naroda na potpuno nove prostore, bez ljudskoga kontinuiteta. Iste su okolnosti koje će i dalje djelovati na ljude, kao što su djelovale i prije. Na priobalju su bili razrušeni gradovi koje su pomalo oživljavali, a oživljavali su i obnavljali i crkve iz proteklog razdoblja. Ista je i Crkva koja ih je pratila prije i koja ih je dočekala na dolasku u Podgorje. Prve organizirane crkvene zajednice ili župe osnovane su u Karlobagu i Sv. Jurju. Može se reći da je Karlobag u crkvenom smislu držao prostor koji je u srednjem vijeku pripadao Ninskoj biskupiji, a Sv. Juraj prostor koji je pripadao Senjskoj biskupiji. Sada je to sve do Sv. Mandaline pod senjskim biskupom jer je tu bila granica između Austrijske Monarhije i Mletačke republike koje su mirom u Srijemskim Karlovcima 1699. uvelike proširile područje svoje vlasti.

Doseljenici su bili svi katolici. Državne vlasti vodile su brigu da vjernici dobiju crkve u skladu s brojem stanovnika. Posebno su širokogrudne bile u Karlobagu gdje su podigli veličanstvenu crkvu na čast sv. Karla, zatim su izgradile samostan kapucinima koji su dovedeni radi misija u Lici. Oni su se u 18. stoljeću doista bavili misionarenjem u Lici, u 19. ostali su u Karlobagu, a u 20. stoljeću odradili su, a i danas je na njihovim leđima cjelokupna pastoralna skrb u Karlobagu i u široj okolici. Rastom broja vjernika nastale su nove mjesne kapelanije i na koncu, župe. Od Sv. Jurja su nastale župe u Podgorju: Lukovo Otočko, Starigrad i Jablanac i izvan Podgorja: Krasno, Sv. Križ i Vratnik. Od Karlobaga su odvajanjem nastale župe: Prizna, Cesarica, Baške Oštarije i Lukovo Šugarje.

Sve te župe danas su u Senjskom dekanatu, osim Baških Oštarija koje su nekim slučajem u Gospićkom dekanatu. Od podgorskih svećenika svakako je najpoznatiji karlobaški župnik Šime Starčević, a u drugom dijelu 20. stoljeća jablanački župnik Drago Babić s pravom je postao simbol podgorskog svećenika općenito. Područje nije nikada bilo gusto naseljeno i većina stanovnika bavila se stočarstvom. Kada je stočarstvo postalo nedovoljan izvor za život, odnosno kad se pokazao neki bolji, ono je nestajalo, a ljudi su se raseljavali. Stočari su po svojoj naravi vezani uz Crkvu pa makar i ne mogu redovito pohađati nedjeljnu

misu. No, oni znaju naći mnogo načina kako se povezati s Crkvom i svojim župnikom – i kad se veseli i kad se tuguje. On je njihov i oni su njegovi. Ali, kada je Podgorac izišao iz tih okvira i otišao u grad, mnogi su dosta lako prekidali te veze s Crkvom i crkvenom praksom. Velebitske vrleti znaju biti jako škrte pa se moralo nerijetko moliti i moljakati na drugim prostorima hrane za život, ali je Podgorac stoljećima svjedočio da u njemu ima životne energije da se održi na surovom tlu, da se može ostati i opstati u tako teškim prilikama. Danas je stanje takvo da i dalje postoje sve te župe, ali su svećenici samo u Karlobagu i Sv. Jurju, kao što je bilo i krajem 17. stoljeća jer se u drugoj polovici 20. stoljeća naglo pojačalo raseljavanje Podgorja, što traje i danas.

Izvori i literatura

I. Neobjavljena vrela

Biskupski arhiv Senj (BAS):

Album svećenika, I-II. (za vrijeme od 1878. do 1969.)
Antonio de Benzoni (1718. – 1743.)
Liber ordinatorum ab Illmo Dno Nicolao Pohmajevich ... et Ordinatorum ab Illmo et Rdssmo Dno Dno Joanne
Liber Ordinatorum, et Patronimiarum Conxcriptio Genuina (1691. – 1708.)
Necrologium ab anno 1834.
Podaci župa (1925.)
Protocolum Ordinandorum juxta ordinem ab anno nempe 1803. – 1813.
Protocolum Patrimoniorum Anni 1765.

Državni arhiv Gospić: *Spomenica nasljednicima Župe Karlobag (Pro memoria successoribus)*

Gradski muzej Senj (GMS)

Povijesni muzej Hrvatske:

Odgovori župnika 1850. na upitnik o župama. (Objavljen vodič: (*Statističko-topografski upitnici za područje Banske Hrvatske i Vojne Krajine iz 1850. i 1858. godine*, Hrvatski povijesni muzej, Zagreb, 2016).

Sakralna baština Senj (SBS)

Spisi (po godinama i brojevima)

Župni ured Karlobag

Spomenice župa Cesarica, Karlobag i Lukovo Šugarje
Listić župa sv. Karla Boromejskog u Karlobagu te župa Cesarica, L. Šugarje i Prizna, I-VII (2011. - 2017.), br. 1-310.

Župni ured Sv. Juraj

Spomenica župe Sv. Juraj
Spomenica župe Lukovo Otočko
Spomenica župe Jablanac, II.

II. Objavljena vrela

CD = Tadija SMIČIKLAS etc, *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, vol. II.-XVIII., Zagreb, 1904. – 1990; vol. I. uredio Marko Kostrenčić, Zagreb, 1967.

Mile BOGOVIĆ, *Senjsko-modruška ili Krbavska biskupija: izvješća biskupa Svetoj stolici 1602-1919.*, Hrvatski državni arhiv: Monumenta croatica vaticana – posebna izdanja 6, Kršćanska sadašnjost: Croatica christiana – Fontes, Zagreb, 2003.

Daniele FARLATI, *Illyricum sacrum*, Venecija, 1751.

Stjepan KRASIĆ, Regesta pisama generala dominikanskog reda poslanih u Hrvatsku, *Arhivski vjesnik*, 21–22, 1980, 201–321.

Ljudevit KRMPOTIĆ, *Izvještaji o utvrđivanju granica hrvatskog kraljevstva od 16. do 18. stoljeća*, Nakladni zavod Hrvatski zapisnik (HZ), Hannover – Karlobag – Čakovec, 1997.

Ivan KUKULJEVIĆ SAKCINSKI, *Hrvatske listine – Acta croatica*, Zagreb, 1863.

Ivan KUKULJEVIĆ SAKCINSKI, *Nadpisi sredovječni i novovjeki u Hrvatskoj i Slavoniji,* Zagreb, 1891.

Emil LASZOWSKI, *Habsburški spomenici*, III., Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium, 40, JAZU, Zagreb, 1917.

Radoslav LOPAŠIĆ, *Spomenici Hrvatske krajine*, II (1885.) i III (1889.), Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium, 15, JAZU, Zagreb.

Manoilo SLADOVIĆ, *Povesti biskupijah senjske i modruške ili krbavske*, Trst, 1856.

Đuro ŠURMIN, *Hrvatski spomenici*, Zagreb, 1899.

III. Biskupijska glasila

Biskupijski shematizmi za godine 1808., 1827., 1837., 1841., 1845., 1851., 1863., 1874., 1875., 1883. – 1916., 1925., 1939., 1958., 1974., 1997., 2003., 2013.

Službeni vjesnik Senjske i Modruške ili Krbavske biskupije, Senj, 1927. i 1928.

IV. Knjige

Franz BACH, *Povijest Otočke pukovnije*, Zagreb – Otočac, 2010.

Anto BAKOVIĆ, *Hrvatski martirologij XX. stoljeća*, *I. Svećenici-mučenici Crkve u Hrvata*, Zagreb, 2007.

Šime BALEN, *Jablanac (1179.-1979.)*. Povijesna skica prigodom 600. obljetnice, Zagreb, 1979.

Anto BARIŠIĆ (ur.), *Franjevci kapucini u Karlobagu*. Zbornik radova međunarodnog znanstvenog skupa o 300. obljetnici djelovanja franjevaca kapucina u Lici i Krbavi, Zagreb – Karlobag, 2014.

Mile BOGOVIĆ (ur.), *Krbavska biskupija u srednjem vijeku* (Zbornik radova znanstvenog simpozija u povodu 800. obljetnice Krbavske biskupije, održanom u Rijeci 23.–24. travnja 1986. godine, u "Analecta croatica christiana" vol. XXV, "Kršćanska sadašnjost" i Visoka bogoslovska škola u Rijeci, Rijeka-Zagreb 1988, XIII+344.
Josip BURIĆ, *Biskupije Senjska i Modruška u XVIII. stoljeću*, Gospić, Zagreb, 2002.
Lara ČERNICKI - Stašo FORENBAHER, *Starim cestama preko Velebita*, Zagreb, 2016.
Europa-Forum-Ivan Merz, Begegung – Friedensschule – Kulturerneuerung, brošura
Franjo Julije FRAS, *Topografija Karlovačke vojne krajine. Mjestopis iz godine 1835.*, Ličke župe, Gospić, 1988.
Mithad KOZLIČIĆ, *Atlas: kartografski spomenici hrvatskoga Jadrana – Monumenta cartographica maris adriatici croatici*. Izbor karata, planova i veduta do kraja 17. stoljeća, Zagreb, 1995.
Mithad KOZLIČIĆ – Sanda UGLEŠIĆ, *Senjski peljar iz početka 17. stoljeća The early 17th century Sen pilotj*, Zadar, 2015.
Stjepan KRPAN, *Brinjski kraj u prošlosti i sadašnjosti*, Zagreb, 1995.
Ivan KUKULJEVIĆ SAKCINSKI, Nadpisi sredovječni i novovjeki: Knjižara Jugoslavenske akademije, Zagreb, 1891.
Ana LEMIĆ, *Sela i stanovi na Velebitu – svjedočanstvo života od nastanka do nestanka*, Zagreb, 2013.
Radoslav LOPAŠIĆ, *Dva hrvatska junaka*, Matica hrvatska, Zagreb. Reprint objavila "Kršćanska sadašnjost" (s. a.) s pogovorom Mile Bogovića, Zagreb, 1888.
Radoslav LOPAŠIĆ, *Spomenici Hrvatske krajine,* III: JAZU, Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium, vol. 20, Zagreb, 1885.
Lukovo kroz povijest, Zbornik radova i inventarna knjiga Zavičajne zbirke, Gradski muzej Senj, 2002.
Ive MAŽURAN, *Karlobag 1251.-2001.*, Karlobag, 2001.
Mirko RAGUŽ, *Školstvo senjskog Podgorja*, Senj – Đakovo, 2008.
Ante RUKAVINA, *Zvona ispod zvijezda*. Putopisna i povijesna razmatranja o velebitskim sakralnim građevinama, Gospić, 1989.
Ante RUKAVINA, *Baške Oštarije i šira okolica*, Zagreb, 1991.
Petar RUNJE, *Tragom stare ličke povijesti*, Ogulin, 2007.
Spomenica Sv. Jurja, Udruga za zaštitu i promicanje razvitka Svetog Jurja, Sveti Juraj, 2003.

V. Članci

Josipa ALVIŽ, *Flores seraphici* na slikama u kapucinskom samostanu u karlobagu prilog istraživanju kapucinske ikonografije. // Franjevci kapucini u Karlobagu – Capuchin Friars in Karlobag. / Anto Barišić (ur). Zagreb – Karlobag, 2014, 195–217.

Nikola BAŠNEC, Dolazak i misijska djelatnost kapucina u Lici i Krbavi nakon oslobođenja od Turaka 1689. // Franjevci kapucini u Karlobagu – Capuchin Friars in Karlobag. / Anto Barišić (ur). Zagreb – Karlobag, 2014, 19–67.

Fran BINIČKI, Kapucini u Hrvatskoj - Karlobag i Lika, *Vrhbosna,* 1927/2, 33–35.

Marina BLEČIĆ, Zaštita arheoloških istraživanja crkve sv. Filipa i Jakova u Svetom Jurju, *Senjski zbornik*, 33, Senj, 2006, 5–26.

Mile BOGOVIĆ, Sveti Juraj i Senj, *Senjski zbornik*, 19, Senj, 1992, 25–34.

Mile BOGOVIĆ, Usklađivanje hrvatskih državnih i crkvenih granica kroz povijest, Zbornik radova *Dani dr. Franje Tuđmana*, 4, Zagreb, 2011, 399–405.

Mile BOGOVIĆ, Prijelazno stoljeće senjske Crkve, *Senjski zbornik*, 17, Senj, 1990, 69–92.

Ivan BOTICA, Kapucinski trag u Podgorju, Zbornik *Franjevci kapucini u Karlobagu*, 117–137.

Marija DRONJIĆ, Usmene predaje velebitskog Podgorja, *Senjski zbornik,* 36, Senj, 2009, 245–274.

Aleksandra FABER, Sveti Juraj – Lopsica i Lopci, *Senjski zbornik*, 30, Senj, 2003, 648.

Josip FRANČIŠKOVIĆ, Gdje je bila opatija Sv. Jurja, *Bogoslovska smotra*, 15, 1928, 483–496.

Vedrana GLAVAŠ, Crkva sv. Filipa i Jakova u Sv. Jurju – rezultati novih istraživanja, *Senjski zbornik,* 36, Senj, 2008, 67–82.

Ante GLAVIČIĆ, Prilog istraživanju starohrvatske sakralne arhitekture na primorskim padinama Velebita i Velike Kapele, *Senjski zbornik*, 9, Senj, 1981./82, 91–114.

Ante GLAVIČIĆ, Stara i nova groblja, grobovi na području grada Senja i šire okolice (I), *Senjski zbornik,* 19, Senj, 1992, 81–108.

Ante GLAVIČIĆ, Ostaci crkvica sv. Vida u Senju i Karlobagu (prilog istraživanju starohrvatskih sakralnih objekata Velebita), II. dio, *Senjski zbornik,* 23, Senj, 1996, 41–58.

Ante GLAVIČIĆ, Pregled starokršćanske i srednjovjekovne baštine Like, Podgorja i grada Senja, *Senjski zbornik,* 30, Senj, 2003, 21–92.

Ican GOJTAN, Dvjestogodišnji mrtvac*, Lički Hrvat,* 38 i 39, Zagreb, 1922.

Emil HILJE, Zadarski graditelj Vidul Ivanov i njegovi sinovi, *Rad zavoda za povijest znanosti HAZU,* 47/2005, 168–186.

Željko HOLJEVAC, Fragmenti iz crkvene i svjetovne povijesti Podgorja u 19. i 20. stoljeću, *Senjski zbornik*, 44, Senj, 2017, 149–158.

Zorislav HORVAT, Ruševna crkva na groblju sv. Filipa i Jakova kraj Senja, *Senjski zbornik,* 28, Senj, 2001, 21–32.

Krsto HRŽENJAK, Karlobag, Baške Oštarije, Cesarica, Lukovo Šugarje, Prizna, *Ličke župe* 1980, 29–31; 1981, 30–33; 1963, 37–38; 1985, 102–105.

Marko JAPUNDŽIĆ, Istočno-bizantski obred u hrvatskim krajevima, *Mandićev zbornik*, Hrvatski povijesni institut, Rim, 1965,102–l03.

Radomir JURIĆ – Iva ŠKORO, Srednjovjekovna arheološka nalazišta u Podgorju, *Senjski zbornik*, 44, Senj, 2017, 129–148.

Nada KLAIĆ, Kako Jablanac postaje slobodni kraljevski grad (1251.), *Vjesnik Historijskog arhiva Rijeke i Pazina*, 18, 1973, 205–213.

Vjekoslav KLAIĆ, Građa za topografiju Ličko-krbavske županije u srednjem vijeku, *Vjesnik Hrvatskog arheološkog društva*, NS 6/ 1902, 1–31.

Mladen KLEMENČIĆ, Poimanje i temeljna zemljopisna obilježja Podgorja, *Senjski zbornik,* 44, Senj, 2017, 5–16.

Mithad KOZLIČIĆ – Josip FARIČIĆ – Sanda UGLEŠIĆ, Geografska osnova navigacije iz 1639. velebitskim kanalima prema *Senjskom peljaru* – Geografical basis of navigation along the Velebit chanel according to 1639. *Senjski peljar*, *Geoadria,* 17/1, 2012, 69–123.

Ivo LENTIĆ, Crkveno posuđe župne crkve u Karlobagu, *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske,* XXI/1, 1972, Zagreb, 17–25.

Ivy LENTIĆ, Inventar kapucinskog samostana u Karlobagu, *Senjski zbornik,* 6, Senj, 1973. – 1975, 275–284.

Ivy LENTIĆ-KUGLI, Radovi dvojice kapucina-samouka u Karlobagu iz prve pol. 19. stoljeća, *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske*, XX/5, 1971, Zagreb, 29–33.

Ivy LENTIĆ-KUGLI, Nekoliko bilježaka o porušenoj crkvi sv. Karla Borromea u Karlobagu, *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske*, XXI/2, 1972, Zagreb, 11–15.

Ivy LENTIĆ-KUGLI, Obnova kapucinskog samostana i crkve sv. Josipa u Karlobagu potkraj 18. stoljeća, *Senjski zbornik,* 15, Senj, 1988, 121–126.

Darko NEKIĆ, Crkvene prilike u Lukovu i okolici kroz povijest, zbornik radova *Lukovo kroz povijest*, Senj, 2002, 97–146.

Stjepan PAVIČIĆ, Prilozi nepoznatoj prošlosti grada Senja i okolice, *Senjski zbornik,* 2, Senj, 1966, 309–382.

Domagoj PERKIĆ, Zaštitna arheološka istraživanja crkve Sv. Duha u Mušaluku kod Ličkog Osika, *Lička revija,* 14, Gospić, 2015.

Mirko RAGUŽ, Pučke škole senjskog Podgorja, *Senjski zbornik*, 44, Senj, 2017, 373–402.

Pavle ROGIĆ, Naseljenost velebitskih primorskih padina kroz historiju, *Senjski zbornik,* 1, Senj, 1965, 35–68.

Pavle ROGIĆ, Jurjevo u doba Vojne krajine, *Senjski zbornik,* 8, Senj, 1980, 211–228.

Pavle ROGIĆ, Župske matice, *Spomenica Sv. Jurja*, Senj, 2003, 39–52.

Petar RUNJE, Veze krbavsko-ličkih glagoljaša s Dalmacijom u 15. stoljeću, v. Zbornik *Krbavska biskupija*, 113–121.

Martina STJEPANDIĆ, Prinos revitalizaciji Mirova – prijedlog izgradnje nove kapelice, *Senjski zbornik,* 44, Senj, 2017, 595–606.

Zlatko ŠAFARIĆ, Ponovno se budi župa karlobaška, *Zvona,* 1972, 5, 11.

Nevena ŠKRBIĆ, Pojedini elementi duhovne primorskih Bunjevaca, *Senjski zbornik,* 27, Senj, 2000, 217–226.

Ivo TURK – Nikola ŠIMUNIĆ – Nenad POKOS, Suvremena demografska obilježja Podgorja, *Senjski zbornik*, 44, Senj, 2017, 73–96.

Stjepan VUKUŠIĆ, Novakova i Barčeva slika Podgorja, *Senjski zbornik,* 13, Senj, 1988, 185–188.

Marijan ŽUGAJ, Samostani franjevaca konventualaca u Bosanskoj Vikariji, *Croatica Christiana Periodica* XIV, 1990, br. 25, 1–48.

VI. Internetski izvor

Mapire – https://mapire.eu/en/map/firstsurvey-karlovac/?layers=osm%C146&bbox=1699281.1304364773%2C5543026.253755043%2C1726473.6032489287%2C5552580.88229069

THE CHURCH IN VELEBIT PODGORJE IN THE PAST AND THE PRESENT

Summary

The first section is about the life and activity of the Church during history in this part of Podgorje which today belongs to the Gospić-Senj Diocese, i.e. from Sveti Juraj to, and including, Lukovo Šugarje. During history the region belonged to various dioceses. Podgorje is a region where during some periods one could live very well, however, in others periods it was impossible. The most difficult were the first centuries of the Middle Ages and the first centuries of the modern era. From these times little can be said even about the activity of the Church in this area. At the end of the 17th century, the region came under the administration of the bishop of Senj, whereas today it is part of the Gospić-Senj Diocese. Apart from Baške Oštarije, all the other parishes today belong to the Senj deanery. The region was depopulated several times and inhabited after a long time. In the paper, the most space is given to the generation of immigrants who arrived at the end of the 17th century and their descendants to date. Now there is a sudden depopulation of the area. Such a historical development has also influenced the life of the Church in this place.

The second part speaks about each individual parish in this region. They are: Sveti Juraj, Lukovo Otočko, Starigrad, Jablanac, Prizna, Cesarica, Baške Oštarije, Karlobag and Lukovo Šugarje. These parishes exist today, and we have information about the existence of the parishes of Starigrad, Jablanac, Cesarica and Karlobag in the Middle Ages. Every church, parochial house, cemetery and chronological list of the parishes' administrators are presented for each parish. In the Middle Ages there were also several monasteries or religious communities. In Sveti Juraj there were Benedictines, in Stinica probably Conventual Franciscans, whilst in Karlobag probably one female religious community (Dominicans). In the modern era we have only Capuchins in Karlobag. They were brought in for the mission in Lika, after liberation from the Turks. They were occupied with this in the 18th century. Today the whole pastoral care of Karlobag and the wider surroundings are their responsibility.

Keywords: Podgorje, Velebit, parishes, monasteries, monks, Bunjevci